Carl Asschenfeldt-Hansen

Gullgruben: Johannesevangeliet

En bibelforklaring (1901–02)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Asschenfeldt-Hansen: *Gullgruben: Johannesevangeliet* (En bibelforklaring (1901–02)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Johannesevangeliet 1
179. Kristi evige tilværelse før han kom til verden (1,1–5) 4
180. Menneskenes stilling til Kristi åpenbaring i kjødet (1,6–18) 7
181. Døperen Johannes' vitnesbyrd om seg selv og om Jesus (1,19–34) 10
182. Jesu første læresveiner (1,35–51) 13
183. Bryllupet i Kana. Det første tegnet (2,1–11) 16
184. Et kort besøk i Kapernaum. Herren begynner sitt verk i Jerusalem i påsken, renser templet og gjør tegn (2,12–25) 20
185. Jesu samtale med Nikodemus: om gjenfødelsen (3,1–13) 23
186. Gjenfødelsens liv som troen på korsets gåte. Dommen over vantroen (3,14–21) 27
187. Døperen Johannes' siste store og herlige vitnesbyrd om Jesus (3,22–36) . 31
188. Jesu samtale med den samaritanske kvinnen ved Jakobs brønn: om det levende vannet (4,1–15) 35
189. Fortsettelsen av Herrens samtale med den samaritanske kvinnen: Hennes synd – den rette tilbedelsen – Messias er kommet (4,16–26) 39
190. Høsten blant samaritanerne (4,27–42) 42
191. Den kongelige embetsmannen i Kapernaum (4,43–54) 46
192. Helbredelsen av den syke ved Betesda dam (5,1–18) 49
193. Den evige Far og hans evige Sønn (5,19–30) 53
194. Vitnesbyrdene om Jesus som Guds Sønn (5,31–47) 57
195. Bespisningen av de fem tusen. Jesus går på sjøen (6,1–21) 60
196. «Jeg er livets brød» (6,22–39) 62
197. Å komme til Jesus (6,40–50) 65
198. «Mitt kjød er i sannhet mat, og mitt blod er i sannhet drikke» (6,51–59) . 67
199. Siktingen blant Jesu læresveiner. Mange trekker seg tilbake (6,60–71) . . 69
200. Herren i Jerusalem ved løvhyttefesten (7,1–24) 73
201. For og mot Jesus (7,25–53) 77
202. Jesus og kvinnen som var grepet i ekteskapsbrudd (8,1–11) 81
203. Verdens lys. «Dersom dere ikke tror at JEG ER den jeg er, skal dere dø i deres synder» (8,12–29) 84
204. Om den sanne frihet (8,30–44) 88
205. Djevelens barn (8,44–59) 91
206. Den blindfødte. «Arbeid, for natten kommer» (9,1–5) 94
207. Den blindfødte blir helbredet. Fariseernes forhør av ham og hans vitnesbyrd for dem (9,6–34) 96
208. «De som ikke ser, skal se, og de som ser, skal bli blinde» (9,35–41) 99

209. Jesus sammenligner seg med døren til fårekveen (10,1–10) 101
210. Den gode hyrde og leiekaren (10,11–21) 104
211. Ved tempelvielsens fest i Jerusalem. Jødene ville steine ham. Herren drar til Perea (10,22–42) 107
212. Lasarus' død. Jesus kommer til Betania og møter Marta (11,1–27) 110
213. Lasarus blir vakt opp (11,28–57) 114
214. Jesus blir salvet av Maria i Betania. Inntoget i Jerusalem (12,1–19) 118
215. «Hvis ikke hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene kornet. Men hvis det dør, bærer det mye frukt» (12,20–36) 120
216. Et tilbakeblikk over Israels vantro mot Jesu sannhetsord (12,37–50) 124
Påskespørsmålet (13,1) 126
217. Fotvaskingen (13,1–20) 131
218. Herren peker ut Judas som forræder, og Judas går bort (13,21–30) 135
219. Menneskesønnens herliggjørelse. Det nye budet. Forutsigelsen om Peters fall (13,31–38) 137
220. Herren trøster sin lille hjord og taler til dem om hjemmet der oppe og veien dit (14,1–11) 140
221. Tre store trøstegrunner (14,12–24) 143
222. Herrens fredshilsen til avskjed (14,25–31) 147
223. Vintreet med greinene som bilde på den inderlige foreningen med Jesus og mellom vennene hans innbyrdes (15,1–17) 150
224. Verdens hat (15,18–27) 155
225. Herren skildrer videre de trengslene som skulle komme over læresveinene hans (16,1–4) 159
226. Den Hellige Ånds gjerning overfor verden og overfor Guds folk (16,5–15) 161
227. «Om en liten stund» (16,16–33) 164
228. Frelserens yppersteprestlige bønn for seg selv (17,1–8) 168
229. Herren ber for sin lille disippelflokk (17,9–19) 171
230. Herrens forbønn for alle troende (17,20–26) 174
231. Jesu lidelseshistorie fra Getsemane til forhøret hos Pilatus (18,1–40) . . . 178
232. Jesu domfellelse, død og begravelse (19,1–42) 181
233. Kristi oppstandelse. Maria Magdalena ved graven og hennes møte med Jesus (20,1–18) 183
234. Herren åpenbarer seg for disiplene påskedags kveld og åtte dager etter (20,19–31) 187
235. Den oppstandne Frelserens tredje åpenbaring for apostlene. Det tredobbelte spørsmålet til Peter. Herrens ord om Johannes (21,1–25) 190
Om Carl Asschenfeldt-Hansen 194
Ordforklaringer 195

Innledning til Johannesevangeliet

Den fjerde evangelieberetningen stammer fra apostelen Johannes. Det er oldkirkens enstemmige vitnesbyrd. Navnet hans betyr «Herren er nådig» (*Jehochanan*). Han var sønn av fiskeren Sebedeus og Salome, som muligens var en søster av Jesu mor (se Joh 19,25). Foreldrene hans ser ut til å ha vært ganske velstående. Faren hadde jo leiefolk til hjelp i fisket, som vi hører i Mark 1,20. Og moren nevnes blant de kvinnene som hadde «fulgt ham og tjent ham» da han var i Galilea (Mark 15,41). Det vil vel også si at hun hadde støttet ham og flokken av apostler med jordiske gaver.

Johannes ser ut til fra ungdommen av å ha vært fylt av hellig lengsel og forventning etter Messias. Derfor ble han også læresvein hos døperen Johannes da denne stod fram. Og han var en av de aller første som på døperens ord sluttet seg til Jesus (Joh 1,37). Om det egentlige kallet til apostelgjerningen hører vi i Matt 4,21–22. Der forlot han og broren Jakob straks på Herrens kall «båten og sin far og fulgte ham».

Han og broren dannet sammen med Simon Peter det trekløveret i apostelflokken som Herren ofte tok med seg ved særlige anledninger. Slik var det da Jairus' datter ble vakt opp (Mark 5,37), og videre ved forklarelsen på fjellet og i Getsemane hage (Matt 17,1; 26,37).

Blant disse tre ser Johannes selv ut til å ha stått Frelseren nærmest. Han nevner ikke sitt eget navn i evangelieberetningen sin, ikke en eneste gang. Men den læresveinen som flere ganger blir omtalt som den «som Jesus elsket», er åpenbart Johannes selv. Det var han som skjærtorsdag kveld lå inntil Jesu bryst (Joh 13,23), og som langfredag stod ved Jesu kors som den eneste som holdt stand (Joh 19,26).

Etter Jesu himmelfart ser Johannes ut til å ha oppholdt seg lenge i jødenes land, mest i Jerusalem. Der var han en av menighetens «støtter» (Gal 2,9). I menighetens første tid ser vi ham bli kastet i fengsel sammen med Peter (Apg 4,3). Senere ser vi ham bli sendt til Samaria sammen med Peter, den gangen Filips forkynnelse hadde vakt folket der.

Men de senere årene sine tilbrakte han i Lilleasia, særlig i byen Efesos. Det forteller en pålitelig overlevering fra oldkirken. Derfra ledet han menighetslivet i de traktene der Efesos hadde vært et åndelig midtpunkt helt fra Paulus' virksomhet. Av Åp 1,9 hører vi at han en tid var forvist til øya Patmos. Det var enten under keiser Nero († år 68) eller kanskje heller under Domitian (keiser

81–96). Her viste Herren ham de store framtidssynene som han har skildret i Åpenbaringsboken. Han skal være død i Efesos i svært høy alder, omkring år 100 etter Kristi fødsel.

Johannes har tydeligvis hatt et dypt, innadvendt sinn. Nettopp derfor har han vel vært den læresveinen som Jesu ord fant den dypeste forståelse hos. Han sammenlignes med ørnen, med den høye flukten og de sterke vingene.

Ved siden av denne stille, mektige dybden merker vi likevel også et brennende hjerte, en glødende nidkjærhet for Herrens sak. Johannes og broren hadde jo fått tilnavnet «Boanerges», «tordensønner», av Herren (Mark 3,17). Dette fyrige sinnet merker vi ved flere anledninger. Slik var det den gangen han og broren spurte om ikke ild skulle falle ned over samaritanenes byer, som ikke ville ta imot Jesus. Og likeså den gangen Johannes forbød en som ikke fulgte med dem, å drive ut djevler i Jesu navn (Luk 9,49–56). I brevene merker vi det samme ildfulle sinnet. Ingen har trukket skillet skarpere enn «kjærlighetens apostel», som Johannes kalles.

Også fra hans alderdom forteller kirkefedrene om den dype, brennende sjelen som var i Johannes. Slik forteller de om sammenstøtet hans med vranglæreren Kerint, som han ikke ville være under samme tak som. Videre forteller kirkefaderen Klemens det vakre trekket om den kjærlige nidkjærheten Johannes viste mot en ung mann. Han hadde først blitt omvendt, men siden falt tilbake til verden og til og med blitt røverhøvding. Johannes vant ham tilbake for Guds rike. Og kirkefaderen Hieronymus forteller at Johannes på grunn av sin høye alder ikke kunne gjøre annet, men likevel stadig ropte til Jesu læresveiner i Efesos: «Mine små barn, elsk hverandre!»

Johannesevangeliet oppgir selv sin hensikt: «Men disse er skrevet for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn» (Joh 20,31). Det er ikke Johannes' hensikt å fortelle alt han visste om Herren. Det sier han selv i 20,30: «Også mange andre tegn gjorde Jesus for disiplenes øyne, tegn som det ikke er skrevet om i denne boken.»

En ytre foranledning til at evangeliet ble skrevet, har nok også vært begynnelsen på de såkalte «gnostiske» vranglærene, som menigheten stadig måtte kjempe mot i de første århundrene. Med det menes en falsk kunnskap som gav seg ut for å være den høyeste visdom. Den nektet dels at mennesket Jesus var Kristus, Guds evige Sønn, dels at Kristus var kommet i kjødet og var blitt sant menneske. Den nektet altså at den guddommelige og den menneskelige natur var forent i ham (se 1 Joh 2,22; 4,2–3).

Mot denne falske læren stiller Johannes nå sitt vitnesbyrd om livets Ord, som ble kjød og tok bolig iblant oss, med en herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet (Joh 1,14). Johannesevangeliet er til alle tider en torn i øyet på rasjonalistene. For i ingen av evangeliene blir Frelserens person stilt klarere fram som Gud Faders enbårne Sønn fra evighet av. Det er særlig dette punktet Johannes har valgt å belyse. Derfor har han ikke funnet det nødvendig å ta med alle de hendelsene som fortelles i de tre første evangeliene. De var den gangen temmelig utbredt og kjent.

Ved siden av dette ser det også ut til å ha vært hans hensikt å fortelle nettopp det som de tre første evangeliene ikke har mye om. Derfor er det bare svært få hendelser i Frelserens liv som Johannes har felles med de andre evangelistene, når en ser bort fra beretningen om Jesu lidelse, død og oppstandelse. Johannes skildrer derimot først og fremst Jesu gjerning i Jerusalem og talene hans til jødene der, mens motstanden deres vokste.

De tre første evangeliene forutsetter og peker ofte på Jesu virksomhet i Jerusalem. Slik er det i det ordet som Matteus og Lukas forteller: «Jerusalem, Jerusalem! … Hvor ofte jeg ville samle dine barn, som en høne samler kyllingene sine under vingene. Men dere ville ikke» (Matt 23,37). Det er dette Johannes forteller om. Dessuten gjengir Johannes også en del taler av Jesus i den snevrere kretsen av læresveiner, særlig fra den siste kvelden.

Men den røde tråden gjennom det alt sammen er Herrens vitnesbyrd om seg selv som den evige Guds evige Sønn. Og det er jo det avgjørende punktet i hele vår frelse. Svikter dette, fornekter en med det samme all kristendom. For bare Guds Sønn var mektig til å være en soning for verdens synd.

Sønnens forhold til Faderen forutsettes av de tre første evangelistene som den gitte grunnvollen, kjent for alle troende. Vi har nevnt steder der Matteus og Lukas slår an de samme tonene som Johannes, for eksempel Matt 11,27 og Luk 10,22. Men ellers hører vi hos dem mer om Guds Sønns forhold til oss mennesker, om vilkårene for å komme inn i Guds rike og om dette rikets utvikling og fullendelse.

De fire evangeliene gir oss til sammen, i hellig harmoni, et fullt tegnet bilde av Guds og Menneskets Sønn. Ellers faller Johannesevangeliet, som de andre evangelieberetningene, i to store hoveddeler. Men først kommer en innledning i 1,1–18. Den viser oss hvem han er som evangeliet handler om, og går tilbake til hans utgang «fra gammel tid, fra evighets dager», slik profeten Mika forutsa det (Mika 5,1).

Deretter, fra 1,19 til 12,50, får vi et bilde av Jesu ferd som Frelser blant mennesker. Men det er ikke stort om virksomheten i Galilea. Som nevnt har det nesten bare høytidene i Jerusalem som utgangspunkt. Denne skildringen begynner, som i de andre evangeliene, med å omtale døperen Johannes. Den andre store halvdelen går fra 13,1 til slutten, 21,25. Den skildrer fullendelsen av Jesu frelsesverk ved hans død og oppstandelse.

Når Johannesevangeliet ble skrevet, vet vi ikke nøyaktig, formodentlig omkring år 80 eller 90. Kirkefedrene forteller at Johannes skrev evangeliet sitt i Efesos i sin høye alderdom. At det er skrevet for hedningkristne, ser vi av forklaringene av jødiske ord og skikker som er føyd til flere steder.

Selvfølgelig har den vantro bibelkritikken også gjennom tidene forsøkt å storme mot Johannesevangeliet. Den har villet frakjenne Johannes forfatterskapet for å ta autoriteten fra det, men alt forgjeves. Som alt Guds ord har evangeliet overlevd alle angrep uten å bli rokket. Hvor mye bølgene enn bruser, står Guds ord i Den hellige skrift fast som klippen. Salig den som bygger på klippen og ikke knuser pannen sin mot den!

179. Kristi evige tilværelse før han kom til verden (1,1–5)

Matteus begynte med Jesu fødsel. Lukas gikk lenger tilbake og begynte med hans overnaturlige unnfangelse. Men Johannes går enda lenger tilbake, til den evige tilværelsen Guds Sønn hadde før han ble menneske.

I et musikkstykke går det ofte et såkalt «preludium», et forspill, foran, som innleder de tonene som siden skal utvikles. Slik slår begynnelsen av Johannesevangeliet an nettopp de tonene som møter oss gjennom hele evangeliet. Det er tonene om Guds Sønns evighet og om at han ble menneske for å føre nåden og sannheten til seier på jorden. «Sann Gud, født av Faderen i evighet, og også sant menneske», som Luther sier i forklaringen til den andre trosartikkelen – det er de stadige grunntonene som klinger mot oss helt fra begynnelsen.

Apostelen Johannes bruker både her i evangeliet og i sitt første brev betegnelsen «Ordet» om Kristus. Ordet er jo åndens åpenbaring. Menneskeordet åpenbarer menneskets ånd, Guds ord åpenbarer Guds vesen.

Det finnes et indre ord, et ord som blir uttalt i hjertet. Og det finnes et ytre ord, når det ordet som bor i hjertet vårt, skal fram for andre. Den gamle biskop Augustin sier: «Det ordet som lyder utad, er bare et uttrykk for det ordet som ligger skjult der inne, og som i langt høyere grad fortjener navnet ord.» Som det indre ordet var Kristus hos Gud fra evighet. Men ved skapelsen ble han også åpenbart som det ytre ordet.

Når Johannes sier: «I begynnelsen var Ordet», minner det om det første ordet i Bibelen: «I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden» (1 Mos 1,1). Men det sier oss at «Ordet» var til allerede da. Altså var «Ordet» til «før verdens grunnvoll ble lagt» (Ef 1,4), «før fjellene ble født og du skapte jorden og jorderike» (Sal 90,2). Det er Guds Sønns evighet som blir forkynt med dette.

«Og Ordet var hos Gud» – egentlig etter grunnteksten «i forhold til Gud», det vil si i livsfellesskap med Gud. Dette livsfellesskapet har vår Frelser selv i Joh 17,24 betegnet som den evige guddommelige kjærligheten: «Du elsket meg før verdens grunnvoll ble lagt.»

«Og Ordet var Gud.» Med dette er Frelserens evige guddom forkynt. Han er ikke en halvgud, ikke noe ringere enn Gud i vesen, slik alle slags vranglærere har villet gjøre ham til på hedensk vis. (Også hedenske vismenn har jo hatt en anelse om et evig ord som en utstrømning fra Gud, men de så dette ordet som

ringere enn Gud, ikke som hans like.) Her ser vi inn i det underfulle guddomsdypet som vi betegner med ordet «treenigheten». For «Ordet» blir her ikke forkynt som et upersonlig redskap som ånden meddeler seg ved, slik menneskeordet er, men som en guddommelig person.

Allerede i den gamle pakt, som så sterkt understreker at Gud er én («Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én», 5 Mos 6,4), åpenbarte det seg fra begynnelsen av en flerhet i denne enheten. Gud taler som om han rådslår med en annen, både ved skapelsen av mennesket («La oss gjøre mennesker», 1 Mos 1,26) og etter syndefallet (1 Mos 3,22). Og i Det gamle testamente har vi mange ganger møtt denne underfulle skikkelsen som snart taler om Herren og snart selv taler som Herren. Herren kaller ham sitt åsyn (2 Mos 33,14), det vil si den som han åpenbarer seg for skapningen i.

Denne skikkelsen kalles videre svært ofte «Herrens engel», «hans åsyns engel» (Jes 63,9). Vi viser her til bibelforklaringen til 1 Mos 16,7 og ellers til hele Det gamle testamente. Der har vi Guds evige Sønn betegnet. Og ved skapelsens begynnelse møter vi den skapende Gud, hans Ånd som svevde over vannene, og så Ordet, det ordet som alt ble skapt ved. Som det sies i Sal 33,9: «For han talte, og det skjedde. Han bød, og det sto der.»

Enda en gang forkynner Johannes om dette evige guddomsordet, han som er «avglansen av hans herlighet og avbildet av hans vesen» (Hebr 1,3): «Han var i begynnelsen hos Gud» (v. 2). Ordet her minner underlig om det som står i Ordsp 8,22. Der taler visdommen som en person og sier: «Herren hadde meg i eie som begynnelsen av sin vei, før sine gjerninger i gammel tid.»

Med v. 3 går teksten over til dette evige Ordets forhold til hele skapningen. Ordet selv var i begynnelsen. Det «ble» aldri, det har aldri hatt noen begynnelse på sin tilværelse. Alt annet derimot «er blitt til» ved det (v. 3). I Ordet blir åndens innhold åpenbart som virkende kraft. Menneskeord kan være mer eller mindre tomme. Likevel kan de også bære en kraft. Det forstod allerede den hedenske offiseren i Kapernaum (Luk 7,8) da han sa til soldatene sine: «Gå!» og «Kom!», og til tjeneren sin: «Gjør dette!» Men Guds ord «skaper det det nevner».

At «Ordet» (Sønnen) ikke skal forstås bare som et redskap ved skapelsen, men som den som hele Guds skapning er formidlet i, går også fram av apostelen Paulus' forkynnelse i Kol 1,15–17. Den svarer helt til denne begynnelsen av Johannesevangeliet. Der står det først: «For i ham er alt blitt skapt.» Og så føyes det til: «Alt er det skapt ved ham og til ham. Han er før alle ting, og alt består ved ham» (Kol 1,16–17). Også i Hebr 1,3 sies det om Guds evige Sønn at han selv «bærer alle ting ved sin krafts ord».

Når det her sies at «alt» har ham, Guds evige Ord, å takke for sin tilværelse, ligger det i dette at synden er et intet, en tomhet uten livsinnhold, en løgn. Fra Guds ord stammer bare det som er liv, slik vi nå hører videre i v. 4: «I ham var liv.» Uten Guds evige Sønn er alt dødt. Det som river seg løs fra ham, dør, selv om det har navn av å leve (Åp 3,1).

Livet både i naturen og i menneskeslekten bæres av Guds evige Sønn som mellommannen mellom den usynlige Gud og skapningen. I dette ligger det også at skapningen først har nådd sitt mål når den er gjennomtrengt av Kristi Ånd.

Det peker Paulus på i Rom 8, der han taler om at skapningen skal bli fri fra forgjengelighetens trelldom.

«Og livet var menneskenes lys.» Kristi liv i mennesket er lyset. Alt som kalles lys og opplysning utenfor livet i Guds Sønn, er i virkeligheten mørke og virker mørke. Det sier apostelen Paulus i 1 Kor 8,1: «Kunnskapen oppblåser.» Der tenker han på den døde kunnskapen som er skilt fra Kristi kjærlighet. Kristus alene er livets lys. Derfor har han også sagt: «Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys» (Joh 8,12).

Der hans liv er, er det også tent et lys, en liten avglans av Guds hellighet og herlighet, selv i det enkleste menneske. Bare ved å leve i Herren blir en et lys, ikke ved å vite en del om ham. For et ord vi trenger å skrive for våre øyne og i vårt hjerte!

«Og lyset skinner i mørket, og mørket tok ikke imot det.» «Mørket» betegner menneskeslekten, verden, som er forblindet av synd og villfarelse bort fra Gud. Det evige livslyset åpenbarte seg helt fra skapelsens begynnelse. Guds evige Ord var til stede i menneskenes samvittighet, i gudstjenesten i den gamle pakt, i loven, i løftene, i Guds forbilledlige førelse med Israel, ja, i all Guds førelse i menneskeslektens historie. Strålene fra Kristi lys skinte ut i mørket lenge før han ble menneske.

Men mørket tok ikke imot det. Det tilegnet seg det ikke, men lot strålene gå forbi uten å akte på dem. Grunntekstens ord kan også gjengis med «mørket fikk ikke bukt med det», det vil si: det maktet ikke å skyve disse lysstrålene til side. Denne siste forståelsen peker mer på mørkets kamp mot lyset.

Men derfor skjedde da det store at Guds ord, livets lys, trådte inn i den menneskelige tilværelsen «i syndig kjøds lignelse» (Rom 8,3), for at livet og lyset skulle seire over døden og mørket. Om hvordan dette livets lys kom til verden, hører vi nå i det som følger.

Lyset er i verden kommet,
vet du også at du tror?
Har du noen gang fornummet
at din Jesus i deg bor?
Har hans nådestrålers kraft
i din sjel sin virkning hatt?
Kan du i ditt hjerte finne
at det er et lys der inne?

180. Menneskenes stilling til Kristi åpenbaring i kjødet (1,6–18)

Med korte drag maler apostelen for oss hvordan livets lys kom til verden i menneskeskikkelse, og hvordan menneskene stilte seg forskjellig til Guds ord som ble kjød. I v. 6–8 forkynnes det om morgenstjernen som Herren sendte i forveien for livets sol, for at menneskehjertene skulle forberedes til å ta imot «rettferdighetens sol» (Mal 4,2). Dette forberedende vitnet var døperen Johannes. «Han var ikke lyset, men han skulle vitne om lyset», står det.

Riktignok kalles også Herrens troende «lys», men lys «i Herren» (Ef 5,8). Døperen Johannes hadde, som hvert troende menneske, ikke lyset i seg selv. Alt lys i menneskehjerter stammer fra Kristus alene, slik månens lys stammer fra solen og nettopp derfor også vitner om sollyset. Nei, i Kristus alene (v. 9) kom det sanne lys til verden, som alene kan «opplyse hvert menneske».

Uttrykket «sann» (ekte) brukes ofte om det evige og himmelske, som alt det jordiske bare er et svakt, forgjengelig og derfor også delvis usant avbilde av. Slik taler Herren i 6,32 om det sanne brød fra himmelen og i 15,1 om det sanne vintre. Her kalles han altså det sanne lys, det eneste lyset som med full rett kalles slik. For det skulle ikke bare opplyse ett enkelt folk eller én enkelt slekt, men «hvert menneske». Tillegget «komme til verden» hører til lyset og betegner at Kristus ble menneske.

I det følgende skildres det hvordan han ble tatt imot. Verden som var blitt til ved ham, kjente ham ikke (v. 10). Ja, selv «hans egne» tok ikke imot ham (v. 11). Med dem må vi tenke på Israels folk, som Guds Sønn hadde bodd og virket i allerede før han ble menneske.

Men fra v. 12 til 18 skildres nå den herligheten som ble alle dem til del som tok imot ham og trodde på hans navn. Det vil si: de trodde på ham som åpenbaringen av Guds herlighet, som Guds evige, enbårne Sønn.

Dem har han gitt makt til å bli Guds barn.[1] Det gjelder ikke dem som tar ham for å være bare et menneske, om enn det største av jordens barn. Det gjelder dem som tror på hans navn som det evige Guds Ord. Det skal makt til for å bli et Guds barn, en makt fra Gud, en makt som føder på ny (v. 13).

Ordet i v. 13 framhever på det sterkeste denne sannheten: Ingen kjødelig herkomst og ingen anstrengelse av menneskenaturen i seg selv er i stand til å

[1] NB: «dem ga han rett til å bli Guds barn».

frambringe et Guds barn. De tre uttrykkene i v. 13 stiger trinn for trinn: Verken ved noe blodsbånd eller ved noen kjødelig vilje fra noe menneske kan Åndens liv bli virket, bare av Gud. Det som er født av kjødet, er bare kjød. Ordet her peker sterkt mot Frelserens ord til Nikodemus om at gjenfødelsen er nødvendig (Joh 3,5).

Innholdet i Frelserens navn blir utfoldet i v. 14–18. Det var guddommens herlighet som tok bolig her på jorden i ham. Det var en herlighet «som en enbårens fra en far», som grunnteksten egentlig sier. Det vil si en herlighet som bare en sønn kan ha, en som er utgått fra Faderen og derfor er ett med ham.

«Ordet ble kjød» – det er juleevangeliet hos Johannes. «Kjød» betegner her hele den fulle menneskenaturen, men i motsetning til ånd, til det guddommelige. Det er menneskenaturen som det skrøpelige og svake som betegnes med dette. Den ikledde han seg for å løfte den opp fra fallet. Som det står i Hebr 2,14–15: «Da nå barna har del i kjøtt og blod, fikk også han på samme vis del i det, for at han ved døden skulle gjøre til intet den som hadde dødens velde, det er djevelen, og fri alle dem som av frykt for døden var i trelldom hele sin livstid.»

Grunntekstens ord for «tok bolig iblant oss» er egentlig «slo opp sitt telt iblant oss». Uttrykket peker tilbake på tabernaklet, der Herren åpenbarte sin herlighet i den gamle pakt. Jesu menneskelige natur er det tabernaklet, det templet, som har gitt oss adgang til fellesskap med Gud (se Joh 2,19–21).

På forklarelsens fjell så Johannes også Guds herlighet åpenbart i det ytre. Men den største herligheten betegnes med disse ordene: «full av nåde og sannhet». Det var hele guddommens fylde som bodde legemlig i ham (Kol 2,9). For Guds fylde er nåde, den inderlige kjærligheten til den falne slekten. Men Guds fylde er også sannhet, uforanderlig hellighet og trofasthet. Nåden og sannheten i Jesus kan ikke skilles fra hverandre. Det finnes dem som gjerne vil høre om nåden, men ikke vil ha Jesus som sannheten fra Gud. De vil ikke høre om den sannheten som heter at omvendelse er nødvendig.

«Vi så hans herlighet.» Slik vitner apostelen, og han føyer døperen Johannes' vitnesbyrd til (v. 15). Det dype ordet fra døperens munn lyder: «Han som kommer etter meg, er kommet foran meg, fordi han var før meg.» Det vil si at Jesus, selv om han i tiden, etter kjødet, kom etter Johannes, likevel var kommet foran ham. Ja, han hadde virket i Israel lenge før ham, fordi han var før Johannes og var til allerede da tiden begynte.

Til vitnesbyrdet «vi så hans herlighet» føyer apostelen (v. 16) sitt eget og alle troendes vitnesbyrd. Det står i disse vakre ordene, som hvert Guds barn vil sette sitt segl under: «For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde.» Grunnteksten sier: nåde «i stedet for» nåde. Den ene virkningen av nåden blir avløst av den andre, stadig ny og rikere nåde.

I v. 17 ser vi den nye paktens herlighet i forhold til den gamle paktens, som ble gitt ved en tjener, ved Moses. Lovens pakt kunne ikke frelse og ikke gjøre levende (Gal 3,21), hvor god en gave den enn var til erkjennelse av synden. Men i Jesus Kristus tok selve nåden og sannheten bolig på jorden i sin fylde.

Og bare ved ham kan vi ha den rette kjennskapen til Gud og fellesskap med Gud (v. 18). Gang på gang sier Skriften at ingen har sett Gud (se også ordet i

1 Tim 6,16: «han som ikke noe menneske har sett og heller ikke kan se»). I Jesus alene er veien. Han er den enbårne Sønn, som er i Faderens favn. Han er der, står det, og han var der også mens han var i fornedrelsen. Det guddommelige hos ham var ikke noe som ble meddelt ham utenfra, slik som hos profetene, men en åpenbaring av hans eget vesen.

Etter grunnteksten betyr dette «er i Faderens favn» egentlig: «som er vendt, bøyd mot Faderens fang eller favn». Bildet er hentet fra det å ligge inntil en annens bryst, slik Johannes den skjærtorsdagskvelden lå inntil Jesu bryst (Joh 13,23). Det betegner plassen til det mest elskede barnet, den mest fortrolige vennen.

«Han kom til sitt eget.» Nå er vi døpte mennesker i særlig forstand hans eget. Tok du da imot ham, kjære leser, han som er åpenbaringen av Guds kjærlighet, han som all nåde og sannhet er i, og som alt blir løgn og mørke og død utenfor? Ble du et Guds barn, tok du i tro imot det nye, evige livet fra Gud?

Fikk mitt hjerte rett å finne:
uten ham er alting dødt,
da var han i hjertet inne
med Guds liv, til evig født.

181. Døperen Johannes' vitnesbyrd om seg selv og om Jesus (1,19–34)

Når det gjelder døperens virksomhet, viser vi til Matt 3. Den forutsettes også kjent her i Johannesevangeliet. Men det vi hører her, er et vakkert vitnesbyrd om døperens urokkelige ydmykhet og rette syn på seg selv. Dette avsnittet er den historiske stadfestelsen av v. 8: «Han var ikke lyset, men han skulle vitne om lyset.»

I folkemengdene som strømmet sammen om Johannes, våknet tanken om ikke han skulle være den lovede Messias. Så kom det en sendelse fra Jerusalem, prester og levitter, som skulle spørre ham ut om hvem han var, og med hvilken fullmakt han stod fram som døper (v. 19 og 25).

«Jødene»[1] betegner i Johannesevangeliet alltid Israel etter kjødet, med særlig tanke på lederne for det vantro Israel i Jerusalem, Rådet. Av denne betegnelsen går det også fram at den nye paktens menighet av troende jøder og hedninger allerede var helt skilt fra resten av det jødiske folket da Johannes skrev evangeliet sitt.

Det tredobbelte uttrykket i v. 20, «han bekjente og nektet ikke, han bekjente», betegner hvor avgjort og bestemt han avviste at han var Messias. Heller ikke (v. 21) ville han gå med på å være noe annet av det store som de liksom ville legge ham i munnen å si om seg selv.

«Elia» var han jo sannelig i åndelig forstand, som Herren selv sier (se Matt 17,12–13), og som engelen hadde sagt om ham før han ble født (Luk 1,17). Men fariseerne ventet på kjødelig vis at selve Elia, som var fart opp til himmelen, skulle komme legemlig tilbake. Det var meningen med spørsmålet deres, og til det måtte Johannes svare nei.

«Profeten» viser til den store profeten fra Herren som er lovet i 5 Mos 18. Det løftet er oppfylt i Kristus selv, men de jødiske teologene (og også mange av folket, se Joh 7,40–41) regnet ham altså heller for å være en forløper for Messias enn Messias selv.

Nei, svarer Johannes, jeg er slett ikke annet enn den forløperen for den store kongen som profeten Jesaja har forutsagt, «en røst av en som roper i ørkenen: Gjør Herrens vei jevn» (v. 23). Og om dåpen sier Johannes (v. 25–27) at han bare døpte med vann. Også det var bare en forberedelse av hjertene for ham

[1] NB: «judeerne» i v. 19.

som allerede «stod midt iblant dem», selv om de ikke kjente ham. Han var den høylovede Herre, han som Johannes ikke var verdig til å løse skoremmen for. Om ham hadde Johannes allerede tidligere vitnet at han skulle «døpe … med Den Hellige Ånd og ild» (Matt 3,11).

Vi ser at tidspunktet for dette vitnesbyrdet fra Johannes ligger senere enn ordet i Matt 3, som gikk forut for Jesu dåp (Matt 3,13–17). Dette ble talt etter Jesu dåp, som vi hører i det følgende, omtrent på samme tid som Jesus kom tilbake fra fristelsen i ørkenen. Stedet der denne samtalen mellom Johannes og Rådets utsendinger fant sted, oppgis i v. 28 i den danske bibelen å være Betabara. De eldste håndskriftene har likevel «Betania». I så fall har det altså vært en by med dette navnet på den andre siden av Jordan, i Perea.

Dette vitnesbyrdet Johannes gir om seg selv (v. 19–28), rommer en stille preken for alle Jesu vitner. Vi må kjenne vår rette plass på de ydmyke stedene, som de som bare er ringe tjenere for den store Herre. Vi skal ikke begjære noen framskutt plass for oss selv, men se det som vår nådeplass at vi får peke på ham som æren alene tilkommer. Det gjelder selv om mennesker ofte i uforstand vil dra tjeneren fram på Herrens bekostning.

Det er sannelig ære nok for oss at vi får være med og rydde Herrens vei. Det rette vitnesbyrdet i tro må alltid kjennes på disse to tonene: jeg intet (i meg selv) – Kristus alt.

Fra v. 29 til 34 hører vi nå døperen Johannes' vitnesbyrd om Jesus, idet han ser Jesus komme til seg. Det er den stille, ensomme skikkelsen som kom fra den store kampen med djevelen ute i ørkenen. Det er med rette blitt sagt at døperens vitnesbyrd om Jesus hos de tre første evangelistene lyder slik: «Han kommer!» Men her lyder det i v. 26: «Han er her!» og i v. 29: «Der er han!»

«Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» Et salig ord for alle tider! Det er et bilde som rommer dybdene både i lidelsen og i kjærligheten. Det peker både på påskelammet i Egypt, der blodet holdt dødsengelen borte (2 Mos 12), og på profetien i Jes 53,7 om det stille, tålmodige lammet som ble «knust for våre misgjerninger». Det greske ordet for «bærer» betyr både å bære og å ta bort. Slik bar han jo vår synd: Han tok bort all vår skyld og kjøpte oss syndenes forlatelse med sitt blod. «Det er liv for et blikk på det blødende Lam.»

Fra v. 30 til 34 hører vi videre døperens inntrengende vitnesbyrd. Det var denne mannen han var kommet for å åpenbare for Israel. Det var for ham Johannes ville forberede hjertene ved sin dåp med vann til omvendelse (v. 31).

Og videre vitner Johannes om at Gud selv hadde gitt ham et bestemt tegn å se etter, så han skulle kjenne igjen ham som skulle «døpe med Den Hellige Ånd» (v. 33). Dette tegnet, at Ånden kom ned og ble over ham, hadde han sett oppfylt på Jesus. Av det visste han at denne var «Guds Sønn» (v. 34), slik også røsten fra himmelen hadde sagt ved Jesu dåp (Matt 3,17).

Når det gjelder det som blir gjentatt to ganger, «og jeg kjente ham ikke» (v. 31 og 33), viser vi til forklaringen av Matt 3,13–17. Men dette ordet vitner om den troskapen døperen viste i å akte på Guds røst.

At han fra barndommen av hadde hørt mye om Jesus, må vi regne som sikkert. Og av Matt 3,14 hører vi at han hilste Jesus med den dypeste ærefrykt

da Jesus kom for å bli døpt av ham. Men å kjenne ham som Guds lam, som den som skulle døpe med Den Hellige Ånd, og å vitne om det for andre, det kunne han ikke før tegnet var kommet. Men nå kunne han det, og han gjorde det, slik at ingen som ville sannheten, kunne ta feil av vitnesbyrdet hans.

I det fjortende århundre bodde det i byen Strasbourg en mann ved navn Tauler. Han var munk, og etter sin omvendelse ble han et levende vitne om Jesus. På det gamle bildet på gravsteinen hans i klosterkirken i Strasbourg er han avbildet med fingeren pekende mot et lam, til vitnesbyrd om den gjerningen han hadde gjort i sitt liv på jorden. Og hva bedre kan sies om et menneske enn at det med liv og munn har pekt på Guds lam, slik døperen Johannes gjorde!

182. Jesu første læresveiner (1,35–51)

Her blir det fortalt om den første virkningen av at døperen Johannes viste til Jesus. To av døperens læresveiner hørte dette ordet hans og fulgte etter Jesus (v. 36–37). Den ene av dem var Andreas, Simon Peters bror, får vi vite (v. 40). Den andre må ha vært evangelisten vår, Johannes. For det er tydelig et øyenvitne som forteller. Det ser vi av de mange små trekkene, for eksempel: «Jesus vendte seg» (v. 38) og «det var omkring den tiende time» (v. 39). Den tiende time er etter jødisk tidsregning klokken fire om ettermiddagen, etter romersk klokken ti om formiddagen.

«Hva søker dere?» (v. 38). Det er Herrens spørsmål til menneskene den dag i dag. Hvor godt når svaret er: Deg, Jesus! Læresveinenes spørsmål: «Hvor bor du?» tyder på at de ville ha et mer varig forhold til ham. Hvor Jesus nå bor, vet vi. Han er i sitt ord og sine sakramenter midt i sin menighet, og han sier fortsatt til alle sørgende hjerter: «Kom og se!» (v. 39). Ja, det gjelder å få erfare det selv. Men den erfaringen får en ikke ved å holde seg borte og kritisere, bare ved å komme til Herren.

Dette oppholdet hos Herren den dagen fikk en mektig virkning på de to læresveinene. Det hører vi her (v. 40–42) av den iveren de viste for å dra sine nærmeste til Herren. «Vi har funnet Messias!» Noe større ord kunne ikke lyde for en israelitt som lengtet. Andreas fant først sin bror Simon (altså før Johannes fant sin bror Jakob). Simon hadde altså også oppholdt seg i nærheten av døperen og var vel blitt døpt av ham, selv om han ikke var blitt hans læresvein, slik Andreas var. Han var jo gift og hadde hus og hjem.

«Og han førte ham til Jesus.» Lykkelig den som får føre sine kjære dit! Og for Simon var det et uforglemmelig øyeblikk da Jesus så ham inn i sjelen og med det samme nevnte navnet han skulle bære i framtiden, Kefas. Det betyr «klippemann», på gresk Peter. Av naturen var Peter jo fremfusende. Han kunne fare høyt opp, men også raskt synke ned, slik vi så ofte ser i livet hans. Men gjennom alt dette så Herren inn i dypet av sjelen hans, og Peters apostelgjerning har stadfestet at Herren så rett. Bak det bølgende lå den faste klippegrunnen. Peter kunne ikke slippe sin Frelser, tross alle sine fall.

Både i v. 38, 41 og 42 ser vi at Johannes oversetter de hebraiske ordene til gresk for lesernes skyld. Det viser tydelig at han skrev for hedningkristne.

I v. 43–44 hører vi at Herren kaller Filip. Det var dagen etter at de tre første læresveinene var kommet. Filip hadde forbindelse med Andreas og Peter fordi

han var fra samme by som dem. Også han hadde vel oppholdt seg ved Jordan for å høre døperen Johannes. Vi ser at misjonsarbeidet virkelig begynner allerede nå blant disse vennene. Det er Åndens arbeid, og det bruker også de naturlige båndene mellom mennesker.

Fra v. 45 til 51 hører vi så om den femte læresveinen, Natanael, som Filip fikk dratt til Jesus (v. 45). Denne Natanael nevnes i Joh 21,2 blant Jesu apostler og var fra Kana i Galilea. Han må åpenbart være den samme som de andre evangelistene kaller Bartolomeus (se Matt 10,3). Filip og han nevnes alltid sammen, og Bartolomeus betyr egentlig bare «sønn av Tolmai». Natanael har derimot vært hans egentlige navn (det betyr «Gud gav»).

Natanael tvilte først da han hørte at det var en fra Nasaret som skulle være Messias. Kanskje var det fordi Nasaret ikke nevnes i profetiene, eller fordi det var en så ubetydelig by oppe i det foraktede Galilea, enda bare et par danske mil fra Natanaels hjemsted. Men Filip svarer ham bare det samme som Jesus hadde svart Andreas og Johannes: «Kom og se!» (v. 46). Han var viss på at om Natanael kom til Jesus, ville han nok bli overbevist. Og det ble han.

Herren, som ser gjennom hjertene, gav først Natanael et kjærlig vitnesbyrd om at han var en ekte israelitt uten svik, altså et oppriktig barn av ham som hadde kjempet med Gud og vunnet seier, den gamle Israel. Lykkelig den som Herren kan gi et slikt skussmål!

Men så gav Jesus ham et bevis på at han visste mer enn noe menneske. Han hentydet til noe som hadde hendt med Natanael like før Filip kalte ham til Jesus. Det slo Natanael så sterkt at han straks ble overbevist og bekjente Jesus som «Guds Sønn» og «Israels konge» (v. 48–49). Det Herren viser til som noe han hadde sett, er åpenbart noe som hadde foregått inne i Natanaels sjel. Kanskje hadde Natanael bedt under fikentreet og lagt fram for Gud sitt hjertes lengsel etter Messias.

Med det samme åpner Herren for ham langt videre utsikter. Han skulle få se enda større ting (v. 50–51), nemlig en «åpnet himmel». Det vil si et åpent samfunn med Gud og hele den usynlige verden, en stadig kjede av under, en oppfyllelse av Jakobs syn ved Betel (1 Mos 28,12). Om engler som viste seg i synlig skikkelse for Jesus, hører vi bare ute i ørkenen etter fristelsen og i Getsemane. Men englekreftene ble åpenbart åndelig i den himmelske makten som alltid stod til tjeneste for Jesus.

Ja, det er salig for Guds barn allerede her på jorden, den dag i dag, å leve under en åpen himmel, omgitt av englevakt. Det er nåden ved å være kommet inn på himmelstigen, som er Jesus selv, hans liv, hans kors og død.

Her møter vi for første gang det som så ofte gjentas i Johannesevangeliet: «Sannelig, sannelig (på gresk: «Amen, amen») sier jeg dere.» Det er en høytidelig forsikring. I Johannes' åpenbaring blir Jesus selv kalt med navnet «Amen», som «det trofaste og sannferdige vitne» (Åp 3,14).

Ellers skal vi legge merke til alle de forskjellige navnene Jesus nevnes med i dette avsnittet. Han kalles «Mester» (v. 38), «Messias» (v. 41), «ham som Moses har skrevet om i loven, og som profetene har skrevet om» (v. 45), og endelig av Natanael «Israels konge» og «Guds Sønn».

Dybden i det siste navnet, med dets evige betydning (Joh 1,1), kunne Natanael selvfølgelig ennå ikke se den gangen. Men det er sikkert hentet fra Sal 2, der Herren taler om sin Sønn, som han hadde satt til konge over Sion. Der finner vi også rådet til frelse: «Kyss Sønnen, for at han ikke skal bli vred og dere gå til grunne på veien!» (Sal 2,12).

Herren nevner seg selv med navnet «Menneskesønnen» (v. 51). Dette navnet vitner om hans dype kjærlighet. I kraft av den uttømte han seg selv og tok en tjeners skikkelse på seg (Fil 2,7). Om dette navnet, se ellers Matt 8,20.

Til selvprøvelse har dette avsnittet særlig to punkter. Det første er Herrens spørsmål: Er du «en ekte israelitt, en som det ikke er svik i»? Det er det som kommer an på. «Du har lyst til sannhet i det innerste av hjertet» (Sal 51,8). For dem som er av sannheten, lykkes det, men ikke for andre. I vårt naturlige menneske er det jo svik nok, som Herren sier i Mark 7,22. Men å være av sannheten vil si å dømme all svikefullhet og uærlighet i sitt eget hjerte.

Det andre punktet til selvprøvelse er dette: Fører du noen til Jesus, slik de første læresveinene gjorde? Svært ofte er det jo andre mennesker Ånden bruker til å føre sjeler til Kristus. Har du vært villig til det arbeidet? Skulle det ikke være noen i din krets som Jesus kunne gjøre fra en Simon til en Peter, om du gjorde Andreas' gjerning mot ham?

183. Bryllupet i Kana. Det første tegnet (2,1–11)

Den tredje dagen som det tales om her, må regnes fra det som er fortalt foran, altså den tredje dagen etter at Filip og Natanael hadde fått se Jesus. Av kap. 1,43 så vi at Jesus allerede var i ferd med å dra til Galilea. På tre dager kunne de ti danske milene mellom Kana i Galilea og egnen der døperen virket, tilbakelegges uten vanskelighet.

De fem læresveinene som er nevnt før, var også med i bryllupet sammen med sin Mester. Senere gikk de, slik vi kan forstå, for en tid hver til sin gjerning, inntil det endelige kallet til å være apostler kom (se Matt 4,18 og 22). Men det skjedde først senere, da døperen Johannes var kastet i fengsel og Jesus begynte sitt verk i Galilea. Denne gangen ser det ikke ut til at læresveinenes vandring med Jesus varte stort mer enn en uke (se 2,12–13). Denne uken har også blitt kalt «den messianske trolovelsesuken». I den ble læresveinenes hjerter liksom trolovet med den himmelske Brudgommen, for så senere alltid å følge ham.

Det var brudgommen som holdt bryllupet, og han bodde altså i Kana, halvannen dansk mil nord for Nasaret. Det ser ut til å ha vært folk i slekt med Jesu mor, siden hun var der, og også Jesus og læresveinene hans var innbudt (v. 1–2). Etter en gammel overlevering skal det ha vært Simon Kananeus som holdt bryllup, han som senere ble en av Jesu apostler (Matt 10,4). Men dette er usikkert og henger kanskje sammen med tilnavnet hans, «Kananeus».

Så mye er likevel sikkert at denne brudgommen i Kana må ha vært en ærlig venn av Guds sak. Det tyder særlig dette på: Han bød ikke bare inn Jesus, men også læresveinene hans. Den dag i dag vil Jesus ikke skilles fra sine læresveiner. Det lar seg ikke gjøre å lukke opp for Jesus og samtidig lukke ute hans læresveiner. Troen på Herren Jesus og kjærligheten til alle de hellige er urokkelig knyttet sammen (se Ef 1,15; Kol 1,4 og Filem 5).

Det ble mangel på vin. Kanskje hadde det bidratt til det at gjestene uventet var blitt flere, med Jesus og læresveinene hans. Slik blir det også en naturlig sammenheng mellom vinmangelen og at Jesu mor vendte seg til ham. Men bad hun ham om hjelp på overnaturlig vis? Det har hun sikkert gjort.

Nå var han trådt fram etter de mange årene i stillhet. Noen hadde kjent ham som Messias, og han hadde fått vitnesbyrd fra døperen. Alt dette har i høy grad fylt sinnene i hjemmet i Galilea der bryllupet ble holdt.

Men først og fremst har det fylt Jesu mors hjerte med forventninger. Hun hadde tatt vare på alle de underfulle hendelsene ved Jesu fødsel i sitt hjerte (se Luk 2,19). Nå lengtet hun inderlig etter at han selv skulle åpenbare sin herlighet ved slike undergjerninger som en ventet av Messias. Vi kan forstå lengselen hennes. Men i den var det vel også blandet inn en del moderlig forfengelighet og, som vi hører av Jesu svar, en viss kjødelig utålmodighet.

Noen har tatt anstøt av Jesu svar (v. 4) og ment at det manglet sønnlig ærbødighet. Men tiltalen «kvinne» var den vanlige tiltalen i jødenes land. Herren bruker den samme tiltalen fra korset, da han kjærlig sørger for sin mor (Joh 19,26). Ordet hans: «Hva vil du meg?» inneholder riktignok en stille bebreidelse. Det likner ordet hans til foreldrene da de fant ham i templet, tolv år gammel (Luk 2,49). Han hadde sin himmelske Far å holde seg til. Først når den timen Faderen hadde fastsatt for hjelpen, var kommet, kunne han gripe inn, ikke etter menneskers forgodtbefinnende.

Vi kommer til å tenke på det ordet vi hører i Joh 4,34, der Jesus sier til læresveinene sine: «Min mat er å gjøre hans vilje som har sendt meg, og å fullføre hans gjerning.» Det skulle Maria ha forstått. Det var for lite stillhet i hjertet hennes.

Forstått slik blir Jesu svar et dypt lydighetssvar mot den himmelske Far, forbundet med en stille tukt mot Maria. At hun slett ikke forstod det som en hard avvisning, ser vi av v. 5, av ordet hennes til tjenerne: «Hva han sier til dere, det skal dere gjøre.» Hun hadde bøyd seg under Jesu tukt, men slett ikke sluppet troen på at Jesus ville hjelpe. Tilliten hennes var blitt renset, men også styrket ved ordet om Herrens «time».

Luther sier om dette: «En må ikke la seg forvirre om hjelpen drøyer. For det er denne gjestens måte å spare det beste til sist, fordi han vil se om vi holder ut og blir stående fast i håpet om hans hjelp.»

Herrens hjelp kom også, men på en stille måte. Om hele bryllupsselskapet fikk vite det, slik Maria kanskje hadde ønsket, går ikke fram av sammenhengen. Likevel ble det neppe holdt skjult. Det var i alle fall en del som så dette tegnet på kraften i Jesu herlighet. Og for læresveinene hans fikk det stor betydning. Det går fram av ordet i v. 11: «Disiplene hans trodde på ham.» Det vil jo si at troen deres ble gjort dypere og fastere.

Underet Jesus gjorde, var å forvandle vann til vin. Det stod seks vannkar der. De var satt fram til bruk ved de mange vaskingene jødene foretok før og etter måltidet. Det var etter fariseernes forskrifter – det var ikke befalt i Guds ord (se Mark 7,3–4). Hvert kar rommet «to eller tre anker» (et slikt mål var så mye som 20 potter, omtrent 20 liter). Disse karene bad Jesus tjenerne fylle med vann. De store karene peker på mange gjester i bryllupet, som for øvrig varte i flere dager, slik skikken var i Østen.

Da tjenerne hadde fylt dem til randen, sa Jesus at de skulle øse opp av karene og bære det til «kjøkemesteren», mannen som hadde tilsyn med hele måltidet. Og da var det blitt den deiligste vin. Kjøkemesteren ble forundret og kalte på brudgommen. Det han sa til ham (v. 10), gir oss innsyn i verdens vanlige framgangsmåte og inneholder en dyp advarsel.

For slik bærer verden seg at i alt den gjør. Det er dette dens fyrste leder den til: å lokke med det beste, og så, når sjelene er blitt sløve og omtumlet, komme med det ringere, inntil verdens barn til slutt må drikke berme. Herren gjør derimot stikk motsatt. Han gjemmer det beste til sist. I hans følge går det gjennom sorg til glede, gjennom lidelse til herlighet, inntil han til slutt rekker sine venner salighetens beger der hjemme hos seg.

Det var et under som skjedde. Med det mener vi en hendelse som ikke kan forklares på vanlig naturlig vis, men som skyldes en overnaturlig inngripen. Unaturlig var denne forvandlingen slett ikke. For som Augustin sier, blir jo regnet som faller fra skyene og vanner vintreet, stadig omdannet til vin når druene vokser. Men her skjedde det jo i et øyeblikk på overnaturlig vis.

Når dette underet nå kalles begynnelsen på Jesu «tegn», ligger det nær å spørre hva underet skulle være tegn på. Ja, først og fremst peker det på at det i Guds rike, når det blir fullendt, ikke skal finnes noen nød, ingen mangel.

Videre kan det at Herren gjorde dette nettopp i et bryllup, peke på at han helliger ekteskapet og også vil hellige våre festgleder. Slike selskaper der Jesus og læresveinene hans er kjære gjester, er det bare velsignelse å ta del i. Det står i motsetning til de selskapene der Jesu navn bare virker forstyrrende, og der de hellige bare blir gjenstand for hånlige bemerkninger.

Endelig skulle dette underet vel også være et tegn på at læresveinenes samliv med Jesus foreløpig skulle være som en bryllupsfest, en gledestid. Det sier Herren selv i Matt 9,15, der talen var om at læresveinene hans ikke fastet: «Kan vel brudesvennene sørge så lenge brudgommen er hos dem?» Slik skulle det være så lenge Jesus selv vandret med dem i synlig skikkelse og vernet dem, slik høna verner kyllingene under vingene sine. Og endelig peker det at Jesus åpenbarte sin herlighet i et bryllup, på den fullkomne bryllupsfesten som han vil holde med sin menighet i herlighetens rike, når «Lammets bryllup er kommet» (Åp 19,7).

Dette tegnet har dessuten vært omtalt mye nettopp fordi det var vin Herren skaffet. Totalavholdsfolket har vært forlegne over det. Men for det første må vi si at den vinen Herren skapte, sikkert har vært noe annet enn det meste av det vi blir budt under dette navnet. Derfor ligger det ingen unnskyldning her for dem som bare søker rus. Den ekte og gode vinen er en god gave fra Gud. Derfor hører vinen, som et middel til næring og styrke, også hjemme i Herrens nattverd.

For det andre sier ikke kjøkemesterens ord: «når de er blitt drukne», at noe slikt skjedde i dette bryllupet, der håpet om Guds rike sikkert har lyst over festen. Kjøkemesteren hentyder bare til verdens vanlige måte å misbruke Guds gaver på.

Når det gjelder hvordan vi kan bruke denne hendelsen, forvandlingen av vann til vin, så er den et bilde på det som skjer hver gang en synder blir omvendt. Da blir hjertets kar fylt med syndesorgens vann «til randen», for så å bli forvandlet til troens glede over syndenes forlatelse.

At vinen brudgommen selv hadde med, slapp opp, kan brukes som bilde på at alt vi selv har med oss av naturen, naturlig livslyst, egen kraft og egen klokskap,

ikke strekker til i lengden, fordi synden har satt sitt stempel på det. Alle som lever på sitt eget, kommer til å oppleve den tiden da det heter: «De har ikke vin!»

Endelig gir dette tegnet fra Herren et bilde på hvordan bare Jesus kan gjøre ekteskapet lykkelig. Han må bys inn, ja, allerede når ekteskapet inngås. Da blir det ikke etter kjødets vilje, men et forhold der Herren er med som den tredje, så det kan bli sant at «ekteskap blir inngått i himmelen». Men også i samlivet mellom troende ektefeller kommer det tider da det heter: Vi mangler vin, gledens vin, kjærlighetens vin. Da gjelder det å gå til Jesus og erfare hvordan han alltid kan gi ny glede i samlivet og ny kjærlighet. Da kan den, etter hvert som tiden går, bli stadig mer renset, dyp og helliget.

Ja, slik stråler Jesu herlighet fram på så mange måter fra dette allmaktsunderet han gjorde i Kana. «Herren gir nåde og ære. Han nekter ikke dem noe godt som vandrer i uskyld» (Sal 84,12).

184. Et kort besøk i Kapernaum. Herren begynner sitt verk i Jerusalem i påsken, renser templet og gjør tegn (2,12–25)

Dette avsnittet begynner med å fortelle om et kort besøk Jesus gjorde i Kapernaum sammen med sin mor, sine brødre og læresveinene. De hadde vel alle vært med i bryllupet. Det står at han «dro ned», fordi Kapernaum lå nede ved Gennesaret-sjøen. Tilføyelsen: «Der ble de noen få dager» skal vise oss at dette besøket var noe annet enn det som fortelles i Matt 4,13, da Jesus slo seg ned i Kapernaum.

Når Johannes forteller dette, ligger det nær å tro at det var hans eget hjem de besøkte. Var det slik, som vi har nevnt i innledningen, at Johannes' mor, Salome, var søster til Jesu mor, Maria, er besøket jo lett å forklare. Og for Johannes, hvis hjerte var så dypt grepet av Jesus, må det ha vært en herlig tid. Peter, Andreas og Filip var fra Betsaida, som etter det en antar, lå helt nær Kapernaum, som en slags forstad nedover langs stranden. Der hadde altså også de sitt hjem. Det var i hjembyene til sine første læresveiner Herren oppholdt seg i disse dagene.

Så nærmet jødenes påske seg, og Jesus dro opp til Jerusalem. Men denne gangen var det for å tre fram for folket med sin guddoms myndighet, etter sin himmelske Fars vilje. Nå hører vi om den første tempelrenselsen (v. 14–16). Det var i hedningenes forgård dette markedsuvesenet foregikk. Den var blitt til en handelsbod der en solgte «okser, sauer og duer» til offer. Der drev pengevekslere også store pengeforretninger med jødene som kom fra alle land, fordi tempelskatten ble betalt i hebraisk mynt (en halv sekel).

Vi hører jo også om en tempelrenselse den siste gangen Herren dro opp til påskehøytiden (se Matt 21,12–13). Men da var det en dom som var et forbilde på det som skulle komme. Her var det ennå bare en preken om omvendelse. Med den ville han vekke den sovende samvittigheten hos folkets ledere, som tillot en slik vanhelligelse av Herrens hus. Også nå sier han «min Fars hus», slik han som tolvåring talte om at han måtte «være i min Fars hus» (Luk 2,49). Men med dette ordet, «min Fars hus», erklærte han seg også for Guds Sønn i en helt egen forstand.

Svepen han laget seg, brukte han særlig til å drive dyrene ut med, slik det ser ut til å gå fram av grunnteksten (se også Rørdams oversettelse). Etter den danske oversettelsen brukte han den også mot kremmerne, kanskje mot begge deler, i hellig nidkjærhet.

Det må ha gått underlig gjennom hjertene til læresveinene da de så Herren med denne glødende nidkjærheten for Guds hus, en nidkjærhet full av hellig myndighet. De mintes et ord fra Sal 69,10, en messiansk profeti ved David: «Nidkjærhet for ditt hus skal fortære meg» (Joh 2,17). De fant forklaringen på denne gjerningen hans i at profetordet ble oppfylt.

Men ville jødene forstå denne vekkelsesprekenen, eller ville de forherde seg? Det var avgjørende for hvordan det skulle gå med templet deres. Vi vet hvordan det gikk. De ville ikke bøye seg. Derfor sier ikke Herren lenger «min Fars hus» den siste gangen han renset templet, slik han gjør her, men: «Se, huset deres skal bli liggende øde!» (Matt 23,38).

Det går en vantro bitterhet gjennom spørsmålet til jødene: «Hva for tegn viser du oss, siden du gjør dette?» De spurte ikke om selve handlingen var berettiget, eller om det var sannhet i den. I stedet angrep de ham personlig, som om han hadde tatt seg en myndighet han ikke hadde rett til.

Jesu svar (v. 19) er dunkelt, og det med vilje. På liknende måte svarte han senere da lederne igjen krevde et tegn: Han viste til profeten Jonas tegn som det eneste som skulle bli gitt dem (Matt 12,38–40). Svaret hans lød slik: «Bryt dette templet ned, så skal jeg gjenreise det på tre dager.» Jødene forstod det ikke (v. 20). Heller ikke læresveinene hans forstod det den gangen. Men senere, etter at han var reist opp fra de døde, mintes de dette ordet og forstod at det var sitt legemes tempel han hadde talt om (v. 21–22).

Herren talte ofte ord som lød dunkle i øyeblikket, og som det var forbeholdt framtiden å forklare. Den betydningen de hadde i det øyeblikket de ble talt, var å legge et spørsmål inn i sjelene som kunne vekke til åndelig ettertanke. For det ligger en dyp åndelig mening i dette ordet fra Herren.

Ved 1,14 («Ordet ble kjød og tok bolig iblant oss») talte vi om hvordan Frelserens legemlige nærvær blant oss mennesker var en fullendelse av Guds bolig blant folket i den gamle paktens helligdom. Kristus Jesus, Guds og menneskets Sønn, var det sanne Guds tempel her på jorden. I ham åpenbarte hele guddomsfylden sin herlighet blant oss. Det gamle templet i Jerusalem var bare «en skygge av det som skulle komme, men selve legemet hører Kristus til» (Kol 2,17).

Herrens ord: «Bryt dette templet ned» var en forutsigelse av hans død ved jødenes hånd. Men samtidig var det en forutsigelse av at de dermed brøt ned den gamle paktens helligdom. Ved at de forkastet Guds enbårne Sønn, mistet jødene Guds bolig blant seg. Templet ble, som nevnt før, ikke lenger et Guds hus, men deres hus, en død steinbygning som snart skulle legges øde.

Men når Herren føyde til: «så skal jeg gjenreise det på tre dager», sier dette ordet oss at han ved sin oppstandelse gjenreiste den gamle helligdommen i en ny skikkelse. Det ble et åndelig tempel bygd av levende steiner (1 Pet 2,5), den nye paktens menighet.

Når det står i v. 22 at læresveinene hans også om dette «trodde Skriften», må vi tenke på ord som Sal 16,10: «Du skal ikke la din hellige se tilintetgjørelse.» Eller et ord som Jes 53,10: «Når du gjør hans sjel til et skyldoffer, skulle han se etterkommere og leve lenge.» Særlig gjelder det det første ordet, fra Sal 16, som også apostelen Peter fører fram som et vitnesbyrd fra Skriften om Kristi oppstandelse (Apg 2,31).

Jødene sa at det hadde vært bygd på templet i førtiseks år. Det sikter til de store ombyggingene Herodes hadde satt i gang med dette templet. De ble påbegynt i hans attende regjeringsår, omtrent 16 år før Jesu fødsel, år 21 før vår tidsregning begynner. For som vi har nevnt tidligere (se Luk 3,1 og 23), er Kristi fødselsår satt omkring 5 år for sent. Siden Frelseren var 30 år da han trådte fram, var det altså ved den første påskefesten omkring 46 år siden byggingen av templet hadde begynt.

I dette ordet om at templet skal brytes ned, hentyder Herren for første gang til sin død. Og nettopp dette ordet ble brukt av de falske vitnene den natten Jesus stod anklaget for Rådet. Det hadde hektet seg fast i dem, men ble gjengitt i forvrengt form, som om Herren hadde sagt at det var han selv som ville bryte ned templet (se Matt 26,61).

«Nidkjærhet for ditt hus har fortært meg» – det ordet ble oppfylt på Herren. Gid vi, hans læresveiner, måtte kjenne mer til hva det vil si å bli fortært av hellig nidkjærhet for Herrens sak! Ordet minner oss litt om det profeten Jeremia vitner i kap. 20,9: «Men da ble det i mitt hjerte som en brennende ild, innestengt i mine ben. Jeg trettet meg ut med å tåle det, men jeg maktet det ikke.»

Denne tempelrenselsen må ha skjedd like før påskehøytiden (se v. 13: «Jødenes påske var nå nær»). Nå hører vi i slutten av kapitlet, v. 23–25, at Herren gjorde flere tegn under selve påskehøytiden, så at «mange trodde på hans navn» på grunn av disse tegnene. Men tilføyelsen (v. 24) viser oss at denne troen bare var overflatisk, så Jesus ikke kunne betro seg til disse mange.

Han så tvers igjennom dem (v. 25) med sitt himmelske klarsyn. Slik Herren straks så i Natanael israelitten som det ikke var svik i (Joh 1,47), slik ser han også til bunns i alt som bare er ytre vesen og flyktig rørelse. «For selv visste han hva som bodde i mennesket.» Isaks øyne ble svake, så Jakob kunne bedra ham. Men ingen kan bedra Herren.

Det var en general som kvelden før et slag spurte soldatene sine: «Kan jeg stole på dere?» Også Herren søker slike som han kan stole på. Og vi må nok prøve oss selv, hvordan det står til med troen vår. Bare «den tro som har ham selv i favn», som stoler på Jesus av hjertets dyp, bare den kan Jesus stole på.

185. Jesu samtale med Nikodemus: om gjenfødelsen (3,1–13)

I forrige kapittel hørte vi om de mange som fikk en viss tro på Jesu navn, et dypt inntrykk av at han var sendt av Gud. Som en av dem møter vi nå Nikodemus. Han var fariseer og en av jødenes rådsherrer, det vil si medlem av Rådet, altså en av de fornemste skriftlærde. Han kom til Jesus om natten, åpenbart av menneskefrykt (se Joh 12,42: «Likevel var det mange som trodde på ham, også av rådsherrene. Men for fariseernes skyld bekjente de det ikke, for at de ikke skulle bli utstøtt av synagogen»).

Det ser ut til at han kommer på flere menneskers vegne, for han sier (v. 2): «Rabbi, vi vet at du er en lærer kommet fra Gud.» Så mye hadde han og flere forstått av de tegnene Herren hadde gjort, at «Gud er med ham».

Samtalen har selvfølgelig rommet mye mer enn det som blir fortalt oss her. Men det vi får høre, er hovedpunktene, slik Nikodemus særlig festet seg ved dem. Han gikk i de vanlige fariseiske tankene og så ytre på mennesket: Det var i stand til å gjøre Guds vilje, bare det fikk vite de rette budene. Hvor langt hadde ikke den fariseiske teologien kommet bort fra vitnesbyrdet til de gamle profetene! Hos dem var omvendelsen og sinnets fornyelse en hovedtone i forkynnelsen. Hos fariseerne møter vi derimot det vanlige vantro og selvrettferdige synet at en bare trengte litt forbedring og litt mer opplysning for å behage Gud.

Men Nikodemus hadde ikke ro i denne tilstanden. Han hadde ikke bare fått hodet fullt av spørsmål om Guds rike, også hjertet var kommet litt i bevegelse. Alt som hadde skjedd – døperen Johannes og dåpen hans der ute ved Jordan, og nå Jesus – hadde rørt opp i ham. Og det er godt når et menneske ikke lenger er trygt i sin vantro, men begynner å spørre etter Herren. Da kommer det inn under løftet i Klag 3,25: «Herren er god … mot den sjel som søker ham.»

Herrens første ord (v. 3) falt som et tordenslag ned i Nikodemus' sjel: «Sannelig, sannelig sier jeg deg: Uten at en blir født på ny, kan han ikke se Guds rike.» Her stiller Herren Nikodemus overfor nødvendigheten av gjenfødelsen, at en får en helt ny natur. Det er vilkåret for i det hele å ha noe med Guds rike å gjøre. I ordet «ikke se Guds rike» ligger det at «et sjelelig menneske tar ikke imot det som hører Guds Ånd til» (1 Kor 2,14). Etter vår syndige natur er vi åndelig blinde.

Grunntekstens ord for «på ny» kan også gjengis med «ovenfra», altså fra himmelen. Men Nikodemus' svar i v. 4 synes likevel å vise at «på ny» er den rette oversettelsen her. Han ville neppe ha spurt slik han gjorde, hvis han ikke hadde forstått at det var tale om en gjenfødelse. Svaret hans (v. 4) høres ut som et forsøk på å gjøre Herrens ord om gjenfødelsen til noe urimelig.

Som alltid lar Herren seg ikke inn på å diskutere. Han vitner sannheten og gjentar med hellig myndighet at en ny fødsel er nødvendig. Men i v. 5 legger han noe mer til om denne nye fødselen, nemlig at den skulle skje ved «vann og Ånd». Hva mener Herren med det? Først og fremst at denne fødselen var en åndelig fødsel og ikke en ny legemlig fødsel, som ikke ville forandre et menneske. For «det som er født av kjødet, er kjød» (v. 6).

Men vannet han nevner, måtte straks lede Nikodemus' tanker ikke bare til profetier som Esek 36,25 («Og jeg vil stenke rent vann på dere, så dere skal bli rene»). Først og fremst måtte han tenke på den vanndåpen som døperen Johannes, og for øvrig også Jesu læresveiner (Joh 4,2), på den tiden utførte på så mange. Rådet hadde jo nylig fått døperen Johannes' uttrykkelige vitnesbyrd: Han døpte nok med vann (Joh 1,26), men midt iblant dem stod en som også skulle døpe med Den Hellige Ånd og ild (Matt 3,11).

Herrens ord peker altså på dåp, men på en høyere dåp enn Johannes-dåpen, en dåp ikke bare med vann, men også med Den Hellige Ånds ild. Denne dåpen innstiftet vår Frelser selv senere i den treenige Guds navn. Det er den dåpen apostelen Paulus kaller «badet til gjenfødelse og fornyelse ved Den Hellige Ånd» (Tit 3,5), og som apostelen Peter sier frelser oss (1 Pet 3,21) – så sant en da lar seg bære av den.

Baptistene står imot den kristne dåpen som gjenfødelsens bad, og derfor har de villet tolke «vann» her som «Ordet». Men da fører de en fremmed tanke inn på dette stedet. Om sine ord har Herren sagt at de er ånd og liv. Da ville «vann» bli det samme som «Ånd», altså en gjentakelse. Nei, det er nettopp vannet som det ytre tegnet, forbundet med Åndens glød, Herren her peker fram mot som middelet til gjenfødelse.

Ordet i v. 6 feller dødsdommen over den gamle syndenaturen. «Kjødet» må nemlig her ikke bare forstås om menneskets legemlige, forgjengelige natur, som i Joh 1,14 («Ordet ble kjød»). Det må forstås slik Paulus taler om det i Rom 8, om den syndige naturen. Slik den er, kan den verken se Guds rike (v. 3) eller komme inn i det (v. 5). Den er både blind og lam, som salmen sier:

Din synd den gjør deg blind og lam,
ter deg Guds vrede, verdens skam
og beiske helvedes pine.

Den kjødelige naturen alene er helt avmektig og ute av stand til å frambringe et liv i Ånden. En kan pynte litt på kjødet, men det blir likevel ved å være kjød: blindt og uten forstand overfor Guds rike og kraftløst overfor Guds vilje. Et nytt liv kan bare virkes av Ånden.

Over denne talen burde ikke Nikodemus undre seg. For med gjenfødelsens liv, sier Herren i et bilde, er det som med vinden som blåser dit den vil. Vi hører den suser, men vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen. Noen har

tenkt seg at vinden stille har suset gjennom Jerusalems gater den natten da Jesus og Nikodemus satt sammen i denne alvorlige samtalen. I grunnspråket står bildet enda sterkere fram, for «ånd» og «vind» er samme ord på gresk (også på hebraisk).

Det særegne ved vinden som blåser, er nettopp at en merker den, men likevel ikke i øyeblikket kan gjøre rede for veien den tar (Fork 11,5), hvor den kommer fra og hvor den skal. «Slik er det med hver den som er født av Ånden.» Virkningen av Ånden kan ikke på forhånd legges i faste baner. Hvor livet i Ånden kommer fra, og hvor det fører hen, er skjult for det naturlige mennesket. Men det nye livet er en virkelighet det ikke er tvil om. Det merker både den som har fått det, og verden som står utenfor.

Hvor tydelig ser vi ikke dette, særlig når det kommer en større vekkelse et sted, og det nye livet, Åndens liv fra dåpen, bryter fram til seier over det gamle arvesyndige vesenet! Herrens omvendte kjenner seg som nye mennesker. De har fred med Gud og en visshet om å være hans barn som de aldri kjente før. Nå er det et svelg mellom dem og deres gamle venner i verden, mens de føler seg hjemme blant Guds folk som de helliges medborgere. Ja, hvordan det hele er gått til, kan vi ikke riktig forklare. Det var Åndens verk. «Det kan ikke forklares, men det må erfares.»

Og likesom vinden viser at den er der, ved at den suser, slik har også gjenfødelsens Ånd sin røst: bekjennelse, takk og lovprisning. Og verden – ja, den føler seg også stilt overfor et faktum, hvor mye den enn prøver å gjøre det til intet. Den merker vinden, men vet ikke hvor den kommer fra, at den er fra Guds Ånd. Heller ikke vet den hvor den vil hen, at det er sjeler som har fått vinger mot himmelen. Verden vil gjerne tilskrive en eller annen prest eller misjonær det hele, som om det bare var menneskeverk.

Har du, kjære leser, erfart Åndens sus i din sjel? I hvert døpt menneske er det to naturer, kjødet og ånden, men bare én av dem kan ha makten. Får kjødet trives, visner det livet i Ånden bort som ble født i og ved Den Hellige Ånd i dåpens stund. Livet i Ånden kan ikke trives uten at Den Hellige Ånd, som det stammer fra, har makt i hjertet, like lite som et nyfødt barn kan trives uten pleie.

Står en Ånden imot, så han må vike ut av hjertet, da er det med det livet i Ånden som ble lagt ned i dåpen, som med et spedbarn som er satt ut på den øde marken. Men omvendelsen betyr at livet i Ånden bryter igjennom, ved at Gud Den Hellige Ånd får makt i hjertet. Da kan Åndens barn igjen få kraft til seier over kjødet, djevelens barn i våre hjerter.

Det var en underlig tale for Nikodemus, men den hadde gjort inntrykk på ham. I v. 9 hører vi ingen innvending lenger, slik som i v. 4. Han spør bare: «Hvordan kan dette skje?» Herren bebreider ham stille at han, «Israels lærer», ikke visste dette. De hellige vitnene i den gamle pakt hadde jo så ofte talt om dette nye livet i Ånden som skulle bli åpenbart.

Se for eksempel ordet i Jes 44,3: «For jeg vil øse vann over det tørste og strømmer over det tørre. Jeg vil utgyte min Ånd over din ætt.» Og videre Jer 31,33–34, der Herren taler om den nye pakt, da han vil skrive sin lov i deres hjerter, så de alle skal kjenne ham, både små og store. Videre Esek 36,26: «En ny ånd vil jeg

gi i dere.» Og dertil profeten Joels spådom i kap. 3 med Herrens løfte: «Jeg vil utgyte min Ånd over alt kjød.»

Ja, det fantes vitnesbyrd nok fra gamle dager. Men fariseerhjertene var blitt fremmede for disse dype tonene og hadde tørket inn i et ytre, spissfindig gjerningsvesen. Nå hadde det i den siste tiden igjen lydt et mektig vitnesbyrd til dem, først gjennom døperen Johannes og nå gjennom ham som Guds Ånd hvilte over i hele sin fylde.

Herrens ord «Vi taler om det vi vet, og vitner om det vi har sett» viser åpenbart også til Døperen (derfor ordet «vi»). Men heller ikke dette vitnesbyrdet tar dere imot, sier Herren (v. 11). Og når de ikke trodde Herrens tale om de jordiske ting, hvordan skulle han da vente tro hos dem når det gjaldt de himmelske tingene (v. 12)? Dem kunne bare han tale om, fordi han selv hadde sett dem (v. 13).

Ikke noe menneske kan av seg selv fare opp til himmelen for å hente kunnskap om Guds råd. Vil vi kjenne de himmelske tingene, skjer det bare ved at vi tror ham som steg ned fra himmelen, «Menneskesønnen, som er i himmelen». Med disse siste ordene sier Herren oss at han også i sin fornedrelse stod i stadig samfunn med Faderen i himmelen og hørte hjemme der. Jesu venner skulle ha det på samme måte: leve på jorden, men med hjertet i himmelen. Jesus alene, han som kom fra himmelen og gikk til himmelen og hele tiden var i himmelen etter Ånden, er sannheten og lyskilden (Joh 1,4).

Hva mener Herren med det skillet han gjør mellom de «jordiske» og de «himmelske» tingene (v. 12)? Med de jordiske tingene menes åpenbart det av Guds rike som skjer her på jorden. Tanken går nok særlig til det Herren hadde talt om gjenfødelsen. Den kommer riktignok ovenfra, men hører likevel med til det som skjer på jorden, til de jordiske nådevirkningene av Guds Ånd (dåpens sakrament hører jorden til).

De himmelske tingene peker derimot på Guds evige rådslutning om synderes frelse. Denne underfulle hemmeligheten forkynner Herren så for den lyttende Nikodemus i neste avsnitt, v. 14–21. Det er troen det gjelder overalt i Guds rike, og det er dette Herren nå legger ham på hjertet. Salig den som har dette i hjertet, slik det står i det lille verset:

Hvordan det skjer, det vet jeg ei,
her har han ikke vist meg vei;
min sans så høyt seg ei tør sno,
det er meg nok hans ord å tro.

186. Gjenfødelsens liv som troen på korsets gåte. Dommen over vantroen (3,14–21)

I det foregående hadde Herren talt til Nikodemus om at det er nødvendig å få plantet inn et nytt liv, et liv i Ånden fra Guds Ånd. Denne gjenfødelsen av vann og Ånd hadde han regnet til de jordiske tingene, det vil si til det Guds rike gjør her på jorden.

Nå fører Herren talen over på de himmelske tingene, som alle nådevirkningene i Guds rike på jorden har sitt utspring i, nemlig Guds evige rådslutning om å frelse syndere ved å gi sin enbårne Sønn. All gjenfødelse hos mennesker her på jorden har sin grunn i at Guds Sønn ble gitt for oss. Der er vi inne på de himmelske tingene.

Men Herren viser tilbake til et jordisk forbilde fra gamle dager, det som hendte med kobberslangen i ørkenen (se 4 Mos 21,8–9). Israels barn var blitt bitt av giftige slanger. Da de ydmyket seg for Herren, befalte han Moses å lage en kobberslange og sette den på en stang, og han sa: «Så skal hver den som er bitt og ser på den, få leve.» Alle som så opp på kobberslangen etter dette ordet fra Herren, ble i live.

Et vidunderlig dypt forbilde! De slangebitte (vi syndere) – slangen som blir løftet opp (Jesus på korset) – i samme skikkelse som plagen (2 Kor 5,21: «Ham som ikke visste av synd, har Gud gjort til synd for oss» – synden ble lagt over på ham, så den liksom dekket hans hellige Frelser-skikkelse) – et blikk dit opp er frelse («Se der Guds lam!»).

Augustin har sagt det treffende: «Menneskene ser på slangen for at slangen ikke skal få makt over dem. De ser på døden for at døden ikke skal få makt over dem. Men hvem sin død? Livets død. Likevel drepte det døde livet døden; livets fylde slukte døden.»

«Slik må Menneskesønnen bli opphøyet» (v. 14). Også her møter vi den guddommelige kjærlighetens «må» (se Luk 24,26 og 19,5). Det er Frelserkjærlighetens «jeg kan ikke annet». Uttrykket «bli opphøyet» har dobbel betydning. Først peker det på den bokstavelige opphøyelsen på det harde korstreet. Dernest peker det på den opphøyelsen apostelen taler om i Fil 2,9, som fulgte av vår Frelsers dype fornedrelse: at Jesu navn ble opphøyet til navnet over alle navn.

Ja, slik skulle Menneskesønnen bli opphøyet, gjennom korsets lidelse, for å få oss syndere med seg i den himmelske opphøyelsen (v. 15), så mange som vil tro på ham.

Denne frie, underfulle, ubegripelige kjærligheten fra Gud, at han gav sin Sønn, likesom Sønnen gav seg selv, blir nå skildret i det følgende. Samtidig blir det skildret hva dette offeret fra det himmelske virker blant syndere på jorden: salighet for noen og dom for andre.

Noen har ment at avsnittet fra v. 16 til 21 ikke ble talt av Herren til Nikodemus, men føyd til av Johannes etter andre ord av Herren. Grunnen er først og fremst at Jesus ellers aldri kaller seg selv «den enbårne». Likevel sier han i Mark 12,6, i likningen om de onde vingårdsmennene: «Nå hadde han bare sin eneste sønn igjen, som han elsket.» Dernest skulle grunnen være at vi ikke hører Nikodemus si noe mer.

Men det er ikke den minste grunn til å anta dette. Nikodemus' taushet er lett å forstå. Han er blitt stille og grepet. Alle innvendingene har stilnet, og nå sitter han bare og lytter til disse himmelske tingene. I selve ordene er det ingenting som tyder på et slikt skifte, at Herren ikke lenger skulle tale til Nikodemus. Tvert imot utdyper de det som er sagt før.

Joh 3,16 utdyper v. 14–15 videre og er med rette blitt kalt «den lille Bibel». For her har vi hele forløsningsverket samlet som i en sum: den dype grunnen til det, Guds kjærlighet; middelet, at Sønnen ble gitt; målet, på den ene siden frelse fra fortapelsen og på den andre siden gaven, det evige livet; og endelig den ordningen og måten mennesket får del i det på, nemlig ved troen.

Det var om dette ordet Luther sa at han ønsket det stod skrevet med gullbokstaver i hvert menneskehjerte. En misjonær Nott forteller fra Tahiti at en av de vakte der spurte ham: «Er det virkelig sant at Gud har elsket deg og oss alle slik at han har gitt sin enbårne Sønn for oss?» Da Nott stadfestet at det var sant, utbrøt mannen fra Tahiti: «Og om en slik kjærlighet kan du tale uten tårer!»

«Verden» betyr her hele menneskeheten. Men denne menneskeheten var falt og var til og med blitt fiendtlig mot sin Gud og Skaper (Rom 5,10). Mot denne motsetningen, den dypt sunkne verden, stråler Guds kjærlighet med usigelig glans, som den gylne solen mot den mørke, svarte skyen. Men i det at han gav sin Sønn, den enbårne, kommer også kravet fra Guds hellighet og rettferdighet til uttrykk. Det store offeret var nødvendig, fordi verdens fordervelse var en vederstyggelighet for den hellige Gud. Bare den som har sett seg selv skyldig til Guds vrede og bare straff, kan skue inn i lengden, bredden, dybden og høyden i denne kjærligheten.

Og så dette: «hver den som tror på ham»! Dette ordet åpner døren også for den største synder. I v. 17 blir Herrens fredstanker med hele verden innprentet nærmere.

Men i v. 18–21 blir det nærmere utfoldet hvilke uttrykkelige vilkår som gjelder for at disse fredstankene i Sønnens offer kan bli salig virkelighet for den enkelte, nemlig troen på Jesus. Troen er jo gjenfødelsens liv der det har vunnet seier over kjødet. Men der denne troen mangler, der det som er født av kjødet, får lov å ha makten over det som er født av Ånden, der blir gaven fra Guds usigelige

kjærlighet til dom. Jo større nåden var, desto forferdeligere er det å forkaste den.

Uhyre alvorlig er dette ordet: «Den som ikke tror, er allerede dømt.» Det er ikke fordi han er en synder, men fordi han vil bli i synden sin. Han elsker sine onde gjerninger (v. 19) og vil ikke at de skal bli rammet. Han vil ikke at samvittigheten hans skal bli overbevist om at de er synd, så han ble nødt til å slippe dem (v. 20). Likesom det evige livet allerede begynner her for den som tror, slik begynner også dommen allerede her for den som forakter Guds nåde.

Herren sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme. Men selve det at lyset kommer til verden, blir en dom – en dom menneskene selv feller ved å sky lyset og elske mørket fremfor det. «Fremfor lyset» – hvilket alvor ligger det ikke i dette! En kan altså også elske lyset en liten smule. De aller fleste mennesker har vel hatt enkelte øyeblikk da de har kjent et sukk i seg etter å få del i den saligheten Jesus har kjøpt så dyrt. De har merket at noe drog dem, men – og det var det ynkelige – de elsket mørket fremfor lyset.

Det er med rette sagt at vi her hører om to under, «ett fra det høye og et annet fra Satans dyp: Så har Gud elsket verden at han gav sin Sønn, den enbårne, og så har verden elsket mørket at den forsmådde Guds enbårne Sønn.» Og videre: «Hel kjærlighet til lyset føder helt hat til mørket. Men mindre kjærlighet til lyset enn til mørket blir til sist til fullt hat til lyset. Halvt med Jesus blir helt med Satan, hvis det ikke skjer en omvendelse.»

Det lyssky sinnet (v. 20) viser seg når lyset kommer. Da går det ofte blant menneskenes barn som når en kommer med et lys inn blant ugler og flaggermus. Men Gud være lovet: Likesom det også finnes fugler som hilser soloppgangen med sang, finnes det oppriktige sjeler som «gjør sannheten», det vil si er «av sannheten» (Joh 18,37) og «lydige mot sannheten» (se Rom 2,8). De blir dratt mot lyset.

Når det står at gjerningene til slike oppriktige hjerter «er gjort i Gud», lyser det et løfte over hver gnist av sannhet hos det mennesket som ærlig søker. Vi har to store eksempler på dette i Apostlenes gjerninger. Det ene er hoffmannen til dronning Kandake. Han drog til Jerusalem, tilbad i helligdommen og leste i det hellige ordet før det sanne lyset var begynt å skinne for ham (se Apg 8,27 ff.). Det var gjerninger gjort i Gud ut fra det stedet han stod, gjerninger gjort i ærlig søken. Og hvor glad kom han ikke til lyset da Herren lot det skinne for ham!

Det andre er den romerske offiseren Kornelius (Apg 10). Hans «bønner og almisser» ble husket for Gud, fordi de ikke kom av ytre selvrettferdighet som hos fariseerne, men av en indre lengsel etter sannheten. Også han skyndte seg med glede til Jesus-lyset da det ble brakt til ham.

Vi skal merke oss at vantroen her blir satt i et bestemt forhold til menneskets moralske ferd. Den dype grunnen til vantroen er slett ikke tvil i forstanden og den slags, som så ofte blir brukt som unnskyldning. Nei, det er at hjertet ikke har lyst til å slippe synden og slippe sitt eget.

La oss prøve oss selv: Er det noe i livet vårt som vi ikke ønsker å få fram i lyset? Da er det et sikkert tegn på at det er noe av vårt eget. For det som er av Herren og sikter mot ham, tåler godt lyset.

Men higer din sjel opp mot sannhetens Gud
og kaller på ham der inne,
da vet han vei for sitt nådebud,
din Frelser skal du visst finne.

187. Døperen Johannes' siste store og herlige vitnesbyrd om Jesus (3,22–36)

Fra Jerusalem ser vi Jesus dra ut til «Judea-landet» (v. 22), og det står at «der ble han en tid sammen med dem og døpte». Men av kap. 4,1–2 hører vi at det ikke var Herren selv, men læresveinene hans som utførte dåpen. Det var selvfølgelig Johannes-dåpen, bare en vanndåp, Herrens læresveiner døpte med. Vår kristne dåp med vann og Ånd hører først hjemme etter pinsedag. At Herren lot læresveinene fortsette med Johannes-dåpen, hadde som mål å stadfeste og besegle Døperens gjerning.

Johannes var den gangen fortsatt i virksomhet og beredte hjertene for Jesus. Herrens virksomhet var ennå bare i sin begynnelse. Hele den første delen av Johannesevangeliet, fram til 4,45, skildrer hendelser som ligger før Herren trådte fram offentlig i Galilea (Matt 4,12). Det som blir fortalt oss her, er likevel avslutningen på Døperens virksomhet, overgangstiden da morgenstjernen bleknet mer og mer for den oppgående solen. Johannes holdt seg den gangen på et sted som het Ainon, nær Salim. Det skal ha ligget på vestsiden av Jordan, opp mot Gennesaretsjøen.

Det blir nå fortalt (v. 25) at det oppstod en trette mellom Døperens læresveiner og jødene (i de fleste håndskriftene: en jøde) om «renselsen». Som vi kan forstå av det som følger, har spørsmålet trolig dreid seg om hvem sin dåp som hadde størst kraft, Johannes' eller Jesu. Og jøden har vel vist til at de aller fleste nå gikk til Jesus. Dette egget opp Døperens læresveiner. De følte seg krenket på sin mesters vegne (v. 26) over at Jesus, som etter deres mening i høy grad skyldte Døperen sin berømmelse, nå syntes å stille deres mester helt i skyggen.

Men hos Johannes fant de ingen gjenklang for misunnelsen sin. Nei, tvert imot! Johannes hadde et så vakkert og ydmykt sinn at han derved er blitt til uendelig velsignelse. Først (v. 27–30) viser Johannes læresveinene sine hvor hans plass var, og deretter (v. 31–36) hvor Jesu plass var. Det tjener sannelig til vår fred at vi kjenner vår plass og våre grenser og ikke tar mer enn det som er gitt oss fra himmelen (v. 27). Han hadde jo så ofte sagt til dem at han bare var en ringe forløper for Jesus (se 1,27).

Han bruker et vakkert og ydmykt bilde om sin stilling. Han sammenligner seg med brudgommens venn, som i Østerlandet førte bruden hjem til brudgommen og så selv trådte tilbake og gledet seg over «brudgommens røst», over hans glede. «Denne min glede er nå blitt fullkommen», sier døperen Johannes, og legger til det vakre ordet: «Han skal vokse, jeg skal avta» (v. 30). Slik forstod Johannes at det var Guds vilje. Disse ordene fra Døperen var jo igjen et vink til læresveinene hans om nå å gå til Jesus. Hans rene glede stråler dobbelt klart mot læresveinenes noe smålige egenkjærlighet.

For det naturlige mennesket ligger det nær alltid å ville ha sitt eget fram: sitt eget navn, sin egen ære, sin egen fordel. Det piner det naturlige mennesket når andre trer fram i forgrunnen, og det selv må stå i skyggen. Men omvendelsens vei går gjennom selvfornektelsen. Når Guds lys skinner inn i hjertet, ser en at alt vårt eget er besmittet, og at bare Jesus har det som kan gjøre oss til behag for Gud og tjene til vår fred. En hottentott (fra Sør-Afrika) sa med disse få, enfoldige ordene hva som hadde skjedd med ham: «Hjerte ondt, veldig ondt – Frelser god, veldig god!»

Har en først fått se dette, begynner også livskampen: «Han skal vokse, jeg skal avta.» Men lett er det ikke, dette å bare begjære Herrens ære.

Kanskje er det særlig vanskelig for dem som skal være Jesu vitner. Det er ikke presten som skal ha menigheten, og det er ikke for seg selv han skal vinne hjertene. Den som blir brukt som redskap til å vekke mennesker, ser ofte hvordan slike vakte mennesker i uforstand vil bygge på ham og la ham være deres sol i stedet for Herren selv. Og Satan frister ofte Herrens tjenere til å sole seg i en ære de har tatt seg selv, og til å ville herske over sjelene.

Men det er ingen sann glede i dette. Det stanser sjelene og holder ikke i lengden. Vel den presten som viser bort fra seg selv til Jesus, og som sammen med Døperen fryder seg når han merker at sjelene også går fra ham til Herren. Ja, slik blekner morgenstjernen for solen, men dette er den fullkomne gleden.

Hver og en prøve seg selv, og særlig i de tidene da en kommer i skyggen! La oss be om det sinnet som var i døperen Johannes, det sinnet som sier: Det er likegyldig med min ære og mitt navn, bare Jesus kan komme fram og hans navn bli herliggjort, bare han kan få sin brud!

I de følgende versene er det ham, brudgommen, Johannes vers for vers peker på. Han er den som «kommer ovenfra», og derfor er han over alle. For alle andre er bare av jorden (v. 31) og taler av jorden, og det gjelder også profetene. Med uttrykket «av jorden» menes her den jordiske, menneskelige begrensningen, det stykkevise som følger alle jordens barn, også dem som lengter mot det høye.

Men brudgommen står ikke bare over alle når det gjelder opphav og den rangen som følger av det. Han står over alle også når det gjelder vitnesbyrdet hans (v. 32). For han hadde det ikke som noe som var meddelt ham, slik profetene hadde det. Han hadde det fra evighet som sitt guddommelige innhold.

Med vemod legger Johannes til: «Ingen tar imot hans vitnesbyrd.» Legg merke til motsetningen mellom Døperens ord og læresveinenes ord: «Alle kommer til ham» (v. 26). Det de kalte at alle kom, er i deres mesters øyne slett ingenting i forhold til det det burde være. Det er den vemodige erfaringen alle

Herrens tjenere gjør den dag i dag: stadig motstand fra så mange, mange mot vitnesbyrdet om Jesus. Vi vet at dette senere, da Johannes ble kastet i fengsel, ble en voldsom anfektelse for ham.

At dette «ingen tar imot hans vitnesbyrd» likevel skal forstås som svært få, går fram av v. 33. De enkelte som tok imot vitnesbyrdet hans, ble levende vitner om at Gud er sanndru. De måtte stadfeste at det sannelig var «Guds ord» (v. 34) de hadde funnet hos ham som alle Guds løfter har fått sitt ja og amen i (2 Kor 1,20).

På slutten av v. 34 og i v. 35 blir det begrunnet at fylden av Guds ord er i Jesus. For ham har Gud ikke gitt Ånden etter mål, slik profetene fikk den, og slik hvert enkelt troende menneske til enhver tid får sitt «mål av tro» tilmålt (Rom 12,3). Nei, han hadde Ånden uten mål, Åndens fylde.

Etter grunnteksten står det egentlig ikke at Gud gir «ham» Ånden, men bare: «Gud gir ikke Ånden etter mål.» Dermed peker ordet ikke bare på Kristus, men på hele den nye pakts menighet. Med pinsedag kom Åndens fylde til jorden, i motsetning til den gamle pakts spredte og forbigående gaver av Ånden. Det betyr ikke at de enkelte medlemmene av menigheten har Åndens fylde, men menigheten som helhet. Den enkelte må be om å bli fylt av Ånden mer og mer (Ef 5,18).

Som enda en grunn til at Guds ord er å finne i Jesus, blir det nevnt (v. 35) at Faderens fulle kjærlighet hviler på Sønnen, og at han har gitt alt i hans hånd. Utenfor Sønnen finnes ingen kjærlighet fra Gud. Derfor følger det (v. 36) at sjelenes evige skjebne avgjøres av hvilket forhold de stiller seg i til denne Sønnen. Kristendom er Kristus, det personlige troforholdet til den personlige Frelseren.

Men av dette følger det også, med uhyre alvor, at den som «ikke vil tro på Sønnen» (etter grunnteksten egentlig «den som er ulydig mot Sønnen» – troens vesen er uløselig forbundet med lydighet), har Guds vrede over seg. Det er den vreden den hellige Gud må ha mot synderen som synder (se Rom 1,18 om Guds vrede over det naturlige menneskets fordervelse). All Guds kjærlighet til verden er formidlet i Kristus. Blir han forkastet, blir også Guds kjærlighet forkastet, og bare vreden og døden (atskillelsen fra livets Gud) blir igjen.

Noen har ment at disse siste versene, fra 31 til 36, ikke var Døperens ord, men evangelisten Johannes'. Men teksten antyder ikke dette på noen måte, og talens tråd fortsetter uten brudd. Derfor er det ingen grunn til å anta det, selv om det i seg selv er uvesentlig om Gud opprinnelig har gitt oss disse ordene gjennom Døperen eller gjennom evangelisten.

Døperens vitnesbyrd her er liksom hans svanesang, hans avskjedsvitnesbyrd. Særlig vitner han her for sine egne læresveiner, for deres vantro overfor Jesus kom jo fram i de misunnelige ordene deres (v. 26). Disse siste ordene fra Døperen minner sterkt om slutten av Sal 2: «Kyss Sønnen, for at han ikke skal bli vred og dere gå til grunne på veien! For snart kunne hans vrede bli opptent. Salige er alle som tar sin tilflukt til ham.» Ja, salig den som i sannhet kan si:

Jesus Kristus, Frelsermannen,
er mitt hjertes ett og alt,

Jesus, deg og ingen annen
har mitt hjertes dyp brudgom kalt.

188. Jesu samtale med den samaritanske kvinnen ved Jakobs brønn: om det levende vannet (4,1–15)

I begynnelsen av kapitlet (v. 1–3) blir vi fortalt hvorfor Herren nå forlot Judea, etter et opphold på nesten åtte måneder (se 2,13 og 4,35). Fariseerne hadde nemlig begynt å følge Herrens virksomhet med mistenksomme øyne. De ville jo være det herskende partiet i folket. Men først hadde de hatt døperen Johannes som motvekt, og deretter hadde denne Jesus dukket opp. Framgangen hans syntes de var enda mer truende for innflytelsen deres.

Men etter Guds råd var Jesu time til å lide ennå ikke kommet. Derfor kalte Faderen ham til Galilea. Der skulle nå den store frelsergjerningen begynne, den som særlig de tre første evangelistene skildrer for oss (se Matt 4,12).

Merkelig er også ordet i v. 4: «Han måtte da reise gjennom Samaria.» Det er den korteste veien, men en kunne også reise gjennom Perea, og det gjorde jødene ofte, fordi de hatet samaritanerne. Men nå måtte han gå denne veien, for Faderen hadde en glede til ham der.

Og nå fortelles det om oppholdet ved Jakobs brønn i nærheten av byen Sykar. Noen mener at den er den samme som Sikem (se 1 Mos 33,18), der Jakob hadde kjøpt et jordstykke. Men kanskje betegner Sykar en mindre by i nærheten av Sikem. Det tyder tillegget i v. 5 på: «som heter Sykar», som peker på en mindre kjent by. Kanskje er Sykar det nåværende Al Askar, litt øst for Nablus, som er det nåværende navnet på byen Sikem.

Jakobs brønn ligger ved foten av fjellet Garisim, i en dyp, kilderik og fruktbar dal. Den hører til de svært få stedene fra Herrens liv på jorden som den dag i dag kan påvises med full sikkerhet. Den skal være 105 fot dyp, men er noe forfallen og har nå bare lite vann. Underlig å tenke på at denne brønnen stammer fra den gamle israelittiske patriarken! Nå har den fått et stort navn ved det som skjedde den dagen.

Det var ved middagstid («den sjette time», kl. 12). Det står at Herren var trett etter vandringen i middagsheten. Han var sant menneske og kan ha medlidenhet også med vår legemlige skrøpelighet, fordi han er prøvd i alt.

Så kom denne kvinnen for å dra opp vann av brønnen. Hvem kjenner ikke den ulysten en kan ha til å ta seg av andre når en selv er trett? Men også her

skinner vår Frelser som et lys til veiledning for vennene sine. Her gjaldt det en menneskesjel som Faderen hadde ført til ham. Og hvor mye er det ikke her å lære! For her ser vi Jesus som sjelelege. Det blir ikke gjort den minste feil i måten hun ble ført til Frelseren på. Derfor må vi gi akt på dette, vi som så ofte griper det galt an når vi gjerne vil hjelpe sjeler til evig liv.

Kvinnen hadde vel gått denne veien så ofte. Lite har hun anet hva som ventet henne den dagen hun vandret til brønnen med krukken sin i middagsheten, og hvilke fredstanker Gud hadde med henne, den halvt hedenske og dypt falne kvinnen.

Frelseren vekker oppmerksomheten hennes ved å be henne om noe å drikke (v. 7). Han satt der alene. «Disiplene hans var gått inn i byen for å kjøpe mat» (v. 8). Det var svært uvanlig at jøder bad samaritanere om en tjeneste.

Men den dag i dag er det ofte en god vei å begynne med å be vantro mennesker om en eller annen liten tjeneste som en akkurat trenger. Da begynner en ikke fra den høye hest. Og å vise andre en tjeneste har alltid noe som tiner et kaldt, frossent og vantro hjerte. Det gjelder ikke bare når et slikt hjerte tar imot en tjeneste, men også når det selv viser den.

La oss gjerne begynne med de rent timelige tingene, bare vi ikke blir hengende der, men kommer dypere inn. Og det er ikke engang så vanskelig. For alle jordiske ting bærer i seg et bilde på noe høyere, om enn i en lav form.

Kvinnen stusser over at en jøde henvender seg til henne på denne måten. Det var ingen forakt i denne mannens blikk og tale. Og hun, den urene kvinnen, som var så sørgelig vant til å ha med skitne menn å gjøre (se v. 18), så straks at hun hadde en ren mann foran seg. For en himmel av renhet må ikke hver den ha møtt som så inn i Frelserens øye!

Og nå begynner Herren straks å vekke hennes åndelige oppmerksomhet enda mer med ordet: «Kjente du Guds gave, og visste du hvem det er som sier til deg: Gi meg å drikke – så hadde du bedt ham, og han ville gi deg levende vann!» (v. 10).

«Guds gave» kan i denne sammenhengen ikke betegne Herren selv. Det er jo hans person det pekes på i tillegget: «og visste du hvem det er som sier til deg …» Guds gave betegner her alt det Kristus bringer syndere fra Gud. Men dette henger på det nærmeste sammen med å kjenne ham og vite hvem han er.

«Levende vann» betyr rennende kildevann, i motsetning til vannet som var samlet opp i sisternene. Men her, i Herrens munn, blir det et uttrykk for hans levendegjørende Ånd og ord. Herren vil si at hvis kvinnens øyne var åpnet, ville hun skynde seg å be ham om levende vann, slik han nå hadde bedt henne om litt av vannet fra Jakobs kilde.

Kvinnens oppmerksomhet blir vekket enda mer. Hva kunne han da mene med det, denne underlige, fremmede mannen med de rene øynene? Levende vann! Hvor vil han få vann fra? Brønnen er dyp, og han har ingenting å dra opp med. Hvem er han egentlig? Alle disse tankene krysset hverandre i hodet hennes, og hun sier dem høyt (v. 11–12).

Tiltalen «Herre» viser at hun har begynt å lytte med hjertet til det han hadde sagt («visste du hvem det er som sier til deg», v. 10). Det samme viser v. 12, der hun sammenligner ham med «vår far Jakob».

Med full rett kunne samaritanerne ikke kalle Jakob sin far, siden de var av blandet opphav. Men de satte likevel en ære i ikke å være rene hedninger og regnet seg som etterkommere av Josef. Hans ben lå jo gravlagt hos dem, i nærheten av Jakobs brønn (se Jos 24,32). Det er ganske særpreget at kvinnen også nevner at Jakobs buskap hadde drukket av brønnen, for å framheve hvor herlig den var.

Så taler Herren tydeligere til henne om det levende vannet han hadde å gi (v. 13–14). Nei, det var ikke vann som dette i Jakobs brønn, vann som bare kunne slukke tørsten en liten stund. Det levende vannet han hadde å gi, slukket den brennende tørsten for alltid. Dessuten hadde dette vannet enda en underfull egenskap: Det ble til et kildevell som stadig rislet i den som drakk av det.

For et underfullt, dypt ord fra Herren! Vannet fra Jakobs brønn er et bilde på det denne jorden har å gi: bare en flyktig vederkvegelse og oppliving, i motsetning til det Jesus har å gi menneskesjeler. Han har levende vann for de uttørkede, trette og travle menneskehjertene. Han kan bringe vederkvegelse inn i det tomme verdenslivet, som går rundt som i en tredemølle. Har du erfart det, kjære leser?

I Siraks bok kap. 24 sier Visdommen: «De som eter meg, skal hungre stadig, og de som drikker meg, skal tørste stadig.» Det er også sannhet i det. På den ene siden blir sjelens tørst helt stilnet hos Herren (se Joh 6,35), og alt det nagende og tomme forsvinner. Men så våkner det en ny tørst (se Matt 5,6), en tørst etter å bli fylt mer og mer med Ånden, med Guds gave. Men det er en vakker tørst, en vederkvegende tørst, som gjør den salig som har den.

Tanken her er altså at all den utilfredsstilte lengselen og tørsten skal forsvinne hos den som drikker av det levende vannet fra Jesus. Og kilden som ved dette vannet vil velle fram til evig liv inne i hjertet, peker på troslivet.

Et troende menneske har ikke bare kilden sin utenfor seg, i Ordet og nådemidlene. Ved Ånden som nå bor i hjertet, har det fått et kildespring i seg selv, en kilde som risler med bønn, lovprisning og bekjennelse. Den gjør det tørre hverdagslivet om til et friskt, daglig liv for Gud, slik tørre lyngheier kan bli til frodige enger når det åpnes et kildevell i dem som kan vanne dem.

Nå begynner kvinnen for alvor å merke at Herren vil dra henne oppover, inn i Åndens verden. Det er en begynnelse i henne. Men ennå gjør hun et slags forsøk på å vri samtalen over i en lettere tone, og hun sier med et anstrøk av spøk: «Herre, gi meg dette vannet, så jeg kan slippe å tørste og gå hit for å dra opp vann!» Det var jo noe deilig vann – da kunne en helt slippe å gå hit ut til brønnen.

Hvor ofte merker en ikke noe lignende den dag i dag når en begynner å tale alvorlig med uomvendte mennesker: De prøver å dempe alvoret med en spøkefull vending. Vi trenger slett ikke å tenke på dem som «flirer» av det hele og ikke kjenner noen annen måte å forholde seg til det som er alvorlig på. Nei, også mer alvorlige mennesker prøver ofte den utveien, nettopp når det for alvor begynner å røre ved dem. Det er kjødet, som er fiendtlig mot Ånden, som rører seg i dypet. Det vil så nødig inn på det som fører til omvendelse og dermed til at kjødet blir dødet.

Men skal det rette, dype alvoret fram, må den personlige syndserkjennelsen vekkes. Det må komme en smerte i samvittigheten når den blir rammet av sannheten. Og det går den store sjelelegen nå i gang med i det følgende.

189. Fortsettelsen av Herrens samtale med den samaritanske kvinnen: Hennes synd – den rette tilbedelsen – Messias er kommet (4,16–26)

I en preken over Herrens samtale med denne kvinnen er hennes møte med Herren blitt utviklet i fire trinn: 1) en ny begynner, 2) en stor synder, 3) evangeliets venn, 4) evangeliets forkynner (etter T. Løgstrup). I forrige avsnitt så vi den nye begynnelsen som hadde skjedd i sjelen hennes. Nå kommer vi til det neste punktet: en stor synder.

Syndserkjennelsen kan vekkes i et menneskehjerte ved at bare én eneste synd kommer til å stå for hjertet i lyset av Guds hellighet. En norsk prest forteller om en gammel, selvrettferdig kvinne som han ikke på noen måte hadde klart å få til å se sin fortapte tilstand. En dag overrasket han henne mens hun øste ut skjellsord over en liten pike som hadde slått i stykker en kopp. Han fikk vise henne denne ene synden, den bitre vreden hennes, i Guds lys. Og med det samme falt det som skjell fra øynene hennes. Hun våknet opp og så hele syndedypet i sjelen sin.

Slik ser vi nettopp den store mesteren i sjelesorg behandle sjelen til denne samaritanske kvinnen. Han satte fingeren på såret (v. 16–18), det løse, usedelige livet hennes. Hun ser ut til å ha vært gift fem ganger og ha blitt skilt fra mennene, enten det nå skjedde ved at de døde eller ved skilsmisse. Og nå levde hun sammen med en som ikke var mannen hennes. Med disse ordene gravde Herren så å si opp hele hennes syndige fortid for henne. Hun så sitt elendige liv gli forbi for øynene sine og stirre henne i ansiktet, så hun måtte bli redd og angst for seg selv.

Hun bøyer seg for sannheten. Det går fram av ordene hennes i v. 19: «Herre, jeg ser at du er en profet!» Så tar hun opp stridsspørsmålet mellom jøder og samaritanere om hvor det rette stedet å tilbe var: på fjellet Garisim, slik samaritanerne ville påstå, eller i Jerusalem, slik jødene hevdet.

Skal dette forstås som spørsmålet fra en engstet sjel, en lengsel etter sannheten? Eller er det nok en gang et forsøk på å komme bort fra det ømme punktet Herren hadde rørt ved? Vi må helst anta det første, ut fra hele det vakre alvoret som viser seg hos henne etter dette (se v. 28–29). Det er spørsmålet «Hvor skal

jeg finne Herren?» som rører seg i henne. Slik blir det jo for hvert menneske som Guds Ånd får stille den syndige fortiden fram for. Da begynner hjertet å spørre: Hvor skal jeg gå med min store synd?

Samaritanerne hadde hatt et tempel på Garisim. Det var bygd av den persiske stattholderen Sanballat for svigersønnen hans, jøden Eljasjib, som Nehemja hadde drevet bort fordi han hadde giftet seg med en hedensk kvinne (se Neh 13,28). For å gi dette templet større anseelse hadde samaritanerne forfalsket ordet i 5 Mos 27,4, slik at de leste «Garisim-fjellet» i stedet for «Ebal-fjellet». Befalingen som blir gitt der om å reise et alter, brukte de så på sitt selvlagde tempel.

I året 109 f.Kr. ble dette templet ødelagt av makkabeerne (Johannes Hyrkanos). Men fjellet ble fortsatt regnet som et hellig bønnested, med tilknytning til 5 Mos 11,29, der Gud befalte folket å lyse velsignelsen fra fjellet Garisim når de kom inn i Kanaan. Og den dag i dag blir det æret som et hellig sted av dem som bor der.

Som alltid viser Herren bort fra det ytre, innover og oppover. Med hellig alvor forkynner han for henne at timen var nær, ja, at den allerede var her. Da ville spørsmålet ikke lenger være hvor Faderen skulle tilbes. Alle disse skrankene ville falle, og alt ville komme an på hvordan Faderen ble tilbedt: om det var «i ånd og sannhet» (v. 21–24). Men samtidig som Herren forkynner at den gamle tempeltjenesten i Jerusalem skal oppheves, stadfester han uttrykkelig den åpenbaringen jødene hadde fått, som det sanne lyset, i motsetning til samaritanernes uvitenhet (v. 22).

Hva mener Herren med tilbedelse i ånd og sannhet? Ganske visst mer enn at tilbedelsen ikke behøvde å skje på et bestemt sted. Det betyr heller ikke bare det samme som alvorlig og oppriktig. For det ble krevd allerede i den gamle pakt (se Sal 51,8 og mange andre steder), og det ville vært tilstrekkelig betegnet med «de sanne tilbedere» (v. 23).

Nei, det er tale om et slikt fellesskap med Gud, som er «ånd», som den gamle pakt ikke kjente: et fellesskap i Ånden, som barnets fellesskap med «Faderen», et fellesskap som bare den enbårne Sønn er veien til (Joh 14,6). Dermed er den ytre siden ved nådemidlene på ingen måte forkastet, slik svermerne mener. Men all tilbedelse som bare bygger på ytre seremonier, er dermed bannlyst fra den nye pakt.

Riktignok gikk den tonen også gjennom den gamle pakt, men mer som et profetisk ord om dager som skulle komme (se Jer 31,31). Den gamle tempeltjenesten var et forberedende barnestadium og måtte ennå ha mye av det som Paulus i Gal 4,3 kaller «verdens barnelærdom». Men i Kristus er dette blitt fullendt, og den sanne barnekåren er brutt fram.

Så er det tillegget «i sannhet». Med det menes: i lyset av den fulle kunnskapen om Gud, slik den er kommet til jorden i Kristus. Da kjenner sjelen sin naturlige fortapthet, men kommer til Gud i troen på blodet fra korset, der Menneskesønnen ble opphøyet (Joh 3,14). Slike hjerter, som søker det dype fellesskapet med Gud i Ånden på sannhetens grunn, «vil Faderen ha», sier Herren. Og vi kan tro at Herren fant en slik sjel i denne samaritanske kvinnen.

Det er en helt ny verden som åpner seg for denne kvinnen, et barneliv i Gud som Far, som hun aldri hadde anet før, hun, den urene, falne kvinnen. En mann som hadde vært blind alle sine dager, men som ble helbredet ved en operasjon, sa da han første gang så ut over naturen: «Nei, så vakkert hadde jeg likevel ikke tenkt meg det!» Med enda mye større grunn kan den bryte ut slik som får øynene åpnet for livet i Gud.

I v. 25 hører vi at kvinnen i alle fall utvortes hadde hørt tale om at det skulle komme en underfull nådetid, nemlig når Messias kom. Også samaritanerne ventet Messias, fordi de hadde de fem Mosebøkene, og i 5 Mos 18,15 var det tale om den store profeten som skulle komme. De kalte ham ofte med et litt annet navn, som egentlig betyr «han som vender tilbake» eller «han som fører tilbake». Det peker på Messias som den som skulle bringe alt i rett orden når han kom.

Nå som kvinnens øyne åpnes for det nye livsfellesskapet med himmelens Gud i ånd og sannhet, går tanken hennes uvilkårlig til forventningen om Messias. Slik som denne underfulle mannen nå stilte framtiden for øynene hennes, slik måtte det jo bli når Messias kom. Da manglet det bare én ting: at sløret ble tatt bort fra øynene hennes, så hun kunne se at det var ham hun hadde foran seg i denne største timen i livet sitt.

Og Herren drar sløret til side med ordet i v. 26: «Jeg er det, jeg som taler med deg.» Da strålte lyset også gjennom i kvinnens sjel. Hun trodde. Alt annet glemte hun i øyeblikket for dette ene (se v. 28). Vannkrukken lot hun bli stående og løp inn til byen for å forkynne det for de andre. Nå hadde hun drukket av det levende vannet, og etter Herrens ord (v. 14) hadde det begynt å bli en livskilde i sjelen hennes. Så hadde sjelelegens gjerning lyktes.

Vi skal legge merke til at Herren her rett ut bekjenner seg selv som Messias overfor samaritanerne. Overfor jødene holdt Herren lenge tilbake med denne forkynnelsen, slik vi så ofte hører, særlig i de tre første evangeliene. Det var fordi deres messiashåp var så kjødelig og mest gikk ut på ytre, politisk herlighet og makt. Hos jødene måtte han først forberede hjertene til en åndelig forståelse av Messias' gjerning.

Hos samaritanerne derimot møtte han ikke disse kjødelige tankene. De ventet ingen ytre herlighet av sin Messias, men stod mer fordomsfritt og var rede til å ta imot evangeliet som barn. Og slike hjerter kunne ta imot lyset i Jesus lenge før hjerter som var mer gjennomtrengt av selvklokskap og selvsikkerhet. Den dag i dag har de enfoldige lettere for å tro evangeliet enn de åndene som er mer fylt av denne verdens visdom (se Luk 10,21 og 1 Kor 1,27–28).

Så søk da hos Kristus alene din ro,
for der er du trygg for all fare.
Bli liten, bli barn, bli enfoldig og tro,
bli én i den syndernes skare
som bare kan takke og love.

190. Høsten blant samaritanerne (4,27–42)

Herren var nådd fram til et lykkelig punkt med den samaritanske kvinnen: Lyset hadde gått opp for henne. Først da kommer disiplene tilbake. Faderen i himmelen vet å legge tidene slik de passer, også når en samtale skal avbrytes.

Kvinnen skyndte seg nå inn til byen for straks å begynne et misjonsarbeid og stemme i med det samme «kom og se» som vi hørte blant Herrens første disipler (Joh 1,39 og 46). Og samaritanerne begynte å strømme ut fra Sykar til den underfulle mannen ved Jakobs brønn (v. 38–40). Imens hører vi om en ny samtale, nemlig mellom Herren og disiplene.

De undret seg svært over at han talte med kvinnen. For etter det de jødiske rabbinerne lærte, ble det regnet som upassende å ha lange samtaler selv med sin egen hustru, langt mindre da med en fremmed kvinne. Og aller minst kunne en tenke seg det med en samaritansk kvinne. Disse forskriftene fra rabbinerne hadde sin rot i forakt for kvinnekjønnet, som en mente var uskikket til å få åndelig undervisning. «Heller skal en brenne lovens ord enn lære kvinner dem.» Det var hva de jødiske lovlærerne foreskrev.

Mot denne undertrykkelsen av kvinnekjønnet går Jesus altså også ut ved denne anledningen. Og overalt der Kristi evangelium kommer fram, blir også kvinnen reist opp fra sin fornedrelse, slik apostelen Paulus vitner i Gal 3,28: «Her er ikke jøde eller greker, her er ikke trell eller fri, her er ikke mann og kvinne. For dere er alle én i Kristus Jesus.»

Likevel holdt ærefrykten for Mesteren disiplene tilbake fra å komme med bemerkninger om det han gjorde (v. 27). Av dette kan vi lære at hvis det er noe i det Herren gjør som vi ikke straks forstår, og som liksom vil støte oss, da skal vi bare beskjedent tie og tro at det han gjør, alltid er vel gjort. Vi skal ikke gi oss over til den ulykksalige kritikken som lokker hjertet bort fra de ydmyke stedene.

Herren lot ikke disiplene sine stå uforstående særlig lenge. Han fortalte dem (v. 31–34) at han hadde hatt «mat å ete som dere ikke vet om». For hans mat var «å gjøre hans vilje som har sendt meg, og å fullføre hans gjerning». Det er et dypt ord, som kaster lys over Sønnens forhold til Faderen og gir alle disiplene hans grunn til å prøve seg selv.

Å gjøre Guds vilje vederkveget Frelseren ikke bare på sjelen, men også på legemet. Det var like uunnværlig for ham som mat er for legemet. «La dette sinn være i dere, som òg var i Kristus Jesus» (Fil 2,5)! Å gjøre det som tiltaler oss, kan smake godt. Men å gjøre Guds vilje, selv om den går ut på noe som volder oss lidelse, det styrker og gir den sanne gleden.

Hvilket Guds barn har ikke erfart noe av dette? Når vi overvant oss selv, kanskje trettheten og ulysten vår, og ble villige til å gå ærend for Herren, hvor styrket og glad kunne en ikke bli av det! Ja, også den legemlige trettheten kunne være som blåst bort. Og det selv om arbeidet ofte i øyeblikket kunne se forgjeves ut for det ytre øyet.

Vår Frelser måtte så ofte møte vantro og utakknemlighet som lønn for kjærlighetsarbeidet sitt i ord og gjerning. Men den dagen ved Sykar fikk såmannen samtidig høstmannens glede. Arbeidet i Herren skal aldri være forgjeves, det har vi Guds ord for (1 Kor 15,58). Men svært ofte går det slik ordtaket allerede lød den gang (v. 37): «Én sår og en annen høster.» Her viste markene seg hvite til høst med en gang (v. 35).

Herren har sikkert med dette ordet pekt mot Sykar, der folkemengden begynte å strømme ut til Jakobs brønn. Ordet hans, «det ennå er fire måneder, og så kommer høsten», tyder på at det var i desember han sa det. I Israels land varer såtiden fra begynnelsen av oktober til begynnelsen av desember, og høsttiden begynner i april.

Her var en åndelig høst av menneskesjeler. I v. 36 peker Herren på hvor herlig det er å høste (se Sal 126,5–6: «høste med fryderop»). «Den som høster, får lønn», sier Herren, «og han samler inn grøde til evig liv.» Ja, nettopp det er den store nådelønnen i Herrens høsttjeneste: at det er tale om å bringe evige verdier i hus.

Det skal også den huske på som bare får lov til å så, «for at både den som sår og den som høster, kan glede seg sammen». Såmannen skal glede seg, selv om det må sås med møye og under tårer (Sal 126). Han skal glede seg med håpets glede, for uten at hans gjerning blir gjort, kan det jo ikke bli noen høst. Men høstmannen, som høster det han ikke selv sådde, skal i ydmykhet huske på den som har sådd.

Og slik (v. 38) skulle apostlene få lov til å høste frukten av andres arbeid. Døperen Johannes hadde begynt, og så kom Frelserens store arbeid i Israel. Men frukten av det skulle apostlene i det store og hele høste inn. Blant samaritanerne ble det jo en tidlig høst, men den egentlige store høsten i Samaria hører vi om i Apg 8,5–13. Og på pinsedagen, da de 3000 bøyde hjertet for Herren, da høstet sannelig apostlene frukt av Jesu såing.

Men i dypeste forstand høster hvert troende menneske det Jesus har sådd. Den blodige såingen i Getsemane, på Gabbata og på Golgata har båret en gyllen høst av syndenes forlatelse, rettferdighet, fred og frelse. Denne høsten står ferdig for oss på Ordets og sakramentenes åkrer, og det er nåde at vi har fått lov til å høste det han har sådd.

Akk, så mange som er ivrige nok etter den jordiske høsten, er så likegyldige til denne evige høsten! De vil bare høste på verdens åker, der høsten bare blir en tistelhøst. Den evige nådehøsten lar de stå til det blir for sent, til de en dag

må si med redsel: «Innhøstingen er forbi, sommeren er til ende, men vi er ikke frelst» (Jer 8,20).

Men for en usigelig fryd for en redd synder når øynene åpnes for denne gylne såmarken, når en ser at det ikke er vi som skal frambringe høsten! Nei, den står der, og vi skal bare hente den hjem i troen. Ja, nettopp det er troens liv: stadig å høste inn det Jesus har sådd for oss. Derfor heter det også: «Tjen Herren med glede» (Sal 100,2).

Men nyter en selv frukten av Jesu møye med glede på denne måten, kan en ikke annet enn å være med og arbeide for Jesus, slik den samaritanske kvinnen gjorde, så mange sjeler kan bli høstet inn. Det gjelder enten Herren vil bruke oss mest i sitt såmannsarbeid, til å berede hans vei og så ut Ordets sæd, eller til høstarbeidets glede – eller til begge deler.

Med vitnesbyrdet sitt drog den samaritanske kvinnen de mange ut til Jesus. Hun pekte på at «han har sagt meg alt det jeg har gjort». Han, denne underlige fremmede, hadde lest i hjertet hennes, og hele hennes tidligere liv var som en oppslått bok for ham (se v. 29 og 39). Men han hadde ikke støtt henne bort. Tvert imot hadde han tent lys i syndemørket hennes.

Ellers liker ikke mennesker å bli minnet om sitt eget syndeliv. Hvis noen av kvinnene i byen dagen før hadde sagt til henne: «Vi vet nok hva slags en du er!» – da hadde de vel fått et svar som dette: «Fei for din egen dør først, så skal jeg nok feie for min.» Men nå brakte hun det selv på bane. For hjertet hennes var blitt grepet av Kristus, og hun så nådens lys skinne over all urenheten hennes.

Slik er det jo den dag i dag: Den som ikke tror syndenes forlatelse, har aldri lyst til å høre om sin synd. Men når vi i tro har sett herligheten i syndenes forlatelse, da kan vi rolig høre om vår synd og også tale om den. Den skal jo ikke tilregnes oss lenger, den er dekket av syndenes forlatelse. Den forvandlingen som hadde skjedd med denne kvinnen ved møtet med Herren, har talt mektig til samaritanernes hjerter, så de trodde på Kristus «på grunn av kvinnens ord» (v. 39).

For en motsetning mellom disse samaritanerne, som bad ham om å bli hos dem, og folket i gadarenernes land (Matt 8,34), som av frykt for å miste svinene sine «bønnfalt ham om å dra bort fra bygdene» deres! Og Herren ble hos samaritanerne i to dager (v. 40). Han sier aldri nei når noen ber ham om å bli hos seg.

Riktignok var han, som vi hører i Matt 15,24, «ikke utsendt til andre enn de fortapte får av Israels hus» (Matt 10,5–6). Samaritanernes og hedningenes tid skulle komme senere. Men denne foreløpige høstgleden ville Faderen gi sin enbårne Sønn allerede nå. Likevel hører vi ikke at arbeidet blant samaritanerne ble ført videre før senere, etter at Herren hadde gått hjem til Faderen. De enkelte vakre trekkene om samaritanere i Luk 10,33 (den barmhjertige samaritan) og Luk 17,16 (den takknemlige samaritan) henger likevel kanskje sammen med dette foreløpige arbeidet blant samaritanerne.

I v. 41–42 hører vi om en vakker vekst, ikke bare i tallet på troende samaritanere (v. 41), men også i selve troens dybde. Fra en tro på annen hånd, «på grunn av kvinnens ord», ble det en tro på første hånd: «For nå har vi selv hørt, og vi vet at han i sannhet er verdens frelser» (v. 42).

Troen begynner så ofte som en tro på grunn av det andre sier. Slik kan barn i troende hjem tro fordi far og mor tror. Og slik kan mennesker også stå overfor en troende prest. Det er godt som en begynnelse, men ikke godt nok til å leve på videre. En må selv ha sitt møte med Herren og selv trenge igjennem til Åndens visshet, så Jesus kan bli min Jesus. Bare en slik tro har i seg seieren over verden (1 Joh 5,4).

Hvor stort at Herren kunne bruke denne ene kvinnen, et redskap som var så dårlig i menneskers øyne, til så store ting: som den første forkynneren av evangeliet for de andre samaritanerne, og til å vekke en så stor bevegelse! Men nå vi – la oss prøve oss selv om vi er kommet så langt at livet vårt er blitt en forkynnelse av evangeliet, så vi er med og vitner om det Jesus har sagt og gjort for oss! Ja, måtte vi for alvor bli gjort dyktige til å «forkynne hans storhet, han som kalte dere fra mørket til sitt underfulle lys» (1 Pet 2,9).

«Kan du ei nå de fjerne,
tal til din bror og venn,
og dra din nabo med deg
på salighetens vei hen.»

191. Den kongelige embetsmannen i Kapernaum (4,43–54)

Fra Samaria dro Jesus til Galilea. Her begynte han den virksomheten som de tre første evangeliene skildrer så utførlig, og som de egentlig begynner med. Den tidligere virksomheten i Judea nevnes jo, som før sagt, bare av Johannes.

Merkelig er tilføyelsen i v. 44, som blir oppgitt som grunnen til at han dro til Galilea: «For Jesus selv vitnet at en profet blir ikke aktet på sitt eget hjemsted.» I de tre første evangeliene finner vi dette ordet nevnt som sagt av Herren da de forkastet ham i Nasaret. Men nå dro han nettopp til Galilea, også til Nasaret. Hvordan skal det da forstås?

Noen har ment at en skulle tenke på Judea som hans fødeland, ettersom han var født i Betlehem. Men i v. 43 er det jo ikke tale om Judea. Det er tale om at han drar fra Samaria til Galilea, og Nasaret og selve Galilea blir jo alltid regnet som Herrens hjemegn. Nei, det skal heller si oss at Herren nettopp søkte til den langt hardere jordbunnen blant jødene, der han ikke kunne vente ære slik som i Samaria. For det var Faderens vilje at Sønnens gjerning på jorden blant Israels barn skulle være å bære sæden ut med gråt (Sal 126,5–6).

Galileerne hadde vært i Jerusalem på påskehøytiden da Jesus gjorde under der (2,23). De tok nok velvillig imot ham (v. 45), men som vi hører i v. 48, mest for tegnenes skyld, ikke fordi hjertene deres for alvor hadde åpnet seg for ordet hans. Det kommer så tydelig fram i den hendelsen Johannes nå forteller om den kongelige embetsmannen. (Herodes Antipas var nok bare landsfyrste, men ble likevel kalt konge.)

Noen har gjettet at denne kongelige embetsmannen skulle være Kusa, som nevnes i Luk 8,3, «embetsmann hos Herodes». Hans hustru Johanna fulgte sammen med flere andre kvinner Jesus og læresveinene og tjente dem med det de eide. Det kan være slik, men vi vet ingenting om det. I seg selv er det ikke usannsynlig, for neppe mange av den onde kongens tjenere er blitt troende.

Av v. 47 ser det ut til at mannen enten selv hadde hørt Jesus i Jerusalem eller hørt mye om ham, siden han søkte til Jesus i sin nød. Denne nøden, at sønnen hans lå dødssyk, ble til ubeskrivelig velsignelse for dette hjemmet. Legenes hjelp har sikkert vært prøvd i rikt mål, men alt forgjeves. Så drar han av sted, nok bare med en halv tro. Men skulle det ennå komme redning, måtte det

skje et Guds under. Og slike under var det jo folk fortalte at han gjorde, denne underlige Jesus fra Nasaret.

Samtalen mellom denne mannen og Herren (v. 48–50) er svært lærerik. Da mannen ber ham, peker Jesus først på den skaden som troen hans og så mange galileeres tro tok av at de bare ville tro for tegnenes skyld, ikke som samaritanene for Herrens ords skyld. Vi ser nå igjen Herren som sjelelege, slik som overfor den samaritanske kvinnen. Han vil hjelpe denne mannen så hjertet blir løst fra bare å se på under, og i stedet blir knyttet til Jesus selv, til ordet fra hans munn.

Det lå en tukt til selverkjennelse i Herrens første ord til ham. Men mannen ser slett ikke på det som en avvisning, det hører vi av v. 49. Like lite lot den kanaaneiske kvinnen seg skremme av Herrens tilsynelatende avvisning (Matt 15,24). Dette henger åpenbart sammen med Jesu person. Alle som kom nær ham med et ærlig hjerte, forstod straks at Herren ikke var hard, og at det ikke bare var sannhet, men nåde i tukten hans. Derfor ser vi dem bare trenge seg på med desto større tillit. Det er troen på Jesus selv som vinner makt i dem.

Herren hjalp den månesyke gutten da faren gråtende sa: «Jeg tror! Hjelp min vantro!» (Mark 9,24). Slik hjalp Herren nå også dette syke barnet. Men den kongelige embetsmannen fikk bare et ord å gå på. Det kunne liksom ha vært lettere for mannen om Herren hadde fulgt med ham de fire danske milene til Kapernaum og lagt hånden på gutten. Men den prøven Herren her satte ham på, var en langt mer velsignet hjelp til å nå fram til den sanne troen.

«Din sønn lever!», det var ordet. Så var Herrens tjenere, englene (se Joh 1,51), straks i Kapernaum og utførte befalingen hans. Nå gjaldt det om mannen ville tro Herren på hans ord uten å ha sett noe. Det er med rette blitt sagt at troen er et sprang ut på et dyp. Det spranget gjorde mannen, og han kastet seg ut på Herrens ord. Det har han klynget seg til hele tiden mens han gikk de fire milene ned over fjellene til Gennesaret-sjøen, der Kapernaum lå.

Det var ved den sjuende time, det vil si klokken ett om ettermiddagen, at Herren hadde talt dette ordet. Etter jødisk tidsregning regnet en klokken seks som slutten på dagen og begynnelsen på det nye døgnet. Mannen er så kommet hjem etter klokken seks, vel omkring sju–åtte om kvelden. Derfor sier tjenerne: «I går ved den sjuende time forlot feberen ham» (v. 52).

Det var en kjærlig førelse fra Gud at tjenerne møtte ham med det glade budskapet før han kom hjem. Herren vet nok at troen vår trenger til all mulig styrkelse, og tvilen har sikkert larmet utenfor hjertedøren til denne mannen mange ganger på hjemveien. At mannen spurte etter klokkeslettet da det var blitt bedre med gutten, betyr ingen seier for tvilen. Det var dels en lengsel etter å få bekreftet det som hjertet hadde holdt fast ved, dels sikkert også et ønske om å gi Herren all den ære som tilkom ham, og virkelig glede seg over hans velgjerning.

Også vi skal lære å gi mer akt på Guds veier med oss, på hans tid og time. Det er godt med ydmyk glede å sammenligne nødens tid og utfrielsens tid, ikke bare når det gjelder de større trengslene, men også de mange slags vanskeligheter i det daglige livet som vi la fram for Herren. Det er salig å få erfare det en trodde,

å få se etter at en har trodd på ordet alene uten å se. Slik blir troen styrket på ny og utdypet gjennom disse lykkelige erfaringene.

Det er meningen med ordet i v. 53: «Og han trodde, han selv.» Han trodde jo også før, men her er det den herlige styrkelsen i troen som menes. «Og hele hans hus» – igjen møter vi dette som ofte går igjen i Den hellige skrift: at husfarens omvendelse fører troens velsignelse inn over hele hjemmet (se Luk 19,9 om Sakkeus' hus og Apg 16,31 om fangevokterens hus). Ja, bare ett eneste ærlig troende menneske i et hjem, om det så bare er en tjenestepike, kan føre fornyelse inn over hele hjemmet (se Naamans historie, 2 Kong 5,2 ff.).

Det denne skjønne hendelsen særlig legger oss på hjertet, er den velsignede troen på ordet. I begynnelsen av troslivet er det nesten alltid blandet inn mye bygging på følelser og stemninger, på gleden som fulgte med, og så videre. Det er herlig å ha disse følelsene, men det er ikke godt å bli avhengig av dem, så en mener å ha mistet Herren når følelsene forsvinner.

Derfor går Herrens oppdragelse med oss alltid ut på mer og mer å løse troen vår fra dens avhengighet av alt det en kan føle og se. Han vil grunnfeste den på ordet alene: ordet slik det møter oss sammen med vannet i dåpen og med brødet og vinen i nattverden, og slik det strømmer til oss fra Bibelens løfter. For ordet står fast både dag og natt. Stemninger kan være som flyvesand, men ordet er klippen, det faste og urokkelige.

Derfor sender Herren av og til tørre tider. Men lykkes det at vi, som mannen i denne beretningen, tror ordet og frimodig går vår vei på dette ordet i stille lydighet, da vokser vi i Ånden og skal oppleve salig stadfestelse av troen vår. Mange vakte mennesker har for en tid strandet på dette skjæret: De ville først kjenne gleden og vissheten før de ville tro ordet. Nei, visshetens glede er en Åndens frukt i det hjertet som klynger seg fast til ordet og sier som sangen:

Om tidt jeg ei fornemmer
deg i din makt,
så vet jeg dog, du fremmer
din nådepakt.

Det er også en slags barnesykdom i troslivet når troende mennesker alltid bare vil høre om tegn og under, underfulle bønnesvar og lignende. Ørene kan bli tunge til å høre det gamle budskapet om underet på Golgata, mens en er lutter øre når en eller annen merkelig hendelse blir fortalt.

Det samme gjør seg ofte gjeldende når det gjelder kjærligheten til misjonen blant hedningene. For den daglige kampen der ute har en mindre interesse; en jager bare etter å høre om underne derfra. Et slikt sinn, sykt etter «tegn og under», rommer en fare. For sjelen kan dermed bli svekket i den barnlige troen på Guds gjerning i ordet.

Dette var det andre tegnet Herren gjorde i Galilea. Slik må v. 54 forstås, for i Judea hadde han jo gjort flere tegn (2,23). Herrens under er tegn, og ikke bare tegn på hans herlighet. De er tegn som gjemmer en dyp åndelig rikdom, og først og fremst tegn på hans kjærlighet til sjelene. Det var sjelene Herren ville hjelpe gjennom den ytre hjelpen.

192. Helbredelsen av den syke ved Betesda dam (5,1–18)

Det var ved en høytid at Jesus gjorde dette underet som vi nå skal høre om. Men hvilken høytid? Om det er det mange meninger. Var det en påskehøytid, er det underlig at Johannes ikke har nevnt det, for ellers nevner han alltid påsken ved navn (se 2,13 og 6,4). I 7,2 nevner han løvhyttefesten ved navn, og i 10,22 tempelvigselsfesten. Derfor kan det neppe være påskefesten, så mye mer som vi jo i neste kapittel (6,4) hører at påsken, jødenes høytid, var nær.

Hendelsen i Samaria (kap. 4) fant sted i desember («fire måneder til høsten»). Så har noen tenkt at det kunne være den såkalte purimfesten, som ble feiret 14. og 15. adar (mars) til minne om at jødene ble frelst fra Hamans ondskapsfulle anslag (se Est 9).

Alt etter hvordan en forstår denne «høytiden», blir lengden på Herrens offentlige frelsesvirksomhet noe forskjellig. Er dette påsken, hører vi i alt om fire påskefester, og tiden for Herrens virksomhet blir da omkring tre og et halvt år. Er det derimot en annen fest, for eksempel den nevnte purimfesten, hører vi altså bare om tre påskefester, og Frelserens vandring omkring blant folket blir da bare omkring to og et halvt år. I flere håndskrifter står det også bare: «Det var en av jødenes høytider», ikke «høytiden».

Det ser ut til at Jesus har vært alene denne gangen, enda vandringen med læresveinene i Galilea jo allerede var begynt. Derfor har noen ment at dette oppholdet til Herren i Jerusalem faller sammen med det tidspunktet som nevnes i Mark 6,7, da Herren for en tid sendte ut de tolv, to og to, for å vitne.

«Saueporten» som nevnes i v. 2, omtales flere steder i Nehemja bok (3,1.32; 12,39). En mener at den omtrent svarer til den nåværende Stefansporten nordøst for tempelhøyden. Navnet kommer kanskje av at det var gjennom den porten sauene ble drevet til templet for å ofres. Betesda dam fantes altså ennå da Johannes skrev evangeliet sitt, enda Jerusalem da var ødelagt. Men nå er den forsvunnet. En reisende forteller at hester og esler nå beiter mellom murbrokkene på disse stedene.

Navnet Betesda betyr «Barmhjertighetens hus». Dammen hadde fått dette navnet fordi den var blitt omgitt av fem bueganger. De har vel ligget omkring dammen i en femkant og vært le og vern for de mange syke som lå der.

I denne dammen var det nemlig en kilde som hadde legende kraft. Men kilden sprang bare av og til, og den virket bare på den som straks kom ned i vellet. At virkningen forsvant så fort, kommer vel av at det legende vellet så snart ble blandet med det øvrige vannet i dammen og dermed mistet kraften sin. Slike kilder, som bare springer fram med visse mellomrom, er jo slett ikke sjeldne.

Slutten av v. 3, fra der det står «som ventet på», og så hele v. 4 mangler i de eldste og mest pålitelige håndskriftene. Det er sannsynligvis blitt føyd til for å forklare v. 7. I seg selv er det sant nok at slike legende krefter i naturen er gode gaver fra Gud. Og at kildens virkning blir tilskrevet en engel, stemmer med Skriftens øvrige vitnesbyrd om at englene som Guds tjenere griper levende inn i naturen (se Sal 104,4: «Han gjør vinder til sine engler, luende ild [lynilden] til sine tjenere»).

Der lå nå en mann som «hadde vært syk i trettiåtte år» (v. 5). Av v. 14 ser det ut til at det har vært en særlig sammenheng mellom mannens sykdom og hans syndige liv.

Når det står (v. 6) at Herren visste at han hadde vært syk i lang tid, ligger det ikke i det at han først hadde spurt seg for hos andre. Herren kjente jo dessuten hele hans tidligere liv, som vi ser av v. 14, slik han kjente den samaritanske kvinnens liv. Denne høyere viten var gitt ham av Faderen i fornedrelsens stand, når som helst det hadde betydning for hans frelsergjerning. Andre ganger hører vi Herren spørre seg for, som da han spurte ved Lasarus' grav: «Hvor har dere lagt ham?» (Joh 11,34).

Og Herren så inn i denne mannens sjel at timen var kommet da Faderen kunne herliggjøre sin Sønns navn på ham ved å helbrede ham. Talende er spørsmålet i v. 6: «Vil du bli frisk?» Hvorfor spør Herren slik? Åpenbart for å vekke sjelen hans, vekke ham til å feste sin tillit til Herren. Navnet hans hadde han vel hørt, men han kjente ham ikke personlig (se v. 13).

Men det uttrykkelige spørsmålet «Vil du?» peker dypere inn: på viljens store betydning som betingelse for Herrens hjelp, også i det åndelige. Et menneske må ville bli frelst om Herren skal kunne lege det også fra syndens dødbringende sykdom, den som har fulgt oss fra mors liv.

Den syke forklarer (v. 7) at han alltid var kommet for sent når vannet ble opprørt, og i den forklaringen ligger den inderligste lengsel etter å bli helbredet. Så følger Herrens kongeord: «Stå opp, ta båren din og gå!» Men det var på en sabbat at Herren gjorde denne barmhjertighetsgjerningen. Og nå møter vi hos jødene i Jerusalem den samme vreden som hos fariseerne i Galilea (se Matt 12,1–14), bare at vreden var mer ondsinnet i Jerusalem. Helbredelsesunderet ser ikke ut til å ha gjort noe inntrykk på hjertene deres. Men at han bar båren sin på sabbaten slik Herren hadde sagt, det fikk dem til å fare opp.

Når det står at Jesus hadde trukket seg tilbake fordi det var mye folk til stede, da har vi så ofte hørt det samme i de tre første evangeliene. Herren ville ikke først og fremst bli trodd for tegnenes skyld. Han ville være alene med den helbredede, og han fant ham også senere i templet. Dit hadde mannen sikkert gått for å takke Gud for helbredelsen.

Der fikk mannen vite hvem det var som hadde hjulpet ham, og der taler Herren dypt og kjærlig med ham alene. Han stadfester den nåden som var vist ham («Se, du er blitt frisk»), og føyer så til: «Synd ikke mer, for at ikke noe verre skal hende deg.»

Ordet «synd ikke mer» må vel først forstås som en tale til mannens samvittighet om hans liv i fortiden. Det betyr så mye som: «Fall ikke tilbake til ditt gamle syndige liv!» Likevel ligger det noe dypere i dette ordet. For det er sant at målet for hvert troende menneske må være dette: ingen som helst synd. Det må en sikte mot, selv om en ikke treffer midt i blinken. Ikke engang den minste synd er berettiget.

Dette med det «verre» som hender den som igjen synker tilbake i syndens slaveri etter en gang å være blitt utfridd fra det, minner om Herrens alvorlige ord i Matt 12,45 om de sju urene åndene som trenger inn igjen. Det er det samme som apostelen Peter peker på i sitt andre brev (2 Pet 2,20), og som livets virkelighet gir grufulle eksempler på.

Overfor jødenes anklage hadde den helbredede mannen sagt at den som hadde helbredet ham, hadde sagt til ham: «Ta båren din og gå!» Men han hadde ikke kunnet si dem hvem det var (v. 10–13). Nå, da han hadde fått vite det, sa han at det var Jesus som hadde gjort ham frisk (v. 15). Det har han visselig ikke gjort for å skade Jesus. Han gjorde det heller i enfoldig tro på at jødene ville bøye seg for Jesu autoritet og underfulle kongsmakt.

Men der tok han feil. Uten på noen måte å ære Herren for den guddomsgjerningen han hadde gjort, der han hadde vist den syke mannen så stor barmhjertighet, prøvde de rett og slett å slå ham i hjel som sabbatsbryter på grunn av denne gjerningen (v. 16). For en fryktelig, djevelsk ondskap!

I forklaringen til Matt 12,1–14 har vi belyst Herrens stilling til sabbaten, og vi viser til den. Men her legger Herren (v. 17) fram et nytt synspunkt: «Min Far arbeider inntil nå.» Derfor gjorde han det også, som ett med Faderen.

Guds hvile på den sjuende dagen skal jo ikke forstås slik at han dermed lot skapningen passe seg selv. Nei, han bærer og opprettholder jo uavbrutt det skapte, idet han «gir alle liv og ånde og alle ting» (Apg 17,25). Og denne Faderens gjerning «inntil nå» er betingelsen for at denne jorden består. Men Sønnen, som det står om at han «bærer alle ting ved sin krafts ord» (Hebr 1,3), er i dette ett med Faderen. Om ham er det med sannhet sunget:

Din gjerning kan ei hvile,
ei stanses kan ditt fjed,
når du til oss vil ile
med hjelp og bistand ned.

Det sabbatsarbeidet vantroen gjør for egen vinnings skyld, dømmer Herren visselig. Men den guddommelige kjærlighetens velsignende gjerninger strømmer ut fra Jesus uten avbrudd, dag for dag, til frelse for den falne slekten. Og nettopp helligdagen er framfor noen annen en slik velsignelsens dag, fylt med Herrens arbeid til legedom (se også Luk 13,10–17 om den krumbøyde kvinnen).

Jødene forstod Herren på én måte, enda de på en annen måte ikke ville forstå ham. De påstod at han kalte Gud «sin egen Far» i en helt særlig mening. Han

sa jo ikke «vår Far», men «min Far» (v. 17). Og de forstod at han dermed gjorde seg selv til Guds «neste» (Sak 13,7), gjorde «seg selv lik Gud». Men i stedet for å åpne hjertet for dette lyset fra det høye, forherdet de seg enda mer i rasende forbitrelse. De så på ham som en gudsbespotter som burde rammes av lovens dom (se 3 Mos 24,16).

Det er det ømmeste av alle punkter for vantroen den dag i dag, dette: Kristus lik Gud, hans enbårne Sønn. Alt annet vil en godta ham som, bare ikke dette. For med det følger kravet om fullkommen overgivelse til ham, og det evige ansvaret om en forkaster ham.

Betesda med de fem buegangene fulle av «syke, blinde, lamme, vanføre» er med rette blitt kalt et bilde på verden med sine fem verdensdeler, fylt med syndere og dermed med alle syndens plager. Men ennå går Jesus fra sjel til sjel med det samme nådens spørsmål: «Vil du bli frisk?» Hvilken trøst ligger det ikke i dette: «Min Far arbeider inntil nå, også jeg arbeider.» Ja, «inntil i dag, til i dag» er Guds frelsesarbeid i gang, og det vil ikke stanse så lenge det ennå er nådetid for denne verden.

Men akk – så mange dødssyke syndere erklærer at de er helt friske og ikke trenger Jesus. Og andre, som nok skjønner at de er syke, vil likevel ikke helt overgi seg til denne store legens behandling. De kvakksalver på seg selv med alle mulige hjemmelagde forbedringsmidler. Kjære leser, vil du virkelig bli frisk, så «gi Gud din vilje, all din vilje snart», og be med salmens ord:

Og fullfør din gode vilje
i og ved meg natt og dag,
så skal ingen nød meg skille
fra å elske ditt behag.

193. Den evige Far og hans evige Sønn (5,19–30)

Dette avsnittet er en utvikling av v. 17–18, særlig av ordet: «Min Far arbeider inntil nå, også jeg arbeider.» Jesus hevder at han er nettopp det han sier at han er: Guds enbårne Sønn og lik Gud. Derfra strømmet kraften til undergjerningene hans, for Faderens makt er også Sønnens makt.

Gjennom hele dette avsnittet går denne dype evighetssannheten at Sønnen i alt er avhengig av sin Far. Det er en indre umulighet for ham å «gjøre noe av seg selv, men bare det han ser Faderen gjøre» (v. 19). Det sier ikke at Sønnen er maktesløs eller bundet. Tvert imot viser det hans guddommelige enhet med Faderen.

Det falne mennesket har gjort mye av seg selv, men det ble menneskets ulykke. Alt det vi gjør av oss selv, alt det vi lever for oss selv, er en løsrivelse fra Gud, og det fører oss inn under mørkets og dødens trelleåk. Frihet og liv finner vi bare når vi helt vender tilbake og overgir oss til Gud i troens lydighet under ham. Det er det evige livet, og dette livet er Frelseren kommet for å bringe alle som vil ta imot det.

Jo lenger et Guds barn kommer fram i dette – slett ikke å kunne gjøre noe av seg selv, i troens ydmyke avhengighet av Gud – desto mer er det blitt likt sin Frelser, desto mer har det fått «del i guddommelig natur» (2 Pet 1,4).

Men med dette følger åndelig makt. Sønnen har fått guddomsmakten av sin Fars evige kjærlighet (se slutten av v. 19 og v. 20). Når det står: «Faderen viser ham alt det han selv gjør», tales det om Sønnen som Menneskesønnen (se også v. 27), i hans fornedrelses stand. Der ble hans menneskenatur stadig løftet opp i den guddommelige natur ved Faderens kjærlighet (se Joh 3,35: «Faderen elsker Sønnen, og alt har han gitt i hans hånd»).

Også Guds barn blir sterke og frigjorte i samme grad som vårt eget blir intet og Kristus, og dermed Faderen, blir vårt alt. Da blir all vår gjerning etter det Faderen viser oss gjennom Sønnen. Dette skjer altså ikke ved bare å vite noe, men ved å ha sitt liv i Sønnen. Derfor vitner apostelen Paulus: «For når jeg er skrøpelig (slett ikke kan noe av meg selv, men bare i Herren), da er jeg sterk!» (2 Kor 12,10).

I v. 20 taler Herren om enda større gjerninger som Faderen ville vise ham og gi ham, gjerninger større enn dem jødene hadde sett. I det som følger (v. 21–22),

nevner han disse større gjerningene under to hovedpunkter: å gjøre de døde levende (v. 21) og makten til å holde dom (v. 22).

Det har Faderen gitt Sønnen «for at alle skal ære» denne sin Sønn som er blitt menneske, «slik som de ærer Faderen» (v. 23). «Den som ikke ærer Sønnen, ærer ikke Faderen, som har sendt ham.» Dermed er all tale om at en tror på Gud, samtidig som en nekter at Jesus er Guds evige Sønn, stemplet som løgn (se 1 Joh 2,22).

I v. 24–26 utvikles nå først Sønnens makt til å gjøre de døde levende. Denne evige livsmakten har Faderen gitt Sønnen å ha i seg selv. Sønnen selv er livets kilde, og dette har han fått av Faderen (v. 26; se også Joh 1,4 om Guds evige Ord: «I ham var liv»).

Men Sønnens livgivende gjerning består visselig ikke bare i at de døde legemene blir vakt opp. Den består først og fremst i at han gir sjelene liv. «Døden» det tales om i v. 24, og «de døde» som nevnes i v. 25, er den åndelige døden og de åndelig døde. Det vil si den falne menneskeslekten slik den lever for seg selv og dermed er blitt skilt fra samfunnet med livets Gud.

Ut av denne døden kommer en bare ved å høre Jesu ord og ved å tro ham som har sendt ham (v. 24), altså ved å ta imot Jesu ord i seg som det evige guddomsordet. I det har sjelen «evig liv». «Han kommer ikke til dom, men er gått over fra døden til livet» (v. 24). «Den time kommer, og den er nå», sier Herren, «da de døde skal høre Guds Sønns røst, og de som hører, skal leve.»

I v. 21 stod det: «For likesom Faderen reiser opp de døde og gjør levende, slik gjør også Sønnen levende dem han vil.» I det ligger at det er nåde å få det evige livet fra Jesus. Det er ikke noe en synder kan kreve, slik jødene på kjødelig vis krevde å være utvalgt som Abrahams barn. Nei, det evige livet er «Guds nådegave … i Kristus Jesus, vår Herre», som Paulus vitner i Rom 6,23. Det eneste vi syndere kan kreve, er døden som syndens lønn.

Men hvem vil Sønnen da gjøre levende? Vil han da ikke gjøre alle levende? Jo, alle dem som hører hans røst og tror ham som sendt fra Gud (v. 24–25). Dem som ikke vil tro, kan og vil han ikke gjøre levende (se Joh 3,18: «Den som ikke tror, er allerede dømt, fordi han ikke har trodd på Guds enbårne Sønns navn»).

I det som følger, v. 27–30, utvikler Herren nå den makten Faderen har gitt ham til å «holde dom». Disse versene er en utvikling av v. 22. Hele dommen over menneskeslekten er av Faderen lagt i Sønnens hånd, «fordi han er menneskesønn». Sønnen ikledde seg kjøtt og blod for å bringe menneskene det evige livet og åpne livskilden for dem, så de kan øse av den. I ham er også det sanne mennesket igjen blitt åpenbart på jorden. Derfor er dommen lagt i hans hånd.

Ordet her minner om Fil 2. Der blir også Jesu fornedrelse til menneskeskikkelse og hans lydighet til korsets død nevnt som grunnen til at Gud har opphøyet ham høyt. Gud har satt hans navn som det avgjørende navnet som hvert kne skal bøye seg i, enten til frelse eller til dom.

I v. 28 sier Herren til jødene: «Undre dere ikke over dette!» Ja, for det kjødelige øyet kunne det se underlig ut at han som vandret blant dem «i syndig kjøds lignelse», og som de nå prøvde å gripe for å slå ham i hjel, at han skulle være alles dommer.

Men slik er det, sier Herren. Timen skulle komme da alle skulle fram av jordens graver på Jesu røst, også de som ikke åndelig ville la seg gjøre levende, og som ikke ville ut av vantroens grav. De skulle komme fram enten til «livets oppstandelse» eller til «dommens oppstandelse», alt etter hvordan de hadde stilt seg i livet her i legemet.

Når det her tales om å ha gjort det gode og å ha gjort det onde, går det jo helt klart fram av v. 24 og 25 hva Herren mener med å gjøre det gode. Med det menes slett ikke enkelte løsrevne, såkalte gode gjerninger. Det er hele den rette stillingen i hjertet som i de nevnte versene blir beskrevet som villighet til å høre og tro, med de Åndens frukter som følger av det.

Og «å gjøre det onde» betyr i Guds ord alltid vantroen, ulyst til og motstand mot Herrens ord: ikke å ville bøye seg og gi dette ordet makt over livet sitt, med andre ord å ville leve for seg selv.

Her, som flere andre steder i Skriften, blir bare Herrens troende nevnt som arvinger til livets oppstandelse. Herrens folk skal oppstå til livet, men ikke til dom (se også v. 24: «Han kommer ikke til dom»). For Herren fikk lov til å gjøre dem levende i nådetiden her på jorden. De dømte seg selv, derfor vek Guds dom fra dem. De ble frikjent allerede her i jordelivet ved Jesu blod og troen på Jesus. Bare de som forsømte nådetiden og ikke ville la seg gjøre åndelig levende, skal oppstå til dommen.

Men står det ikke likevel i Matt 25 at alle skal fram for Herrens herlighets trone, og i 2 Kor 5,10: «For vi må alle åpenbares for Kristi domstol»? Jo! Men for dem som hørte Guds ord i den første timen – den som «er nå» (v. 25) – skal Herrens røst i den siste timen, den som kommer på den ytterste dag, bare være et kall fram til herlig åpenbaring av det livet de fikk eie i nådens dager ved troen.

Herren visste at de var hans, og de visste det selv. Men på den dagen skal det bli åpenbart også for alle verdens barn at Jesu troende sannelig eide det evige livet (se den mektige skildringen av dommens dag i Visdommens bok, kap. 5).

V. 30 viser igjen tilbake til v. 19. Det er begynnelsen og slutten på hele Sønnens tale om de mektige gjerningene det er gitt ham å gjøre, både å gjøre levende og å dømme: «Jeg kan ikke gjøre noe av meg selv.» Også dommen er slik Sønnen «hører» den fra Faderen. Men derfor er «min dom rettferdig», en dom fra høyeste instans som ikke kan omstøtes. For det er ikke en dom etter egen vilje, som så mange menneskelige dommer, men etter Faderens vilje («hans vilje som har sendt meg»).

Sønnens «jeg kan ikke gjøre noe av meg selv» blir for oss til hans ord: «Uten meg kan dere intet gjøre» (Joh 15,5). Sønnens liv er fra Faderen. Og når så vårt liv igjen er fra Sønnen, da er vi selv kommet inn i det evige livsfellesskapet med Faderen gjennom Sønnen.

Hele dette avsnittet gir oss et innblikk i Guds dybder, i forholdet mellom den evige Far og hans evige Sønn. Vi ser enheten mellom dem. Se v. 19: Sønnen gjør de samme tingene; v. 21: Sønnen gjør likeså; v. 23: «… ære Sønnen slik som de ærer Faderen»; v. 26: Faderen har liv i seg selv – Sønnen har liv i seg selv.

Men på den andre siden ser vi også forskjellen mellom personene, der Faderens forhold til Sønnen er som grunnforholdet. Se v. 19: «Sønnen kan ikke gjøre

noe av seg selv, men bare det han ser Faderen gjøre»; v. 20: Faderen «viser ham alt»; v. 22: Faderen «har overgitt hele dommen til Sønnen»; v. 26: Faderen har «gitt Sønnen å ha liv i seg selv», og likeså v. 27: «har gitt ham makt», og til sist v. 30: «Jeg kan ikke gjøre noe av meg selv.»

I sannhet «avglansen av hans herlighet og avbildet av hans vesen» (Hebr 1,3)! La det da være vår bønn at vi igjen må bli en avglans av Jesu herlighet. La Guds Ånd prente inn i oss at det blir vi i samme grad som vi slett ikke kan gjøre noe av oss selv, i samme grad som all vår dom blir bestemt av det vi hører fra ham, Guds evige Sønn, og i samme grad som vi ikke søker vår egen vilje, men hans og dermed Faderens vilje.

Vis meg rett klarlig min jammer og møye,
vis meg fordervelsens avgrunn i meg,
at seg naturen til døden kan bøye,
ånden alene må leve for deg!

194. Vitnesbyrdene om Jesus som Guds Sønn (5,31–47)

Herren leste innvendingen i jødenes hjerter: «Ja, det sier du nå om deg selv, men hvilket vitnesbyrd har du for det?» Og Herren stiller seg her inn under den vanlige regelen som gjelder på denne syndige jorden: Et menneskes vitnesbyrd om seg selv er «ikke sant», det vil si ikke fullgyldig. En må ha vitner på det, ellers gjelder det ikke etter jordisk rett.

Denne innvendingen hører vi fariseerne komme med mot Herren i 8,13. Der svarer Herren at vitnesbyrdet hans om seg selv sannelig er sant i seg selv. Men også der peker han på det store vitnet han hadde, nemlig Faderen i himmelen, som det tales om her i v. 32: «Det er en annen som vitner om meg.»

Hvordan Faderen vitner om Sønnen, sier Herren i det følgende. Først (v. 34–35) peker han på det vitnet Faderen hadde gjort i stand for ham i døperen Johannes. Herren selv støttet seg likevel ikke på hans vitnesbyrd (v. 34), for det hadde lydt for jødenes skyld («for at dere skal bli frelst»). Som en lampe hadde Johannes brent og skint blant dem, men vitnesbyrdet hans hadde de ikke villet ta imot.

Herrens ord «dere ville bare en kort stund glede dere i hans lys» viser at selv fariseerne og jødenes ledere en tid hadde satt sitt håp til Johannes. Men vel å merke var det håpet om at hans komme skulle varsle det ytre, kjødelige Messiasriket som de ventet på. Da det viste seg at det var et åndelig rike han beredte veien for, vendte de ryggen til det lyset døperen kom med (se Luk 7,30: de «gjorde Guds råd til intet for seg og lot seg ikke døpe av ham»).

Vi kjenner det den dag i dag, hvordan vantro mennesker med en overflatisk glede kan fryde seg en tid over lyset fra store vitner for Herren. Kraften deres interesserer dem, og det uvanlige ved dem fengsler dem – for en tid. Ordet her minner om Esek 33,32: «Se, du er for dem som en som synger kjærlighetsviser, en som har vakker røst og er dyktig til å spille på et instrument. De hører dine ord, men de lever ikke etter dem.» Nei, når det blir alvor med å omvende seg, flagrer de bort fra lyset igjen.

Men Faderen hadde gitt Sønnen større vitnesbyrd enn gjennom døperen. Han hadde gitt det gjennom de gjerningene han hadde gitt ham å fullføre, de store undertegnene som Herren etter sin menneskelige natur fikk gitt av Faderen. Og videre (v. 37) hadde Faderen selv vitnet om ham med sin egen røst. Det

skjedde jo ved Jesu dåp, siden også på Forklarelsesfjellet, og dessuten ved den røsten fra himmelen som er omtalt i Joh 12,28–30. Om den sa Herren uttrykkelig at den ikke kom for hans skyld, men for folkets skyld.

Faderen hadde altså vitnet om ham på tre måter: gjennom døperen, gjennom undergjerningene og med sin egen røst. Skal Herrens tillegg i v. 37, «Verken har dere noen gang hørt hans røst eller sett hans skikkelse», forstås som en bebreidelse for åndelig døvhet og blindhet? Eller vil det bare si generelt at de ikke personlig – slik profetene en gang – hadde hørt Herrens røst eller skuet ham i profetiske syner? Det ville da stå i motsetning til Herren selv, som hadde fått det direkte vitnesbyrdet. Da skulle de altså få vitnesbyrdet gjennom ham, Sønnen (og ham trodde de ikke).

Helst må vi holde oss til den første forståelsen, at det ligger en bebreidelse i det. Gud hadde åpenbart seg for dem i Sønnen (se Joh 14,9: «Den som har sett meg, har sett Faderen»). Men de hadde et dekke over hjertet, så de verken hørte eller så Gud i denne åpenbaringen i hans enbårne Sønn.

Og Guds ord i Skriftene, som nettopp vitnet om Jesus – altså et fjerde vitne (v. 38–39) – det gransket de nok. De mente at de hadde det evige livet sikret ved å eie den gamle pakts skrifter og studere dem. Men heller ikke dette vitnet fikk de noe ut av, for de hadde ikke Guds ord i Skriften «værende i seg». Det hadde ikke trengt inn i hjertene deres, bare i hodet. Derfor så de ikke at hele Skriften vitnet om Jesus, og de ville ikke komme til ham for å få liv (v. 40).

Det var vantroen deres som lukket alle Faderens vitnesbyrd om Sønnen for dem. Og denne vantroen og vrangviljen deres blotter og rammer Herren nå i v. 42–47. I hvert eneste av disse versene svinger han Åndens sverd over dem. Hvert vers er som et hogg mot det råtne treet, for det måtte falle om sjelene deres skulle bli frelst.

Herrens forkynnelse i disse versene kan virke hard. Likevel er den gjennomglødet av hellig kjærlighet til disse «forherdede tistelsinn, så stive som torner og støtter». Troens livstre kan ikke få makt i hjertet før vantroens gifttre er hogd ned.

Herren avslører at vantroens grunnvesen er dette: å ville ha ære for seg selv, ære fra mennesker. Og Herren stiller sitt eget eksempel opp som en motsetning til det (v. 41): «Jeg tar ikke imot ære fra mennesker.» I den greske grunnteksten er ordstillingen slik: «Ære fra mennesker er ikke det jeg tar imot.» Dette «ære fra mennesker» er satt først, som det som ødelegger hjertene. Så lenge en begjærer den, har en ikke «Guds kjærlighet» i seg.

Med «Guds kjærlighet» menes vel her nærmest kjærlighet til Gud. Den kan likevel ikke skilles fra Guds kjærlighet til oss, som er grunnvollen for vår kjærlighet til ham. Ordet minner om 1 Joh 2,15: «Om noen elsker verden, da er ikke Faderens kjærlighet i ham.» Denne mangelen på «Guds kjærlighet» viste seg ved at de ikke tok imot Jesus, som kom i Faderens navn som åpenbaringen av den guddommelige kjærligheten.

Men æresyken deres ville også vise seg ved at de gjerne ville ta imot «en annen» som kom «i sitt eget navn». Han ville være likesinnet med dem, ikke kreve omvendelse og selvfornektelse, men selv søke forfengelig ære. Herren

peker med dette på de falske profetene, som nettopp prøvde å vinne fram ved å smigre andres egenkjærlighet og gi gylne løfter om ytre ære.

Hvor alvorlig er ikke dette ordet i v. 44: «Hvordan kan dere tro, dere som tar ære av hverandre? Og den ære som er av den eneste Gud, den søker dere ikke.» Æren fra Gud er den ydmyke troens lydighet i Jesu tjeneste, for Herren har sagt: «Om noen tjener meg, ham skal Faderen ære» (Joh 12,26). Søker en ære fra mennesker, blir en lammet i sitt forhold til Gud – en kan ikke tro.

Å, hvor mange blir ikke hindret i å få fred med Gud nettopp fordi de synes det er umulig å klare seg uten verdens ære og vennskap! Og hvor mang en prest ble ikke lammet i hele sin gjerning nettopp fordi han ved siden av søkte ære for seg selv. Da mister Ordet sin kraft.

Dette ordet er en veldig advarsel også til alle Jesu venner. Vårt gamle menneske vil så gjerne stjele ære. Djevelen er mestertyven på det området og prøver på de listigste måter å vise oss hvordan det skal gjøres. Han vet at det er troens kreftsykdom.

Se på din Frelser, du Guds barn! Han søkte ikke ære for seg selv, men vår frelse og Guds ære. Gå i hans fotspor, og la bare verden regne deg som «utskudd» og «avskum for alle» (1 Kor 4,9–13). Husk ordet i Jer 13,16: «Gi Herren deres Gud ære før han lar det bli mørkt.» Og profeten føyer til i 13,17: «Men vil dere ikke høre på dette, da skal min sjel gråte i det skjulte over slikt overmot. Jeg skal gråte så bitre tårer renner fra mitt øye.»

Herren sier til jødene (v. 45–47) at hans time til å anklage og dømme dem ikke var kommet. Nei, som vi hørte i 3,17: «Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden.» Tvert imot ba Guds Sønn for sine fiender på korset. Men nettopp den Moses som de sa at de satte sitt håp til, han skulle bli deres anklager for vantro. «For det er meg han har skrevet om», sier Herren.

Her tenkes det ikke bare på de særlige løftene om Messias som vi finner i Mosebøkene (se 1 Mos 3,15; 12,3; 4 Mos 24,17; 5 Mos 18,15). Det tenkes også på hele loven med offertjenesten, ja, hele folkets historie. Alt i den gamle pakt peker fram mot Jesus. «Men hvis dere ikke tror hans skrifter, hvordan kan dere da tro mine ord?» sier Herren. Den som ikke tror det mindre, tror heller ikke det større.

Herren taler her om Mosebøkene på en slik måte at hele den moderne bibelkritikken i sannhet blir til skamme. Hvor formastelig å ville gjøre disse ordene fra Herren til usannhet og si: «Du tar feil, Jesus. Moses har aldri skrevet om deg. Bøkene hans er skrevet mange, mange hundre år etter at han levde!»

For Guds folk er Herrens vitnesbyrd nok. Vi har funnet vår fred i å bøye kne for det levende Guds ord. Gud fri oss fra å søke ære på den måten også, ære for egen kritisk skarpsindighet! Vi skal heller gi ham ære som kom for å være verdens lys. Menneskefrykt, jag etter menneskers gunst og anerkjennelse – det er det som gjør det umulig å tro med den levende, barnlige troen. Men:

Torde jeg på verden trede
med dens lyster, gull og glans,
inn jeg til min Herres glede
gikk med brudens rosekrans.

195. Bespisningen av de fem tusen. Jesus går på sjøen (6,1–21)

Når det gjelder disse to hendelsene, viser vi til Matt 14,13–21 og 22–36. Av beretningen hos Markus og Lukas hører vi at dette underet med bespisningen skjedde da apostlene som Jesus hadde sendt ut, var kommet tilbake. Herren ville være i stillhet sammen med dem (v. 3), men folkemengdene lot ham ikke få ro (v. 2).

Merknaden i v. 4 om at det var nær påske, forklarer hvorfor de store folkemengdene var der. En del av dem var sikkert på vei til høytiden. Hvis høytiden som er nevnt i 5,1, også var en påskehøytid, ligger det altså nesten et år mellom kapittel 5 og 6. Men det er, som vi så, mindre sannsynlig.

Byen Tiberias, som er nevnt i v. 1, lå ved Jordans utløp av Gennesaretsjøen. Den var bygd av Herodes Antipas, som hadde gitt den navn til ære for den romerske keiseren Tiberius.

Hvorfor vendte Herren seg til Filip med det prøvende spørsmålet (v. 5–7)? Kanskje fordi han hadde fått i oppdrag å ordne med de timelige behovene i den lille disippelflokken. Men heller fordi Filip trengte hjelp på dette punktet. Av Joh 14,8–9 ser vi at Filip hadde lett for å holde seg til det ytre og var lite kommet fram i troen. Herren ville hjelpe troen hans videre ved å dra ham med inn i spørsmålet.

Filip begynner straks å regne (v. 7), men verken han eller Andreas (v. 8–9) så noen utvei. At Andreas i v. 8 blir kalt «en av disiplene hans», mens Filip blir regnet som bedre kjent, kommer vel av at Filip er nevnt flere ganger i det første kapitlet, Andreas bare én gang.

Når det gjelder underet, skal vi legge merke til at alle fire evangeliene forteller oss at Jesus takket. Bordbønn hører hjemme i hvert kristent hjem. Hos de tre første evangelistene blir bespisningen særlig framstilt som en barmhjertighetsgjerning. Hos Johannes står underet i tillegg fram som anledningen til den samtalen Herren hadde med folket dagen etter om livets brød. Det er forskjellige sider av lysstrålene fra Herrens gjerning evangelistene viser oss.

Folket tok det kjødelig straks de så tegnet. Riktignok tenkte de på løftet i 5 Mos 18 om profeten som skulle komme. Men de fikk den tanken at de med makt ville gjøre Jesus til konge i landet. Derfor «trakk han seg igjen tilbake». Dagen

etter gav Herren dem med klare ord å forstå at det ikke var på den måten han ville være deres konge.

Om vandringen på sjøen vil vi bare peke på det som er særegent hos Johannes, nemlig v. 21. Det viser oss at straks de ville ta Jesus opp i båten, var den ved land, enda de litt før (v. 19) knapt hadde kommet halvveis. Det ser ut som om båten i et nu ble ført over til den andre siden av sjøen ved Herrens kraft, samtidig med at været stilnet (se Matt 14,32).

Også i det ligger et tegn: Når Jesus kommer sine disipler til hjelp i trengselen, kan han i et nu forandre hele stillingen for dem. Før hadde de kjempet mot vind og sjø og bare med møye kunnet komme fram. Men da Jesus ble åpenbart for dem, ble kårene milde. Det er et bilde på forskjellen mellom å kjempe med egne krefter og å bli båret av nåden. Den sjelen som etter alvorlig kamp kommer til stille fred med Gud ved troen på Jesus, forstår dette så godt.

Og når Jesus en gang kommer igjen under den antikristelige trengselstiden, er også kirkeskipet i et nu i land, i fredsrikets stille havn. Ja, salig er den som har erfart denne makten Herren har til å stille stormen og hjelpe oss i land, og som kan juble med den lille sangen:

«Herre, nå stormen er over,
og alting så stille er,
min sjel nå din miskunn lover,
du har alle syndere kjær.»

196. «Jeg er livets brød» (6,22–39)

I dette avsnittet hører vi om den underfulle samtalen med jødene i synagogen i Kapernaum (v. 59). Det var en preken Herren holdt for dem, med underet med bespisningen som utgangspunkt. Den røde tråden som slynger seg gjennom hele Herrens tale, er dette vitnesbyrdet hans: «Jeg er livets brød», det brødet som er kommet fra himmelen for å gi verden evig liv.

V. 22–24 er innledningen. De skildrer hvor forundret folket ble da de neste dag så at Jesus var borte, enda han ikke hadde gått om bord sammen med disiplene i den eneste båten som hadde ligget der. Men det kom andre båter nær det stedet der underet med bespisningen hadde skjedd, og med disse båtene dro de over til Kapernaum «for å lete etter Jesus».

Legg merke til hvor sterkt det blir pekt på kilden som velsignelsen ved bespisningen kom fra (v. 23): «etter Herrens takkebønn». Takkebønnen og den underfulle velsignelsen blir her satt i nærmeste sammenheng. Og slik vil det merkes den dag i dag i livet til Guds barn.

Folkets nysgjerrige spørsmål (v. 25), «Rabbi (Mester), når kom du hit?», går Jesus ikke inn på. Vandringen hans over bølgene ville bare ha ledet oppmerksomheten deres enda mer bort fra det indre, det åndelige, som Herren nettopp ville åpne øynene deres for.

Herren begynner med å avsløre rett ut hvorfor folkemengden kom. Det var ikke av åndelige grunner, fordi de hadde forstått undertegnet. Det var rent verdslige grunner – de var ute etter mat – som drev dem til ham igjen. Ja, slik forkynner Herren her for folkemengdene. Han begynner ikke med: «Mine andektige tilhørere!» Han tar straks fram virkeligheten slik den er.

Ut fra denne sannhetsgrunnen (v. 26) taler han til dem om den uforgjengelige maten som han først og fremst var kommet for å gi dem, den maten som varer ved til evig liv. Den gav han dem ikke i sitt eget navn, men med Faderens segl og fullmakt. Og som et slikt segl skulle de forstå det underet som nettopp hadde skjedd med bespisningen.

Jødenes svar (v. 28) viser en viss forståelse. De spør hva de skal gjøre for å gjøre Guds gjerninger. De spør ikke om hvilket sinn de skal ha. Men hos alle de mer alvorlige jødene møter vi stadig dette, at de spør om hva de skal gjøre. Slik spurte den lovkyndige (Luk 10,25) og den rike unge mannen (Luk 18,18) stadig om hvilken gjerning det var å gjøre. Det var den fariseiske tankegangen med gjerningsrettferdigheten som hadde gjennomtrengt folket. Den var så forskjel-

lig fra den profetiske tankegangen, som pekte så langt dypere, på omvendelsens lydighet i sinnet.

Herrens svar (v. 29) viser straks bort fra de mange enkelte gjerningene til det ene nødvendige: troen på ham som sendt fra Gud. Denne troen kaller Herren Guds gjerning, og det i dobbelt forstand, slik vi hører det i det følgende.

Den er ikke bare den «gjerningen» Gud først og fremst legger fram for oss som den eneste kilden til alle andre gjerninger som behager Gud. Den er også den gjerningen han selv vil virke i menneskehjertet. Derfor vitner også Johannes i 1 Joh 3,23 om det første budet fra Gud etter den nye pakt, «at vi skal tro på hans Sønns … navn», og så om det andre budet: «elske hverandre».

Folkets svar (v. 30–31) er ikke akkurat ydmykt: «Når du stiller så store krav til oss om et så høyt arbeid og en så åndelig gjerning – hva gjør du da selv? Hvilket arbeid gjør du?» Tegnet de nettopp hadde sett i ødemarken, og som de for litt siden var så grepet av (v. 14), er allerede blitt et ringe tegn for deres utakknemlige sinn. Det kjødelige sinnet har så lett for å la kravene stige. Da måtte han gjøre langt større tegn, slik det skjedde i gamle dager, da de fikk manna i ørkenen, denne stadige, underfulle bespisningen gjennom de mange årene.

Når folket sier: «Brød fra himmelen ga han dem å ete», ser de ut fra Herrens svar i v. 32 ut til nærmest å tenke på Moses, men selvfølgelig som Guds utsending til dem. Herrens svar (v. 32–33) viser at mannaen i ørkenen riktignok var en gave fra himmelen, men bare som et forbilde på det sanne brød fra himmelen, Guds brød, som «gir verden liv».

Med ordet «verden» fører Herren tanken videre fra det jødiske folket til hele menneskeheten. Og ordet «liv» utvikler han nå i det følgende om det evige livet. Det sanne brød fra himmelen var altså forskjellig fra forbildet, mannaen, på disse to punktene: Det tok sikte på et evig liv, og det for hele verden.

Folkets svar (v. 34) minner om bønnen fra den samaritanske kvinnen (se 4,15). De tenkte fortsatt bare på en ytre gave, en stadig tilførsel av brød, slik kvinnen den gangen tenkte på en stadig tilførsel av vann. Det trenger ikke å ligge hån i dette ordet, selv om det er noe tvetydig og uforstående over det.

Herrens svar (v. 35–40) går nå rett til midtpunktet. Det er ikke tale om en ytre gave, ikke en gave utenfor ham. Han selv er livets brød, som stiller all sult og tørst hos den som kommer til ham. Livets brød hadde de sett i ham, det var stilt fram for øynene deres i Frelserens person. Men de manglet troen («likevel tror dere ikke», v. 36). For å komme til ham var noe annet enn det de gjorde nå, når de flokket seg om ham av ytre grunner.

Å komme til Jesus på rett måte hviler på et nådeverk fra den himmelske Far: «Alle de som Faderen gir meg, kommer til meg.» Hver synder som blir frelst, er en gave fra Faderen til Sønnen. Gud må åpne synderens øyne – synderen selv makter det ikke. Det er Den Hellige Ånds verk i hjertet Herren her peker på.

En annen sak er at når Faderen drar sjelene til Sønnen, forutsetter det hjerter som er av sannheten. En kan også stå Guds Ånd imot og ikke ville la seg dra (se Joh 3,20–21). Slik førte Faderen blant andre den samaritanske kvinnen til Sønnen (Joh 4).

Og så føyer Frelseren til det herlige ordet: «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut.» Hver den som kommer på denne måten, dratt av Faderen, blir tatt imot av Sønnen, selv om det er den elendigste og usleste synder.

«Ja, tårnet seg synder som fjell mot sky,
og svartnet alt for ditt øye,
og ble hvert minne deg tungt som bly,
og så du bare lyn i det høye.»

Bare den som blir borte og ikke lar seg dra til Jesus, må han en gang støte fra seg i fortapelsens avgrunn. Men hver den som kommer, er velkommen. Hvor dette ordet lyser for hver engstelig synder! Det er som summen av Herrens likning om den bortkomne sønnen, som ble tatt så kjærlig imot da han kom tilbake (Luk 15).

Det er Frelserhjertets salige glede å gjøre denne sin Fars vilje (v. 38): å ta imot og frelse de sjelene Faderen leder til ham. Ja, ikke bare ta imot dem, men også bevare dem inntil enden (v. 39).

Tillegget «jeg skal reise ham opp på den siste dag», som blir gjentatt gang på gang i denne talen fra Herren (v. 39, 40, 44, 54), sier oss at Herrens bevaring av det som ble hans, når helt fram, til det er herliggjort også når det gjelder legemet. Alt skal djevelen måtte utlevere hos dem som Jesus fikk i sin hånd. Ikke engang legemet skal dødsfyrsten få lov til å beholde. Et salig løfte!

Ordet «at jeg ikke skal miste noe av alt det han har gitt meg» sier det samme som Herrens ord i Joh 10,28: «Ingen skal rive dem ut av min hånd.» Disse to ordene – «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut» og «jeg skal ikke miste noe av alt det han har gitt meg, men reise det opp på den siste dag» – er salige klippeord å hvile på for vakte og troende hjerter, for hvert engstelig, men ærlig synderhjerte. I dem er alt gitt oss.

197. Å komme til Jesus (6,40–50)

Hva det vil si å komme til Jesus og vinne evig liv i ham til sjel og legeme etter Faderens barmhjertige vilje, blir sagt oss i v. 40. Den eneste veien Gud har beredt, går gjennom Sønnen, gjennom dette å «se Sønnen og tro på ham». Å «se Sønnen» vil her si å få øynene åpnet for hvem han er, Guds evige Sønn, og så tro på ham og bygge på ham som salighetens klippe.

Det er talende å se forskjellen i grunnteksten på ordene som brukes for «se» i v. 36, «dere har sett meg (og likevel tror dere ikke)», og her i v. 40, «hver den som ser Sønnen (og tror på ham)». Om å se i v. 36 brukes et ord som bare brukes om å se med det ytre øyet (*heorakate*). Ordet i v. 40 betegner i tillegg det å se innvendig med sjelens øye (*theoron*). Å «se Sønnen» betegner nærmest hjertets vekkelse, å tro på ham hjertets omvendelse.

I v. 41–42 hører vi jødenes svar, denne gangen med åpenbar knurring og spott. De tar anstøt av at «dette» var en de jo kjente både far og mor til, og så sa han at han var kommet fra himmelen og var livets brød!

Av Jesu svar (v. 43 ff.) ser vi at han slett ikke lar seg inn på å fortelle dem om sin overnaturlige fødsel. Slike innvendinger er aldri grunnen til at mennesker ikke tror, selv om de ofte vil gi det inntrykket. Det er nettopp vantroen som er grunnen til innvendingene. Derfor taler Herren stille til dem om hvordan vantroen deres kunne bli tatt bort, og det bare på én måte. Han innrømmer at det var umulig for dem å tro av egen fornuft eller kraft (v. 44).

«Ingen kan komme til meg uten at Faderen som har sendt meg, drar ham.» Og hvordan dette draget skjer, sier Herren i v. 45, der han viser til profetene. Gud drar ved å «lære» hjertet.

Om Faderens drag (v. 37), der han gir sjelene til Sønnen, sier Luther at det «ikke er som når bøddelen drar en tyv til pinebenken eller galgen. Det er mye heller en vennlig lokking og draging, dels ved Ordet og Ånden, dels ved det som hender oss i livet.» Og da gjelder det å «høre av Faderen» og lære å kjenne Guds røst i det han sender oss for å dra oss. Gud tvinger ingen. «Bare til helvete blir en tvunget, men til himmerik blir det ringt.» En kan ikke tvinges til å tro, men en kan la seg dra til det.

Det er ikke på de ytre veiene («Ikke så at noen har sett Faderen»), men på Åndens indre veier at Gud forvandler vantro til tro. Slik drar han hjertet til «han som er fra Gud» og «har sett Faderen», til Sønnen (v. 46).

Når Herren i v. 45 sier at dette ordet «står skrevet hos profetene» – «Og de skal alle være lært av Gud» – peker det særlig på Jes 54,13: «Alle dine barn skal være lært av Herren.» Men det peker også på Jer 31,33–34 og andre steder.

I v. 47–50 gjentar Herren så å si punkt for punkt det han har sagt dem, og innleder det med et «Sannelig, sannelig sier jeg dere». Han peker på seg selv som livets brød, som har evig liv for hver den som tror på ham (v. 47–48). Ja, evig liv – det blir understreket i v. 49–50, i motsetning til mannaen i ørkenen, som bare for en liten stund kunne holde det legemlige livet oppe, men ikke frelse fra døden.

Jesus er livets brød, ja, han og ingen annen. Verden har gift for sjelen, eller i alle fall bare det som ikke kan mette. Det er bare en drøm at det verden gir, kan mette. Det går med verdens barn slik profeten Jesaja sier i 29,8: «som når den sultne drømmer og synes at han spiser: Når han våkner, er han tom».

Brødet er Jesus med sitt sannhetsord, som ofte synes hardt som skorpen, men som fører inn til nåden, som er myk som innmaten i brødet. Brødet er han, ikke lekkerier. Han vil ikke bare begeistre og interessere, men være den føden for oss som kan forvandle hjertene våre, slik at dødens makt blir brutt og gudslivet seirer.

Vel den som lar seg dra til ham og ikke trassig eller sløvt holder seg tilbake! Vel det mennesket som hungrer etter dette brødet! Det er et sykdomstegn når en begynner å kritisere brødet i stedet for å ta det til seg. Lev av din Frelser slik han møter deg i sitt ord og i sine sakramenter. Da kommer du også til å leve for ham og med ham i all evighet.

Har vi, o Jesus Krist,
ikke deg, da dør vi visst;
hjelp at vi i nådens dager
deg, du livets brød, må smake!

198. «Mitt kjød er i sannhet mat, og mitt blod er i sannhet drikke» (6,51–59)

I det forrige avsnittet var den røde tråden Herrens ord om seg selv som livets brød. Men i v. 51 skjer det en overgang til en ny tanke. Nå sier Herren ikke bare at han selv er «det levende brødet som er kommet ned fra himmelen» for å bringe evig liv. Han sier at det er sitt kjød han vil gi for verdens liv. Og i versene som følger, taler han ikke bare om sitt kjød, men også om sitt blod (v. 52–56). Det gjør han som svar på den knurrende forundringen jødene viste over dette ordet hans.

I disse versene stiller Herren det å «ete hans kjød og drikke hans blod» som en nødvendighet for å ha livet, det evige livet, i seg. Han vitner høyt og hellig at hans kjød og blod i sannhet er mat og drikke. Den gjør at vi kan bli i ham og han i oss, og komme i et så inderlig livsfellesskap med ham at vårt forhold til ham skal bli et lite avbilde av hans forhold til den levende Faderen (v. 57). Og Herren slutter så med (v. 58) å gjenta og stadfeste at det var slik talen hans om det levende og levendegjørende brødet skulle forstås.

Det er en dyp, underfull tale, denne talen i synagogen i Kapernaum (v. 59). Vi hører i det følgende at til og med mange av disiplene hans syntes det var en underlig og urimelig tale. Men Herrens sanne disipler sier med Simon Peter (v. 68): «Du har det evige livs ord.» Og vi ber om at Herren vil gi oss sin Ånd, så vi kan se lys i hans lys.

Herren sier oss her i hvilken skikkelse han vil være livets brød for menneskene, nemlig i sitt kjød og blod. Kristi «kjød og blod» må her forstås om hans hele og sanne menneskenatur og menneskeliv. Slik ble det sagt i 1,14 at «Ordet ble kjød», og slik sies det i Hebr 2,14 at han, likesom «barna» (menneskebarna), fikk «del i kjøtt og blod».

Dette hellige menneskelivet sitt, det livet Guds Sønn satte inn for oss og gav for oss i døden, er det brødet han vil gi til beste for verdens liv. Herren gav jo hele sitt menneskeliv for oss. Det ble levd helt igjennom for vår skyld, og det ble gitt i døden for vår skyld, «for verdens liv». Hans død for oss er toppunktet i hans selvhengivelse.

Å ete hans kjød og drikke hans blod vil da si det samme som at troen tar Jesu liv inn i seg. Det er oppfyllelsen av den lengselen som bor i hvert troende hjerte, lengselen etter å smake den søte foreningen med Jesus. I v. 47 stod det: «Den som tror, har evig liv.» Å ete hans kjød og drikke hans blod betegner så å si et trinn videre, ikke bare troens sinn, men så å si troens gjerning. Det er denne gjerningen: som de levende grenene å suge saft og kraft av vårt vintre, Jesus.

Og dette stiller Herren som en betingelse for å ha livet i seg (v. 53–54), ikke bare for sjelen, men også for legemet, for legemets oppstandelse (til liv) på den siste dag. Men av v. 55–56 ser vi at det særlig er livets bevaring Herren peker på. Se uttrykkene «mat og drikke» og ordene «blir i meg».

Mat og drikke skaper ikke det legemlige livet og betegner ikke livets begynnelse. Men de er helt nødvendige for at det skal bevares og holdes ved like. På samme måte sier Herren at å tilegne seg hans kjød og blod er den avgjørende betingelsen for at evighetslivet som er begynt i troen, kan bevares og stadig leves.

Nå, etter Herrens død for oss på korset og hans opphøyelse til himmelen, skjer denne inderlige tilegnelsen av Jesu menneskeliv, av hans kjød og blod, i dypeste forstand ved den hellige nattverd. Herrens ord her om å ete hans kjød og drikke hans blod peker fram mot nattverden, akkurat på samme måte som ordet hans til Nikodemus i kapittel 3 om å bli født av vann og Ånd peker fram mot dåpens sakrament.

Joh 3 peker på hvordan det evige livet blir til, og hva det er: troen på Frelseren som ble opphøyd på korset for oss. Joh 6 peker på hvordan dette livet blir bevart, hvordan det må leves ut av Herrens liv for ikke å dø. Med andre ord: En kan ikke ha livet i seg (v. 53) uten stadig å hente livskraften ut av Jesu eget liv. Livet i Herren må leves ut av ham, der det finnes. En kan ikke ha det som en død kapital.

La det derfor være vårt hjertes bønn: «Ak, måtte jeg kun idelig ved deg, min Jesus, henge! Ak, måtte kun min sjel i deg seg daglig dypt inntrenge!» Og la oss bære denne bønnen fram til Herrens bord med ordene fra salmen:

Mett min sjel, o Jesus søt,
med ditt legem, livets brød!
Vederkveg meg, Frelser min,
med ditt blods den dyre vin!
Ta ditt herberge så hos meg,
at for evig jeg hos deg
leve må i himmerik!

199. Siktingen blant Jesu læresveiner. Mange trekker seg tilbake (6,60–71)

Det Herren hadde sagt i det foregående om at han gir sitt menneskeliv, sitt kjød og blod, og om at vi må tilegne oss det levende, hadde vakt anstøt hos mange. Det gjaldt ikke bare jødene som stod ham fjernere, og som (se v. 52) oppfattet det hele på en grov, sanselig måte, som om Herren oppfordret til en slags menneskeeting. Også mange av de læresveinene som til da hadde fulgt ham, og som tross alt forstod litt mer av den underfulle hemmeligheten i denne talen, tok anstøt og knurret over ordene hans (v. 60–61).

Den dype grunnen var at de aller fleste av dem som fulgte Herren som en slags læresveiner, var fulle av falske forventninger til Messias. De ventet stadig på et jordisk rike, med frihet fra romerne og med ytre herlighet. Underet da han mettet folket i ødemarken, hadde satt fyr på disse tankene hos dem. Og nå kom dette ordet fra Herren som en bøtte kaldt vann over begeistringen deres. Så mye forstod de at Herrens tale pekte mot et helt annet rike, mot noe indre og hemmelighetsfullt som slett ikke svarte til tankene deres.

Herren svarer på dette (v. 62–64) med å spørre hva de da ville si når de fikk se «Menneskesønnen stige opp dit hvor han var før», altså når han ved himmelfarten vendte tilbake til sin himmelske Far. Tanken må åpenbart være denne: Kunne de ordene han nettopp hadde sagt, vekke anstøt hos dem, hvor mye lettere ville da ikke anstøtet komme når han helt forsvant fra dem i sin synlige skikkelse og dermed foreløpig gjorde slutt på alle rent timelige forhåpninger til Messias? Da måtte jo også den tilegnelsen av hans kjød og blod som han hadde talt om, synes dem enda mer umulig.

Herren tar ikke bort det som vekker anstøt, for det kunne ikke og skulle ikke tas bort, ettersom det var sannheten han hadde sagt. Men i v. 63 gir han dem nøkkelen til den rette forståelsen med disse svært betydningsfulle ordene: «Det er Ånden som gjør levende, kjødet gagner ikke noe. De ordene jeg har talt til dere, er ånd og er liv.»

Hva mener Herren med dette i denne sammenhengen? Vi skal merke oss at han slett ikke sier: Mitt kjød gagner ikke noe. Det ville stride mot det han sier

i v. 51 («det brødet som jeg vil gi, er mitt kjød») og v. 55 («mitt kjød er i sannhet mat»).

Men kjødet slik mange av jødene tenkte på det, det bare ytre, sanselige kjødet uten Ånd – nei, det gagner ikke noe. Herrens kjød, det vil si hans menneskeliv, er derimot fylt og gjennomtrengt av den levendegjørende Ånd fra himmelen. De ordene han talte til dem, var «ånd og liv», også ordet om å ete hans kjød og drikke hans blod. For dette kjødet og blodet bærer Ånden.

Det erfarer Guds barn den dag i dag ved Herrens nattverdbord, der vi tar imot hans kjød og blod, gitt i døden for oss. Det er jo ikke føde for vårt rent jordiske liv. Men gjennom det blir vi fylt med den levendegjørende Ånd, så sant troen er der og tar imot til velsignelse.

Visst blir det også en velsignelse for legemet vårt, men ikke en fysisk velsignelse som gir næring til dette forgjengelige livet. Nei, det er en evig velsignelse for det nye oppstandelseslegemet. Men det skjer nettopp ved at Herrens kjød og blod bringer oss den levendegjørende Ånd (se v. 54: «Jeg skal reise ham opp på den siste dag»).

Også i Rom 8,11 blir det pekt på denne sammenhengen mellom at den levendegjørende Ånd bor i oss, og at det dødelige legemet skal stå opp til liv.

«Kjødet» betegner altså her det rent ytre, uten Ånden. Dermed peker det i videre forstand på det kraftløse i alt som bare er menneskets egen ytre gjerning og ytre makt. Slik lød Herrens ord ved profeten: «Ikke ved makt og ikke ved kraft, men ved min Ånd, sier Herren, hærskarenes Gud» (Sak 4,6). Men denne livets Ånd møter oss i alle Herrens ord og i hele hans menneskeliv, som han ofret for oss.

«Men det er noen av dere som ikke tror», føyer Herren til (v. 64). Som evangelisten Johannes bemerker i samme vers, visste Jesus «fra begynnelsen hvem det var som ikke trodde, og hvem det var som skulle forråde ham».

Av Herrens ord (v. 64–65) forstår vi at han hadde talt disse ordene i synagogen i Kapernaum nettopp for å få i stand en sikting blant de mange som fulgte ham. Skillet skulle komme fram mellom dem som var gitt ham av Faderen, og dem som bare kom av seg selv for de kjødelige forventningenes skyld. Dette understreker Herren nettopp i v. 65: «Derfor har jeg sagt dere at ingen kan komme til meg uten at det er gitt ham av Faderen.»

Men av sammenhengen mellom v. 64 og 65 ser vi samtidig at det ikke beror på en forutbestemmelse hvilke sjeler Faderen gir sin Sønn. Det henger på det nøyeste sammen med sjelens eget valg.

Herren setter ikke bare skillet mot de åpenbare fiendene (se Matt 12,30: «Den som ikke er med meg, er mot meg»). Han setter det heller ikke bare mot de store folkemengdene som trengte seg om ham, grepet for et øyeblikk (se Matt 13,11–17 om hvorfor han begynte å tale til dem i likninger). Herren setter også skillet innenfor den trangere kretsen av læresveiner, mellom dem som virkelig var hans, og dem som bare fulgte med. En lignende sikting møter vi i Herrens ord i Luk 14,25–27 om det avgjorte bruddet med kjødelige, uomvendte slektninger og med vårt «eget liv».

Den dag i dag er det mange prester som nok kan sette et skille i prekenen sin mot de åpenbare fornekterne og fritenkerne, og kanskje også mot dem som er helt jordbundne og likegyldige. Men alle som holder seg til kirken, regner de for troende, og hvert forsøk på å sette skillet også innenfor kirkefolket kaller de «dømmesyke». «De som ikke fornekter åpent, og som ellers hører Guds ord, må vi regne for troende mennesker» – slik lyder det fra mange prekestoler. Men dette er slett ikke i samsvar med Herren. Han tar ikke den halve troen for god vare når den ikke vil bli til noe mer.

Forkynner vi i Mesterens ånd, skal prekenen vår ta sikte på å føre sjelene til en avgjørelse, visst med visdom og saktmodighet, men likevel med full bestemthet. Det gjelder selv om følgen blir den samme som vi ser her: at mange forlater oss og synes det er for mye. Hva hjelper det at mange følger med, når de ikke omvender seg? Den virkelige, evige livskraften kan bare gå ut fra den skaren som sier det Simon Peter sa da Herren spurte de tolv (v. 67): «Vil også dere gå bort?» – «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord» (v. 68).

Det er dypt vemod i dette spørsmålet Jesus stiller de tolv fordi så mange trakk seg tilbake (v. 66). Men det er en dyp inderlighet i Peters bekjennelse, som han avlegger som talsmann for den lille apostelflokken («vi»), en inderlighet som har gledet Frelserens hjerte. Det er en bekjennelse av hva de hadde funnet hos Jesus og sett i ham. De hadde funnet «det evige livs ord». Bare Jesu ord kan gi det evige livet, vekke det, styrke det og holde det oppe.

Og i ham hadde de sett Kristus, den levende Guds Sønn. De fleste eldre håndskriftene leser slik: «Vi har trodd og erkjent at du er Guds Hellige», det vil si den som Gud har innviet til Frelser.[1] De yngre håndskriftene har her åpenbart sett hen til Peters helt lignende bekjennelse i Matt 16,16. Noen mener at det er den samme bekjennelsen som den vi finner her, bare gjengitt med andre ord. Det synes likevel vanskelig å tro, særlig når vi følger den eldre lesemåten. Bekjennelsen i Matt 16 ser ut til å ha kommet ved en senere anledning.

«Vi har trodd og erkjent», vitner Peter. Først tror vi på ham som Guds Hellige, den levende Guds Sønn. Av det følger at vi trenger dypere inn i kunnskapen om ham (se Ef 3,17–18), og det fører igjen til at troen blir dypere og fastere. Derfor finner vi også i 1 Joh 4,16 og i Joh 17,8 den motsatte rekkefølgen (kjent og trodd). Kunnskap og tro går hånd i hånd og kan åndelig sett ikke skilles fra hverandre.

Den dype klangen i ordet «Herre, hvem skal vi gå til?» er denne: Herre, vi kan ikke være foruten deg. Skulle de gå til fariseerne, der de bare fikk stein for brød, bare menneskegjerninger som ikke kunne mette sjelens lengsel etter nåde? Eller til saddukeerne, som bare hadde spott til overs for «det evige liv»? Eller til sin tidligere mester, døperen Johannes? Han var kanskje ikke lenger i live, og ingen hadde så bestemt som han vist bort fra seg selv og til Jesus (Joh 3,27 ff.).

Nei, bare hos Jesus finner sjelen ro, liv, trøst og kraft. «Jesus, bare hos deg er trøst, hvert ditt ord er håpets røst.» Slik vitner Herrens lille hjord. Det som hos Jesus støter bort de mange kalde eller lunkne hjertene, virker hos hans sanne læresveiner slik at de blir befestet, renset og ført dypere inn.

[1] NB: «og vi tror og vet at du er Guds Hellige!»

Men det mest vemodige av alt er at det kan komme et skille også innenfor den aller trangeste kretsen (v. 70–71). Frafallets mørke mulighet lurer også blant Jesu mest fortrolige venner. Judas står her som en mørk motsetning til Simon Peters lyse bekjennelse. Trolig har Jesu ord i Kapernaum, som satte en strek over alle bare jordiske forventninger om ytre herlighet i hans følge, virket sterkt på Judas. Slik begynte bruddet å komme til syne i hans indre, bruddet med Jesu trange vei.

Det synes som en underlig gåte at Jesus selv også hadde utvalgt denne Judas (v. 70), enda han «visste fra begynnelsen» (v. 64) hvem det var som skulle forråde ham. Løsningen på gåten kan bare søkes i den himmelske Fars vilje. Han hadde bestemt det slik for Sønnen at han også skulle tømme dette bitre begeret: å ha en forræder tett inntil seg. Det var ikke slik at Judas var forutbestemt til å bli forræder. Nei, men Gud så at Judas' hjerte på bunnen likevel ikke begjærte sannheten, men ytre vinning.

Også i denne smerten må Jesu menighet følge ham. Hyklere og frafalne sjeler hører den dag i dag til Guds menighets bitreste sorger. Herrens ord: «Én av dere er en djevel», det vil si har et djevelsk sinn med fiendskap mot sannheten, peker med rystende alvor på hva alle vantro mennesker som forherder seg, etter hvert utvikler seg til.

Likesom Jesu sanne læresveiner blir ham like når de følger ham, vil vantroens sinn ende med å bli lik djevelen. Derfor må det dele lodd med ham i den ilden «som er beredt for djevelen og englene hans» (Matt 25,41). Salig den som tross alle kamper til det siste holder fast ved å si med Peter:

«Herre, hvem skal jeg gå til? Du har det evige livs ord!»

200. Herren i Jerusalem ved løvhyttefesten (7,1–24)

I det første verset sikter Johannes til den vandringen i de avsidesliggende delene av Galilea som vi har hørt om i de tre første evangeliene (se Matt 15,21). I denne tiden underviste Jesus særlig den lille apostelflokken sin. I Judea gikk han derimot ikke omkring, fordi timen hans ennå ikke var kommet (v. 6).

Likevel hører vi at Jesus i denne siste tiden før den siste påsken (Joh 12) to ganger besøker Jerusalem, nemlig ved løvhyttefesten (7,2) og ved tempelvielsens fest (10,22). Jødene, det vil si lederne i Jerusalem, stod ham stadig etter livet. Men etter Faderens vilje skulle de ennå få disse to besøkelsestidene i Jerusalem før den påsken kom som brakte den siste avgjørelsen.

Løvhyttefesten (se 3 Mos 23,34–44) ble holdt i oktober og var Israels største gledesfest. Den ble feiret i åtte dager, og en bodde da i løvhytter, som skulle minne om den første tiden av vandringen i ødemarken. Løvhyttene ble satt opp dels langs veiene, dels på de flate takene, i gårdene eller der en ellers kunne. Løvhyttefesten var samtidig en takkefest for frukt- og vinhøsten.

Nå hører vi (v. 3–5) at Jesu brødre oppfordrer ham til å dra til Judea og stå fram fra de avsidesliggende oppholdsstedene sine oppe i de nordlige delene av Galilea. De mente han bar seg helt galt at. De gikk ut fra at målet hans var å bli «alminnelig kjent», men da måtte han jo vise seg for «verden» (for hele folket) med sine underfulle gjerninger.

Evangelisten føyer til (v. 5) at brødrene hans ikke trodde på ham. De forstod ikke hvorfor han var kommet til jorden. Riktignok så de noe stort i ham, men på verdens vis. At hans rike ikke var av denne verden, var skjult for dem. Også denne sorgen, å ha vantro slektninger etter kjødet, har Frelseren kjent. Av Apg 1,14 hører vi likevel at Jesu brødre ble troende før pinsedagen.

I v. 6–9 har vi så Herrens svar til brødrene. Ordene hans «Min tid er ennå ikke kommet» minner om det han sa til sin mor i bryllupet i Kana (2,4). De sier oss at den tiden Faderen hadde bestemt, ennå ikke var der. Ennå skulle han ikke dra opp i et høytidelig inntog, slik brødrene ønsket. Den tiden skulle nok komme, men først når sluttsteinen skulle legges ved hans død på korset.

Det Herren føyer til: «For dere er det alltid den rette tid! Verden kan ikke hate dere», kaster et alvorlig lys over livet i verden. Verdens barn er ikke bundet av det hensynet til Guds vilje som Guds barn føler seg bundet av. I verden følger en

sitt eget hode og setter straks planene sine ut i livet når en selv synes det. Men slik kan ikke Guds barn bære seg at. Det er et fall i et Guds barns liv når det slik gjør noe av seg selv og bare lar seg lede av ytre forhold uten å spørre om Guds time er kommet.

Og hvor sant et kjennetegn på verdens barn er ikke også dette: «Verden kan ikke hate dere»! Nei, verden hater ikke det som er av den. Men den hater Jesus og hans læresveiner fordi de vitner mot den (v. 7).

Noen har tatt anstøt av at Herren etter v. 8–9 sa til brødrene at han ikke drog opp til denne høytiden, men likevel drog opp senere, i det skjulte, det vil si ikke med festkaravanen fra Galilea, men helt i stillhet. Det «ennå ikke» som står i v. 8 i vår danske bibeloversettelse, finnes ikke i de eldste håndskriftene. Der står det bare: «Jeg går ikke opp.»[1] Dette «ennå ikke» er åpenbart føyd til fordi kristendommens motstandere tidlig brukte dette stedet til å beskylde Jesus for å være upålitelig.

Nei, Herren har virkelig sagt: «Jeg går ikke opp til denne høytiden.» Men sammenhengen viser tydelig at det er tale om å dra opp slik brødrene mente det (v. 3–4), i et høytidelig opptog som Messias. Til det var Herrens tid «ennå ikke fullendt». Derfor ble han værende til festkaravanen fra Galilea hadde dratt av sted. Og som vi hører i v. 11, stod han først fram etter at festen var begynt, «midt i høytiden» (v. 14). Noen har forstått ordet «denne høytiden» (v. 8) om den første store høytidsdagen, slik at Jesus bare skulle ha sagt at han ikke kom til den dagen.

I v. 11–13 hører vi de forskjellige dommene om Jesus som lød under høytiden. Folket, den store mengden som var kommet fra landsbygda, mumlet mye om ham. Høyt våget de ikke å si noe av frykt for «jødene», lederne, som alle visste hatet Herren. «Hvor er han?» lød spørsmålet. Alle, både venner og fiender, så på ham som en framstående personlighet. «Han er en god mann» betyr det samme som en redelig mann som ville vel. Andre så derimot på ham som en som villeder folket.

Midt i høytiden stod så Jesus fram i templet og lærte. Jødene undret seg over at han kjente skriftene slik han gjorde, enda han ikke var «opplært» (v. 15). Av dette ser vi at Herren ikke hadde gått på de skriftlærdes skoler. Derfra hadde han ikke sin lærdom, og likevel var han skriftlærd som ingen annen. Det ble de nødt til å anerkjenne ham for.

Herrens svar (v. 16–19) på jødenes undring er som alltid fylt av himmelsk visdom. Nei, han hadde ikke lærdommen fra seg selv og hadde ikke tilegnet seg den på vanlig menneskelig vis. Læren hans var fra Gud selv, som hadde sendt ham (v. 16). Og veien til å se dette viser Herren nå i v. 17. Den var, og den er den dag i dag, å ville gjøre Guds vilje.

Der denne viljen virkelig er til stede, viljen til å gjøre det som er åpenbart for oss som Guds vilje i Ordet, i loven og profetene, ja, og i vår egen samvittighet – der hjertet følger alle spor av det guddommelige, der «skal» en nok komme til å kjenne at Jesu ord er av Gud, at Gud har talt til oss gjennom Sønnen. Ja, det er veien bort fra tvilen og fram til kunnskap om sannheten.

[1] NB: «Jeg går ennå ikke opp til denne høytiden».

Det er ikke ytre bevis Herren peker på, men den erfaringen som den ærlige viljen gjør, og som fører til overbevisning. Det er en sak for viljen å komme til kunnskap om sannheten. Den nås ikke ved spekulasjoner med forstanden, som mange bedrar seg selv med fordi den veien Herren har vist – å gjøre erfaringen selv i gjerning – synes dem for trang og besværlig.

Når Herren sier om den som vil gjøre Guds vilje, at han skal kjenne sannheten, skal vi gi akt på dette «skal». Herrens «skal» blir aldri til intet. Alle som har fulgt denne anvisningen fra Herren, har erfart hvordan den ble oppfylt.

Da vi for alvor ville gjøre Guds vilje, lærte vi å kjenne vår egen avmakt, kjødets motstand mot Guds vilje og vår dype syndighet. Slik ble vi drevet til evangeliet om ham som kom for å gi seg selv som løsepenge, og vi lærte å kjenne at nettopp en slik Frelser trengte vi. Ordet hans traff nettopp sjelens virkelige nød. Da kjente vi ham som det sannferdige vitnet fra Gud, som ikke søkte ære for seg selv, men bare hans ære som hadde sendt ham (v. 18).

Igjen stiller Herren det kjødelige og det himmelske sinnet opp som motsetninger. Å «søke sin egen ære» og å «tale av seg selv» følges åt. For da har en stadig seg selv for øye som midtpunktet for sin åndelige streben. Da blir hensynet til egen ære nummer én og hensynet til Guds sak bare nummer to. Men er det Guds ære en søker først, blir hjertet fritt. Da blir vitnesbyrdet ikke slik det behager mennesker, men skjer bare i lydighet mot Gud, og derfor er det sannferdig. Sannheten er bare én. Derfor skal den som virkelig vil sannheten, nok møte Jesus. Likt kjenner likt.

Med v. 19 tar Herren opp den innvendingen som satt i hjertet hos mange av de forbitrede jødene: at Jesus jo selv brøt loven. De hadde ikke glemt at han hadde sagt til den syke han helbredet ved Betesda-dammen, at han skulle ta sengen sin og gå med den på en sabbat, ja, at han i det hele tatt hadde helbredet på en sabbat.

Herren viste dem nå (v. 19 og 21–24) at denne beskyldningen om sabbatsbrudd rammet dem selv. For på en slik kjødelig måte holdt de jo ikke selv sabbatsloven. De kunne heller ikke holde den, ettersom loven selv krevde at guttebarn skulle omskjæres på den åttende dagen (3 Mos 12,3), og denne dagen kunne jo ofte falle på en sabbat. Loven om omskjærelsen var riktignok eldre enn Moses (v. 22). Gud hadde allerede gitt den til Abraham som paktens tegn (1 Mos 17), men den var stadfestet i Mose lov.

Når de altså, bare for å følge budet om omskjærelse, på en måte ble tvunget av selve loven til å bryte sabbaten, var det ingen rettferdig dom, men en dom «etter synet» (v. 24), en dom etter forutfattede meninger, når de i vrede ville slå i hjel ham som hadde gjort et helt menneske friskt på sabbaten. Omskjærelsen var en handling som bare betegnet Herrens frelse forbildlig og ufullstendig. Jesu gjerning var derimot en fullstendig helbredelse av hele mennesket, med det mål også å frelse menneskets sjel gjennom den. Herrens gjerning var altså av så mye høyere verdi, og den måtte så mye mer gi rett til å bruke sabbaten.

Det Herren prøvde å åpne jødenes øyne for, var den åndelige forståelsen av Guds lov. Den var så forskjellig fra jødenes kjødelige trelldom under bokstaven.

I v. 20 merker vi råheten i folkemengden. Skaren som var kommet fra landsbygda, visste ikke at lederne i Jerusalem rett og slett hadde villet slå Herren i hjel. De visste bare at lederne var mot ham.

«Du er besatt av en ond ånd!» – også slik råhet, som Jesu vitner ofte møter i folkemengdene den dag i dag, har han prøvd. Sannelig, han er «prøvd i alt i likhet med oss, men uten synd» (Hebr 4,15). Vi kan ikke søke ære hos mennesker når vi vil høre ham til som kom fra Gud og er veien til Gud. Jesu læresveiners kår vil alltid følge i hans spor, gjennom trengsel til herlighet, gjennom strid til fred.

Hatet av verden, elsket av Gud
går jeg og venter, snart får jeg bud,
går til det hjem der bare freden bor,
glemmer for evig striden på jord.

201. For og mot Jesus (7,25–53)

I dette avsnittet hører vi om mange forskjellige stemninger overfor Jesus, noen mer for, andre mer mot, noen også helt mot. Men midt i alle disse bølgende stemningene stod Frelseren som alltid full av nåde og sannhet i sin hellige myndighet.

Først hører vi om noen av Jerusalems borgere (v. 25–27). De visste bedre beskjed enn de som kom fra landsbygda (v. 20). De visste nok at jødenes rådsherrer hadde hatt planer om å drepe Jesus (v. 25). Men nå undret de seg over at de lot ham tale fritt. De drøftet om rådsherrene kanskje hadde skiftet syn på ham, men mente likevel ikke at han kunne være den lovte Messias. For, som de sa, de visste jo hvor Jesus var fra, men om Messias mente de at ingen skulle vite hvor han var fra når han kom.

Dette betydde ikke at de ikke visste at Messias skulle være av Davids ætt og fødes i Betlehem. Men det var de forskjellige profetordene om Jesus som hadde skapt denne meningen om Messias i folkets bevissthet, at han skulle komme på en egen, ubegripelig måte: ord om ham som har sin utgang «fra gammel tid, fra evighets dager» (Mika 5,1), og om «Menneskesønnen» som Daniel så komme «med himmelens skyer» (Dan 7,13). Og det var jo noe sant i dette. For Jesus Kristus kom jo ovenfra, selv om han også hadde et rent menneskelig opphav, født av en kvinne.

Disse borgerne i Jerusalem er et bilde på de mange som bygger på andre menneskers dom, og som lar den første og beste tvil være nok til å forandre synet deres på saken. Guds indre vitnesbyrd i hjertet hadde de ikke øre for.

I svaret sitt (v. 28–29) gjør Herren ikke noe forsøk på å løse denne gåten for dem med ytre grunner ved å fortelle dem om sin underfulle fødsel. Kunnskapen om hans guddom måtte komme innenfra. Han vitner bare for dem at like sikkert som det var sant at de kjente hans menneskelige opphav, like sant var det på den andre siden at han ikke var kommet av seg selv, men virkelig var sendt av Gud.

Men der lå skaden: De kjente ikke denne Gud i sannhet, ellers ville de også ha kjent Sønnen som den som var utgått fra ham. «Jeg kjenner ham, for fra ham er jeg, og han har sendt meg» (v. 29). Med disse ordene gjentok Herren sitt vitnesbyrd fra kap. 5 om at han er ett i vesen med Faderen, altså et sendebud på en annen måte enn profetene.

Følgen ble også den samme som vi hørte om i 5,18: Fariseernes forfølgelseslyst blusset igjen opp i lys lue (v. 30). Men de fikk ikke lov til å gjøre ham noe. Guds kraft holdt dem tilbake, ettersom «hans time var ennå ikke kommet».

Disse ordene er svært trøsterike også for alle Kristi tjenere. Ingen kan legge hånd på dem før den timen Gud har bestemt, er kommet. Og er den kommet, kan de være ved godt mot. For da er de likevel ikke i virkeligheten i menneskers hånd, men i Guds hånd.

I v. 31–32 hører vi om fariseernes engstelse da mange av folket likevel begynte å åpne seg for tanken om at han kanskje var Messias. Folket «mumlet» om det, det vil si at de talte stille seg imellom om en egentlig kunne vente flere tegn av Messias enn dem Jesus hadde gjort. Da tok fariseerne og yppersteprestene det skrittet at de sendte ut tjenere fra domstolen. Nå skulle det bli alvor: Han skulle arresteres.

Hvor alvorlig lyder ikke Herrens ord (v. 33–34)! Han peker på at det bare var «ennå en kort tid», så gikk han bort til ham som hadde sendt ham. Og når nødens dager kom og de lette etter en Messias, skulle de ikke lenger kunne finne ham til hjelp og redning. Og fra himmelen, der han da ville være som den opphøyde, hadde de jo stengt seg selv ute ved sin vantro.

Luther sier om disse ordene: «Vi skal ikke tro at det evangeliet vi nå har, vil bli hos oss for bestandig … Når vi forakter det og blir lei av det, må det bort, for Gud kan ikke se på slikt i lengden.» Disse ordene fra Herren roper den dag i dag til verdens vantro mennesker: «Søk Herren mens han er å finne, kall på ham den stund han er nær!» (Jes 55,6). Da Jerusalem ble ødelagt av romerne, speidet jødene forgjeves etter en redningsmann. Det kom ingen – til advarsel for alle som forsømmer nådens dager.

Jødenes svar (v. 35–36) er ondt og hånlig. De la spydig ut Herrens ord som om han ville dra bort til jødene som var «spredt omkring blant grekerne», og kanskje til og med gi seg til å lære grekerne, det vil si hedningene, siden det nå ikke ville lykkes for ham i jødenes land. Uten å vite det kom de dermed til å varsle om det som skulle skje på grunn av deres vantro. Evangeliet ble i virkeligheten tatt fra dem for lange tider og gitt til hedningene.

Fra denne løvhyttefesten forteller Johannes enda et herlig ord fra Herren, talt på «den siste, den store dagen i høytiden», den åttende dagen, festens avslutningsdag. Da stod Jesus fram og ropte ut over folkemengden: «Om noen tørster, han komme til meg og drikke! Den som tror på meg, som Skriften har sagt, fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann» (v. 37–38).

Herrens ord om vannet og vannstrømmene må nok ses i sammenheng med det som pleide å skje i Jerusalem på de sju første høytidsdagene i løvhyttefesten. Hver morgen, når morgenofferet ble båret fram, pleide en prest å hente vann fra Siloa-kilden i en gullkanne som rommet tre «log» (omtrent tre liter), og bære det opp i templets forgård. De andre prestene tok imot ham med basunlyd, mens folket jublet og sang ordet fra Jes 12,3: «Dere skal øse vann med glede av frelsens kilder.» Så bar presten vannet opp til alteret (brennofferalteret), blandet det med offervinen og helte det ut, og det rant så bort gjennom et rør.

Levittene istemte med full musikk det store «Hallel», som det ble kalt, lovsangene i Sal 113–118. Folkets festjubel pleide å nå sitt høydepunkt under denne vannhellingen. Det var til og med blitt et ordtak blant jødene: «Den som ikke har sett gleden ved vannhellingen på løvhyttefesten, vet ikke hva glede er.»

På den siste festdagen skjedde ikke dette, men nettopp da stod Jesus fram med denne kjærlige innbydelsen og nådefulle løftet. Vannhellingen skulle minne om hvordan Gud under vandringen i ødemarken hadde gitt folket det underfulle vannet ut av klippen. Paulus vitner i 1 Kor 10,4 at denne klippen som de drakk «den åndelige drikk» av, i virkeligheten var Kristus. Derfor er det en dyp sammenheng mellom dette underet i gamle dager og Kristi ord om seg selv som livets kilde – han som er klippen som ble menneske. På samme måte hadde han i synagogen i Kapernaum (Joh 6) vitnet om seg selv som det levende brødet, den sanne manna.

«Om noen tørster» – ja, med det blir vi fortalt hvem Jesus er kommet for: alle de sjelene som i tide oppdager at alle verdens brønner er «sprukne brønner som ikke holder vann» (Jer 2,13). Å komme til Jesus er å «tro på ham» (v. 38). Og til det knytter Herren løftet om at de som tror på ham, selv skal bli kilder som det skal flyte «strømmer av levende vann» fra.

Til det har Herren bestemt hvert Guds barn: å bringe liv og friskhet med seg i verdens tørre ørken. Slik skulle det være, og slik blir det jo mer vi selv drikker «i dype, fulle drag».

Noen har undret seg over tillegget «som Skriften har sagt» (v. 38). Med akkurat de samme ordene står det riktignok ikke i Det gamle testamente. Men det finnes mange nok steder som peker på det, som ordet i Jes 58,11: «Du skal bli som en vannrik hage, som et kildevell der vannet aldri svikter», og videre Esek 47,1–12 om bekken som strømmet ut fra helligdommen, og mange andre steder.

Evangelisten Johannes føyer i v. 39 til at dette løftet om de levende vannstrømmene som skulle gå ut fra dem som trodde på Herren, gjaldt framtiden. Det gjaldt Åndens gave, som forutsatte at Jesus ble herliggjort ved Faderens høyre hånd.

I det følgende hører vi igjen om det mektige inntrykket Herrens tale gjorde på folket (v. 40–46). Noen syntes å være overbevist om at han måtte være Messias. Andre kunne ikke få det til å stemme med at han var fra Galilea, siden Skriften jo sa at Messias skulle komme fra Betlehem. Men det vakreste vitnesbyrdet om Jesu ords makt over hjertene møter oss likevel i tjenernes bekjennelse. De kom tilbake til yppersteprestene uten å ha arrestert Jesus og sa: «Aldri har noe menneske talt slik som denne mannen!»

Fariseerne hadde bare skjellsord til svar og en dumstolt påberopelse av at jo ingen av rådsherrene eller fariseerne trodde på ham. I v. 49 møter vi toppunktet av vantro teologisk hovmod: «Vi alene vet.» Ja, hvor ofte har ikke dette ordet også siden møtt hjerter av «folket» som var grepet av Kristus! Med det ville en slokke den hellige ilden.

Og enda et vakkert vitnesbyrd hører vi fra en av deres egne, nemlig fra Nikodemus (v. 50–52). Han er vokst siden vi så ham sist, den gangen han kom til Jesus om natten (Joh 3).

Nå løfter han røsten for sannheten midt i Rådet. Han viser dem at når de talte så foraktelig om «denne hopen som ikke kjenner loven», gjorde de seg selv skyldige i en skammelig lovovertredelse ved å dømme et menneske uten forhør og nærmere undersøkelse (se 5 Mos 1,16–17: «Hør på de sakene som deres brødre har seg imellom, og døm med rettferdighet … Dere skal ikke gjøre forskjell på folk når dere dømmer. Den minste som den største skal dere høre på»).

Rådsherrenes svar (v. 52) kommer i lidenskapelig hissighet. Først spør de hånlig om Nikodemus kanskje også var en av disse foraktede galileerne som holdt seg til Jesus. Og så roper de ut at Skriften ikke kjente noen profet fra Galilea. Dermed gjør de seg skyldige i en grov historisk feil. For foruten flere profeter som kanskje var fra Galilea, vet vi med visshet at Jona var derfra, nemlig fra Gat-Hefer (2 Kong 14,25). Den byen hørte etter Jos 19,13 til Sebulons stamme.

Vi ser at hatet mot livet i Jesus kan få selv «et kollegium av skriftlærde og prester til å miste hodet i den grad at det i hissigheten gjør seg skyldig i de groveste brudd på skriftlærdommen». Det var et gudforlatt kollegium.

Slik møter vi på den ene siden alvorlig grepne hjerter, på den andre siden bittert hat mot Jesus. Ingen har tenkt på eller talt om noe annet enn denne Jesus. For eller mot – det var det brennende spørsmålet. Og det er det den dag i dag, der Jesu ord har rammet hjertene. Vel den som kommer til ham, den levende kilden, og ikke i hardhet og sløvhet lar besøkelsens tid gå ubrukt forbi. Ennå lyder det fra Jesus som ved den løvhyttefesten:

Tørster du, så kom i dag,
drikk i dype, fulle drag;
kjenne skal du alt på jord
hvor Guds miskunnhet er stor.

202. Jesus og kvinnen som var grepet i ekteskapsbrudd (8,1–11)

Dette avsnittet, sammen med det siste verset i forrige kapittel, finnes ikke i de fleste av de eldste håndskriftene og de eldste oversettelsene av Det nye testamente. Likeså går de fleste eldre kirkefedrene forbi det i sine forklaringer til Johannesevangeliet, eller de bemerker at det er utelatt i de nøyaktige håndskriftene. I noen håndskrifter står det som et tillegg til Johannesevangeliet etter kap. 21, i andre er det skutt inn etter Luk 21,38, og atter andre har det etter Joh 7,36. Til dette kommer at den greske språkformen i dette stykket er temmelig forskjellig fra formen i resten av Johannesevangeliet.

Opprinnelig har det derfor neppe hørt med til evangeliet. Det har vært et stykke av den muntlige overleveringen fra apostlene, kanskje fra Johannes selv. Det bærer helt igjennom preg av virkelighet og indre sannhet, og en fant det så lærerikt at det tidlig ble føyd inn i Den hellige skrift.

Grunnen til at avsnittet etter hvert har fått sin faste plass nettopp her, må sikkert søkes i Jesu ord i v. 15: «Jeg dømmer ingen.» En mente at denne fortellingen kunne passe til å belyse dette ordet av Herren. Allerede på Hieronymus' tid – han levde i slutten av 300-tallet – fantes det her, som han skriver, i mange både greske og latinske håndskrifter.

Innledningen (v. 1–2) forteller at Jesus oppholdt seg på Oljeberget (i Betania) og lærte folket i templet tidlig om morgenen. Det minner mye om det de tre første evangelistene forteller om den siste påsken, da Jesus gikk ut til Betania hver kveld.

Selve hendelsen (v. 3–5) – at de skriftlærde og fariseerne førte en kvinne som var grepet på fersk gjerning i ekteskapsbrudd, fram til Jesus for at han skulle felle sin dom over henne – var ment «for å sette ham på prøve». De ventet nemlig at han ville uttale seg mot Moseloven, siden han var «tolleres og synderes venn» (Luk 15,2). I Moseloven (5 Mos 22,22–24) var det bestemt at en trolovet kvinne som brøt sitt troskapsløfte, skulle straffes med steining, og flere andre steder i loven blir det også fastsatt dødsstraff for hor.

Herren bøyde seg ned og skrev med fingeren på jorden. Åpenbart ville han dermed la dem vite at han ikke ville ha med dette å gjøre, fordi det var en sak som bare angikk den borgerlige øvrigheten. Men anklagerne fortsatte – nokså uforskammet – å spørre. Da rettet han seg opp og sa til dem (v. 7): «Den av dere

som er uten synd, han skal kaste den første steinen på henne!» Så bøyde han seg ned igjen og skrev på jorden. Det var som om han trakk seg tilbake fra dem og overlot dem til deres egen samvittighet.

Hva mener Herren med dette svaret? Han vil selvsagt ikke ta sverdet ut av øvrighetens hånd. For når øvrigheten dømmer, er det ikke øvrighetspersonens eget moralske liv som er avgjørende, men at øvrigheten er Guds ordning. Men disse skriftlærde og fariseerne hadde her selv gjort seg til øvrighet over kvinnen. Det er dette punktet Herren rammer: Bevisstheten om egen syndighet skal holde oss tilbake fra å gjøre oss til anklager og dommer, så sant vi ikke har fått det embetet.

Ordet slo dem også i samvittigheten, så de forsvant, de eldste først, fordi de var de mest besindige, men etter hvert også de yngre. Det ble talt av den hellige Frelser, hvis renhet speilte seg i hele hans vesen og uvilkårlig måtte gi motstanderne et levende inntrykk av deres egen urenhet i motsetning til ham. Derfor falt det med uhyre tyngde. Herren førte hele saken fra det ytre, juridiske området inn i hjertets indre.

Budet hos Moses forutsatte en hellig menighet. Men slik den jødiske historieskriveren Josefus forteller om sin tid (en menneskealder etter at Herren gikk bort), var folket i Jerusalem den gang gjennomsyret av usedelighet og ekteskapsbrudd. Det er også betegnende at de bare førte fram kvinnen, men ikke den liderlige mannen. Det var ikke nidkjærhet for Guds lov og menighetens helliggjørelse som drev disse fariseerne, men ond lyst til å finne noe å anklage Herren for. Også blant disse skriftlærde var det kanskje noen som hadde gjort seg skyldige i urenhetssynder, i hvert fall med hjertet og øynene (se Matt 5,28).

Augustin sier treffende om dette stedet: «Bare to ble igjen: elendigheten og barmhjertigheten.» Så retter Herren seg opp (v. 10) og ser bare kvinnen stå der. At ikke også hun hadde løpt bort, er et godt tegn på at noe var skjedd i hennes sjel. Hun følte uvilkårlig Herrens hellige majestet, at det var hans ord hun var avhengig av.

Og Herren, som kjenner hjertene, sier til henne: «Heller ikke jeg fordømmer deg.» Han sier ikke: Synden din betyr ikke så mye. Han gjør ikke skylden hennes mindre. Men han kom jo ikke for å dømme verden (se Joh 3,17), ikke for å knuse syndere, men for å reise dem opp.

Likevel skal vi legge merke til at han ikke sier til kvinnen: Vær frimodig, dine synder er deg tilgitt! – slik han sa til synderinnen vi hører om i Luk 7,37–50. Til det var kvinnen neppe knust nok av sin egen samvittighet. Men han legger til det alvorlige ordet: «Gå bort, og synd ikke mer!» Dermed felte han dom over synden, mens han ga synderen tid til omvendelse.

«Synd ikke mer!» Slik sa Herren også til den syke ved Betesda-dammen (Joh 5,14), og slik sier han til hver den som han lar kjenne sitt barmhjertige hjerte. Han setter alltid dette som målet: slett ikke å synde mer. Det er det store målet vi skal jage etter livet igjennom når vi følger Herren, det store målet han en gang vil føre sine troende fullkomment fram til.

Hele denne beretningen stemmer så fullt ut med Herrens ånd og sinn, og derfor har dens troverdighet heller ikke vært omstridt. Med dypt alvor viser

den oss først innover, til å se vårt eget hjertes fordervelse, så oppover, i bønn om nåde for oss selv. Først da blir vi åndelig skikket til å se utover på andre (se Herrens ord om bjelken og flisen i Matt 7,5). Beretningen viser også vår Frelser full av barmhjertighet mot syndere, men med hellig dom over synden. Den som vil fortsette å tjene synden, får ingen trøst, men modnes til fordømmelse.

At du vil i dine lyster
fare fort, som du er van,
og deg dog ved Jesus trøster,
går i evighet ei an.

203. Verdens lys. «Dersom dere ikke tror at JEG ER den jeg er, skal dere dø i deres synder» (8,12–29)

Med dette avsnittet knytter beretningen igjen an til det som ble fortalt i kap. 7, til Herrens virksomhet i forbindelse med løvhyttefesten. Men disse ordene er sikkert talt etter at festen var slutt. Det er ikke festforsamlingen Herren her taler til, som i 7,37–38, men en trangere krets av fariseere, bitre motstandere i Jerusalem.

Herren vitner her om seg selv som verdens lys. En har tenkt seg at foranledningen var en skikk ved løvhyttefesten: Ved denne anledningen ble to uhyre store lysestaker av gull med en mengde lamper satt opp i templets forgård, og de spredte en mektig lysglans ut over Jerusalem. Men disse lysene, som mennesker kunne tenne (trolig til minne om ildstøtten under ørkenvandringen), forsvant jo snart igjen.

Jesus sammenligner nå seg selv med solen, det store livslyset for jorden, som sprer mørket og kaller fram livet. De lysene mennesker selv kan tenne, har det felles at de bare sprer mørket i en liten omkrets, og at de så lett slukner. De kan heller ikke kalle fram grøde og liv. Solen, lyset fra Gud, begynner derimot med å lyse opp himmelen og deretter jorden. Den slukner ikke, hvor mange stormer som enn blåser, og for solens makt må døden og kulden vike.

Det solen er for denne jorden, vitner Jesus at han er for menneskeheten: det lyset som gir liv, så sant sjelene vil følge ham. Det som av hat til lyset holder seg borte fra ham, blir også i død og mørke. Jesu venner, som følger ham, blir et gjenskinn av hans lys, slik månen er et gjenskinn av solens lys. Men la oss aldri glemme at vi heller ikke er annet enn en liten måne, og aldri innbille oss at vi er solen. La oss huske at det er Jesu lys vi lyser med som hans vitner, så æren blir hans alene.

Men det er et salig løfte for alle som følger Jesus, at han vil lyse for oss (Ef 5,14), være vårt livs sol, drive dødens krefter bort og fylle hjertet vårt med nytt liv. Der Jesus tar inn, blir ordene fra Høys 2,11–12 oppfylt: «For se, nå er vinteren omme … Blomstene kommer til syne på marken.» Og for Jesu venner skal det være lyst også i dødens mørke dal, for «hos oss vandrer han i skyggen, lyser der redselen bygger».

Hvor tydelig merkes ikke motsetningen mellom Herrens ord, fullt av nåde og løfte, og fariseernes spissfindige ondskap (v. 13)! Uten på noen måte å gå inn på innholdet i vitnesbyrdet hans angriper de det fra den formelle siden som ugyldig, fordi han vitnet om seg selv. Denne innvendingen hadde han selv tidligere lagt fram som deres tanke (Joh 5,31). Det viser oss hvor godt motstanderne husket ordene hans.

Herren svarer dem (v. 14) at selv om det er slik under vanlige menneskelige forhold (på grunn av synden), var likevel hans vitnesbyrd om hvem han selv var, sant. For han visste hvor han var kommet fra, og hvor han gikk hen. Den som vet hvor noe kommer fra og hvor det skal, vet også hva det er i sitt indre vesen. Herren visste hvem han var. Derfor kunne han vitne sannferdig om seg selv, slik solen vitner om seg selv ved sitt lys og sin varme.

Men fariseernes øyne var blinde og lukket for livets lys («dere vet ikke hvor jeg kommer fra, eller hvor jeg går hen»). Derfor kunne de heller ikke dømme åndelig om den solen som skinte blant dem, men felte en kjødelig, ugudelig dom over Jesus (v. 15). Mot dette fordømmende sinnelaget deres stiller Herren nå sitt eget sinn. Han var ikke kommet for å dømme («jeg dømmer ingen»). Nei, han var kommet som rettferdighetens sol med legedom under sine vinger (Mal 4,2), for å gi den døde verden livets lys.

Men når han likevel ble til dom, slik lyset ved sitt blotte nærvær dømmer alt som skyr lyset (Joh 3,19), da var hans dom sann. For det var Guds dom, fordi han og Faderen var ett, fordi han ikke var alene, men Faderen var med ham (v. 16). Så hadde de altså de to vitnene som loven foreskrev (5 Mos 17,6), nemlig ham og Faderen (v. 17–18).

Ja, sannelig hadde Faderen vitnet mektig sammen med Sønnen, både i ord og gjerning. Men i stedet for å erkjenne sannheten slo fariseerne den fra seg ved å spørre med hånlig spott: «Hvor er din Far?» Det var et virkelig kjødelig ord, som om de ville si: Det er lett nok å påberope seg et vitne som ingen kan forhøre. Men Herren svarer dem bare med hellig ro, uten å gå inn på spotten deres: Dere er blinde, derfor taler dere som dere gjør. Dere kjenner verken meg eller min Far.

De som ikke kjenner Jesus, kjenner i virkeligheten slett ikke Gud heller, selv om de ofte påberoper seg det. Veien til å kjenne Gud går bare gjennom Sønnen, gjennom det å la seg dra av Faderen ved Ånden til Sønnen (Joh 6,44–45).

I v. 20 blir vi fortalt hvor Herren talte disse ordene, nemlig ved tempelkisten i kvinnenes forgård (se Mark 12,41). Selv om dette altså var på et sted som lå like for øynene til det jødiske Rådet, grep likevel ingen ham, fordi hans time ennå ikke var kommet (se 7,30). Faderen tillot dem det ikke. Av dette ser vi at djevelen og hans tjenere bare er lenkehunder overfor Guds råd. De kan ikke røre seg lenger enn Gud tillater, hvor gjerne de enn vil, og de kan ikke gripe Guds tid på forhånd.

Nå hører vi i det følgende Jesu umåtelig alvorlige advarsel om hvordan det ville ende med en slik forherdelse. Han gjentar ordet fra 7,33–34 om at han skal gå bort, og hvordan de da forgjeves skulle lete etter en Messias. Men her uttaler Herren tre ganger det forferdelig alvorlige ordet: «Dere skal dø i deres synd» (v. 21). Å dø i synden vil si å dø som syndens trell, i forherdelsens tilstand.

Den Messias som jødene ventet skulle frelse dem fra den ytre nøden, kom aldri. Og veien til den himmelske Messias hadde de selv stengt for seg ved sin vantro.

Jødenes svar (v. 22) er enda råere enn før. I overlegen hån spør de om han kanskje ville ta livet av seg selv. For da kunne de sannelig ikke komme dit han gikk, siden selvmordere jo kom til helvete. Men legg så merke til Herrens stille svar på denne nesten djevelske hånen. Han går slett ikke inn på spotten deres – det skulle alle hans disipler lære av ham når vi blir spottet for hans navns skyld.

Han trekker bare skarpt og klart fram den dype motsetningen mellom dem og ham: de nedenfra – han ovenfra, de av denne verden – han ikke av denne verden (v. 23). Og han slår fast denne motsetningen som en evig motsetning (v. 24). «Dersom dere ikke tror at JEG ER den jeg er» vil si: dersom de, tross alle de guddommelige vitnesbyrdene, ville forkaste ham og dermed sin Messias.

Dette ordet av Herren ser ut til med sitt mektige alvor å ha dempet den frekke spotten. De nøyer seg med å spørre: «Hvem er du?» (etter grunnteksten: Du, hvem er du? – i foraktelig mening). I sitt svar: «Nettopp det jeg sier dere!» (v. 25) gir Herren dem en klar opplysning.

Men han føyer til at hvor mye han enn kunne ha å si og dømme om dem (v. 26), ville han likevel tie med det nå og bare vitne for dem om at han kom fra den sannferdige Gud og bare forkynte for verden det han hadde hørt av denne Gud. «De skjønte ikke at det var om Faderen han talte til dem» (v. 27). Hele dette forholdet mellom Faderen og Sønnen var uforståelig for deres kjødelige hjerter.

Det samme hører vi ved den siste påskefesten, da Herren nettopp ut fra Salme 110 spurte dem hvem Kristus var sønn av. Fariseerne kom ikke lenger enn til å svare: Davids sønn, og de tidde da Herren viste dem at David likevel kalte Messias sin Herre. Messias-tankene deres var helt jordbundne. Derfor tok de anstøt av en slik Messias «ovenfra», med et åndelig rike.

Men Herren svarer dem (v. 28–29) at tiden skulle komme da de skulle forstå at han var deres Messias, kommet fra den himmelske Far (v. 28) og alltid i pakt med ham som hans lydige Sønn (v. 29). Og den tiden ville komme når de fikk «opphøyet Menneskesønnen». Med denne opphøyelsen må vi tenke på det samme som i Joh 3,14: opphøyelsen på korset og den opphøyelsen til Faderens høyre hånd som fulgte etter.

Skjedde det da? Fikk jødene øynene opp etter Herrens korsdød og himmelfart? Ja, flere tusen fikk øynene opp for ham til frelse. Men den største delen måtte, gjennom den dommen som rammet dem da Gud forkastet dem, få den lærdommen de ikke hadde villet ta imot ved Jesu ord – den lærdommen som jødene den dag i dag får innprentet gjennom hundreårs landflyktighet.

Ordet i v. 29: «Han har ikke latt meg bli alene, for jeg gjør alltid det som er til behag for ham», skal være et hellig forbilde og en salig trøst for alle Jesu disipler. Akk, vi gjør ennå så ofte det som ikke er til behag for den himmelske Far. Men vi har den fullkomne lydigheten stilt fram for oss i vår Frelsers lysende skikkelse, og vi har løftet om at Guds barn en gang skal bli ham like (1 Joh 3,2). Der viljen til dette er, der vil han fullføre sitt verk i oss, og der skal heller ikke vi bli «latt alene», verken i liv eller død.

Jesu lydighet er ikke bare et forbilde for oss, men også en soning for våre synder. For hans skyld skal det skje at Faderen aldri lar den bli alene som følger Jesus, selv om vi ennå så ofte volder ham møye og besvær.

Ta min vilje, Frelser kjære,
nå er den ei lenger min,
bøy den, Jesus, til din ære,
så den blir ett med din!

204. Om den sanne frihet (8,30–44)

Avsnittet vårt begynner med å fortelle at det tross de ledendes dødelige fiendskap likevel var «mange som trodde på ham» (v. 30). Men for flere av dem stakk troen ikke dypt. Det hører vi av samtalen Herren hadde med noen av dem, med «de judeerne som var kommet til tro på ham» (v. 31). Det skulle ikke mye til før de slo om igjen og tok anstøt.

Det er noe underlig i at det i v. 31 står at de hadde kommet til tro på ham, og så Herrens ord for eksempel i v. 44: «Dere har djevelen til far.» En kan nesten ikke fatte et så voldsomt omslag i løpet av et øyeblikk. Noen tar derfor v. 30–32 som en innskutt historisk opplysning som handler om andre, velvillige jøder. Samtalen med de fiendtlige jødene skulle da ha tatt en ny vending ved at disse tok anstøt av det han sa til de troende om at sannheten skulle frigjøre dem.

Men etter sammenhengen i teksten ser det helst ut til å være de samme, som i løpet av samtalen gikk fra anstøt til anstøt, til de igjen ble de bitreste fiender. De som en gang har vært påvirket, men så igjen tar anstøt, kan jo den dag i dag ofte bli de aller bitreste fiender, selv om omslaget til det verre sjelden går så fort.

Grunntonen i denne samtalen mellom Herren og jødene finner vi i v. 31–36, i Herrens ord om den virkelige frigjørelsen. Betingelsen for den hører vi i v. 31–32, nemlig å bli i Herrens ord, ikke bare flagre et øyeblikk i ordets lys (se Joh 5,35). Å bli i ordet som sitt åndelige hjem og faste tilholdssted er kjennetegnet på en sjel som stiller seg i et sant disippelforhold til Herren. Da vil ordet selv åpne øyet mer og mer, så den forstår sannheten, og sannheten i Kristus skal da vise seg som en makt som frigjør fra syndens bedrag.

Dette ordet om frigjørelsen støtte jødene, på samme måte som mennesker den dag i dag så ofte blir støtt når en taler til dem om omvendelse, om frigjørelse fra djevelens, verdens og kjødets snærende bånd. Når jødene pukker på at de som Abrahams ætt aldri hadde vært treller under noen, kan ikke meningen være å nekte for at de politisk sett ofte hadde vært i trelldom (i Egypt, i Babylon og nå under romerne). De forsto svært godt at Jesu ord ikke siktet til den politiske frigjørelsen fra romeråket som de lengtet etter. Derfor protesterte de med vrede mot beskyldningen om på annen måte å ha vært treller.

I Israels land var slaveri blant israelittene selv svært sjeldent og sterkt begrenset av loven (se 3 Mos 25,39–40). En israelitt kunne selges for gjeld, men skulle ikke tjene «som en trell tjener», men «som en dagarbeider eller innflytter», og han skulle tjene «til jubelåret» (hvert femtiende år). Med treller

og trellkvinner fra hedningene var det annerledes (3 Mos 25,44–45). «For meg tilhører Israels barn som tjenere. De er mine tjenere, som jeg har ført ut av landet Egypt» (3 Mos 25,55) – slik lød Herrens ord i loven. Det er åpenbart dette de sikter til i v. 33.

Men Jesus viser dem en annen trelldom, under synden, i sitt alvorlige ord: «Hver den som gjør synd, er syndens trell» (v. 34). Ordet «gjør synd» må forstås på samme måte som i 1 Joh 3,8, om å øve synd, leve i synden. Det gjør et menneske til trell. Synden forblinder den den hersker over, så han ofte ikke kan se sin egen trelldom. Ofte innbiller syndens treller seg, i hvert fall i begynnelsen, at nå først er de fri.

Men det er med rette blitt sagt at «all synd er som en trakt». Øverst er det en vid kant, men for hvert skritt videre blir den trangere, til en til slutt er innemurt, innestengt der nede, djevelens fange.

Omvendt begynner tjenesten for Herren i et trangt punkt, men utvider seg så ved hans nåde til den herligste frihet. For å være fri er å utvikle seg etter sin bestemmelse. Fuglen er fri når den kan svinge seg opp i høyden. Mennesket er fritt når det tjener Herren, for det er det bestemt til.

Den falske friheten, som består i å ville råde seg selv og skikke seg lik verden, blir den ynkeligste trelldom under syndens og verdens slavepisk. Det viser livet nok av alvorlige eksempler på.

Men med en slik trelldom følger den dommen som alltid følger trellen: at han ikke kan bli i huset. «Tror dere ikke, blir dere ikke boende»,[1] slik lød ordet i gamle dager til jødene ved profeten Jesaja (Jes 7,9). Og Ismael, trellkvinnens sønn, kunne ikke bli i Abrahams hus. Det kunne bare Isak, den ekte sønnen.

En syndens trell kan for en tid få lov å bo i huset til Guds langmodighet. Men blir han ikke frigjort til et Guds barn, blir han til slutt satt utenfor huset når nådetiden er forbi. «Sønnen blir der til evig tid», står det. Men Guds sønner og døtre blir vi bare ved den enbårne Sønn. Bare når han får frigjort oss, blir vi virkelig fri (v. 36) og skal for evig være der han er (Joh 17,24).

Og nå i det følgende (v. 37–40) sier Herren til de jødene som søkte å drepe ham på grunn av det han sa, at de nok var Abrahams ætt etter kjødet, men ikke etter ånden. Abraham ville ha tatt imot den som kom med sannheten fra Gud, og det ville hans sanne barn også gjøre (v. 39–40). Nei, de var av en annen far (v. 38).

Jødene protesterte rasende mot å være «født i hor», det vil si å høre avgudene til (hos profetene blir de frafalne, avguderiske israelittene kalt «horebarn», se Hos 2,4), og de hevdet at de hadde «én far, Gud» (v. 41). Da viser Herren dem at motstanden deres mot ham som var kommet fra Gud (v. 42), og hatet deres mot hans ord, som gjorde at de aldri ville forstå ham (v. 43), tydelig nok vitnet om at Gud like lite som Abraham var deres sanne far. De var blitt barn av den fryktelige faren som heter djevelen, han som har løgn og mord som sitt vesen (v. 44).

I neste avsnitt vil vi se nærmere på Herrens alvorlige ord om å ha djevelen til far. Her vil vi bare peke på det lyset v. 43 gir oss når vi skal bedømme den såkalte fritenkningen. Den dype årsaken til at mange erklærer at de slett ikke kan forstå

[1] NB: «Vil dere ikke tro, skal dere ikke holde stand.»

Jesu tale, er som oftest at de ikke tåler hans ord, det vil si at de ikke vil leve sitt liv etter hans ord, men vil ha lov til å boltre seg i kjødets falske frihet. Det er som oftest slike grunner som stikker bak fritenkningen.

Veien til den sanne frihet, til å forstå sannheten, viser Brorson oss i sangens ord:

Synden jeg bekjenner
og til Jesus vender,
dermed er jeg fri.

205. Djevelens barn (8,44–59)

Det er forskjell på å tjene djevelen og å være av djevelen, som et barn av sin far. Det siste betegner det forherdede sinnet. Også en Paulus tjente en gang djevelen, i sin vantro tid. Men han var ikke av djevelen, bare «fanget» av ham, «så de må gjøre hans vilje» (2 Tim 2,26).

Når djevelen (v. 44) kalles «en drapsmann fra begynnelsen», tenkes det på ham som dødens fyrste, som ved å liste synden inn i menneskeslekten har ført døden over alle mennesker. Men her tenkes det sikkert ikke bare på den legemlige døden, men også på den åndelige døden, som ved ham rår i så mange mennesker og av naturen har rammet oss alle.

Han «står ikke i sannheten»: Standpunktet hans er utenfor sannheten, i løgnen. Det tenkes her ikke først og fremst på djevelens fall, men på hans stadige kjennemerke. Løgn er hans vesen og hans våpen. Med den myrdet han Evas sjel i paradis, og med den søkte han nå på Herrens tid å slå i hjel den sannheten som i Jesus er kommet til jorden.

Det er hatet til sannheten som, der det fester seg, gjør et menneske til djevelens barn. Dette djevelens sinn, som vil slå sannheten i hjel, merkes jo stadig som en understrøm i verdens ånd. Uttrykket «løgnens far» peker derimot på djevelens fall, for det var han som fant på synden. Det er forskjellen på hans fall og menneskets fall: I mennesket ble synden listet inn ved svik. Synden er løgn og tomhet. Det greske ordet for å synde betyr «å bomme på målet». De fleste hebraiske ordene for synd betyr «intethet». Slik er nettopp djevelens vesen: tomhet, hulhet, bedrag, blendverk.

Overfor løgnens far sto nå Herren som sannheten. Ingen kunne overbevise ham om noen synd som de kunne unnskylde sin vantro med. Nei, den dype grunnen til at de ikke ville tro ham, var at de «ikke er av Gud» og derfor hatet sannheten (v. 45–47). Herren går alltid til bunns i saken. Han blotter det innerste vesenet i menneskehjertet.

Ordet i v. 46: «Hvem av dere kan overbevise meg om synd?» er avgjørende for hvordan vi bedømmer Jesus. Tas det som sannhet, da er han det han sier, Guds evige Sønn. Nektes det, og vil en gjøre denne bekjennelsen hans til løgn, da stempler en ham med det samme som en bedrager, en svermer som ingen annen, besatt av storhetsvanvidd.

Men et slikt syn på Jesus lar seg slett ikke forene med hele hans framtreden, med hans ydmyke, stille, majestetiske skikkelse. Det kan bare holdes fast ved at

en forherder seg, slik vi ser jødene gjøre (v. 48). De skjeller ham ut for å være en samaritan, en fiende av Israel, siden han kalte dem djevelens barn, ja, selv en sinnssyk og besatt.

Underlig saktmodig, men med sannhetens myndighet lyder Herrens svar (v. 49–51). Hans gjerning og ord var ikke båret av ærgjerrighet, men av nidkjærhet for den himmelske Fars ære, den Far som de vanæret i hans Sønn og sendebud. Derfor ville også Faderen selv sørge for at Sønnens ære skulle komme fram i lyset. Det skulle skje nettopp ved at den som holder fast på Jesu ord, blir frelst fra døden, så dødens fyrste aldri i evighet skulle få makt over Jesu folk. Ja, det er den æren Faderen har gitt sin Sønn, at det i ham er en evig frelse fra all død. Han er livets fyrste.

Å holde fast på Herrens ord vil si å bevare det slik at en lever i det, lyder det og har det som en lykt for sin fot og et lys på sin sti. For et salig løfte at Jesu troende aldri skal dø! De er gått over fra døden til livet (Joh 5,24), og de har livet med seg også når de går gjennom den legemlige dødens skygger (se Herrens ord i Joh 11,25: «Den som tror på meg, skal leve om han enn dør»).

Nå mente jødene å ha fått bevist at han «var besatt», det vil si sinnssyk. For etter det han sa, måtte han jo være større enn både Abraham og profetene, som likevel var døde og altså ikke hadde hatt en slik makt som Jesus nå tilla seg. «Hvem gjør du deg selv til?» Ja, der er vi ved det brennende punktet: enten – eller. Det forsto jødene nok. Men de ville ikke gå med på å ta imot ham som den levende Frelser. Løgnens far fylte dem med raseri mot denne sannheten, som ville bli dem til frigjørelse og salighet, bare de ville tro den.

Igjen peker Herren på at det ikke var noen selvopphøyelse fra hans side når han tilla sitt ord en slik guddommelig kraft til å gi liv. Det var Faderen som hadde lagt denne æren på ham, den samme Faderen som de kalte sin Gud, enda de ikke kjente ham. Men Sønnen kjente ham og levde i hans ord. Hvis han sa noe annet, ble han en løgner som de (v. 54–55).

Og når det gjaldt Abraham, hadde han i glad lengsel ventet på Jesu dag og til slutt sett den med fryd. Med dette ordet og det tilsvarende i v. 58: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: JEG ER før Abraham ble til», forkynner Herren at han har vært til fra evighet. Jødenes svar på det var et forsøk på å steine ham. Og det er med rette blitt sagt at på et slikt ord som denne forkynnelsen av Herrens evige tilværelse «finnes det ikke noe annet svar enn enten å tilbe ham eller å steine ham». Det er blindhet å mene at en kan stå nøytral overfor Jesus.

I ordet (v. 56): «Abraham, deres far, frydet seg» lå dommen over jødene. For var de Abrahams sanne barn i ånden, da ville også de ha frydet seg ved å se Herrens dag, se ham som hadde frelse fra døden.

Men hva menes med at Abraham «så den og gledet seg»? Noen forstår det om den gleden Abraham fikk da han i løftets sønn, Isak, så pantet på at løftet skulle bli oppfylt. Men denne gleden ser likevel ut til å passe best til det første leddet i v. 56, håpets glede («frydet seg til å se min dag»). Det siste leddet («han så den og gledet seg») peker på oppfyllelsen. Det peker på at Abraham i paradis, på en måte vi ikke kjenner, har fått vite om fødselen til ham i hvem Abraham skulle bli til velsignelse for alle jordens slekter, slik det var lovet ham (1 Mos 12,3).

Denne tanken er heller ikke ubibelsk. For i Luk 16,25–31 lar Herren Abraham tre fram for oss som en som fulgte med i sitt folks historie, og i Matt 17 hører vi om Moses og Elia på forklarelsesfjellet som vitner til Jesu åpenbarelse på jorden. Men det er ikke tillatt å trekke videre slutninger ut fra dette om hvordan de avdøde generelt forholder seg til det som skjer på jorden.

Noen har ment at jødenes ord (v. 57): «Du er ennå ikke femti år og har sett Abraham?» pekte på at Frelseren så eldre ut enn han var. Tallet 50 er nok bare nevnt som betegnelse på at manndomsalderen er fullendt. De vil dermed si: Du har ikke engang nådd dette siste trinnet i manndomsalderen.

Hvilken guddomsvelde som åpenbares i disse få ordene: «før Abraham ble til, er jeg»![1] Abraham ble til, vi er alle blitt til, men Jesus er. Der ligger det evige i det (se Joh 1,1: «I begynnelsen var Ordet»).

Når det i det siste verset står: «Jesus skjulte seg», behøver det neppe bety at Herren grep inn med et direkte under, selv om det at jødene ikke kunne gjøre ham noe før den timen Faderen hadde fastsatt, var kommet, allerede i seg selv er et under.

De siste ordene: «og han gikk midt gjennom mengden og slapp slik bort», mangler i en hel del håndskrifter og er kanskje kommet inn fra Luk 4,30 som en slags forklaring.

Det er djevelens sinn som møter oss også i dette siste, at de søkte å steine Herren. Slik kjemper løgnen den dag i dag mot sannheten, døden mot livet. Har du, kjære leser, sett det store enten – eller, sett at en middelvei er umulig? Jesus lover dem som «holder fast på hans ord» og «blir i hans ord», frigjørelse, barnerett hos Gud og evig seier over døden. Synden fører med seg trelldom, atskillelse fra Gud, løgn og tomhet, en evig død. Skulle valget virke vanskelig? Lykkelig den som med den gamle lekmannen kan synge:

Så skal det mitt alvor da være
å gjøre hva Herren han vil;
o jord, du meg ikke besnære,
for himlen min lengsel står til!

[1] NB: «JEG ER før Abraham ble til.»

206. Den blindfødte. «Arbeid, for natten kommer» (9,1–5)

Etter sammenhengen ser det ut til at denne hendelsen hører sammen med oppholdet ved løvhyttefesten som det er fortalt om i kap. 7–8. Det var, og er, svært mange blinde i Israels land. Men det er sjeldnere å møte en som er født blind (v. 1). Dette førte til at disiplene stilte et spørsmål (v. 2).

Det står at Jesus så den blindfødte, og disiplene tenkte kanskje at han grunnet på årsaken til at denne mannen hadde fått en så sørgelig lodd. Fra Jobs bok kjenner vi den tankegangen, som også var ganske vanlig blant jødene, at ulykken var en direkte straff for en bestemt synd (se ellers Luk 13,3–5). Men i dette tilfellet var det uklart for dem om mennesket selv hadde syndet før han ble født, om straffen var kommet før synden, eller om det var foreldrenes synder som var skyld i det.

Visst er all elendighet på jorden, sett under ett, en følge av synden. Og visst er det ofte grunn til å spørre, når vi står overfor mennesker i dyp elendighet: Bærer de selv skylden, eller kanskje foreldrene? Det er også et sørgelig faktum at barn ofte bærer sørgelige merker av fedrenes synder, for eksempel drankeres barn, horkarers barn og så videre. Men derfra er det et stort skritt til å slå fast som en læresetning at lidelsen og elendigheten står i direkte forhold til den enkeltes personlige syndighet. Vi ser jo ofte at Guds kjæreste barn er bøyd langt tyngre ned under lidelser enn ugudelige mennesker.

Herren leder disiplenes tanker inn på helt nye baner. Han fører dem bort fra fruktesløse grublerier og inn i det praktiske arbeidet. Han viser dem at lidelse kan bli lagt på mennesker nettopp for at «Guds gjerninger skulle åpenbares på ham» (v. 3), altså for at den frelsende, hjelpende kjærligheten ovenfra kunne åpenbare sine herlige seirer over elendigheten på denne syndens jord. I dette tilfellet skulle Jesu frelsergjerning som «verdens lys» bli herliggjort på denne blinde, til både åndelig og legemlig helbredelse for ham.

Det er et dypt ord om nåde og alvor Herren føyer til (v. 4–5): «Jeg må gjøre hans gjerninger som har sendt meg, så lenge det er dag. Natten kommer da ingen kan arbeide. Mens jeg er i verden, er jeg verdens lys.» Dette ordet viser oss Frelserens utrettelige kjærlighet, som strevde for å virke i den gjerningen Faderen hadde gitt ham til legedom og frelse for verden. Men det gir oss også

noe alvorlig å tenke på: Herrens frelsergjerning har sin tid. Det finnes en dagtid, en besøkelsestid, og det finnes en nattetid, da besøkelsen er forbi.

De fleste og beste håndskriftene leser: «Vi må gjøre hans gjerninger.» Den lesemåten vi har i den danske oversettelsen, «Jeg må gjøre hans gjerninger», peker nærmest på den natten som skulle komme ved Jesu død. Da ville han ikke lenger arbeide blant jødene på denne ytre, synlige, personlige måten, for da var han tatt bort fra øynene deres.

«Dagen» betegner her åpenbart også den besøkelsestiden Israel hadde, og som de på Herrens forbønn på korset fikk beholde helt til Jerusalem ble ødelagt. Da brøt natten inn over Israel med dom over folket og byen deres. Den natten varer ennå, og først i de siste tider, når Herren kommer igjen, skal den bli til dag igjen for Israel etter kjødet.

For den nye pakts barn brøt dagen snart fram igjen, lys og strålende, ved Herrens oppstandelse og Åndens gave. Likevel kan en også i kirkens historie tale om dagtider for Herrens gjerning og om nattetider da mørket liksom brer seg, og Herrens gjerning går en helt annen, stille og vanskelig gang. Vi trenger bare å sammenligne den første halvdelen av det nettopp avsluttede nittende århundret, rasjonalismens nattetid, med den vekkelsens dagtid som kom i siste halvdel av det samme århundret.

Selv om vi leser Herrens ord slik: «Jeg må gjøre hans gjerninger», ligger det likevel i vår Mesters ord et eksempel til etterfølgelse for alle hans disipler. Dette kommer selvfølgelig enda sterkere fram når vi leser, som det nok skal leses: «Vi må gjøre hans gjerninger.» Herren vil jo bruke disiplene sine som arbeidere i den store sjelehøsten. Da gjelder det i sannhet også å bruke dagtidene.

Det gjelder i det enkelte Guds barns liv, så lenge det blir oss unt å arbeide i Jesu spor og ved hans kraft for at Guds gjerning til frelse og legedom for den falne, ulykkelige slekten kan bli åpenbart – natten kommer jo, dødens natt med sabbatshvilen, da vi ikke kan arbeide mer. Og det gjelder i det store, med kirkens dagtider for øye: å kjøpe den laglige tid og ikke forsømme de besøkelsestidene og anledningene Herren åpner for menigheten sin til å gjøre Guds gjerning.

Arbeid, for natten kommer,
arbeid når morgenen gryr,
arbeid når dagen lyser,
arbeid! – Tiden flyr!

207. Den blindfødte blir helbredet. Fariseernes forhør av ham og hans vitnesbyrd for dem (9,6–34)

Det Herren sa om den blindfødte, at hans ulykkelige kår skulle bli til å herliggjøre Guds gjerning, har denne blindfødte åpenbart hørt alt sammen. Han hørte også Herrens ord om at han selv var verdens lys. Vi kan forstå hvilket inntrykk det må ha gjort på denne mannen å se sin mørke lodd i et slikt nådens lys. Det var han ikke vant til.

Uten å være bedt om det, utfører Herren nå sin frelsergjerning på denne mannen, for i hjertet hans så han en oppriktig vilje til sannheten.

Måten Herren helbredet ham på, minner om det vi hører i Mark 7,33 om den døvstumme og i Mark 8,23 om den blinde. Spytt ble alminnelig regnet for å ha en legende kraft. Men bruken av ytre midler, og det at han sendte den blinde til Siloa, skulle åpenbart bare hjelpe fram troen hos denne blindfødte. Det var på samme måte som da de ti spedalske ble sendt til prestene (Luk 17,14). Tiden som gikk før helbredelsen ble åpenbart, fikk betydning for disse sjelene ved at tilliten til Herren ble øvd.

Dammen Siloa, eller Sjiloa, som den også kalles, har et navn som kan oversettes med «utsendt». Her, som i Jes 8, står den som et bilde på Guds frelsende nåde. Hos Jesaja tales det om Sjiloas vann, «de som renner så stille» (Jes 8,6). Det var den såkalte Mariakilden, som ble ført ut i en dam i Tyropoion-dalen gjennom en tunnel som kong Hiskia lot grave gjennom tempelberget. Her blir denne stille kilden, som sprang ut fra tempelberget, fra helligdommen, et bilde på Frelseren selv. Han ble sendt ut til jorden med de levende vannstrømmene fra den himmelske helligdommen.

I v. 8–12 hører vi nå om hvor stor oppsikt dette underet vakte hos naboene og alle som hadde kjent den blindfødte. Fordi øynene hans var blitt åpnet, var han blitt en gåte for dem. Men selv forklarte han barnlig og likefram hvordan det hele var gått til.

Så førte de ham til fariseerne (v. 13), og grunnen til det har vi sikkert i opplysningen i v. 14: Det var på en sabbat Jesus gjorde dette underet. Fariseerne holdt nå et helt forhør over mannen. I helbredelsen hans kom Jesus dem nær på ny,

og «verdens lys» skinte igjen inn i disse uvillige øynene, som elsket mørket mer enn lyset.

Igjen kom hjertene i heftig bevegelse (v. 16). Noen brøt straks staven over ham som sabbatsbryter. Andre virket likevel mer grepet av det hele og spurte: «Hvordan kan et menneske som er en synder, gjøre slike tegn?» Det var som en liten lysstråle som fikk titte inn i de formørkede fariseerhjertene.

Han som før var blind, er selv en underlig tiltalende skikkelse. Det er noe vektig og bestemt over ham; hjertet hans hadde begynt å henge ved Jesus. Fariseerne spør ham (v. 17), og spørsmålet røper at de er redde for at hendelsen har gjort for stort inntrykk. Da svarer han frimodig hva han mener om Jesus: «Han er en profet!»

Nå grep fariseerne til det middelet å prøve å nekte for underet eller bortforklare det. Derfor kalte de inn foreldrene (v. 18–23). Men av frykt for de ledende holdt foreldrene seg forsiktig utenfor spørsmålet. For det var kjent at de ledende var blitt enige om å utstøte av synagogen enhver som bekjente at Jesus var Messias. Denne bannlysningen besto i utestengelse fra bønn og preken i synagogen, og ofte også i et brudd i samlivet i hjemmet med den bannlyste. Det fantes tre ulike grader av denne bannlysningen.

Hvor ofte er ikke dette fariseiske forsøket på å bortforklare undere blitt gjentatt gjennom tidene! Det minner om alle rasjonalistenes krumspring for å slippe unna underet, for eksempel når de nektet for at Jesus virkelig var død, for å kunne nekte for oppstandelsen hans. Men det ender alltid med skam for dem som prøver seg på det, slik det endte den dagen i Jerusalem.

Selve kjensgjerningen kunne ikke nektes. I et nytt forhør (v. 24–34) prøvde fariseerne nå å tyde den slik at Jesus ikke skulle få noen ære. Ordet «Gi Gud ære!» var en vanlig tiltale i retten. Med den ville en oppfordre vitnene til å si sannheten.

Hvor vakkert er ikke den blindfødtes svar! Han gikk ikke med på det fariseerne ønsket at han skulle mene om Jesus, men avla sitt vitnesbyrd: «Ett vet jeg: at jeg som var blind, nå ser!» (v. 25). Det hadde han erfart, og det lot han seg ikke ta fra. Og det er dette vitnesbyrdet det gjelder å kunne avlegge: erfaringsvitnesbyrdet om hva Jesus har gjort for meg personlig. Hvert omvendt menneske kan avlegge dette vitnesbyrdet om før og nå – til Jesu ære.

I forvirringen spør de én gang til, for å se om det ikke kunne finnes en hake ved saken (v. 26). Men det eneste de fikk ut av det, var et spørsmål fra den blindfødte: Ville de kanskje høre det igjen for selv å bli Jesu disipler (v. 27)? Det var et frimodig ord, og det ble sikkert sagt med full bevissthet. For mannen måtte ha merket godt nok hvordan fariseerne var innstilt mot Jesus.

Så grep de til vantroens siste våpen: å skjelle ut (v. 28–29). Som svar holdt den blindfødte den vakreste lille sannhetspreken for dem. Med den klareste og mest knusende bevisføringen viste han at Jesus måtte være fra Gud (v. 30–33). I v. 31 («Vi vet at Gud ikke hører syndere») er meningen at Jesus umulig kunne være lik en alminnelig synder, langt mindre en særlig stor synder, slik fariseerne ville gjøre ham til. Da ville Gud ikke ha gitt ham kraft til denne undergjerningen. Den vitnet om at han måtte stå Gud særlig nær og være «fra Gud».

At mannens preken traff, ser vi av at det eneste de nå visste å gjøre, var å håne ham i dum embetsstolthet. Med bemerkningen «Du er helt og fullt født i synder» viser de ikke bare at de er båret av den samme falske oppfatningen som Jobs venner (se v. 2), nemlig at det var en straff for særlige synder at han ble født blind. Vantroen ender også her, som alltid, med å gjøre seg selv til løgner. For med dette stadfestet de jo selv underet som var skjedd.

«Og de kastet ham ut.» Her har vi den første martyren for Jesu sak. Men nå skal vi høre i det følgende at den som verden kaster ut, får tusenfold erstatning i sin Frelsers kjærlighet.

208. «De som ikke ser, skal se, og de som ser, skal bli blinde» (9,35–41)

Jesu fiender ville skremme den blindfødte bort fra Jesus. Men de var så langt fra å nå målet at de tvert imot ved sin onde og usanne ferd drev ham helt bort fra seg. De måtte tjene til å berede hjertet hans for en full troens overgivelse til Jesus. Slik ser vi hvordan Jesu fienders anslag gang etter gang (se kap. 7) ble gjort til skamme, og attpå til måtte tjene til å åpne øynene på de ærlige israelittene for sannheten i Jesus.

Så langt var han som før var blind, kommet, at det stod urokkelig fast for ham at Jesus var «fra Gud». Nå skulle han føres videre. Han hørte åpenbart til dem som Faderen drog til Sønnen. Derfor ble de straks ført sammen, Frelseren og denne ærlige sjelen (v. 35). Utskjelt og utstøtt gikk han fra jødenes råd, og så førte Gud ham rett til Sønnens frelserhjerte.

Herrens spørsmål er merkverdig: «Tror du på Guds Sønn?» Han skulle nå føres inn i den dypere erkjennelsen av at Jesus var mer enn en profet, at han var fra Gud i den dypeste forstand. Ved dette spørsmålet ble et himmelsk lys tent for denne sjelen. Likevel ber han i sitt spørsmål (v. 36) om et ord fra Jesus om hvem denne Guds Sønn var. Han hadde ubetinget tillit til Jesus. Når Jesus talte om troen på Guds Sønn, var derfor hjertet hans rede til å gå inn på den veien Jesus viste ham.

Så gjorde Herren med ham det samme som med den samaritanske kvinnen (Joh 4,26): Han åpenbarte seg for ham som Guds Sønn, som mannen nå både hadde sett og hørt. Og nå ser vi hvordan det går når Jesus blir åpenbart for et hjerte som er av sannheten: Da kjenner sauen sin hyrdes røst. Med et «Jeg tror, Herre!» kastet han seg ned for ham (v. 37–38). Da var han blitt seende i dypeste forstand. Guds gjerning var i sannhet blitt åpenbart på ham (v. 3). Den legemlige helbredelsen hadde nådd sitt mål: å dra denne sjelen inn i nådens lys.

Men den samme gjerningen som hadde forvandlet denne blinde til en seende, både legemlig og åndelig, virket på fariseerne som en forvandling til enda større blindhet i ånden. Det er dette Herren peker på i v. 39–41, når han sier: «Til dom er jeg kommet til denne verden, for at de som ikke ser, skal se, og de som ser, skal bli blinde.»

I én forstand er Herren ikke kommet for å dømme, men for å frelse. Men der frelsen hans blir forkastet, blir han likevel til dom, til en forherdelsens dom

over de vantro. Ordet her minner om Mark 4,12, der Herren taler om at lignelsene skjuler sannheten for de motvillige hjertene. På samme måte sa Herren i Matt 11,25 at evangeliet var skjult for vise og forstandige.

Noen fariseere som var der «sammen med ham», antagelig som lurere, forstod godt at han nå talte om åndelig blindhet. De følte seg mistenkt, som om han ville regne også dem blant de blinde, enda de var folkets ledere og skriftlærde. De spurte fornærmet: «Vi er kanskje også blinde?» Han svarte: Ja, var dere ennå blinde, slik at dere virkelig ikke kunne se og aldri hadde hatt anledning til å lære sannheten å kjenne, «da hadde dere ikke synd». Det vil si: Da hadde dere ikke den synden som dere nå gjør dere skyldige i ved måten dere forholder dere til meg på.

Slik må ordet forstås, i samsvar med Luk 12,48 om tjeneren som ikke kjente herrens vilje: «Men den som ikke kjente den, og gjorde det som fortjente slag, han skal få færre slag.» Men fariseerne hevdet jo at de så. De hadde også en ytre kunnskap om Ordet, og den la et langt større ansvar på dem. Derfor «er dere fremdeles skyldige», sier Herren.

Derfor ble de sittende i sin vantro og samlet dom over seg. De beholdt den guddommelige vreden over seg, den som hviler over det naturlige mennesket (se Joh 3,36 og Rom 1,18). Så snart en erkjenner at en er åndelig blind, er en på vei til å bli seende. Men fariseerne hadde riktignok mer ytre kunnskap enn lekfolket, og de tok det som anledning til å innbille seg at de var friske og fullt seende. Ved denne selvrettferdigheten ble de bundet fast til synden. Og dermed ble de blinde veiledere for folket (Matt 15,14). Dette utvikler Herren videre i det neste kapitlet i form av en lignelse.

Til fall eller til oppreisning – det ene eller det andre blir Jesus for hvert menneske. Av naturen er vi alle blindfødte, åndelig talt. Salig er den som kan vitne med denne israelitten uten svik (v. 25): «Ett vet jeg: at jeg som var blind, nå ser!»

Jeg gikk i blinde, jeg lå i døden,
og mørkets fyrste holdt meg ganske fast;
da ropte jeg til min Gud i nøden,
han frelste meg, og mørkets lenker brast.

209. Jesus sammenligner seg med døren til fårekveen (10,1–10)

Hele dette kapitlet er båret av hyrdebildet. Hyrden og fårene er et bilde Herren ofte bruker, slik vi også har sett det i de tre første evangeliene. Det var også den eldste kristne menighetens kjæreste bilde. I katakombene i Roma, der menigheten samlet seg i forfølgelsens dager, finner vi stadig dette bildet tegnet på de underjordiske veggene. Hyrdens trofasthet og kjærlighet og hjordens trygghet hos ham er de fremtredende trekkene i dette bildet.

Jesus hadde talt til fariseerne om blindheten deres. Men det mest alvorlige var at disse blinde hadde gjort seg selv til veiledere for folket. Derfor fortsetter Herren nå samtalen med fariseerne som begynte i kap. 9,40–41, antagelig mens både den blindfødte og mange flere hørte på. Med hellig myndighet peker han på dem som ikke hadde hyrdesinnet overfor fårene.

«Sannelig, sannelig sier jeg dere» – denne måten å tale på finner vi ofte hos Herren, aldri i begynnelsen av en tale, men alltid for å stadfeste og innskjerpe noe han har sagt. Herren setter kjennetegnet på den rette hyrden i dette: Han «går inn i fårekveen gjennom døren», dørvokteren lukker opp for ham, og fårene hører og kjenner hans røst. Derfor kommer de når han kaller dem ved navn, og følger ham ut av kveen. Men en fremmed følger de ikke, fordi de ikke kjenner den fremmedes røst.

Som slike fremmede nevner han tyvene og røverne, som ikke gikk inn gjennom døren, men prøvde å stige over et annet sted for å stjele og myrde fårene. Det er innholdet i v. 1–5.

Dette bildet ser en den dag i dag i Østen. Et øyenvitne forteller at en i nærheten av Jerusalem om kvelden, når solens siste stråler faller over byen på berget, kan se hyrdene komme hjem for å føre fårene til de trygge kveene. «Flokk etter flokk kommer de opp gjennom dalen, den unge, ranke hyrden foran og hjorden tett sammentrengt like etter ham, som om hvert eneste dyr ønsker å være ham nærmest.»

Fårekveen var en innhegning med mur rundt. Ved døren holdt en underhyrde (dørvokteren) vakt om natten. Det fantes bare én dør. Tyver og røvere prøvde naturligvis å komme inn fra en annen kant. Med disse navnene pekte Herren på folkets daværende ledere. Ved list og med makt, ved hykleri og med frekkhet

hadde de gjort seg til tyranner over folkets åndsliv, men bare for å utnytte folket, villede det og tilfredsstille sin egen herskesyke.

Nå viser Herren dem hvordan den rette hyrden for fårene skulle være. Både i Jes 40, i Esek 34 og i Sak 11 var det tale om den gode hyrden, de to siste stedene i motsetning til de dårlige hyrdene. Og nå kom Jesus som oppfyllelsen av løftet. Han kom inn gjennom døren som den hyrden som var lovt i Guds ord, og som var kalt og utsendt etter Guds råd. Motsetningen står her mellom de selvutnevnte, urettmessige, falske hyrdene og ham som kommer i Herrens navn.

Å, for et alvorlig ord til selvprøvelse for alle som vil være veiledere i menigheten! Er du gått inn gjennom døren? Har du virkelig Guds kall? Akk, hvor mange har ikke trengt seg inn i fårekveen av selviske og egennyttige grunner, for levebrødets skyld og lignende – ikke bare på fariseernes tid, men til alle tider i kirken! Fårene, de hjertene som var av sannheten, kjente ikke røsten. Det var en fremmeds røst. Til sjeleføde kunne han ikke føre dem. Han kunne bare dysse dem i søvn, bare kvele og stå imot den åndelige vekkelsen.

Da Herren talte disse ordene, pekte fårekveen på lovens gjerde, der Israels barn hadde fått sin plass. Skal trekket i lignelsen om dørvokteren tydes, peker det på døperen Johannes, som i Guds navn lukket opp for Jesus som Israels lovte hyrde. Fårene som hørte Jesu røst, var de sannferdige hjertene, slike som den blindfødte vi hørte om i kap. 9.

Og når det står: «Han kaller sine får ved navn og fører dem ut» (v. 3), peker det på hvordan Herren dannet den nye pakts menighet ut av den gamle. Han førte dem også ut fra fariseernes trelleåk, slik han nå gjorde med den blindfødte. Og i sannhet gikk Jesus foran fårene og banet vei. Han ledet dem til «grønne enger» og «hvilens vann» (Sal 23,2), og fårene fulgte ham fordi de kjente hans røst (v. 4) som røsten fra Gud.

Det er den rette måten å følge med på. Noen går med bare for å følge flokken. Til å begynne med kan det være noe sant i det, etter ordet i Sak 8,23: «Vi vil gå med dere, for vi har hørt at Gud er med dere!» Men der kan en ikke bli stående. Bare da hører en til Herrens egne får, når en følger de hellige fordi en følger Jesus og har kjent hans røst.

Fariseerne forstod med sitt kjødelige sinn ikke Herrens lignelse (v. 6). «Derfor» forklarer Herren den nærmere (v. 7–10). Men i denne forklaringen fører han lignelsen et trinn videre. Med et nytt «Sannelig, sannelig sier jeg dere» sier han om seg selv at han ikke bare var den rette hyrden som kom inn gjennom døren, men selve fårenes dør.

Hva mener Herren med dette ordet: «Jeg er fårenes dør»?[1] Det kan forstås på to måter, både som døren inn til fårene og som døren for fårene. I den første betydningen vil det si at Jesus ikke bare kom som den lovte, som hadde sin fullmakt som profetienes oppfyllelse. Det vil også si at han nå er den eneste som alle andre hyrder kan få sin fullmakt gjennom til å gå inn til fårene. Bare den hyrden som selv først har vært hos Jesus og er båret av hans Ånd og sinn, kan gå rett inn og bli til velsignelse for fårene.

[1] NB: «Jeg er døren inn til fårene».

«Alle de som er kommet før meg, er tyver og røvere», sier Jesus (v. 8). Når Herren sier «er tyver og røvere», peker han først og fremst på sin samtid, på fariseerne. De hadde gjort seg til åndelige tyranner over folket og ville gå forbi ham og ikke ha noe med ham å gjøre. Selv ville de være døren, og dermed ble de falske veiledere, tyver og røvere overfor fårene.

Dette ordet rammer ikke Moses og profetene. For de gav seg ikke selv ut for å være døren, men så nettopp fram til den kommende Frelseren som Israels klippe. Nei, han peker på dem han nå fant i folket som dets selvoppnevnte ledere. De ville ikke, slik døperen Johannes gjorde, berede veien for Jesus og peke på ham. Tvert imot fordømte de ham og prøvde av all makt å holde fårene borte fra ham.

Men det viste seg også at «fårene hørte ikke på dem» (se Joh 7,46: tjenernes vitnesbyrd, Joh 7,51: Nikodemus' vitnesbyrd, og Joh 9,30–33: den blindfødtes vitnesbyrd for fariseerne). Nei, bare den som selv er blitt et av Jesu får, kan tjene under ham i hyrdegjerningen overfor hjorden. En rett prest, misjonær, diakonisse, eller hvilken gjerning det nå er tale om, må selv først ha blitt en av de hellige, et av fårene, for å kunne komme til fårene på rett måte.

Det er dette Herren peker nærmere på i v. 9, der den andre tanken, døren for fårene, kommer til uttrykk. Ordet sikter til den tryggheten, lykken og vederkvegelsen det er å høre til Jesu hjord. Det ligger i det vakre ordet i v. 9: «Om noen går inn gjennom meg, skal han bli frelst. Og han skal gå inn og gå ut og finne føde», og i v. 10: «Jeg er kommet for at de skal ha liv og ha overflod.»

Dette siste, «ha overflod», peker på den rikdommen og fylden Herren gir sine får, til oppfyllelse av det som på forhånd er skrevet i Sal 23: «Herren er min hyrde, det mangler meg ingen ting … Bare godhet og miskunnhet skal etterjage meg alle mitt livs dager.»

Som døren kom Jesus til oss, den nye pakts barn, i vår dåpsstund, som den åpne døren inn i de helliges nådefellesskap. Er du, kjære leser, gått inn gjennom denne døren, eller står du ennå utenfor? Jesus er døren, den eneste; det finnes ingen annen. Han er døren både til å gå inn gjennom for selv å bli frelst sammen med fårene og til å kunne bli noe for fårene.

Går du ikke inn gjennom denne døren i omvendelse og tro, blir du ikke selv frelst. Da kan du heller ikke bli til annet enn forbannelse for Guds folk. Du kan bare bli til fordervelse for hjorden, som en tyv og røver (v. 10). Guds Ånd, som også kan kalles en dørvokter, lukker bare opp til frelse og velsignelse for den som vil «gå inn gjennom» Jesus.

210. Den gode hyrde og leiekaren (10,11–21)

Det er det samme bildet som før Herren her fører fram for oss, men brukt på en ny måte. Han viser oss den gode hyrde som den som setter sitt liv til for fårene, fordi det er et kjærlighetsbånd mellom ham og dem. Han står i motsetning til leiekaren, som ser på fårene med kalde øyne og bare ser til sitt eget.

Ulven det her er tale om, betegner alle de djevelske kreftene som er ute etter å «røve» fårene, å rive troen i stykker, eller i alle fall å «jage dem fra hverandre». Det vil si å løse opp fellesskapet de har med hverandre og med overhyrden, slik at de farer villfarne omkring, hver sin vei, og dermed lett kan gå til grunne.

Leiekaren flykter når faren kommer. Han vil ikke at det skal koste ham selv noe. Men den gode hyrde spurte ikke etter hva det kostet; han gav seg selv i døden for fårene. Det er korsets kjærlighet som her blir malt for oss i dette ordet, den kjærligheten som er «sterk som døden», den kjærligheten som «mange vann kan ikke slokke» (Høys 8,6–7).

Men det er ikke nok at Herren er den gode hyrde. Nei, det gjelder at han kan bli din gode hyrde, at forholdet til ham kan bli slik at vi i sannhet kan si: «Herren er min hyrde» (Sal 23,1). Det er dette Herren peker på i v. 14–15 med de dype ordene: «Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg.»

I Østen skal det ikke være uvanlig at hyrden kjenner hvert enkelt av fårene sine, selv om han har en stor hjord. Det er heller ikke uvanlig at hyrden har gitt hvert får et navn, slik at han kan kalle hvert enkelt ved navn (v. 3). I Jes 43,1 sier Herren til sitt Israel: «Frykt ikke! Jeg har gjenløst deg, kalt deg ved navn, du er min.» Ja, det er dem Herren kjenner som sine, dem som har fått Israels-sinnet, dette sinnet: Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg. Hver enkelt av disse sjelene er en dyrebar skatt for Herren (Luk 15,10).

Han kjenner sine. Ja, han tåler å kjenne dem til bunns. Han tåler å se den avgrunnen av fordervelse inne i hjertet som selv våre beste venner neppe kunne tåle å se uten å miste kjærligheten til oss. Han kjenner alt sammen, og likevel kan han elske den store synderen og vedkjenne seg ham, bare han også kan se det ærlige sukket i hjertedypet: «Jeg kan deg ei unnvære.»

«Og mine kjenner meg», sier han. En reisende i Østen fikk en gang låne hatten, kappen og staven til en av de innfødte hyrdene og prøvde så å etterligne

hyrdens kallende røst. Men ingen av fårene løftet hodet eller kom. Men så snart deres egen hyrde kalte, kom de alle. De kjente ham også, slik han kjente dem.

Ordet «kjenne», som Johannes bruker her, har en dyp klang. Det betegner hjertets inderlige kjennskap. Det stadfester Herren i v. 15, der han setter den fullkomne kjennskapen som bandt ham og Faderen sammen, fram som forbilde for den. Det er kjærlighetens kjennskap, og derfor føyer Herren også på ny til (v. 15): «Jeg setter mitt liv til for fårene.» Ja, nettopp i det å kjenne denne Jesu kjærlighet, at han døde for oss, har fårene hans sitt liv og sin fred.

At «Herren kjenner sine», kaller Paulus (2 Tim 2,19) det ene seglet på Guds faste grunnvoll. Det andre seglet, «Hver den som nevner Herrens navn, skal avstå fra urett!», peker på at Jesus også blir kjent som den hellige Frelser. I hans hjord kan ingen skjendigheter tåles, slik den lille martyren Blandina vitnet i kristendommens første tider: «Jeg er en kristen, og blant oss tåles ingen skjendigheter.»

Men med dette ordet, «Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg», setter Herren også skillet klart fram overfor alle som står utenfor dette troens og kjærlighetens fellesskap. Et yndig forbilde på dette fellesskapet med Herren finner vi i profeten Natans lignelse om den fattiges lille lam, som «åt av hans brød og drakk av hans beger og lå i hans fang og var som en datter for ham» (2 Sam 12,3).

I v. 16 ser Herren vidt ut, fra Israel og ut over hedningeverdenen. Også derfra skulle han samle seg en flokk som han kunne føre med seg «i lysende fjed til liv og til fred». Ordet om «andre får, som ikke hører til i denne innhegningen», vil ikke si at hedningene også hadde en innhegning, en kve å være i. Nei, hedningene var som villfarne får som gikk hver sin vei og vandret «sine egne veier» (Apg 14,16). De hadde ennå ingen kve å høre til. Men ordet er et herlig misjonsord, en mektig drivkraft til å kalle på hedningesjelene.

Ordet «det skal bli én hjord og én hyrde» vil selvfølgelig ikke si at alle mennesker skal bli frelst. Det vil si at de troende sjelene fra Israel og fra hedningefolkene skal bli forent i den ene Jesus. I tusenårsriket, når Israel er blitt gjenreist, vil dette ordet få sin herligste oppfyllelse her på jorden.[1]

I v. 17–18 understreker Herren at Faderens kjærlighet hvilte over Sønnen nettopp fordi han gav sitt liv og fullførte sin hyrdegjerning (v. 15–16) frivillig. Han satte ikke livet til som en maktesløs hyrde som bukker under for ulven, men med full «makt» til å «ta det igjen». «Dette budet fikk jeg av min Far», sier Herren. Det var den oppgaven den himmelske Far hadde lagt på sin enbårne Sønn: å gi livet for synderes overtredelser og stå opp til deres rettferdiggjørelse (Rom 4,25), å bli en seierrik forsoner. Det var et bud fra Faderen, men et bud som bare kunne oppfylles i frivillig lydighet.

Her sier Sønnen om livet sitt: «Jeg har makt til å ta det igjen.» Andre steder i Skriften tales det om at det var Faderen som reiste Sønnen opp fra de døde. Men det er ingen motsigelse i det. Like sikkert som Jesus satte livet til av seg selv, selv om det var ved jødenes hånd han ble overgitt, like sikkert tok han det også igjen, selv om det skjedde ved Faderens hånd.

[1] Skriften taler om én synlig gjenkomst, da alle døde står opp og dommen holdes (Matt 25,31–32; Joh 5,28–29). Slik lærer også den lutherske bekjennelsen, som avviser et tusenårsrike på jorden før dommedag (Den augsburgske bekjennelse art. 17). Om forfatterens syn, se betraktning 639 til Åp 20.

Jesus satte ikke livet til for å bli i døden. Nei, han gjorde det for å gå fram fra døden igjen som vår levende Frelser, som vil fullføre det verket som grunnvollen ble lagt til da skylden ble fullkomment sonet på Golgata. Derfor elsker Faderen ham, fordi han ikke bare ville dø for syndere, men også vil leve for dem og være vår barmhjertige yppersteprest og talsmann hos Faderen.

I v. 19–21 hører vi om virkningen av Jesu ord. Som alltid førte de til skille mellom mennesker, mot og for. De som ikke vil bøye seg og så la seg reise opp ved nådekraften i hans ord, synker ned i forherdelsens motstand, der en mot bedre vitende kaller sannhet for løgn.

Hvilken guddomsmakt det likevel er i disse livsalige ordene fra Herren, og hvilken guddomskjærlighet hos vår hyrde! Ja, «ulven han også kjempet med, så hjerteblodet rant derved».

211. Ved tempelvielsens fest i Jerusalem. Jødene ville steine ham. Herren drar til Perea (10,22–42)

Tempelvielsens fest falt omtrent midt i vår desember måned, altså et par måneder etter løvhyttefesten. Den var innstiftet av Judas Makkabeus til minne om at templet ble renset og innviet på ny, etter at den syriske kongen Antiokus Epifanes hadde vanhelliget det med sine avguder. Den ble feiret i åtte dager (fra den 25. i måneden kislev, se 1 Makk 4,56–59). Ved denne festen var det skikk å tenne en mengde lys i husene, og derfor ble den også kalt «lysenes fest». Da var Jesus igjen i Jerusalem. Han har kanskje holdt seg i nærheten i mellomtiden.

Fordi det var vinter (dette forteller evangelisten for å opplyse hedningkristne lesere), oppholdt Jesus seg i templet, i Salomos søylegang. Det var en søylehall på østsiden av tempelbygningen. Den stammet ennå fra Salomos tempel og hadde blitt stående da Nebukadnesar ødela det.

Jødene «flokket seg om ham». Det betegner her en fiendtlig opptreden. Spørsmålet deres: «Hvor lenge vil du holde oss i uvisshet?» viser likevel at spørsmålet om han var Messias, sysselsatte dem sterkt.

Også de som fornekter troen, kan stadig vende tilbake til de åndelige spørsmålene. Det er som en brodd i samvittigheten deres. Men dessverre vil de fleste av dem, likesom jødene den gangen, bare ha spørsmålet besvart på én måte: etter sitt eget sinn, ikke etter sannheten. Jødene ville svært gjerne ha tatt imot Jesus som en kjødelig Messias, men som Guds Sønn med det åndelige riket ville de ikke ta imot ham. Når menneskene spør på den måten, skal de også få svar deretter.

Overfor den samaritanske kvinnen (Joh 4) og overfor den blindfødte (Joh 9) taler Herren åpent om seg selv som Messias, Guds Sønn. Også til jødene sa han det tydelig nok, men på en slik måte at de alltid selv måtte gi seg svaret. På lignende vis må vi stille oss når for eksempel uomvendte mennesker med bitterhet spør oss: «Er jeg vantro? Går jeg til helvete?» De spør bare for å kunne gå løs på oss, og da er det som oftest riktig bare å svare ved å stille Ordets kjennetegn fram for dem, slik at de selv kan trekke svaret ut av dem.

Likevel svarte Jesus jo rett ut den siste natten, da han stod for Rådet. Og da ble det tydelig nok (se Matt 26,65) at spørsmålet ikke kom av trang etter sannheten, men bare av ønsket om å dømme ham.

Herren viser dem (v. 25–26) til at skylden for uvissheten deres ikke lå hos ham, men hos dem selv. Hans ord og gjerninger vitnet klart nok om hvem han var. Det var vantroen deres som stod i veien. De ville ikke. «For dere er ikke av mine får», føyer Herren til, og han viser til det han tidligere hadde forkynt for dem (10,1–18). Han sier dem på ny kjennetegnene på å høre til hans hjord.

Herren nevner tre kjennetegn på sine får (v. 27), og han føyer til tre store løfter (v. 28). Det første kjennetegnet er: «De hører min røst.» Det vil ikke bare si at de hører på røsten hans, men at de kjenner den igjen som røsten fra sin egen gode hyrde.

Det andre er at Jesus kjenner dem. I det ligger også den vissheten som Jesus ved Ånden gir vennene sine om at han vedkjenner seg dem.

Det tredje er at de følger ham «hvor han går» (se Åp 14,4). De følger ham ikke bare til de gode beitemarkene og de stille vannene (de helliges fellesskap om Ordet og sakramentene), men også gjennom kors og kamp og lidelser. Hører du så til Jesu får, kjære leser?

Sannelig, når vi ser på de tre store nådeløftene som Herren knytter til, da må vi nok si: «Hvor salig er den lille flokk som Jesus kjennes ved!» Evig liv – skal aldri gå fortapt – ingen skal rive dem ut av hans hånd. Nei, ingen makt, verken innenfra (kjødet) eller utenfra (verden og djevelen), skal kunne skille det troende hjertet fra Jesus. Dermed er det selvsagt ikke generelt utelukket at noen kan falle fra. Men det er utelukket for den som like til døden med ærlig sinn bærer denne bønnen i seg: «Bli hos meg, kjære Herre Krist!»

I v. 29–30 begrunner Herren at ingen fiendemakt kan overvinne Jesu makt til å forsvare sine. For hans makt er ett med den himmelske Faders makt, han som er «større enn alle», den allmektige. I ordet «Jeg og Faderen er ett» (ikke «én», men ett guddomsvesen) var svaret gitt jødene så tydelig og bestemt som det vel var mulig. Og følgen – hva ble den? Et nytt forsøk på å steine ham (v. 31), likesom ved løvhyttefesten (8,59).

Av v. 33 ser vi at jødene godt forstod at Jesus talte om et særegent forhold til Faderen. Men de ville ikke gi sannheten rom. Likevel ser det ut til at to ting slo steinene ut av hendene på dem: svaret i v. 32, som måtte gjøre dem skamfulle – om de steinet ham for noen av de mange gode gjerningene han hadde vist dem fra sin Far – og henvisningen til ordet i Den hellige skrift (v. 34–36).

Henvisningen til ordet fra Sal 82 kunne virke underlig («deres lov» er her en betegnelse for Det gamle testamente etter dets grunnleggende del, loven, på samme måte som i 12,34 og 15,25). Skriftordet er hentet fra Sal 82,6. Der tales det til urettferdige dommere. Deres dårlige ferd blir stilt opp mot deres høye stilling som bærere av den guddommelige makt, og for den skyld kaller salmisten dem «guder».

Men når Gud i Den hellige skrift kunne bruke dette navnet om syndige mennesker på grunn av det embetet de hadde fått, hvor mye mer måtte da ikke han kunne si: «Jeg er Guds Sønn» – han «som Faderen har helliget». Han var skilt ut

fra syndere (ved unnfangelsen ved Den Hellige Ånd og ved at Faderen gav ham Ånden «ikke etter mål», men i all dens fylde, Joh 3,34), og han var «sendt til verden» som synderes Frelser og Konge. Hos ham var vesen og embete ett, ikke i strid med hverandre som hos de dommerne.

Noen rasjonalister har ut fra dette ordet av Frelseren villet slutte at han så på sin guddommelighet på samme måte som de dommerne, altså på menneskelig vis og ikke som et guddomsvesen fra evighet av.

Men det strider helt mot Herrens mange andre utsagn, og også mot ordet her, der det ganske tydelig blir sluttet fra det mindre til det større. Herren sier slett ikke at dette skriftordet med sitt innhold rakk opp til ham. Tvert imot, han bruker det for å avvæpne deres onde beskyldning for gudsbespottelse, en beskyldning som allerede stred mot Skriftens egne ord. Men tydelig nok søker han med sitt ord å løfte dem opp til å forstå den langt høyere guddommeligheten han eide.

Og hvorfor dømme så ondt i stedet for å høre vitnene, de gjerningene fra Gud som han gjorde blant dem, og som vitnet om hans vesensfellesskap med Faderen (v. 37–38)? Å tro for gjerningenes skyld er nok en ringere art tro enn å tro Jesus selv på hans ord (se Joh 4,48–53). Men den kan likevel bli et utgangspunkt for å nå fram til den sanne troens erkjennelse.

Igjen mislyktes jødenes forsøk på å gripe ham. De kunne det ikke, for hans time var ennå ikke kommet. Makten til det var ennå ikke gitt dem ovenfra (se Joh 19,11). Herren forlot dem. De siste månedene før den siste påsken holdt han seg i Perea, på den andre siden av Jordan, der Johannes døperen først hadde døpt (se 1,28, «Betabara»).[1] Det var der Døperen først hadde vitnet om Lammet som bar verdens synd. Der var folk mottakelige, og som vi hører i v. 41, var denne mottakeligheten en frukt av Døperens forkynnelse.

At mange vitnet om Døperen, kaster enda en gang et vakkert lys over denne skikkelsen som et trofast, ydmykt vitne om Jesus. Folk forstod at Johannes var langt den minste i forhold til Jesus med de mange tegnene. Men om sannheten i Johannes' ord om Jesus våknet det et levende minne hos dem. Døperens gjerning bar altså frukt lenge etter hans død.

Dette er til trøst for alle oss som nok er svært små også i vår tjeneste for Herren. Bare vårt vitnesbyrd om Jesus er trofast og sannferdig, rent og klart, og verken lyst etter menneskers gunst eller menneskefrykt får legge en demper på det, så skal frukten komme, kanskje først lenge etter vår død, hvor vanskelig det enn ofte kan se ut i øyeblikket.

Det er trøst i dette for hver Herrens tjener, både med tanke på våre egne og på de mange konfirmantene og alle de andre vi fikk vitne for – ja, trøst for hvert eneste Guds barn som vitner ærlig. I besøkelsens tider skal mange av de sjelene komme til å minnes og erkjenne: Alt det han sa om Jesus, var sant!

Så edel sæd, nå er såtidens dag,
så du bare rikelig, Gud til behag!
Sikker er høsten – Guds barn det vet –
både i tid og evighet.

[1] NB: «Betania på den andre siden av Jordan».

212. Lasarus' død. Jesus kommer til Betania og møter Marta (11,1–27)

Kort før slutten av sin jordiske vandring gjør Jesus nå – vi tør nok si det – det mest lysende av alle sine under: Han vekker opp Lasarus, etter at han allerede hadde ligget flere dager i graven. Dette underet bidrog sterkt til å fremskynde den endelige avgjørelsen i forholdet mellom Herren og Rådet. Mørket forherdet seg enda mer overfor dette strålende lyset.

Måten Johannes omtaler Maria og Marta på, viser at han forutsetter at leserne kjenner dem fra beretningen i de andre evangeliene. Men om Maria nevner Johannes her for leserne sine at det var hun som senere gjorde den kjente kjærlighetsgjerningen mot Jesus: å salve ham før hans død. Matteus og Markus hadde fortalt om denne hendelsen, men uten å nevne kvinnens navn (Mark 14,3–9). Johannes forteller selv nærmere om det i neste kapittel. Så føyer han til i v. 2 at Lasarus var Marias bror. Det var nemlig ikke sagt i første vers.

Etter at de ytre historiske forholdene er gjort kjent på denne måten (v. 1–2), blir det fortalt hvordan søstrene skyndte seg å sende bud til Jesus i Perea da deres elskede bror ble så syk. De hadde ennå aldri sett Herren avslå noen bønn om hjelp, og dessuten stod Lasarus i et særlig inderlig forhold til Herren. Søstrene kaller ham «han som du elsker» (v. 3), og Herren sier (v. 11): «Vår venn Lasarus.»

«Han som du elsker, er syk» – ja, slik skal vi sende bud til Jesus. De sier ikke: Herre, han som elsker deg. Det gjorde nok Lasarus. Men det er bedre i bønnen vår å bygge på Herrens kjærlighet til oss enn på vår kjærlighet til ham. For hva er vår kjærlighet mot hans?

«Hva sprang ut av disse fjelle,
verdt det navn: å gjengjelde,
Frelsermann, din kjærlighet?»

Jesu svar på dette budet viser oss at Faderen allerede hadde latt sin Sønn få vite at denne sykdommen ikke skulle ende med seier for døden, men til ære for Gud i hans enbårne Sønn, med livets seier over døden. Og dette uttaler Herren i svaret sitt. Det lå trøst og løfte om hjelp i dette ordet, selv om han ikke svarte på henvendelsen med et øyeblikkelig ja.

Lasarus må ha dødd litt før budet nådde Jesus. Det var nemlig et par dagers reise dit Jesus var, og Jesus ble der enda to dager (av v. 17 hører vi at Lasarus

hadde ligget fire dager i graven da Jesus kom; de døde ble som oftest begravet samme dag som de døde).

Hvorfor kom ikke Jesus straks? Det var ikke av mangel på kjærlighet til de tre søsknene (v. 5; her er Marta nevnt først som den eldste, i v. 1 er Maria nevnt først som den mest kjente). Men Faderens time var ennå ikke kommet. Denne ventingen skulle tjene til å øve søstrenes tro og kaste desto større glans over underet, både for læresveinene og for de vantro.

Av og til virker hjelpen sterkest ved at den ikke kommer straks. Men da gjelder det å være helt fortrolig med Faderens vilje for å kjenne den rette tiden. Og slik fortrolig var han, han som hadde som sin mat å gjøre den himmelske Faders vilje (Joh 4,34).

Læresveinene var engstelige for at veien igjen gikk til Judea, til jødene der som ville drepe ham (v. 7–8). Til det svarer Herren med det vakre ordet om forskjellen på å vandre i dagens sollys og i nattens mørke (v. 9–10).

«Dagen» betegner her, som i 9,4, den tiden ens kall varer. Går en i Guds kall, går en som i dagslyset og går trygt. Det står i motsetning til den som går sine egne veier. Han kommer derved til å gå i mørket og snubler stadig.

Det er et herlig ord også for alle Jesu læresveiner om å se hen til ham som er hele verdens lys, og ikke egenrådig stenge dette lyset ute. Ordet minner også om Sal 89,16, der det sies om det folket som «kjenner til jubel»: «Herre, i ditt åsyns lys skal de vandre.»

Ennå var ikke Herrens dag løpt ut. Det var ennå litt igjen, selv om det var nær den tolvte time. Derfor kunne han trygt dra til Judea for å vekke den hensovede vennen (v. 11). Herren sammenligner også her, som ved dødsleiet til Jairus' datter, den legemlige døden med en søvn (men ikke sjelesøvn). Fra den søvnen skal visselig alle Herrens venner en gang også legemlig bli vekket opp, friske og styrket for evig, med et uforgjengelig legeme, som etter en forfriskende søvn.

I v. 12–15 hører vi hvordan læresveinene misforstår det, som om han mente den vanlige søvnen. Da får de vite at Lasarus allerede var død, men at det også for dem skulle ligge noe godt i at Herren ikke hadde vært der for å helbrede ham. Det skulle bli dem til vekst i troen. Det er meningen med ordet «for at dere skal tro» (v. 15). For hvert framskritt i troen er å komme til å tro på en dypere måte (se 2,11 og 4,53).

Hvordan skal vi forstå Tomas' ord i v. 16? Navnet Tomas betyr «tvilling» på hebraisk, Didymos på gresk. Under det navnet har han vært kjent blant de hedningkristne, likesom Kefas (det hebraiske ordet for klippe) var kjent under det greske navnet Peter, som på gresk betyr «klippemann». Tyder Tomas' ord på hengivenhet uten forbehold, eller på en viss dump resignasjon? Kanskje snarest det siste, når vi ser på Tomas' ord i 14,5 og på hvor sen han var til å tro på Jesu oppstandelse (20,25). Men så mye er sikkert: Han ville heller dø med sin Mester enn la være å følge ham.

Så kom Jesus til Betania, den lille byen bare halvannen fjerdingvei (40 stadier var en mil) fra Jerusalem. Johannes sier at Betania «lå» nær ved Jerusalem, og ikke at det ligger der.[1] Det kommer vel av at evangeliet er skrevet etter Jerusa-

[1] NB: «Betania ligger nær ved Jerusalem».

lems ødeleggelse, og at Betania, likesom så mye annet i nærheten av Jerusalem, var blitt ødelagt under beleiringen.

Lasarus hadde allerede ligget i gravens fang i fire dager (v. 17–18). Etter jødisk skikk kom det mange på sørgebesøk (v. 19). Slike besøk pleide å vare omtrent en uke. Marta fikk først vite at Jesus var i nærheten, og straks skyndte hun seg ut for å møte ham uten å gi seg tid til å si det til Maria. Slik de to søstrenes karakter blir skildret her, stemmer den helt med skildringen av dem i Luk 10,38–42: den litt vel raske Marta, som likevel hang så inderlig ved Jesus, og den mer stille Maria.

I v. 21–27 hører vi nå om Martas møte med Herren. Hennes første ord var (v. 21), likesom Marias første ord senere (v. 32): «Herre, hadde du vært her, da var min bror ikke død!» Det ordet har åpenbart ofte lydt mellom søstrene i de dagene. Likevel ligger det ingen bebreidelse i det. De sier ikke: Hvis du hadde kommet før. Nei, det ligger bare en stille bedrøvelse i dette ordet. Dessuten var Lasarus jo død før budet hadde nådd Jesus.

Martas ord har en dyp anvendelse også på den åndelige døden. Hadde Jesus bare vært i det hjemmet, i den skolen eller konfirmantstuen eller i den kirken gjennom en levende forkynnelse – slik må vi nok si det –, da hadde den åndelige døden ikke fått makt over så mange som den nå har. Men akk, i så mange hjem, skoler, konfirmantstuer og kirker er den levende Frelseren ikke – av den sørgelige grunn at han er blitt stengt ute.

Det var ikke grunnen i det lille hjemmet i Betania. Nei, der hadde de skyndt seg å sende bud etter ham. Derfor merker vi også hos Marta (v. 22) en dunkel forventning om noe underfullt som ennå kunne skje i kraft av Jesu særegne forhold til Gud. Det var et tåkete håp som ikke riktig visste hvor det skulle gjøre av seg. Se v. 24: Ved Herrens ord i v. 23, «Din bror skal stå opp!», ser Martas tanker hen til den fjerne oppstandelsen på den ytterste dag.

Herrens mektige, livgivende ord (v. 25–26) vil hjelpe Marta til å vende blikket bort fra de forskjellige tåkete mulighetene som stod for tankene hennes, og hen til ham selv, livets fyrste. Herren sier henne at å tro på ham var å ha livet midt i døden. I Herrens ord er talen om den legemlige døden og det åndelige, evige livet knyttet sammen slik at livets seier over døden skinner fram overalt der hjertet bare er kommet til å leve i troen på ham selv.

Det dype innholdet i Herrens ord er egentlig dette: Den som hører ham til, skal aldri dø. «Det er jo ei å dø når livet følger med.» Det er med rette blitt sagt: «Om bare alle her i dødens land grep etter dette ordet! Om bare det var en sterkere seierstone i oss som mener å ha tatt imot dette ordet!»

Det direkte spørsmålet til Marta: «Tror du dette?» er Herrens helt personlige spørsmål til hvert menneske. Vel den som kan svare som Marta (v. 27): «Ja, Herre, jeg har trodd (det vil si: er kommet til troen på) at du er Messias, Guds Sønn, han som skal komme til verden» (det vil si: han som det var lovt skulle komme).[2] Slik kunne Marta svare ut fra hjertet. Hun hadde knyttet sitt livs tro til Jesu person, hvor mye som enn ennå stod uklart for henne.

[2] NB: «Jeg tror at du er Messias».

«Døden er oppslukt til seier. Død, hvor er din brodd?» Slik jubler Paulus (1 Kor 15,54–55). Ja, den som lever og tror på ham som er oppstandelsen og livet, har seier over døden.

Fra de frelstes skarer lik en mektig sjø
bruser jubelen: Vi skal ikke dø!

213. Lasarus blir vakt opp (11,28–57)

Nå har vi Jesu møte med Maria. Marta hadde nok kalt på henne etter Jesu pålegg. Hun gjorde det «i stillhet», formodentlig av hensyn til de mange jødene som var lite vennlig innstilt mot Jesus.

Det er et vakkert bud hun har fra Jesus: «Mesteren er her og kaller på deg.» Ja, Mesteren også over døden, over sorgen og først og fremst også over synden – han var der. Det var en lysstråle i sorgen. Der han er, har også nøden mistet sin håpløshet. «Hva nød er der, når du er nær, å Herre kjær!» Og så dette: «Han kaller på deg!» Han vil ha med deg å gjøre. Det gjelder også den dag i dag.

Og Maria nølte ikke (v. 29), men gikk ut til Jesus. Han var ennå på samme sted der Marta hadde møtt ham, formodentlig for å tale med søstrene mer i enrom. Men jødene som var kommet på trøstebesøk, mente at Maria reiste seg så brått for å gå til graven, og de fulgte med (v. 31).

I v. 33 ser vi Jesus omgitt av gråtende mennesker. Uttrykket «han ble rørt i ånden og sterkt beveget» (den danske oversettelsen) må sikkert etter grunnteksten oversettes: «Han harmet seg i ånden og ble opprørt i seg selv.» Det siste uttrykket betegner at han var herre over sinnsbevegelsen, som altså ikke overveldet ham mot hans vilje. Ordrett står det i grunnteksten: «Han opprørte seg selv.»[1]

Men hva var det da som fikk ham til å gjøre slik? Hva var harmen hans rettet mot? Noen mener at det var de vantro jødenes hyklerske gråt, ettersom disse jødene sikkert hadde stått fiendtlig mot den avdøde som Jesu fortrolige venn. Mer sannsynlig er det likevel at harmen i hans sjel var rettet mot den grusomme døden og all den sorgen den har voldt helt siden den kom inn i verden ved dødsfyrstens ondskap og menneskets synd.

Herrens spørsmål (v. 34): «Hvor har dere lagt ham?» viser oss Jesus som sant menneske. Da han tok på seg tjenerskikkelsen, hadde han lagt av den guddommelige allvitenheten, unntatt i det som hadde med menneskesjelers frelse, med Guds rike og Guds ord å gjøre.[2] Der trengte han ikke å spørre seg for, som vi hører i 2,25. Der kunne han se tvers igjennom Natanaels skjulte bønn under fikentreet (Joh 1,48). Som menneske, i fornedrelsens stand, var det gitt ham av

[1] NB: «ble han opprørt i sin ånd og rystet».

[2] Luthersk lære sier at Kristus i fornedrelsen ikke la av sine guddommelige egenskaper, men at han ikke alltid brukte dem fullt ut (Fil 2,6–7; Konkordieformelen art. 8). Ved Fil 2,6–7 sier forfatteren selv at han beholdt guddomsmakten og gav avkall på bruken.

Faderen. Men ellers spør han, som vi hører det her, på samme måte som oss andre.

V. 35 er det korteste verset i Det nye testamente. To ganger hører vi i Skriften at Jesus gråt (tårene over Jerusalem, Luk 19,41). Derimot hører vi ingen steder at han lo. Det hang sammen med hans stilling her på jorden som smertenes mann, som kom for å lide for verdens synd.

I det ligger sikkert et fingerpek om at hans folk alltid må være et alvorlig folk. Men det er ingen dom over den glade latteren, som ikke skjemmer noe Guds barn når den blir helliget av Guds Ånd (se Sal 126,2: «Da fyltes vår munn med latter, vår tunge med jubel»). Derimot er det nok en dom over den kåte latteren og verdens flir.

Jesu tårer peker på det samme som før nevnt: hans sorg over all den ve som synd og død har voldt menneskene. Det viser også at hans viten om utgangen på denne sorgen i Betania «ikke hindret ham i å leve med og føle med samtiden og det som beveget den, med hele sin ømme sjel (et fingerpek om hvordan den allvitende følger hvert nå)».

I v. 36–37 hører vi jødenes lave mumling. Noen av dem ble rørt av den kjærligheten til Lasarus som de så i tårene hans. Andre, sikkert de mer ondsinnede, så heller tårene hans som bevis på at han var maktesløs i denne saken. Åpne den blindes øyne, det visste de at han nok kunne. Men her mente de å finne grensen for hans makt.

Oppvekkelsene fra de døde som hadde skjedd i Galilea, tar de ikke hensyn til, enten av uvitenhet eller av ond vilje. V. 38 peker nettopp i den retningen. For det skal sikkert etter grunnteksten oversettes: «Da harmet Jesus seg igjen i sitt indre» (se Rørdams oversettelse).[3]

Graven var, som graven til de mer velstående i jødenes land, i en klippehule og lukket med en stor stein. Vi kan forstå den underlige spenningen som kom over det hele da Jesus sa: «Ta steinen bort!» Marta, den noe urolige kvinnen, bemerket at liket allerede stinket. (Martas tanker var vendt nedover i det øyeblikket. Hun tenkte vel at han bare ville se liket.) Da svarte han med sitt mektige ord som peker oppover: «Sa jeg deg ikke at dersom du kunne tro, skulle du se Guds herlighet?»[4]

Herrens ord «Sa jeg ikke?» peker tilbake på samtalen mellom ham og Marta (v. 23–26). Men i denne henvisningen fra Herren til hans store løfter ligger det til alle tider en hjelp for vennene hans i anfektelsens bølgebrus. Det er noe ydmykende i dette ordet fra Herren, noe som gjør den lille troen skamfull, men også noe salig oppreisende: «Sa jeg ikke?»

Ja, dersom du kunne tro! Men du kunne, om du ville. Vantroen ser bare verdens herlighet. Men når uomvendte mennesker sier: «Jeg kan ikke tro», har det sin grunn i at de mangler full overgivelse, som det står i sangen: «Opp, opp, min sjel, i håp og tro så søt en Gud deg fullt å overgi!»

Herrens ord har spent forventningen til det høyeste. De tar steinen bort (v. 41). Hva nå? Nå løfter Jesus øynene i takkebønn til sin himmelske Far, fordi

[3] NB: «Jesus ble da igjen opprørt i sitt indre».
[4] NB: «Sa jeg deg ikke at dersom du tror, skal du se Guds herlighet?»

han har bønnhørt ham. Han hadde allerede Faderens tydelige svar, og hadde hatt det helt fra budskapet om Lasarus' sykdom nådde ham (v. 4). Her er det da bare stedet å takke.

Men å takke høyt for et under en ennå ikke har sett, det er i sannhet å leve i fortrolighet med Gud. Det er i virkeligheten hemmeligheten i hver troens bønn. Når Herren bad høyt her, var det for at alle skulle høre at han ikke kom i sitt eget navn, men gjorde Faderens gjerning (v. 41–42).

Så lød hans guddomsord: «Lasarus, kom ut!» Som det lød i skapelsens begynnelse: «Bli lys!» og det ble lys, slik ble det nå liv ut av død. Tenk deg det øyeblikket da den døde kom ut med gravklærne om seg (v. 44)! Igjen meldte det store «enten – eller» seg. Her var ingen annen mulighet: enten tro på ham som den som var ett med Faderen, eller forherde seg. Begge deler skjedde også. Noen trodde (v. 45). Andre forherdet seg og skyndte seg til fariseerne for å fortelle det til disse fiendene av Jesus – et fryktelig vitnesbyrd om djevelens makt i hjertene deres.

Voldsom uro i fariseernes leir! Rådet blir kalt sammen (v. 47), ikke for å drøfte om Jesus likevel ikke måtte være Messias – nei, bare for å drøfte hvordan de skulle ta opp kampen mot ham. Sannelig, Satan selv har vært formann i denne rådsforsamlingen!

Det første de frykter for, er at romerne skulle innskrenke Rådets makt og ta fra dem all selvstendighet hvis den mektige uroen Jesus vakte, skulle komme dem for øre (v. 48). Men også i denne frykten var det sikkert blandet inn en mengde løgn. For Rådet ville nok ikke ha hatt noe imot et opprør mot romerne under Jesu banner, hvis han bare hadde vært etter deres hode.

I v. 49–50 hører vi nå om det merkelige ordet som Kajafas, yppersteprest det året, kom til å uttale. Han ble senere avsatt av romerne. Han sa at det var «til gagn for dere at ett menneske dør for folket, og ikke hele folket går til grunne». Det han sa i ond mening, inneholdt likevel den veldige sannheten at det var nødvendig med et offerlam for folkets synd.

«Midt i en flokk av vaklende mennesker, som svinger mellom samvittighetens røst og egennytten, kan et kraftmenneske som rett og slett fornekter samvittighetens røst og dristig setter statens fordel i forgrunnen, alltid lett få gjennomslag for sin mening.» Det er noe rått, brutalt over Kajafas' ord, som han vil herske over de andre med: «Dere forstår ingenting!» Men det er underlig å se hvordan ypperstepresteembetet, sett som embete, ennå ikke var forlatt av Guds Ånd. Det ble det først etter at korset på Golgata var reist.

Evangelisten Johannes kaster det hellige lyset over dette ordet som en profeti om at Jesus skulle dø for folket (v. 51). Så føyer han til det vakre ordet som allerede hadde begynt å gå i oppfyllelse da han skrev evangeliet sitt (v. 52): «og ikke bare for folket, men også for å samle til ett de Guds barn som er spredt omkring». Johannes skuer i Ånden hen til de mange blant hedningefolkene som var av sannheten og ville la seg frelse. På forhånd kaller han dem etter det de skulle bli når Guds ord kom til dem: Guds barn.

I v. 53–54 hører vi hvordan mordplanene nå tok fastere form, og hvordan Jesus fra nå av trakk seg tilbake til en avsidesliggende by, Efraim, til hans time

kom. Rådets forhandlinger sivet ut blant folk. Kanskje har også Nikodemus eller Josef fra Arimatea brakt nærmere melding om dem.

I v. 55–57 hører vi om tilstrømningen til Jerusalem fordi påskefesten var nær. Mange kom noe før for å gjennomgå visse renselsesskikker, hvis de av en eller annen grunn var blitt urene etter loven ved å røre ved døde eller på annen måte. Slik var mange nidkjære for å forberede seg til å feire den hellige festen. Men hvor få tenkte på å rense hjertene (Jes 1,16 og Jak 4,8)!

I Jerusalem var Jesus det stadige samtaleemnet (v. 56–57). Kommer han, mon tro? Det var det brennende spørsmålet. Jo, han ville komme for å dø for folkets synder og gi sitt liv som løsepenge for mange.

Ja, at én for alle døde,
gav Guds kjærlighet sin glans;
alle jordens roser røde
rekker ei til Lammets krans.

214. Jesus blir salvet av Maria i Betania. Inntoget i Jerusalem (12,1–19)

Når det gjelder hendelsen i Betania, den vakre kjærlighetstjenesten Maria viste sin Herre og Frelser, viser vi til Matt 26,6–13. Vi vil bare føye til at Johannes her gir oss den nøyaktige tidsangivelsen: Dette skjedde «seks dager før påske». Gjennom Johannes hører vi altså at Herren fra Jeriko (Matt 20,29) ikke drog rett til Jerusalem, men først til Betania. Dit er han nok kommet fredag mot kvelden, da sabbaten begynte, og der har han holdt sabbat før han så på søndagen holdt sitt inntog i Jerusalem.

Den første av påskedagene var en torsdag. Seks dager før torsdag blir altså lørdag eller fredag, alt etter om en regner torsdagen med eller ikke. Men da vi ikke kan anta at Herren har reist på sabbaten, er det sannsynlig at han er kommet fredag kveld omkring klokken seks, da sabbaten (lørdagen) ble regnet å begynne. «Dagen etter» (v. 12) betegner da dagen etter sabbaten, altså søndagen (palmesøndag).

Særegent for Johannes' evangelium er videre det som står i v. 3: «Huset ble fylt av salvens duft.» Det er et vakkert forbilde på den velsignelsen som den ekte, uforfalskede tro og kjærlighet til Herren kan bringe, ikke bare i hjertets hus, men også i hele hjemmet. Og slik skulle det gjerne være.

Videre forteller Johannes det ordet om Judas, at han var en tyv som stjal av pengekassen han bar, med gavene til de fattige. Noen har undret seg over at nettopp han hadde fått denne pengekassen å bære. Fra først av har han vel vist særlige evner til å styre de timelige tingene, og derfor har vel de andre læresveinene latt ham få det. Herren tok den ikke fra ham ved et ytre bud, men søkte bare på åndelig vis, gjennom Ordet, å overvinne pengegriskheten hos Judas. Det stemmer helt med den måten Herren behandler sjelene på.

I v. 9–11 hører vi om den veldige oppsikten som Lasarus' oppvekkelse fra de døde hadde vakt. Jødene strømmet ut fra Jerusalem for å se Lasarus sammen med Jesus (v. 9). Det står at «mange av jødene gikk dit for hans skyld og trodde på Jesus» (v. 11).

Hvor herlig om det kunne sies om deg og meg at mennesker gikk bort fra verdens flokk og kom til tro på Jesus for vår skyld, fordi de så at også vi var vakt opp til et nytt liv!

Men vi hører også om yppersteprestenes fryktelige ondskap. Nå ville de også drepe Lasarus, nettopp fordi han drog mange til Jesus. På dem viste det seg å være sant, det Herren sier i Luk 16,31: «Hører de ikke Moses og profetene, da vil de heller ikke la seg overbevise om noen står opp fra de døde.»

I v. 12–19 hører vi nå om inntoget i Jerusalem, og vi viser her til Matt 21,1–11. Johannes forteller bare ganske kort om eselfolen for å vise at profetien hos Sakarja var blitt oppfylt. Ordet fra Sakarja er gjengitt fritt med tanke på Jes 40,9 og kanskje også Sef 3,16 (derfra ordet «Frykt ikke» i stedet for «Rop med fryd», som det står hos Sakarja).

Johannes bemerker at læresveinene først etter Jesu opphøyelse forstod at denne hendelsen var oppfyllelsen av profetien. I v. 17–18 hører vi om to skarer: først én som kom med ham fra Betania (v. 17), dernest én som kom ham i møte fra Jerusalem. Men det som fylte alle hjerter, var Lasarus' oppvekkelse. Dette underet hadde liksom gjort hjertene villige til å ta imot erkjennelsen av at Jesus var Messias, den lovte kongen. Men under folkets jubel hører vi fariseernes knurring. Det skar disse sannhetens fiender i hjertet at alle gikk etter Jesus, og at de ikke kunne hindre det.

Dog vil han, fri i sinne,
mot sine fiender gå;
han vet, han dem skal binde
og evig seier få.

215. «Hvis ikke hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene kornet. Men hvis det dør, bærer det mye frukt» (12,20–36)

Dette avsnittet er trolig den aller siste talen Herren holdt til folket før sin død på korset. Vi må anta at den ble holdt den siste dagen Herren var i templet, altså tirsdag kveld i den stille uke. Det avgjørende bruddet med folkets ledere hadde funnet sted (Matt 22,46), og likeså med folket og deres tempel, som for lange tider skulle bli liggende øde for dem (Matt 23,38–39).

Og så kommer – underlig nok, men etter Faderens vilje – noen grekere fram med ønsket om å se Jesus (v. 20–21). De vendte seg til disiplene, i beskjedenhet overfor den store mesteren. Om disse grekerne står det at de «pleide å dra opp for å tilbe under høytiden». De hørte altså til de såkalte «portproselyttene»: hedninger som holdt visse bud og skikker knyttet til loven, men som likevel ikke var tatt opp i Israels menighet ved omskjærelsen.

Filip, som grekerne hadde vendt seg til, var ikke helt klar over hva han skulle svare. Han visste jo at Jesus selv hadde sagt: «Jeg er ikke utsendt til andre enn de fortapte får av Israels hus!» (Matt 15,24). Men han rådførte seg med Andreas om det, og så gikk de begge til Herren selv med saken (v. 22). Det er en vakker pekepinn om hvordan Herrens disipler skal bære seg at den dag i dag når de er i tvil om hva som bør gjøres.

«Vi vil gjerne se Jesus» – det er et dypt og herlig ord. Det uttrykker så godt den lengselen som bor i hvert Guds barn, både når vi går for å høre Ordet, og når vi ser på livet i Guds menighet. Å få Jesus malt fram for seg i Ordet, å se hans vakre bilde i samværet med de hellige, det fryder hjertet.

Kjent er fortellingen om en prest som en dag fant en lapp på prekestolen sin med nettopp disse ordene: «Vi vil gjerne se Jesus.» Det ble til omvendelse for ham, så han virkelig kom til å forkynne Jesus. Senere fant han igjen en lapp, og der stod det: «Da ble disiplene glade, da de så Herren» (Joh 20,20).

Hva det ble av dette med grekerne, blir ikke fortalt oss. Men Johannes forteller derimot hvordan denne bønnen fra hedninger ble en anledning for Herren til å tale det vakre ordet om den rike høsten hans død skulle bringe på jorden, altså også blant hedningene. Nå var timen kommet nær da «Menneskesønnen

skal bli herliggjort» langt ut over Israel (v. 23). Men det kunne ikke skje uten gjennom hans død.

Herren bruker det dype bildet av hvetekornet, som nettopp gjennom sin død i jordens fang blir til en ny og rik frukt. «Det vet hvert eneste lille frø: for rett å leve må en først dø.» Bare den usynlige kimen i såkornet forblir levende. De andre delene av kornet forsvinner: Skallene råtner, og kjernen blir fortært av den nye planten.

Og Herren framstiller dette ordet om sammenhengen mellom å gi seg selv i døden og å bære mye frukt som en lov som gjelder alle, også hans disipler (v. 25–26). Ordet i v. 25 kjenner vi fra Matt 10,39 og 16,25, og likeså fra Luk 14,26. Herren har mange ganger innprentet at det avgjørende bruddet med det kjødelige livet er nødvendig om det evige livet skal bevares og ikke mistes.

Gjennom lidelse til herlighet skal tjeneren følge sin Herre. Det er den sanne veien til ære (v. 26). Hvor stort er det ikke at Faderen i himmelen vil legge ære på hver tro tjener for Jesus og gi ham bolig sammen med den enbårne Sønn! Vi minnes Brorsons herlige salme om «den store hvite flokk»: «Her gikk de under stor forakt, men se dem nå i deres prakt!»

I v. 27 merker vi at Herren på forhånd føler den bitre kalken han skulle tømme. Det er noe av sjeleangsten i Getsemane han kjenner ved tanken på sin død som syndoffer. Likevel ble seieren raskt vunnet i Frelserens hjerte i denne anfektelsen. «Men nei, derfor er jeg jo kommet til denne time» – ja, nettopp derfor, for å fullbringe offeret.

Det samler seg hos Frelseren i en bønn til hans himmelske Far om at han måtte herliggjøre sitt navn. Ja, dette er saken også for alle Jesu venner: at hver lidelse vi må gjennom, og hver anfektelse, kan ende med denne bønnen: Bare ditt navn, Far, må bli herliggjort i meg og ved meg! La så lidelsens time gå sin gang! Da vil Gud også si sitt amen til det den dag i dag, slik han gjorde den dagen (v. 28).

Det kom nemlig «en røst fra himmelen»: «Jeg har herliggjort det, og jeg skal igjen herliggjøre det!» Ved Herrens dåp ble en lignende røst hørt, og likeså på forklarelsens fjell. Men her lød den for ørene til hele folket, selv om mange ører var for tette til å fatte røsten (v. 29). De mest kjødelig sinnede mente at røsten var torden. Andre forstod den likevel som en engels røst. Men disiplene hørte ordene.

Visselig hadde Faderen allerede herliggjort sitt navn i hele Jesu jordiske liv som Frelser, både i hans ord og gjerninger. Og nå ville han igjen herliggjøre det, både i hans død og oppstandelse og i hele det kommende frelsesverket blant alle jordens folkeslag.

Herren forklarer nærmere den dype betydningen av denne røsten fra himmelen (v. 30–33). «Ikke for min skyld kom denne røsten,» sier Herren, «men for deres skyld.» Den skulle være enda et vitnesbyrd for denne slekten om at Faderen og Sønnen var ett. Og den skulle vise dem hvor uendelig avgjørende denne stunden var, da Faderen ved dette ytre tegnet liksom tok imot Sønnens offer.

Nå – ved Sønnens offerdød – ble det holdt «dom over denne verden». Jesu kors er som det store skilletegnet som deler menneskeheten i to slag: de som blir frelst ved troen på dette korset, og de som går fortapt ved sin vantro.

Et mektig seiersord er dette: «Nå skal denne verdens fyrste kastes ut.» Djevelen kalles «denne verdens fyrste» fordi han, ved å bringe synden inn blant menneskene, liksom har fått en sterk panterett i menneskeheten. Og de vantro hjertene har jo attpåtil gitt seg inn under ham. Men makten hans er et rov, og det voldsmannen har revet til seg, skal tas fra ham (Jes 49,25).

Ved Jesu død og blod ble pantegjelden betalt til siste øre. Dermed ble djevelens makt knust, og dermed begynte det at han blir kastet helt ut av herredømmet. Sjel etter sjel skal rives fra ham, og skritt for skritt skal han vike, inntil Herrens dag kommer med Guds rikes fullkomne seier og djevelen blir kastet ut for evig i det ytterste mørket.

Denne Jesu seiersmakt, som i v. 31 blir kunngjort som dom over denne verden og dens fyrste, ses i v. 32 fra den andre siden: som frelse for alle som vil la seg dra til ham. «Alle» betyr her hedningene så vel som jødene. I dette ordet lå det et svar også til de grekerne som var kommet for å se Jesus.

I ordet «dra» ligger det uttrykt et vilkår fra menneskenes side: En kan stå imot når Herren drar. I tillegget «når jeg blir opphøyet fra jorden» peker ordet, som i 3,14 og 8,28, på Herrens død på korset (v. 33). Den var jo gjennomgangen til den opphøyelsen ved Faderens høyre hånd som fulgte etter. Slik er den dragende makten i Frelserens skikkelse særlig knyttet til hans død.

Ingenting drar synderhjerter så mektig som kjærligheten fra Golgata, skikkelsen som henger på korset med utbredte armer. Denne kjærligheten er jordens yndigste rose. «Det ord om Jesu død og blod, det har så sterk en tone.»

I v. 34 hører vi folkets undrende spørsmål. Hjertene deres var i sterk bevegelse. De hadde forstått at Jesus betegnet seg selv som Messias med navnet «Menneskesønnen» (se ordet i Dan 7,13 om «en som lignet en menneskesønn», som ble ført fram for «den gamle av dager»). Men nå sa han at han skulle «opphøyes», og det betydde, slik de forstod det, at han skulle gå bort fra jorden.

Men det kunne de ikke få til å stemme med Skriftens ord om Messias' evige kongedømme, som de forstod som et jordisk rike. Det syntes for dem å være en annen Menneskesønn enn den Skriften talte om. («Loven» betyr her, som i 10,34, hele Den hellige skrift i Det gamle testamente, oppkalt etter den delen som trer tydeligst fram.)

Herren går i sitt svar (v. 35–36), som han pleide, ikke inn på å løse denne tvilen som folket hadde i forstanden. Den skulle de nok få lys over, bare de ville tro på det lyset som nå var åpenbart blant dem. Og han formaner dem inntrengende til å ta vare på nådetiden. Snart skulle han selv, synderes store sol, gå ned og forsvinne for deres ytre øye som solen i aftenrøden. Nå gjaldt det å bli «lysets barn» ved å «tro på lyset».

Deretter gikk Jesus bort og «skjulte seg for dem». De siste dagene, onsdag og det meste av torsdag, tilbrakte han jo i stillhet i Betania. Og folket så ham ikke igjen før han stod som fange på sin siste smertevei. Hvor viktig er det ikke for

hvert menneske å komme til å vandre på livets vei den stund en har lyset! «Søk Herren mens han er å finne, kall på ham den stund han er nær!» (Jes 55,6).

For spotter vi hans kjærlighet
og ikke tar imot hans fred,
så vender han seg sorgfull bort,
men vi går ned mot natten sort.

216. Et tilbakeblikk over Israels vantro mot Jesu sannhetsord (12,37–50)

Det går en vemodig klang gjennom den siste delen av dette kapitlet. Johannes kaster et blikk tilbake på Israels forhold til Herren, på deres vantro enda han hadde gjort «så mange tegn for øynene deres» (v. 37).

Ut fra dette kunne en komme med denne innvendingen: Kunne han da være Israels ventede Messias, når hans gjerning i så høy grad syntes forgjeves? Johannes svarer på det ved å vise til Jes 53,1, der nettopp denne vantroen i Israel var forutsagt. Også dette at flertallet av folket forkastet sin nådefulle Frelser, ble et vitnesbyrd om at han var den sanne Messias. Skriften ble oppfylt ved det.

I Rom 9–11 viser Paulus det samme, men peker samtidig ut i en fjern framtid, da det ved kveldstid skulle bli lys og oppreisning for det dypt falne Israel. Det taler ikke Johannes om her i sitt evangelium, men i Åpenbaringsboken lyser framtidshåpet for Israel.

Hvilket alvor det ligger i v. 39–40! De ville ikke tro, derfor kunne de ikke tro (v. 39). Herren straffet deres vrangvilje med forherdelsens dom. Det er en åndelig lov i Guds rike at den som ikke vil tro, blir straffet med ikke å kunne tro.

Igjen viser evangelisten til et profetord, nemlig Jes 6,9–10 (v. 40), som vanlig blir sitert fritt. I grunnteksten er det profeten som ved sin forkynnelse for det gjenstridige folket skal bringe forherdelsens dom over dem. Men det gjorde han på Guds befaling. Derfor sier Johannes med rette at det var Herren som førte forblindelsens dom over de hjertene som ikke ville ta imot.

Den herligheten som ble åpenbart for Jesaja da han ble rykket opp til himmelen (Jes 6), sies her å være Jesu herlighet (v. 41) i hans tilværelse før han ble menneske. Guds åpenbaringer også i den gamle pakt er formidlet ved Kristus, avglansen av Guds herlighet.

I v. 42–43 peker Johannes på at det likevel også blant de øverste var mange som trodde på Jesus. Men det var ikke en tro som kunne bli en virkelig motvekt mot forherdelsen hos lederne, for troen deres var uten kraft. De elsket ære fra mennesker mer enn ære fra Gud. Lyset kom til å stå under skjeppen og ble kvalt.

Den dag i dag er det nok ikke få som har det slik at de er overbevist i hjertet, men mangler mot. Verdens vennskap betyr likevel mer for dem enn Guds vennskap. Men de feige står øverst på listen over dem som går fortapt (Åp 21,8).

I v. 44–50 gir Johannes et kort sammendrag av hovedsummen av det Jesus høyt og lydt hadde vitnet («ropte og sa»). For det første (v. 44–45) gjelder det forholdet mellom troen på Jesus og troen på Faderen: Å tro på Jesus var nettopp den eneste sanne måten å tro på Faderen. Å se Jesus, det vil si å få øyet åpnet for ham, var det samme som å få øyet åpnet for Faderen, som hadde sendt ham. For i ham var den fulle åpenbaringen fra Faderen gitt menneskene. Dette viser til Jesu ord i Joh 10,30 («Jeg og Faderen er ett») og til mange andre ord.

Dernest (v. 46–48) gjelder det hva Jesus er kommet for, og hva følgene av tro og vantro ville bli. Han var kommet for å være verdens lys, for å hjelpe sine troende ut av det mørket vi alle er i etter vår syndige natur. Men vantroen «blir i mørket». Den vantro fører selv dommen over seg. Det ordet om sannhet og nåde som det vantro hjertet foraktet, blir hans dommer på den siste dag.

Mange vantro mennesker vil ikke ha noe med Guds ord å gjøre. De vil ikke la seg dømme av Ordet her, og derfor kan de heller ikke bli satt fri ved det samme ordet. Men Ordet vil møte dem igjen på den andre siden av graven og bli det store vitnet mot dem.

Hvor ofte sier ikke vantro mennesker at det er prestene eller de hellige som dømmer dem! Vel den som i tide får se at det er Ordet, og så bøyer seg og lar seg lege ved det samme ordet som såret! Kjære leser, hvordan er ditt forhold til Jesu ord? Er det ditt arbeid, den største kampen du fører, å få livet ditt til å stemme med dette ordet?

Til slutt (v. 49–50) blir det pekt på hvorfor Jesu ord har denne veldige myndigheten. Nettopp fordi han ikke talte av seg selv, ikke etter eget påfunn, men det Faderen hadde gitt ham å tale. Hans ord var det evige livs ord fra Gud. For hans livsoppgave var å fullbyrde Faderens vilje («befaling», v. 49): å bringe menneskene evig liv. Å forakte Jesus er derfor å forakte Faderen.

Også for oss er det godt å se tilbake og spørre oss selv hva Guds ord har virket i oss. Måtte frukten av et slikt tilbakeblikk bli at hjertet blir mer ydmykt, og at vi holder enda inderligere fast ved bekjennelsen av Jesus som den levende Guds Sønn, han som har det evige livs ord.

Til min siste stund jeg tror,
Jesus, Herre, på ditt ord.

Påskespørsmålet (13,1)

Dette første verset er som en overskrift over hele det følgende avsnittet, kap. 13–17. Der viste Jesu inderlige og trofaste kjærlighet til disiplene, den lille hjorden, seg så herlig, både ved fotvaskingen under påskemåltidet og framfor alt ved nattverden. (Den omtaler Johannes riktignok ikke, men forutsetter den som kjent fra de andre evangelistene.) Dernest viste den seg også i avskjedstalene hans og i bønnen hans for dem.

Men før vi går nærmere inn på dette, vil vi nå se på et spørsmål der en har ment å finne en dyp uoverensstemmelse mellom Johannes og de tre første evangelistene, nemlig det såkalte påskespørsmålet.

Alle de fire evangelistene er helt enige om hva som skjedde på hver av de berømte ukedagene torsdag, fredag, lørdag og søndag: Jesus innstiftet nattverden torsdag kveld, døde på korset fredag, lå i graven lørdag (sabbaten) og stod opp søndag morgen. Men en har ment at Johannes og de tre første evangelistene var uenige om hvilken jødisk festdag hver av disse dagene var.

De tre første evangelistene sier med en klarhet som ikke kan motsies, at Jesus holdt sitt påskemåltid på samme tid som jødene pleide, nemlig den 14. nisan, den første av de usyrede brøds dager (se Matt 26,17). Både Markus og Lukas bemerker endatil uttrykkelig at det var den dagen «da påskelammet ble slaktet» (Mark 14,12; Luk 22,7), og det var den 14. i måneden nisan.

Det gamle testamente regner egentlig bare sju festdager, fra 15. til 21. nisan (se 3 Mos 23,4–14). Men påskelammet skulle spises den 14. om kvelden. Derfor var det vanlig talemåte på Jesu tid å kalle den 14. for den første av de usyrede brøds dager. Etter de tre første evangelistene faller dagen for Herrens død da på den 15. nisan, den første store høytidsdagen med felles festforsamling.

Nå mener en at Johannes legger det hele én dag tidligere. Dette begrunner en for en stor del med det første verset i kap. 13, som begynner: «Det var før påskehøytiden». En går så ut fra at Johannes lar Jesus holde påskemåltid den 13. nisan, altså en dag før den vanlige tiden hos jødene, og at han så ble korsfestet den 14. nisan, samme dag som påskelammet ble slaktet.

Dette mener en (foruten ut fra 13,1) også å kunne begrunne ut fra v. 29 i dette kapitlet. Der står det at noen av apostlene trodde at da Jesus sendte Judas bort med ordet «Det du gjør, gjør det snart!», var det en befaling om å kjøpe inn det de hadde bruk for til høytiden.

Videre viser en til ordet i Joh 18,28, der det står om jødene: «Selv gikk de ikke inn i borgen, for at de ikke skulle bli urene, men kunne ete påske.» Dette «ete påske» forstod en da også om å spise påskelammet. Dermed skulle det være bevist at Johannesevangeliet legger Jesu korsfestelse til dagen før jødenes første påskedag, mens de andre evangelistene legger den til selve den første påskedagen.

Til dette må det først bemerkes at det på forhånd måtte sies å være helt ubegripelig om to øyenvitner som Matteus og Johannes skulle tale så motstridende om en så viktig sak. Ikke bare de selv, men titusener av jøder hadde jo vært vitner til den. Og vi kan godt ta med apostelen Peters vitnesbyrd også, for Markusevangeliet bygger jo helt på Peter, dette tredje øyenvitnet.

Dernest er det påfallende at en i nesten 1700 år slett ikke fant at denne tilsynelatende motsigelsen hadde noe å bety. En gikk alltid ut fra at Johannes framstilte saken på samme måte som synoptikerne (de tre første evangelistene). Det var først mot slutten av 1700-tallet og så videre inn i 1800-tallet at en hel mengde teologer begynte å påstå at det var en uløselig motsigelse her. Det skjedde nettopp samtidig med at rasjonalismen begynte sin dødsbringende ferd gjennom teologenes rekker.

Nettopp da begynte en også å nekte for, snart at Matteus hadde skrevet Matteusevangeliet, snart at Johannes hadde skrevet Johannesevangeliet. Og i denne motsigelsen som en hadde funnet (rettere: funnet på), fikk en en velkommen bekreftelse på at evangeliene slett ikke stammet fra apostlene, men var fra en senere tid. Der stikker hestehoven fram.

Men hvordan forholder det seg da med denne saken? Hvordan avviser vi da kritikkens påstand om den uløselige motsigelsen? For det første må det sies at tidsangivelsen her i 13,1, som etter grunnteksten rettelig bør oversettes «før påskens høytid», ikke er knyttet til angivelsen av når måltidet som nevnes i v. 2, ble holdt. Den hører sammen med ordet «slik elsket han dem til det siste». Den peker åpenbart på den kjærlighetens lengsel som drev Herrens hjerte til enda en gang å holde påskemåltid med disiplene sine, og slik gi dem seg selv som gave i den hellige nattverden.

På samme måte sier jo Herren: «Jeg har lengtet inderlig etter å ete dette påskemåltidet sammen med dere» (Luk 22,15). Men denne kjærlighetens lengsel, som drev ham til å holde påskemåltidet med dem til tross for alt som lå foran ham, måtte selvfølgelig gå forut for påsken. Det er denne kjærligheten apostelen Johannes peker på her: den som fikk Herren til å gjøre alt i stand før påsken for den siste nattverden med disiplene før han led. Mellom v. 1 og 2 ligger da de forberedelsene han lot disiplene gjøre med hensyn til salen der måltidet ble holdt, med mer.

Men selv om vi ville la tidsangivelsen «før påskens høytid» gjelde nattverden den kvelden, ligger det ikke noe bevis i det for at det ikke skulle være det vanlige påskemåltidet. I 4 Mos 28,16–18 hører vi følgende: «I den første måneden, på den fjortende dagen i måneden, er det påske for Herren. Og på den femtende dagen i samme måneden er det høytid, i sju dager skal det etes usyret brød. På den første

dagen skal det være en hellig sammenkomst. Dere skal ikke gjøre deres vanlige arbeid.»

Av dette går det fram så det ikke kan motsies, at ordet høytid ikke kan brukes om den fjortende, men bare om den femtende nisan. Den fjortende nisan heter rett og slett påske (paska) og kan aldri kalles festhøytid med hellig forsamling (heorte). Denne betegnelsen «heorte» blir aldri brukt om påskemåltidet. Ordet betyr hellig folkefest, folkeforsamling.

Når det for eksempel heter: «Men på høytiden pleide landshøvdingen å gi en fange fri» (Matt 27,15), er det innlysende at denne løslatelsen ikke fant sted om kvelden ved påskemåltidet, men dagen etter, ved festforsamlingen, når mengden var samlet. Om selve dagen for påskemåltidet brukes navnet «den første av de usyrede brøds dager» eller bare «påske». Riktignok brukes navnet «påske» også om alle festdagene samlet, men «høytid» betyr alltid bare den femtende nisan.

Det samme skillet mellom påsken og høytiden i påsken gjør Johannes i 2,23 («Mens han nå var i Jerusalem i påsken, på høytiden»). Likeså hører vi i Joh 4,45 at galileerne hadde sett Jesu store tegn i Jerusalem «på høytiden». Også der må det bety ikke det stillere påskemåltidet, som hver familie holdt for seg, men den offentlige festforsamlingsdagen.

«Før påskens høytid» (Joh 13,1) betyr altså etter denne gjennomgangen «før den femtende nisan», og det kan godt være den fjortende. At Johannes bruker denne tidsangivelsen, forklares lett ved at han skrev for ikke-jøder. For jøder kunne han ha skrevet at det var den fjortende nisan.

Når en derimot har innvendt at den 15. nisan allerede begynte den 14. om kvelden klokken seks, går det likevel fram av 4 Mos 28,16, som nevnt ovenfor, at påskemåltidet ble regnet for å være holdt den 14. Likeså sies det i 2 Mos 12,6 at de skulle slakte lammet den 14. nisan og spise det samme natt. Den 14. nisan ble altså regnet å vare til påskemåltidet var holdt, og til det begynte å dages den 15. Først da begynner høytiden.

Bare om sabbaten vet vi at det gjaldt den bestemmelsen blant jødene at den begynte om kvelden klokken seks. De andre ukedagene ser ikke ut til å ha vært regnet på denne måten. Denne bestemmelsen om at sabbaten ble regnet å begynne kvelden før, er sikkert overført til sabbatsdagen fra den store forsoningsdagen (3 Mos 23,32).

Når vi nå ser på v. 29 i kap. 13, kan betegnelsen «høytiden» der også bare gjelde den 15. nisan, festforsamlingsdagen, da det ikke skulle gjøres noe arbeid, verken kjøpes eller selges. Hadde dette gjeldt selve påskemåltidet og altså blitt sagt den 13. nisan, hadde en jo hatt god tid til innkjøp hele den neste dagen.

Så er det stedet i Joh 18,28, som er nevnt før. Men det er alminnelig antatt at uttrykket «kunne ete påske» slett ikke trenger å begrenses til påskemåltidet, men generelt betyr «spise påskeofferet» (se også Rørdams oversettelse). Av 5 Mos 16,2 hører vi at det ble slaktet mye «storfe» og «småfe» som «påskeoffer», så denne betegnelsen kan på ingen måte begrenses til påskelammet.

Til slutt kommer det i tillegg at den urenheten en jøde pådro seg ved å gå inn i en hednings hus, bare varte til kvelden. Den kunne altså ikke hindre ham i å

være med på selve påskemåltidet, som først ble holdt sent på kvelden. Men den kunne nok hindre ham i å være med på offermåltidene som ble holdt på selve høytidsdagen. Så det må være dem det tenkes på i dette verset med uttrykket «spise påskeofferet» («ete påske») (18,28).

Endelig kommer vi til en tredje grunn som en vil bruke for å hevde at de tre første evangelistene og Johannes ikke stemmer overens. Jesu dødsdag kalles nemlig i Joh 19,14 «forberedelsesdagen i påsken», og det vil en tolke som forberedelsen til påsken. Men det betyr ikke annet enn det som står i vår oversettelse: «forberedelsesdagen i påsken», og det er det samme som fredag i påsken. Fredag bar rett og slett navnet «forberedelsen», som vi ser av Mark 15,42 («da det var forberedelsesdagen, det vil si dagen før sabbaten»). Her møtes altså Johannes og de tre andre evangelistene helt og fullt.

De som vil holde fast på en motsigelse, har også sagt at det var utrolig at Herren skulle bli korsfestet på jødenes store høytidsdag. Men når jødene var i stand til å forkaste sin lovede Frelser, blir det andre bare en liten sak ved siden av. Av Matt 26,5 hører vi at yppersteprestene riktignok gjerne ville ha unngått dette på selve høytiden. Og de fikk ham jo også grepet og dømt i hui og hast før det var blitt riktig dag.

At henrettelsen fant sted på selve høytiden, lå menneskelig sett i folkeoppløpet som oppstod da Pilatus lot dem velge mellom Jesus og Barabbas. For øvrig var det romerne som utførte selve gjerningen da Herren ble korsfestet, og for dem hadde høytiden ingen betydning.

Hvor lite det hadde å bety for jødene å holde festen hellig når deres onde raseri kom i kok, ser vi av det Eusebius forteller skjedde ikke så mange år senere. Da ble Jakob den rettferdige, Herrens bror, steinet og myrdet i selve påskefestens dager (i år 62), og det under ledelse av selve den jødiske ypperstepresten, til og med like ved selve helligdommen. Kunne de gjøre det så kort tid etter, er det jo ikke det minste underlig i evangelienes beretning om at Herren ble korsfestet på høytidsdagen.

Til slutt skal det bare bemerkes at de tegnene en har ment å finne i de tre første evangeliene på en indre motsigelse med disse evangelienes egen beretning om Herrens dødsdag som den store høytidsdagen i påsken, er helt uten betydning.

En nevner for eksempel at det i Mark 15,21 og likeså i Luk 23,26 blir fortalt at Simon fra Kyrene kom «inn fra landet» den dagen. Dette har en tolket som om han kom fra arbeid på jordene, og ut fra det ment å kunne slutte at det ikke kan ha vært høytidsdagen den 15. nisan. Men det står ikke et ord om arbeid på jordene, og folk kunne da vel også den gangen gå seg en morgentur utenfor byen. På grunn av den veldig store mengden av festreisende er det dessuten rimelig at en god del av dem tilbrakte natten i omegnen av Jerusalem.

Så har en også gjort oppmerksom på at Josef fra Arimatea på Herrens dødsdag tok Herrens legeme ned av korset, kjøpte et fint linklede og svøpte ham i linkledet (Mark 15,46), og likeså at kvinnene gjorde i stand velluktende urter og salver (Luk 23,56). Kanskje var slikt strengt tatt ikke tillatt på høytiden etter fariseernes syn.

Men disse disiplene av Herren hadde selv hørt ham si at det var tillatt å gjøre godt på sabbaten (Matt 12,12). Da måtte det også være tillatt på høytidsdagen, som riktignok etter loven var en hviledag (se 4 Mos 28,18), å vise sin kjærlighet ved Herrens gravferd. Så mye mer som den neste dagen var en dobbel høytidsdag, nemlig sabbaten i påskefesten, og den holdt de seg jo helt i ro på, som vi også hører.

I denne undersøkelsen av påskespørsmålet har vi brukt som særlig kilde et lite skrift av pastor Otto Møller (i Gylling): «Vor Frelsers Dødsdag». Det har vi gjort fordi vi helt og fullt har kunnet dele det synet på saken som forfatteren legger fram der.

Og vi kan slutte med de ordene forfatteren selv slutter med: «Så smått og ynkelig skrumper altså de sterke grunnene inn, som en har ment å kunne stille opp mot synoptikernes framstilling av hvilken dag Herren døde. De kan bare imponere svært skrupuløse menn, men aldri dem som krever bevis før de gir opp sin overbevisning om at Herrens apostler var alvorlige, tenkende menn som bare skrev det de visste og kunne stå inne for.»

217. Fotvaskingen (13,1–20)

Johannes har avsluttet beretningen om Jesu offentlige virksomhet. Nå forteller han svært utførlig om det som skjedde i den stille kretsen av disiplene hans den siste kvelden de var sammen før Herrens død. Av v. 1 har vi hørt hvor inderlig Jesu hjerte banket for den lille flokken av hans egne helt til det siste. Det er denne kjærligheten apostelen nå forteller om, og om hvordan den viste seg både i gjerning og ord.

Selve innstiftelsen av nattverden forteller Johannes ingenting om, like lite som han nevner noe om innstiftelsen av den hellige dåpen. Det hørte jo til grunnlaget, som var så godt kjent i alle menigheter. Likevel har vi hos Johannes funnet dåpens virkning skildret i kap. 3 (samtalen med Nikodemus) og nattverdens virkning i kap. 6 (samtalen med jødene i synagogen i Kapernaum). Men selve den ytre innstiftelsen av sakramentene forutsettes kjent.

Derimot forteller Johannes oss om en svært vakker hendelse som fant sted denne skjærtorsdagskvelden, ved begynnelsen av kveldsmåltidet. At det i v. 2 er tale om påskemåltidet, har vi jo vist i forrige avsnitt. Noen har ment at denne fotvaskingen hørte til et tidligere fellesmåltid mellom Herren og disiplene. Men det er umulig. Hendelsen med Judas og den umiddelbare overgangen fra samtalene denne kvelden til vandringen til Getsemane (og enda mer ordet om Peters fornektelse i v. 38) peger tydelig nok mot den samme kvelden som de tre første evangeliene skildrer.

Til det vi sa om dette i forrige avsnitt, kan vi ennå føye til at nettopp de av de senere kristne menighetene som hadde sitt opphav i apostelen Johannes' virksomhet, pleide å feire påske på samme dag som jødene, altså 14. nisan.

Før en gikk til bords, pleide en – som regel i alle fall – å få føttene vasket. Å bade hele kroppen mot kvelden har nok også vært vanlig i jødenes land, slik det er det den dag i dag i de varme landene. Men føttene kunne nok samle en del støv. Derfor ble det ofte gjort enda en fotvasking, og den ble gjerne utført av en av slavene i huset.

Herrens handling henger sikkert sammen med striden som ifølge Luk 22,24 oppstod mellom disiplene denne kvelden, om hvem av dem som skulle regnes for den største. Siden ingen tjener var til stede, har det vel vært tale om hvem av dem som skulle vise de andre denne tjenesten. Ingen av disiplene har vært villig til det. Men da reiste Mesteren selv seg fra måltidet og viste disiplene sine denne tjenergjerningen.

V. 2 og 3 kaster enda mer lys over denne ydmykhetsgjerningen. I v. 2 blir det pekt på hvordan djevelen allerede arbeidet i Judas' hjerte med planene om forræderiet. (Judas hadde allerede vært hos yppersteprestene i den saken, Luk 22,3–6.) Men også hans føtter vasket Jesus. Dernest blir det sagt oss i v. 3 at Jesus utførte denne handlingen med klar bevissthet om sin guddommelige høyhet. Desto vakrere stråler da ydmykheten fram. Han la av seg klærne, tok på seg tjenerdrakten og begynte arbeidet (v. 4–5).

De disiplene han vasket føttene til først, har latt det skje i dypeste undring og ærefrykt. Men Simon Peter, som alltid hadde så kort vei fra tanke til tale, nektet bestemt å la Herren være hans tjener på denne måten. Det gjorde han enda Herren hadde sagt at han ikke forstod meningen med denne gjerningen nå, men skulle skjønne den senere (v. 6–8).

Igjen møter vi her en blanding av godt og ondt i Peters framferd. Det er i ordene hans liksom en gjenklang av det han sa ved Gennesaret: «Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann!» (Luk 5,8). Men likevel var ikke denne beskjedenheten hos Peter den rette ydmykheten. Den sanne ydmykheten skal først og fremst kjennes på den stille lydigheten mot Herren, også der vi ennå ikke forstår ham.

Hvordan skal Herrens ord forstås: «Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del med meg»? Dette ordet sier oss først at betingelsen for at vi kan ha «del med» Jesus, er at vi lar ham tjene oss. Før det kan vi slett ikke tjene ham. Men dernest peker ordet også på hvilken retning den tjenesten Herren vil vise oss, går: Den består nemlig i en renselse. «Ikke noe urent skal komme inn» i det nye Jerusalem (Åp 21,27), og uten helliggjørelse kan vi ikke se Herren (Hebr 12,14). Av naturen er vi urene fra isse til fotsåle.

Men i det som følger (v. 9–10), sier Herren om disiplene sine at de nå ikke trengte å bli vasket over det hele. Det var nettopp det Peter nå bad om. Ved Herrens ord slo han raskt om til den motsatte ytterligheten. Men de trengte bare å få føttene vasket. Bildet i v. 10 er hentet fra det legemlige livet. Den som hadde fått et rensende bad, trengte siden bare å få vasket føttene, som jo kom i berøring med jordens støv ved hvert skritt. (I Østen var føttene nesten nakne. En hadde bare såler, sandaler, bundet under dem.)

Men åndelig sett hadde disiplene fått det store renselsens bad ved Jesu ord, det mektige Åndens ord som med sin helliggjørende kraft hadde lydt inn i hjertene deres – så sant det da var blitt tatt imot av dem. (Se Herrens ord i Joh 15,3: «Dere er alt rene på grunn av det ordet som jeg har talt til dere.») Denne renselsen av disiplene i hjertedypet svarer til det gjenfødelsens bad som Herren nå, i den nye nådens husholdning, ved sitt ords kraft utfører med oss i dåpsvannet. (Se Ef 5,26: «for å hellige den ved å rense den ved vannbadet i Ordet».)

Men at troen må ta imot denne gjenfødende renselsen for at den skal virke til frelse, går helt tydelig fram av det Herren føyer til i v. 10: «Dere er rene, men ikke alle.» Det sa han med tanke på forræderen Judas (v. 11). Den troende døpte er «helt ren» i Herrens øyne. (Se 1 Kor 6,11: «Dere har latt dere vaske rene. Dere er blitt helliget, dere er blitt rettferdiggjort i den Herre Jesu navn og i vår Guds Ånd.») De vantro døpte er verken rene, hellige eller rettferdige.

Fotvaskingen peker nå på den daglige renselsen, den daglige helliggjørelsen som ikke kan skilles fra troens liv. Også Jesu sanne disipler, som er rene av nåde ved troen på renselsen i vannbadet i Ordet, trenger stadig å få føttene vasket. Det vil si at de må bli renset fra det skitt og støv som henger ved vår vandring i alle jordiske forhold.

Et Guds barn kan og skal jo ikke være fritatt fra å ferdes i alle disse timelige tingene. Vi har det daglige samlivet med andre og alt som følger med det, i forholdet til dem som står over oss, og dem som står under oss. Vi har pengesakene våre, vår daglige gjerning og så mye annet å ferdes i.

Under alt dette vil mye av kjødets vesen henge seg ved foten vår. I denne syndens verden kan vi ikke hindre at det kommer, men det må ikke få lov til å bli i fred hos oss. Vi må gi Jesus lov til stadig å hellige vår ferd og rense oss fra de daglige bekymringene og begjærene, fra all grettenhet, hovmod, bitterhet, vellyst, usannhet, misunnelse og så videre.

Og får han ikke lov til det, har vi ingen del med ham. Da er troen vår ikke ekte, da blir vi «ufruktbare i kunnskapen om vår Herre Jesus Kristus». Da blir vi «blinde» og har «glemt renselsen fra» våre «gamle synder» (2 Pet 1,8–9). Nei, så sant et Guds barn er rent av nåde ved troen på Ordet i gjenfødelsens bad, så sant er det også at vi ikke kan bevare vår del med Herren dersom vi lever i den daglige urenheten uten å ville bli renset fra den.

Vår store Mester kommer daglig i tjenerdrakten for å vaske oss fra dette skittet gjennom Ordet og bønnen. Og aller mest utfører han denne rensende gjerningen sin ved nattverdbordet. Derfor peker også fotvaskingen denne kvelden, åndelig sett, på Herrens gjerning med oss i den hellige nattverd.

Men i v. 12–17 peker Herren dessuten på at disiplene hans av denne ydmyke tjenergjerningen skulle lære også å «vaske hverandres føtter» i den samme ydmykheten. «En tjener er ikke større enn sin herre» (v. 16). Så skylder også vi å hjelpe hverandre av med syndens urenhet i det daglige livet. Også gjennom de helliges samfunnsliv fullfører menighetens Herre ved sin Ånd disiplenes helliggjørelse.

Men det skal gjøres etter hans eksempel. Vi må, likesom han, ta på oss tjenerdrakten når vi vil hjelpe hverandre. Vi må komme i den tjenende ydmykhetens ånd. Bare slik kan vi få nåde til å hjelpe søsknene våre av med noe av det som er galt. Kommer vi med et overlegent kommandosinn, oppnår vi ofte bare å skitne hverandre enda mer til. Er det ikke sant, kjære venn, at du har erfart det: Kunne du komme liten og ydmyk for å tjene en av søsknene dine, så lyktes det så ofte.

«Om dere vet dette, da er dere salige, så sant dere gjør det», sier Herren (v. 17). Det er forskjell på å vite beskjed om ydmykheten og kunne tale om den, og så å kunne øve den.

I v. 18–19 trekker Herren igjen opp skillet innenfor den lille disippelflokken, slik som i v. 10–11 (se også Joh 6,70–71). Han kaster da på ny et vemodig sideblikk bort på forræderen. Men han viser dem at valget av Judas hadde skjedd etter Skriftens forutsigelse, og for at Faderens råd skulle fullbyrdes. Skriftordet han viser til, er Sal 41,10. Der taler David om forræderen Akitofel, som hadde vært hans bordfelle og likevel løftet sin hæl mot ham (som en hest som slår bakut).

Men Davids ord ble oppfylt også for Davidssønnen. Judas hadde allerede løftet foten for å rette slaget mot sin Mester.

At Herren talte så rett ut om dette, kom av det han sier i v. 19: Avgjørelsens time var nå så nær. Disiplene hans skulle vite klart at Herren kjente forræderiet på forhånd, til et vitnesbyrd for dem om at han var Messias.

Etter dette sideblikket til Judas (v. 18–19), som blir nærmere utfoldet i v. 21–30, tar Herren opp igjen tanken fra v. 16 om forholdet mellom tjeneren og herren, mellom utsendingen og den som har sendt ham. Utsendingen skal ikke regne seg for større enn sin herre. Men på den andre siden legger Herren stor ære på sine utsendinger ved å gjøre sin sak, og dermed den evige Guds sak, til ett med deres.

I dette ligger den særlige velsignelsen ved å ta imot Jesu vitner i hans navn: Da tar vi imot ham selv, og gjennom ham Faderen i himmelen. Men i dette ligger også det veldige ansvaret ved å forkaste Jesu vitner (se Luk 10,16).

Ordet i v. 20 var for øvrig sagt ved en tidligere anledning, da de tolv ble sendt ut (Matt 10,40). Men Herren gjentar det her med høytidelig stadfestelse: «Sannelig, sannelig, sier jeg dere.»

Ja, det er en ære, en himmelsk ære, å være Jesu utsending. Men gjennom fotvaskingen har Herren innprentet oss at «ydmykhet går forut for ære» (Ordsp 15,33). Verdens ære består i å herske, Guds barns ære består i å tjene (se Luk 22,25–27).

218. Herren peker ut Judas som forræder, og Judas går bort (13,21–30)

Allerede i v. 18–19 hadde Herren talt om forræderen. Nå (v. 21–30) «vitnet» Herren, sterkt «rystet i ånden», igjen om det forferdelige at en i denne lille flokken skulle bli hans forræder. Disiplene kunne ikke riktig fatte hvem han talte om. Men Simon Peter nikket over til Johannes at han skulle spørre Herren hvem det var.

Det er Johannes som menes med disippelen «som Jesus elsket» (v. 23). Denne betegnelsen er ikke uttrykk for selvopphøyelse. Johannes hadde jo i 13,1 fortalt at Jesus elsket alle sine så inderlig. Men betegnelsen er uttrykk for det salige minnet om å ha fått særlig mye nåde i et særlig fortrolig forhold fra Herrens side. Johannes «lå til bords ved Jesu side». (En lå jo til bords, støttet på venstre arm. Johannes lå altså ved Jesu høyre side.) Derfor nikket Peter nettopp til ham.

Etter en annen lesemåte, som nok er riktigere, spurte Simon Peter Johannes hvem det var. Han forutsatte da at Herren hadde innviet Johannes i det. Men Johannes måtte også spørre, og fikk da et tegn som han kunne kjenne det på (v. 25–26). I Matt 26,23 lyder svaret litt annerledes. Trolig har vi her hos Johannes det svaret Herren gav ham i stillhet. De andre som spurte, fikk kanskje det mindre bestemte svaret vi finner hos Matteus.

Med stykket Herren dyppet og gav Judas, menes det usyrede brødstykket som ved påskemåltidet ble dyppet i den bitre urtesausen og budt rundt til gjestene av husfaren. Johannes forteller at da Judas fikk stykket, for Satan inn i ham. Av Matt 26,25 hører vi at også Judas selv hadde spurt om det var ham Herren tenkte på.

Judas har åpenbart av all makt søkt å lukke øynene for Jesu guddom. Men nå, ved denne handlingen fra Herren, føler han seg gjennomskuet. Jesu guddomsøye så inn i sjelen hans, og dette blikket har vært fylt av usigelig sorg (se v. 21 om hvordan Jesus ble rystet i ånden). Men Judas ville ikke la seg påvirke, «og den voldsomme anstrengelsen han gjorde for å lukke hjertet sitt for de himmelske makter, måtte samtidig åpne døren for helvetes ånder. Ja, han måtte øse kraften til selve denne trassen fra Satan.» Da skjedde den avgjørende forherdelsen i sjelen hans. Satan tok nå sjelen hans i besittelse helt og fullt.

Enda en siste befaling får han fra Jesu munn («Det du gjør, gjør det snart!»), og han måtte adlyde. For Jesus ville ikke tåle Satan og hans tjener i sin nærhet

nå, da han ville tale sine inderlige avskjedsord til disiplene. Derfor skilte han Judas ut fra flokken. Men ved sitt ord lot han ham ennå kjenne at han, den troløse forræderen, likesom hans nye herre, likevel måtte tjene som et redskap i Guds hånd.

I v. 28–29 hører vi hvordan de andre disiplene slett ikke forstod Herrens ord til Judas: «Det du gjør, gjør det snart!» Noen mente at det gjaldt innkjøp til høytiden, 15. nisan, den dagen da det jo, som vi har hørt, ble holdt festlige offermåltider. Som nevnt tidligere peker også dette ordet bestemt på at alt dette fant sted på selve den rette påskekvelden. Ellers ville denne formodningen hos disiplene vært uten mening. Hadde det vært dagen før den egentlige påskekvelden, ville det jo ennå vært tid nok til å gjøre innkjøp dagen etter.

«Men det var natt», står det da Judas gikk. Ja, en fryktelig natt, ja, sannelig allerede det ytterste mørke i Judas' sjel. Han skyndte seg nå til Jesu fiender. Deres plan om å ta Herren til fange først etter høytiden ble gjort til intet. Guds råd, at hans Sønn skulle dø i høytiden som det sanne påskelammet, ble oppfylt.

219. Menneskesønnens herliggjørelse. Det nye budet. Forutsigelsen om Peters fall (13,31–38)

Da Judas gikk bort, ble den åndelige luften i den lille kretsen liksom renset. «Nå er Menneskesønnen herliggjort», sier Herren. Han tenker vel da nærmest på korsdøden. I skyggen av den var han liksom trådt inn da Judas gikk bort til yppersteprestene. Ved sin død vant han sin herlighet. Han ble lydig til døden på korset, derfor har Gud høyt opphøyet ham (Fil 2,8–9). Men ved dette, likesom ved hele sitt liv i tjenende lydighet, er han samtidig blitt herliggjort i hjertene til dem som tror på ham. Og ved dette er «Gud herliggjort i ham» (v. 31). Guds hellige kjærlighet ble herlig åpenbart i Menneskesønnen.

Men av dette fulgte igjen at Gud også ville åpenbare sin enbårne Sønns herlighet, den herligheten som hadde vært skjult under tjenerskikkelsen. «Og han skal snart herliggjøre ham» (v. 32), sier Herren. Det vil si: Snart ville Faderen gjennom oppstandelsen og himmelferden herliggjøre Sønnen med den samme herligheten som han hadde hos ham før verden ble til (Joh 17,5).

Den samme åndelige loven gjelder også for alle Jesu disipler: Vi blir herliggjort i samme grad som Gud blir herliggjort i oss og ved oss. Men er ikke Guds herlighet målet, da blekner all vår herlighet.

V. 33–35 åpenbarer den svært inderlige kjærligheten som fylte Frelserens hjerte for den lille flokken. Han bruker her tiltalen «mine barn», og vi hører den igjen i Joh 21,5. Det er følelsen av den forestående avskjeden fra dem som kommer til uttrykk i Frelserens ord (v. 33).

Riktignok ville han jo være med dem alle dager, men på en usynlig måte, i Ånden. Derfor ville det likevel bli som en atskillelse for disiplene. Det han før hadde sagt til jødene: «Dit jeg går, kan dere ikke komme», sa han nå også til disiplene. Nå straks kunne de ikke følge ham gjennom lidelsen til herligheten. For dem begynte jo nå, ved Herrens død, egentlig dagsverket i Jesu etterfølgelse, gjennom kamp til seier.

Denne tanken, at han ikke allerede nå kunne følge Herren, grep Simon Peter så sterkt at den gav anledning til ordskiftet med Herren som vi hører om i v. 36–38. Peter hadde ennå ikke selverkjennelse nok til å se at det å følge Jesus gjennom lidelsen til herligheten krever ikke bare at hjertet er villig, men også at

det er skikket. Hjertet må være formet og beredt til det i Åndens skole. «Ikke nå – men senere» (v. 36), sa Herren til Peter, og slik må han så ofte si til vennene sine.

Men vi ligner også Peter i at vi ofte før tiden mener at vi kan det vi ennå slett ikke er vokst opp til. Og så fører det til bitre nederlag for oss, som for Peter. Å vente på Herrens time til han fører oss fram, det er så vanskelig å lære, men salig å ha lært.

Samtalen med Peter (v. 36–38) ble gjentatt da de gikk ut til Getsemane. Da var allerede den nattevakten begynt der Peters trefoldige fornektelse skulle finne sted. Og da uttrykte Herren seg enda mer bestemt, som vi særlig hører hos Markus, Peters disippel (Mark 14,30). Det er med rette blitt sagt: «Kristus må dø for Peter før Peter kan dø for Kristus.»

Denne lille samtalen mellom Herren og Peter hadde sin anledning i v. 33. Men i v. 34–35 føyer Herren ennå til et herlig ord om hvordan han ville leve og bli åpenbart i disiplenes kjærlighetsfellesskap. Herren kaller dette «et nytt bud». Hva er da det nye i forhold til det Herren i Matt 22,39 hadde kalt det andre store budet: «Du skal elske din neste som deg selv»?

Det nye ligger i to ting. For det første i dette: å elske hverandre. Det er den særlige innbyrdes kjærligheten mellom disiplene Herren her setter fram som en oppgave, men samtidig som en Åndens gave. Riktignok har Herren også lagt disiplene sine på hjertet å elske de fortapte fårene, ja, til og med fiendene (Matt 5,44). Men den innbyrdes kjærligheten mellom de hellige er noe særegent, og den kan bare finnes der Jesus har fått makt i hjertet.

Det er en innbyrdes kjærlighet, for den er gjensidig. Den består ikke bare i at vi troende mennesker elsker Jesu venner fordi vi finner vår beste venn hos dem. Den består også i at vi på vår side merker kjærligheten og tilliten hos Guds barn. I virkeligheten kan disse to tingene aldri skilles fra hverandre.

En gang ble det sagt til en prest at hvis han kom til et bestemt sted hvor det var en hel del troende, ville de jage ham inn i et musehull. Men han svarte: «Så ville jeg sitte i musehullet mitt og si: Å, som jeg elsker dere alle!» Sannelig, den presten ble ikke jaget inn i noe musehull. Han fikk merke de helliges kjærlighet og tillit.

Men for det andre ligger det nye i Herrens bud også i dette: «Som jeg har elsket dere, skal også dere elske hverandre.» Kjærligheten har ikke bare fått en ny kilde, men også et nytt innhold, et nytt forbilde å vokse etter i Frelserens ydmyke, tjenende, selvfornektende kjærlighet. Ja, slik som han elsker oss, slik vi merker hans kjærlighet i vårt daglige trosliv – denne hellige kjærligheten, fast og urokkelig mot det onde i oss, men likevel varmere enn noen mors kjærlighet – med denne kjærligheten skal også vi elske hverandre. Det er godt her å minnes biskop Augustins ord: «Gi det du byr, og by så hva du vil!»

Herren har satt denne innbyrdes kjærligheten som det store kjennetegnet på disiplene sine. Alle skal kjenne dem på det. Det skal være kjennetegnet for verden, og det har det vært og er det. I forfølgelsenes tid i de første århundrene hørte en ofte hedningene si om dem som trodde på Jesus: «Se, hvor de elsker hverandre og er rede til å dø for hverandre! De elsker hverandre før de ennå

kjenner hverandre.» Overfor verden virker den innbyrdes kjærligheten både oppklarende, så skillet blir tydelig, og dragende.

Men denne innbyrdes kjærligheten skal også være et kjennetegn for Guds barn selv. Særlig i anfektelsens mørke, når så mange andre kjennetegn liksom vakler for et Guds barn, er nettopp dette tegnet til stor velsignelse. Midt i anfektelsen kunne en likevel si ja til at en ikke kunne ha sin plass noe annet sted enn blant Guds barn.

Apostelen Johannes vitner: «Vi vet at vi er gått over fra døden til livet, fordi vi elsker brødrene» (1 Joh 3,14). Og apostelen Paulus knytter tre steder troen på vår Herre Jesus sammen med kjærligheten til alle de hellige (Ef 1,15; Kol 1,4 og Filem 5). Har du da, kjære leser, din hjerteplass blant Jesu disipler?

Ja, det er rett et tegn som på
de sanne kristne kjennes må:
at de med brodersinn især
hverandre har av hjertet kjær;
de sterke med de svake gå,
de høye med de ringe stå.

220. Herren trøster sin lille hjord og taler til dem om hjemmet der oppe og veien dit (14,1–11)

I dette og de følgende kapitlene (kap. 14–17) fortsetter Herren sine livsalige avskjedsord til den lille flokken. Han har sett frykten malt i ansiktene deres. De forstod jo at de snart skulle skilles fra ham og snart skulle stå uten å ha ham hos seg, selv om det var så mye ved det hele som de ennå ikke kunne fatte. De hadde sittet så trygt i skjul under vingene hans, som kyllingene under hønas vinger. Også nå, med den nye framtiden for øye, trøster Herren dem så kjærlig.

De første versene her i Joh 14 hører til dem vi alltid helst vil ty til når det gjelder å øse trøst både til oss selv og andre i engstelige stunder. «La ikke deres hjerte forferdes!» sier Herren. «Tro på Gud, og tro på meg!» Formaningen om å tro betyr jo ikke at de ikke allerede hadde troen. Men det er en påminnelse om å stole på Gud i full tillit. Han som hadde gitt dem Frelseren, ville nok legge alt til rette på det beste.

Når Herren føyer til: «og tro på meg» (i den greske teksten står «på meg» først, med ettertrykk), da stiller han seg også her ved siden av Gud og vitner om seg selv som den som er ett med Faderen. Luther sier om dette: «Her ser du klart hvordan Kristus taler og vitner om seg selv at han er lik Gud den Allmektige, siden han vil at vi skal tro på ham likesom vi tror på Gud.» I det som følger, taler han om seg selv som den som nettopp vil gjøre i stand et sted for dem hos Gud, som den som er veien til Faderen (v. 2–6).

Han maler liksom for de engstelige hjertene deres det vakre farshuset der oppe med de mange boligene eller rommene, der det er plass til alle Jesu venner. Herren føyer til: «Var det ikke slik, da hadde jeg sagt dere det.» Det er en sterk stadfestelse av det levende håpet, og Herren sier nettopp dette for å styrke troens håp i de engstelige hjertene.

Noen forstår «farshuset» også om Guds rikes hus allerede her på jorden. De knytter det til Herrens ord i Joh 8,35: «Trellen blir ikke i huset til evig tid. Sønnen blir der til evig tid», og til Ef 2,19: «Så er dere da ikke lenger fremmede og utlendinger, men dere er de helliges medborgere og Guds husfolk.» «De mange rom» kunne da forstås om sakramentene, Ordet, fellesskapet og bønnens lønnkammer.

Ordet i v. 2–3 om at Herren går bort for å gjøre i stand et sted for dem, og kommer igjen for å ta dem til seg, skulle da bety at Herren kom til disiplene da Den Hellige Ånd ble utøst. Da drog han ved sin Ånd menigheten sin inn i Guds nådes hus her på jorden, ja, han formet den til selv å bli «en Guds bolig i Ånden» (Ef 2,22).

Likevel peker ordet nok helst på dette: Herren har gjort i stand et sted for vennene sine ved å la seg gi for våre overtredelser og reise opp til vår rettferdiggjørelse. Nå vil han komme igjen og ta bruden sin med seg fra det fremmede landet til farshuset der oppe, til herligheten der hjemme, til evig samfunn med ham i herligheten («for at også dere skal være der jeg er»).

I v. 4 peker Herren på at de jo visste hvor han gikk hen, nemlig til Faderen, til herligheten. Og veien kjente de jo også, både hans vei, lidelsens og smertens vei, og deres egen. Her avbryter Tomas Herren med sin innvending: De visste ikke hvor han gikk hen, og kunne heller ikke vite veien de skulle følge ham på. Det kommer så underlig tungnemt. Det vitner om at det hadde lagt seg en tåke over Tomas' hjerte, slik vi også får se det senere, da han ikke ville tro de andre disiplenes vitnesbyrd om Jesu oppstandelse.

Hvor ofte hadde ikke Herren sagt dem at han måtte lide og stå opp igjen for så å gå til Faderen! Nettopp i de samme dagene, i den stille uke, hadde han i de mange lignelsene som vi hører i de tre første evangeliene, talt så tydelig om at han skulle gå bort til Faderen for å komme igjen i herligheten som brudgommen som henter bruden sin.

Og om og om igjen hadde han vist dem veien til å få del i herligheten: å tro ham og ta imot hans liv som livets brød. Ja, de kjente det. Men lyset var liksom formørket i Tomas, og i flere enn ham, denne kvelden.

Herren taler da enda en gang sitt klare ord om veien, og kaller igjen seg selv «veien og sannheten og livet», den eneste veien til Faderen (v. 6). Det er et mektig ord. Jesus viser ikke bare veien – nei, han er veien. Han lærer ikke bare sannheten eller har den, men er selv sannheten. Han fører ikke bare til livet, men er selv livet.

Som veien bærer den som går fram på den, til målet, slik bærer Jesus alle som har betrodd seg til ham, hjem til farshuset. Han er himmelstigen, han er broen som er lagt over avgrunnen mellom synderen og den hellige stad.

Det er anlagt mange kostbare veier her på jorden, og det er boret tunneler gjennom fjell. Men ingen vei har vært så dyr som den gjennom syndens svarte fjell. Jesus gav seg selv, sitt liv og sitt blod for å være veien for oss. Og den som tror Jesus, trenger ikke å spørre som Pilatus: «Hva er sannhet?» (Joh 18,38). Nettopp derfor er Jesus veien, fordi han er det sannferdige vitnet fra Gud. Og derfor er han også livet: I ham vinner sjelen tilbake til samfunnet med livets Gud.

Men dermed har Herren også sagt at går en forbi ham, da famler en omkring i blinde, er borte fra veien, ute i løgnen og døden. Herrens ord: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg», utelukker alle dem som vil lage seg en gudsfrykt uten tro på Jesus som den levende og eneste sanne vei.

Herrens ord i v. 7 inneholder en slags bebreidelse. Til og med disiplene hadde vært sene i hjertet til å fatte det Herren så ofte hadde sagt dem: at i ham møtte Faderen selv dem. Men «fra nå av», sier Herren, «kjenner dere ham (Faderen) og har sett ham». Denne kvelden brøt det fram et lys hos disiplene, selv om alle tåker først ble feid bort da Den Hellige Ånd ble gitt.

Filips spørsmål (v. 8) viser oss hvordan lyset ennå kjempet for å bryte gjennom tåken. Meningen med Filips ord er vel at han også gjerne ønsket å skue Faderens herlighet med de ytre øynene, slik Moses med de sytti av Israels eldste skuet Israels Gud (2 Mos 24,9–11).

Det går en bedrøvet klang gjennom Herrens ord i v. 9–11. Men stille og saktmodig hjelper han på ny disippelen sin til rette. Han forkynner igjen den store guddommelige sannheten at Faderen ble åpenbart i ham, talte gjennom ham og gjorde de underfulle gjerningene gjennom ham. Han var «avglansen av hans herlighet og avbildet av hans vesen» (Hebr 1,3).

Om ikke for annet, så måtte de likevel tro ham for gjerningenes skyld. Disse gjerningene skulle jo kunne åpne øynene på mennesker for hvem det var som virket i Jesus. Men bedre er det å tro ham på ordet. Likevel, er hjertet ennå ikke i sannhet rede til det, må en begynne med å tro for gjerningenes skyld.

«Så lang en tid har jeg vært hos dere, og du kjenner meg ikke, Filip?» Den samme vemodige klangen lyder den dag i dag ofte fra Herren inn i hjertene til disiplene hans. Også vi som kanskje har levd ikke så kort tid med Herren, kjenner ham ofte så dårlig. Kjødet har gjort oss så tungnemme. Men hvor lyder ikke det samme ordet med sitt fulle vemod ut over denne verden, særlig ut over de såkalte kristne landene!

Så lang en tid har Herren stått blant menneskene med sitt ord og sine sakramenter, og så mange har ennå ikke kjent ham. Det var en mor som hadde et sterkt psykisk utviklingshemmet barn. En gang sa hun med dyp smerte: «Nå har jeg pleid barnet mitt i så mange år, og ennå kjenner det meg ikke.»

Kjære leser, kjenner du Jesus? Ser du Faderens herlighet i ham? Er han blitt veien, sannheten og livet for deg, så du kan si:

Jeg kjenner ham som jeg har overgitt
min hele sjel til evig eiendom,
han veien er og sannheten og livet,
han ned til oss med nådens fylde kom.

221. Tre store trøstegrunner (14,12–24)

I dette avsnittet viser Herren den lille flokken en trefoldig, salig trøst. Han viser dem at også hans bortgang til Faderen skulle bli til stor velsignelse for dem.

Først (v. 12–14) peker han på den store framtiden de skulle få oppleve, med gjerninger ikke bare som dem Herren hadde gjort, men med langt større gjerninger. Hvordan skal dette forstås? Visst gjorde apostlene undergjerninger som lignet Herrens. Men det som var langt større, var at Kristi menighet ble grunnlagt, at dørene ble lukket opp til hedningverdenen, og hele den store misjonsgjerningen ut over jorden. Ja, sannelig: Den høsten Jesu læresveiner etter hans bortgang har fått lov å bære hjem med glede som frukten av hans såing, den er større, ja, langt større enn begynnelsen i Herrens dager i kjødet.

Men i virkeligheten er det Herren selv som fra sin Fars trone gjør disse tingene for vennene sine. Det hører vi i v. 13–14. Det er frukten av bønnhørelse. Her taler Herren for første gang om bønnen i hans navn. Det er den bønnen der han selv er virksom, den bønnen som kommer fram i Herrens ærend. I den har Kristi tjenere sluppet sin egen vilje og satt Herrens vilje og Herrens gjerning som sitt mål.

Vår Frelser sier her: «Det skal jeg gjøre, for at Faderen skal bli herliggjort i Sønnen.» Luther sier om dette: «Jeg trodde han ville si slik: Hva dere ber Faderen om i mitt navn, det vil han gjøre. Men så drar han det til seg selv – med disse ordene gir han klart til kjenne at han selv er sann og allmektig Gud sammen med Faderen.»

Og dette: «hva som helst» – hvordan kaster det ikke lys over at ingenting er for stort og ingenting for smått å be om når det gjelder Guds rike, Guds ære og herliggjørelse! Det var den første store trøstegrunnen: Det skulle ikke gå tilbake ved hans bortgang, men bli så langt større. Men vilkåret er også klart lagt fram: «Den som tror på meg» (v. 12). Det er troen alene som arver løftet.

Også ved den neste store trøstegrunnen (v. 15–17) begynner Herren med vilkåret: «Dersom dere elsker meg, da holder dere fast på mine bud.» Å elske Herren er ikke bare en sak for følelsene. Det er en levende kraft i hjertet, som åpenbarer seg i lydighet mot ordet hans. «Bud» betyr her hele Kristi åpenbaring, alt han har lagt oss på hjertet. Men nå lover Herren at det på hans bønn skulle bli sendt dem en annen talsmann fra Faderen, som skulle være hos dem for evig.

Det greske ordet for talsmann (*parakletos*) betyr egentlig «en som er tilkalt for å hjelpe», nemlig for å føre en annens sak. Det er det samme som advokat, det vil si sakfører. Frelseren selv vil føre vår sak ved Faderens høyre hånd. Det hører vi i 1 Joh 2,1: «Vi har en talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige.» Videre i Hebr 7,25: Han «alltid lever for å gå i forbønn for dem», og i Rom 8,34: Han «er ved Guds høyre hånd» og «går i forbønn for oss».

Men her lover han en annen talsmann, sannhetens Ånd. Gjennom Kristi ord fører han Guds sannhets og nådes sak. Han overbeviser verden, for at den skal holde opp med å være verden og bli Guds folk, og han veileder Jesu venner til hele sannheten. Det er en talsmann som taler inne i hjertene, virker bønnen og bærer det troende hjertets bønn fram for Gud (Rom 8,26: «Ånden selv går i forbønn for oss med sukk som ikke rommes i ord»).

Men bare Jesu læresveiner kjenner denne Ånden. Bare hos dem er vilkåret til stede for at Ånden kan bli (v. 17). Hvor alvorlig blir det ikke sagt om «verden»: «… som verden ikke kan få, for den ser ham ikke og kjenner ham ikke.»

Så lenge verden vil fortsette å være verden, det vil si slekten som har vendt seg bort fra Gud, er den blind og døv for denne sannhetens Ånd. Den mangler vilkåret for å få erfare at denne Ånden er til. Det utelukker ikke at Ånden virker på verden. Men bare den som vil bryte med verden og ikke lenger vil være av verden, kan ta imot Ånden.

Ut fra denne andre trøstegrunnen, sannhetens Ånd, Talsmannen, følger så den tredje trøstegrunnen (v. 18–24): at Frelseren og den himmelske Far bor i de troendes hjerter ved denne Ånden. Nei, den lille hjorden skulle ikke stå alene som en flokk farløse barn (v. 18). «Jeg kommer til dere», sier Herren. Her er det tenkt på at han kommer i Ånden, på det åndelige livsfellesskapet mellom Jesus og læresveinene hans. Det skulle bli så langt dypere og inderligere enn det kunne være i hans dager i kjødet.

Ordet i v. 19 om å se ham igjen sikter ikke så mye til den oppstandne Frelserens åpenbaringer i de 40 dagene, men langt mer til det livsfellesskapet som begynte da Ånden ble utøst.

Riktignok hadde Ånden stadig virket på læresveinene allerede i Herrens dager i kjødet. Men nå skulle de få del i den gjenfødende Ånden med det nye, evige livet ut fra Frelserens liv («jeg lever, og dere skal leve»). De skulle få det fulle lyset over det som nå stod så uklart for dem: livsforbindelsen mellom Jesus og den himmelske Far, og mellom dem selv og Frelseren (v. 20). Slik skulle de, etter «ennå en liten stund», se ham igjen – men bare de. Verden skulle ikke se ham mer. Den skal først få se ham når han kommer igjen til dom.

Igjen understreker Herren vilkåret (se v. 21–24): å ha budene hans, ha dem levende for øye og «holde fast på dem». Det vil si å leve i ordet, eller rettere: å leve ordet. Det er i sannhet å elske Jesus. Og den som elsker ham slik, skal bli elsket av Faderen, nyte sin Frelsers kjærlighet og erfare at han åpenbarer seg (v. 21).

Der ligger Guds barns frelsesvisshet: i at Guds kjærlighet bor i hjertet. Apostelen Paulus sier det slik i Rom 5,5: «Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som er oss gitt.» Gud har en kjærlighet til verden, den kjærligheten han elsket verden med da han gav sin Sønn, den enbårne. Det er

den ofrende, søkende kjærligheten. Men der et menneske blir frelst, blir denne kjærligheten også den kjærligheten som bor i det og gjør det levende.

I v. 22 hører vi igjen et spørsmål fra en av læresveinene. Det viser tydelig nok, i likhet med spørsmålet fra Tomas (v. 5) og Filip (v. 8), at Ånden ennå ikke var utøst i læresveinenes hjerter med sitt gjenfødende livslys. Det er Judas som spør (evangelisten føyer til: ikke Iskariot – altså Judas Taddeus eller Lebbeus, som han kalles i Matt 10,3). Han spør hvordan det kunne ha seg at Jesus bare ville åpenbare seg for dem og ikke for verden.

Kanskje kom dette spørsmålet av at Judas fremdeles tenkte seg at når Jesus kom med Den Hellige Ånd, skulle han også komme igjen for å opprette det ytre riket. Slik spurte jo alle apostlene ennå etter Herrens oppstandelse, da han lovet dem Den Hellige Ånd: om han da samtidig ville gjenreise riket for Israel (Apg 1,6). Med et slikt rike, som også var ytre, var det riktignok uforståelig at ikke verden også skulle se Herrens åpenbaring.

Men Herren stadfester videre (v. 23–24) at den åpenbaringen han nå ville komme med, var en åndelig åpenbaring. Den var knyttet til kjærligheten til ham, den kjærligheten som er lydig mot ordet hans, og derfor var den ikke tilgjengelig for verden som sådan. For verden vitner om at den mangler kjærlighet til Jesus, ved at den ikke holder fast på ordet hans. Nettopp med det viser den forakt for Faderen, for det var jo fra ham det ordet kom som de hadde hørt av Jesus (v. 24).

Det er Åndens rike Herren lover, det riket de troende lever i den dag i dag. Her, i dette svaret, går Herren ikke inn på å omtale hvordan herlighetsriket skal opprettes, med den siste åpenbaringen for alle som følger av det, til dom for verden.

Det er betegnende at Herren bruker flertall («mine ord») der han taler om verdens kulde og ulydighet mot ordet hans (v. 24). Men i samme vers, og likeså i v. 23, bruker han entall («det ordet», «mitt ord») når han taler om hvordan vennene hans forholder seg til ordet. Det kan ligge i dette at Herrens troende erkjenner, elsker og holder fast på ordet som en helhet. De vantro derimot splitter og lemlester ordet. De tar det ikke som noe helt, men vil snart kritisere bort dette, snart hint. På det området står den moderne, nedbrytende bibelkritikken som et advarende eksempel.

Det er en underlig, stille vemodsklang i dette: «Om noen elsker meg …» (v. 23). Det burde jo være så selvsagt at alle elsket ham som bare har vist dem godt og har elsket alle med en kjærlighet sterk som døden. Men Herren kjenner virkeligheten. Derfor taler han som han gjør.

Men hvilket lyst og herlig løfte er ikke knyttet til dette å elske Jesus med den kjærligheten som holder fast på ordet hans og holder det i ære som kongens ord! Da vil Sønnen og Faderen ved Ånden komme til en slik sjel og ta bolig hos den.

Herren kan også besøke de uomvendte hjertene. Men ulykken er at en bare vil ha Herren på besøk. Hjertet har så mange andre beboere som ikke kan forlike seg med Jesus, og som hjertet likevel ikke vil bryte med. Og så må Jesus, og med ham Faderens kjærlighet, vike bort fra et slikt hjerte. Men er kjærligheten oppriktig, da vil Herren bo hos oss, og da bor det evige livs velsignelse hos oss.

Men du lykkelige Guds barn, husk at han vil bo i alle rom i ditt hjertes hus! Der må ikke være noe særskilt rom for den gamle Adam med verdens sinnelag. Nei, den gamle Adam skal være fredløs i det troende hjertet og møte stadig motstand der han vil sette seg fast. La oss lytte til biskop Brorsons dype formaning:

Verden, verden ut av ditt sinn,
lukk din Jesus ene inn!
Favn ham i din tro,
la ham i deg bo,
så får sjelen nok sin ro!

222. Herrens fredshilsen til avskjed (14,25–31)

«Dette har jeg talt til dere mens jeg ennå er hos dere.» Disse ordene av Herren er som et farvel. Herren ser tilbake på det han hadde sagt dem (v. 25). Men samtidig (v. 26) peker han framover på Talsmannen, Den Hellige Ånd (Ånden fra Gud), som Faderen ville sende i hans navn, både i Jesu sted og for Jesu skyld. Denne Ånden skulle lære dem alle ting og minne dem om alt det Herren hadde sagt dem.

Sammenhengen mellom «lære dere alle ting» og «minne dere om alt» viser at det Ånden ville gi dem lys over, hang på det nøyeste sammen med det Herren hadde sagt dem. Av 16,12 hører vi at Herren ennå hadde «mye å si» dem, men at de på dette tidspunktet ikke kunne «bære det nå». Men alt dette ville Ånden lære dem i tilknytning til det Herren allerede hadde sagt dem. Ånden ville utlegge for dem det ordet de hadde hørt av Jesus. Med ufeilbar klarhet ville han folde ut det som Herren så langt bare hadde lagt ned i dem som en spire.

Dette løftet til apostlene gir oss vissheten om at «apostlenes lære» og vitnesbyrd inneholder hele sannheten til frelse og bringer oss Jesu ord slik de er blitt talt. Herren selv har altså beseglet apostlenes vitnesbyrd som en ufeilbar kilde. Herren skal ha inderlig takk også for dette ordet. Vi trenger altså ingen nye åpenbaringer fra en pave, som de stakkars katolikkene blir bedratt med. Heller ikke skal vi lytte til svermeråndenes selvlagde, såkalte åpenbaringer fra Ånden. Nei, ved Den Hellige Ånd har vi i apostlenes ord, i vår bibel, fått den hele, fulle, ubeskårne sannheten. Der er kilden vi skal øse av, og som Guds Ånd alltid viser oss til.

V. 27 er nesten formet som et farvel. Den vanlige jødiske avskjedshilsenen lød slik: «Fred være med dere!» Men Herren gir den en dypere klang ved å føye til: «Min fred gir jeg dere.» Det er den freden han selv eide, også nå, overfor alt som lå foran ham, i kraft av sitt fellesskap med Faderen. Denne freden etterlater Herren liksom til sine som en arv, og han gir den til sitt folk ved sin Hellige Ånd.

For en herlig eiendom! Guds fred dag og natt, Guds fred midt i alle stormene fra djevelen, verden og kjødet, Guds fred i troen på at vi ved Jesus har en forsonet Gud og Far!

Når Herren føyer til: «Ikke som verden gir, gir jeg dere», vil det nærmest si at Herrens fredshilsen ikke bare er tomme, maktesløse ønsker og talemåter. Slik

var fredshilsenen i verdens munn, og slik lyder verdens «Gledelig høytid!» og lignende den dag i dag i all sin tomhet. Nei, hans fredshilsen er en virkelig, sann gave. Den gir det den nevner.

Verden har selv bare uro, bare tomhet og avmakt. Den «eier ingen lyst som kan fylle dette bryst». Verden kan røve freden der den kommer inn, men aldri gi den. Men det kan Jesus. Han kan gjøre det så stille og vakkert inne i hjertet, selv midt i det tunge. Har vi bare ham, da skal hjertet vårt ikke forferdes og ikke frykte (v. 27).

Herren forstod nok at læresveinenes hjerter ble tynget av det han hadde sagt: «Jeg går bort» (v. 2). Men han hadde jo også sagt: «Jeg kommer igjen» (v. 3). Og så skulle læresveinene, som han hadde sagt, glede seg over at han gikk til Faderen, nettopp også for hans skyld. For ved det gikk han opp til herligheten, selv om veien gikk gjennom den dype lidelsen.

Med dette ordet vil Herren minne dem om at det finnes en selvfornektelsens glede, der vi glemmer vårt eget savn over det gode som hender dem vi har kjær. Når Gud tar kjære mennesker fra oss hjem til seg, mennesker vi savner mye, da skal vi nettopp huske dette ordet av Herren og øve oss i å glede oss på deres vegne.

Men det er den forskjellen på Herrens bortgang og våre kjæres bortgang til Faderen at Herren gikk hjem til den herligheten han hadde hos Gud før verden ble til (17,5). Og fra Faderens høyre hånd er han virksom med sitt folk for å løfte oss opp til den samme herligheten. Derfor ble hans bortgang også en vinning for den lille hjorden som ble igjen på jorden. Kristi herliggjørelse er også hans folks herliggjørelse. Derfor skal ingen glede være større for oss, og ingenting være mer vårt mål, enn at Kristi sak og navn blir herliggjort og vinner fram.

Når Herren føyer til: «For min Far er større enn jeg», peker dette i denne sammenhengen åpenbart på den frivillige fornedrelsen Sønnen hadde underlagt seg for vår skyld. Disse ordene kan umulig brukes, slik kjettere har villet, til å vise at Jesus bare skulle være et menneske og ikke lik Gud. Nei, nettopp det motsatte ligger i dette ordet. For om en skapning på denne måten sammenlignet seg med den evige Gud, ville det tydelig nok være en gudsbespottelig dårskap.

Herren visste at hans bortgang til Faderen gjennom den dype fornedrelsen, helt til døden på korset, ville bli en tung anfektelse for læresveinene hans. Derfor understreker han for dem (v. 29) det han har sagt dem om sin bortgang: at han bare gikk bort for å komme til dem igjen, og at det var en bortgang til herlighet. Det sa han for at de skulle tro når alt dette nå var skjedd.

Nå skulle den siste store kampen med denne verdens fyrste stå. Det var ikke fordi djevelen hadde noen del i Jesus – nei, i ham fant han ikke en gnist av sitt vesen. Men for at kjærlighetens lydighet mot den himmelske Far skulle bli åpenbart for verden, gav Herren seg frivillig inn under djevelens og mørkets makt. Det skulle de vite: Når han nå brøt opp til den siste harde kampen, betydde ikke det at han var beseiret av verdens fyrste (v. 30–31).

Ved de siste ordene: «Stå opp, la oss gå herfra!» må vi tenke oss at Herren har reist seg fra nattverdbordet. Likevel kunne han ennå ikke rive hjertet sitt løs fra den lille hjorden. Mens han stod sammen med dem, talte han ennå det vi hører

i kap. 15 og 16. Så sluttet han med bønnen i kap. 17 før han forlot salen sammen med dem for å gå ut til Getsemane.

Vi ser hvor kjærlig Herren søker å hjelpe vennene sine til å se på hans bortgang, ikke med angst, som om det var et nederlag, men med forventning om seier og herlig frukt. Men på Herrens læresveiner merket en den gang, og merker en ennå, at denne verdens fyrste har mye i oss, mange festepunkter i vår syndige natur.

Men det skal være Herrens venners glade håp at den stunden skal komme – så sant vi blir i vår Frelsers kjærlighet – da også vi skal kunne si i likhet med vår store Herre: Nå har denne verdens fyrste slett ikke noe i meg mer. Derfor tok den syndfrie Frelseren vår synd på seg, for at alle djevelens panteretter i oss skulle bli drevet ut av hjertene våre for alltid, så sant vi vil høre Jesus til.

Salig, salig blir det møte hist,
når vi fri fra syndens onde gnist
en gang skal samles, Frelser, med deg,
glade i himmerik!

223. Vintreet med greinene som bilde på den inderlige foreningen med Jesus og mellom vennene hans innbyrdes (15,1–17)

Det er et yndig bilde Herren bruker her i denne avskjedsstunden, og hvor dypt har det ikke trengt inn i læresveinenes hjerter i den stille nattetimen!

Når Herren kaller seg det sanne vintre, kan det ligge den tanken i det at alle naturens ytre, timelige, skapte ting egentlig bare er et avbilde av Åndens verden. Vi har allerede pekt på dette tidligere ved Herrens lignelser: Det er de samme Guds tanker vi møter i naturen som i det åndelige, bare i en lavere form.

Men det kan også ligge en henvisning til den gamle pakt i dette ordet om det sanne vintreet. Den blir jo ofte sammenlignet med en vingård, nettopp fordi Kristus var til stede allerede i forberedelsens tider. Nå var oppfyllelsen kommet i ham.

Vintreet er et ydmykt tre, som holder seg lavere enn så mange andre trær. Men det bærer de herlige fruktene. Slik bøyde vår Frelser seg så dypt ned for vår skyld. Men denne fornedrelsen hans, helt til døden på korset, har båret de søte fruktene til oss: syndenes forlatelse, rettferdighet, fred og glede. Faderen er vingårdsmannen, som har plantet dette treet på jorden ved å gi sin enbårne Sønn.

Vår frelse avhenger av at vi kommer i den inderlige livsforbindelsen med Jesus, slik greinene er med vintreet. I den nye pakt blir vi podet inn i Kristus ved dåpen.

Men ikke alle podekvister slår an. Hos mange blir forbindelsen bare helt ytre på grunn av vantroen deres, så de ikke bærer frukt, kanskje bare blader, en ytre navnekristendom. Eller de lukker seg helt for forbindelsen med stammen. Men disse greinene tar vingårdsmannen til slutt bort (v. 2). Ved at de blir skilt fra stammen, er skjebnen deres avgjort. Det går dem som greinen som blir revet løs fra stammen: Den må dø helt og fullt og duger til slutt bare til ilden. La hver og en prøve seg selv om dette er bønnen i hjertet:

Akk, måtte jeg kun idelig
ved deg, min Jesus, henge!

Akk, måtte kun min sjel i deg
seg daglig dypt inntrenge!

Men vi hører også hvordan vingårdsmannen går fram med de greinene som bærer frukt. Også de får kjenne knivens snitt, men på en helt annen måte enn de ufruktbare greinene. For han skjærer bare bort villskuddene, «det selvgrodde», egenrådige, for at de skuddene som kan bære frukt, skal få desto mer vekst og kraft.

I v. 3 viser Herren at denne rensingen i sin dype grunn allerede var skjedd med disse apostlene hans, «på grunn av det ordet som jeg har talt til dere». Egenviljens makt var brutt i dem ved dette ordet, som de hadde tatt opp i seg. Det er også ordet som i dåpen er den rensende kraften i vannet. «Uten Guds ord er vannet bare vann.» Og hver den som med troen tar imot kraften i dette ordet av Herren, som er over vannet, han er ren av nåde ved denne troen.

Men som vi hørte i Joh 13 ved fotvaskingen, trenger likevel alle som er rene ved troen, den stadige, daglige rensingen. Husk det, Guds barn, når Gud bruker vingårdskniven hos deg: Herren har bare fredstanker med alle de fruktbærende rankene. Han renser deg bare for at du skal bære mer frukt og slik bli et rikere, lykkeligere og vakrere Guds barn.

Grunntanken i bildet samler seg i v. 4–6 om dette: «Bli i meg, så blir jeg i dere.» Det er vilkåret for å kunne «bære frukt». Får Jesu liv bare lov å strømme fritt inn i hjertet ditt, da bærer du «mye frukt». Da går det fremover mot oppfyllelsen av det Paulus taler om i Gal 2,20: «Jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg.»

Men Herren viser samtidig hvor dypt avhengige vi er av ham: «Uten meg kan dere intet gjøre.» Biskop Augustin sier om dette: «Herren sier ikke: Uten meg kan dere gjøre lite, men: intet.» Ingenting av det vingårdsmennene kaller frukt, kan vi frambringe av oss selv, hvor mye det enn kan ta seg ut blant mennesker. Med dette stemmer ordet i Fil 1,11: «… fylt av rettferds frukt ved Jesus Kristus, Gud til ære og pris.» Fruktens vesen er dels den indre, søte foreningen med Jesus i fortrolighet med Gud, dels vitnesbyrdet utad gjennom en ferd i Jesu spor, som kan bringe ære og pris til Gud (Matt 5,16).

Men hvordan blir vi i ham? Det kaster v. 7 lys over: «Dersom dere blir i meg, og mine ord blir i dere.» Å bli i Jesus er å la ordene hans bli i oss (se Joh 8,31), så vi bygger på disse ordene hans og lengter etter å leve dem.

I det som følger, blir det nå pekt på den salige frukten eller virkningen av å bli i Jesus på denne måten, sett fra forskjellige sider. Først et liv i bønnhørelse. Lever Jesus i oss, da springer også bønnen vår ut fra hans hjerte, og om en slik bønn vitner Guds Ånd at den er bønnhørt av Faderen. Det er lyse utsikter, bare vi blir i ham.

Men endemålet for all fruktbæring er at Gud blir herliggjort (v. 8), slik vi også nevnte det før ut fra Fil 1,11. «Og dere skal bli mine disipler», sier Herren. Et troende menneske både er Herrens læresvein og blir det, på én gang. Som Luther sier: «Livet som Herrens læresvein består i å bli sunn – ennå skinner ikke alt blankt, men det er i ferd med å bli pusset blankt.» Det vi er innvortes, skal mer og mer bli åpenbart utvortes i livet.

Fra v. 9 av blir ordet «Bli i meg» byttet ut med et enda rikere uttrykk, nemlig: «Bli i min kjærlighet», det vil si i den kjærligheten Jesus har til oss. Og hvor stor denne kjærligheten er, blir sagt oss i begynnelsen av v. 9 med dette uendelig store ordet: «Likesom Faderen har elsket meg, så har jeg elsket dere.» Den evige strømmen av guddomskjærlighet som går fra Faderen til Sønnen, strømmer videre inn i Sønnens læresveiner.

Men i v. 10 blir vi igjen minnet om vilkåret for å bli i denne kjærligheten. Det er hjertets lydighet etter Frelserens hellige eksempel («likesom jeg har holdt fast på min Fars bud og blir i hans kjærlighet»).

I v. 11 blir det pekt på en ny frukt av troens forening med Jesus, nemlig gleden, den fullkomne gleden. Det er Jesu egen glede («min glede»), den glade frimodigheten han selv har i sitt kjærlighetsfellesskap med Faderen. Den skal bli i vennene hans i og med ham selv. Og etter hvert som Jesu liv blir mer inderlig i oss, vokser også denne gleden vår fremover mot fullkommenhet.

Vi har sett bønnens fortrolighet (v. 7), troens lydighet (v. 10) og den himmelske gleden (v. 11) bli nevnt som noe som er knyttet til at Jesus blir i oss. Enda en frukt nevner Herren i v. 12 og 17 – en gave og samtidig, som alltid, en oppgave – nemlig kjærligheten til hverandre.

De levende greinene på treet blir jo forbundet ved den samme saften fra stammen. Men det er ikke noe indre samliv mellom de levende og de tørre greinene, selv om de sitter nær hverandre utvortes. I den døde greinen er jo alle de små kanalene tilstoppet som saften fra stammen skulle gå fram gjennom. Men når Jesu kjærlighet strømmer gjennom alle levende greiner, blir de dermed også forbundet i kjærlighet til hverandre. Frelserens kjærlighet er både kilden og målestokken for denne kjærligheten mellom Jesu læresveiner («likesom jeg har elsket dere»).

Herrens nattverd er det sakramentet som i særlig grad oppfyller ordet her om det dype forholdet mellom stammen og greinene. Som det står i salmen vår: «Det bord, det er min sjelekraft, der får jeg av mitt vintre saft.» Men derved blir Herrens nattverdbord også i helt særlig grad den kraften som binder alle Jesu læresveiner sammen.

I v. 13 blir denne Jesu kjærlighet sett i lyset fra Golgata. Den største kjærligheten er den som setter livet til for vennene, og så stor var Jesu kjærlighet. Visst døde han for alle. Han døde «for ugudelige» (Rom 5,6), døde for oss mens vi ennå var overtredere. Men hans død blir bare til frelse for dem som slipper ugudeligheten og overtredelsen og blir hans ærlige venner.

Kjennetegnet på Jesu sanne venner blir i v. 14 igjen beskrevet som hjertets lydighet («Å, lær meg, Gud, å ville hva du vil!»). Prøv deg selv, kjære leser, om du hører til Herrens ekte venner! Det finnes nok av uekte venner. De viser nettopp sitt uekte sinn ved stadig å sette egenviljen, verdens vilje, over Jesu vilje når det gjelder i livets alvorlige prøver.

I v. 15 blir det pekt på enda en salig frukt, som vokser fram og modnes ved det inderlige livsfellesskapet mellom Jesus og sjelen: at sjelen blir dratt stadig dypere inn i Herrens fortrolighet, til å forstå tankene hans og få lys over hans underfulle veier. Herren gjør forskjell på tjenernavnet og vennenavnet. Tjene-

ren vet ikke hva hans herre gjør. Han adlyder sin herres befalinger uten å være innviet i grunnen og hensikten med dem.

Visst opphører aldri tjenerforholdet til Herren i et Guds barns liv. Men etter hvert som vi trenger dypere inn i Herren som vår stamme, vårt vintre, blir tjenerforholdet løftet opp til samtidig å være en venns stilling. Vi har et vakkert bilde på det i Paulus' brev til Filemon. Der legger han inn et godt ord for den bortløpne trellen Onesimus, som var blitt et troende menneske ved å høre den fangne Paulus forkynne.

Da Onesimus ble omvendt, forstod han at han måtte vende tilbake også til sin jordiske herre. Det falt så mye lettere for ham, fordi Filemon jo også var en troende kristen. Men da skriver Paulus slik til Filemon: «Kanskje ble han nettopp derfor skilt fra deg for en stund, for at du kunne få ham igjen til evig eie – og da ikke lenger som trell, men som mer enn en trell: som en elsket bror» (Filem 15–16).

Der har vi nettopp et lite avbilde av det Herren peker på her. Et Guds barn er Herrens tjener, men mer enn det: også hans venn, hans lille bror eller søster. Slik behandler han oss jo som en kjærlig venn. Hans herremakt over oss er kjærlighetens tvingende makt. Men det er en vekst å leve seg slik inn i vennskapet med Herren: å kjenne ham bedre og bedre, bli mer og mer fortrolig med hans sinn og tanke, og se dypere inn i de visdommens skatter som i ham er kommet til oss fra vår Far i himmelen.

Allerede i Luk 12,4 brukte Herren tiltalen «mine venner». Men ved ordet her har dette navnet fått sin dype mening festet: som en tjeneste av kjærlighet for hans kjærlighets skyld, han som elsket oss først.

I v. 16 peker Herren på noe som gjorde læresveinenes livsfellesskap med ham enda tryggere, nemlig hvor det sprang ut fra: Det var ikke kommet fra den svake menneskeviljen, men fra den sterke guddomsviljen. «Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere.» Det ligger på én gang en salig oppmuntring i dette, og en hvile for sjelen. Samtidig er det en hjelp til å bli i det ydmyke sinnet som kjenner seg helt avhengig av Herren. Et slikt sinn stoler ikke på at det selv holder fast ved Herren, men først og fremst på at Herren holder fast på oss.

Og av dette følger også det store målet han har satt for oss: at vi skal «gå ut og bære frukt», og det en frukt som skal «vare». Mennesker kan begynne uten å fullføre. Men der Herren får lov, er han ikke bare troens opphavsmann, men også dens fullender. Det er han som skaffer oss bønnhørelse for bønnene våre. Det er hans kjærlighetsbud som er den makten som holder vennene hans sammen (v. 16–17).

Altså virker Jesus en evig frukt hos alle sine sanne venner. Det er ikke en frukt som faller av, men en frukt som skal modnes til herlig sødme og skjønnhet, Gud til ære og pris ved Jesus Kristus. Med rette er det blitt sagt: «Bildet av vintreet er et av de herligste Herren har brukt. Men det aller herligste er likevel at det ikke bare er et bilde, men en levende virkelighet.»

Bli hos meg, kjære Herre Krist,
at jeg kan frukter bære!
Du er min rot, jeg er din kvist

og kan deg ei unnvære;
du vintre i Guds urtegård,
fra deg jeg saft og styrke får,
kan uten deg ei trives.

224. Verdens hat (15,18–27)

Herren har talt om kjærlighetsfellesskapet mellom seg og læresveinene og mellom dem innbyrdes. Nå vender han blikket deres utover mot verden og sier dem klart hva de må være forberedt på fra den kanten. Verdens hat skal bli lodden for Jesu læresveiner, og det kan ikke bli annerledes (v. 18–20). Verden har hatet vår store Mester, og da vil den også hate læresveinene hans.

Herren minner læresveinene om et ord han hadde sagt til dem tidligere (v. 20): «En tjener er ikke større enn sin herre.» Samme kveld hadde han brukt dette ordet i en annen sammenheng (Joh 13,16), nemlig om den tjenende kjærligheten. Men i samme mening som her hadde han brukt det da han sendte ut de tolv (Matt 10,24–25).

Slik verden hadde stilt seg til ham, vil den også stille seg til læresveinene hans. Erfaringen stadfester Herrens ord. Læresveinene hans møter, som han, mange fiender av sannheten. Men de møter også noen som blir sannhetens venner og vender om fra sin villfarelse, så de «holder fast på» det ordet vi bringer dem.

Den dype grunnen til verdens hat avslører Herren i v. 19. Verden elsker sitt eget. Men Herrens sanne venner er ikke lenger av verden. De har en annen ånd, en annen vei, et annet mål og et annet liv enn verden, for Herren har dratt oss ut av verdenslivet. «Derfor hater verden dere», sier Herren.

Luther sier om dette verset: «Dette skriftordet er verdt 100 000 gylden, ja, det kan ikke betales med gull. Her feller Herren selv den dommen over oss at vi ikke er av verden, og kjennetegnet på det er at den hater oss. Det er en stor og herlig trøst at vi blir hatet for hans skyld, fordi han har utvalgt oss og skilt oss ut fra verden.»

Det verden hater hos Jesu venner, er slett ikke det syndige hos oss. Nei, det kan den godt bære over med, bare en følger den. Verden er svært tolerant overfor synd hos sine egne. Men det fryktelige er nettopp at den hater det hellige, Jesus-livet i Guds barn, fordi det vitner mot dens eget liv. Det er ille for verden selv.

Men Guds barn må ikke klynke, som om det hendte oss noe merkelig, når verdens hat melder seg – enten det nå viser seg på den grove måten med ytre vold eller på den fine måten med bitre ord. Verden er fordervet, og derfor kan Herrens sak bare vinne fram gjennom alvorlige kamper. Verdens hat blir derfor et kjennetegn på en sann læresvein av Herren.

Riktignok hører vi om menigheten i Jerusalem at den i den første tiden var «velsett av hele folket» (Apg 2,47). Men det varte bare en liten stund, til folket for alvor skjønte at det gjaldt omvendelse. Da ble det bare en mindre flokk som holdt fast ved Ordet, mens den store mengden viste det bitreste fiendskap. Slik vil det alltid gå. Herrens ord får rett.

En finner også mennesker som en tid kan gå med i en viss velvilje. Men vender de ikke helt om, skal det sikkert vise seg at hjertene til slutt åpenbarer sin bitterhet mot de sanne Guds barn, som ikke kan slå av på kravet om en hel omvendelse.

For Guds barn skal det være et svært betenkelig tegn når vi merker at verden viser oss et stadig vennligere ansikt uten selv å ville vende om. Et Guds barn skal og kan vinne verdens respekt, men aldri i lengden dens gunst og yndest. Den kan bare kjøpes på sannhetens bekostning. Blir verden velvillig mot oss, må vi prøve oss selv alvorlig: Er det noe av vårt eget, det kjødelige, det som også er verdens eget, som igjen er i ferd med å få makt i oss? Er saltet i ferd med å miste kraften sin, og skillet i ferd med å bli visket ut?

Den store trøsten for Herrens læresveiner under verdens hat er, som Herren understreker en gang til i v. 21, at de lider dette for Jesu navns skyld. I ordene «for mitt navns skyld» ligger det kraft til å bære. Men det ligger også en alvorlig påminnelse om å prøve seg selv. For bare når det er sikkert at hatet kommer for dette navnets skyld, kan det bli en trøst som bærer oss – ikke når det kommer av vår egen dårlighet. Derfor sier jo Herren også i Matt 5,11: «Ja, salige er dere når de … lyver allslags ondt på dere for min skyld.»

For verden selv er dette hatet et vitnesbyrd om hvor fremmed den er blitt for Gud. Ofte roper verden på Gud samtidig som den hater Jesus-livet, innholdet i Jesu navn, slik den møter det i Ordet og hos de hellige. Den blinde verden ser ikke at dette Jesus-livet nettopp er sendt til jorden fra Gud. «Fordi de ikke kjenner ham som har sendt meg», sier Herren.

I v. 22–25 viser Herren at verdens hat mot ham var uten unnskyldning. For han var kommet til dem både med sannhetens ord og med slike underfulle gjerninger som «ingen annen» hadde gjort. De hadde hørt Ordet og sett gjerningene, og likevel hatet de ham og hans Far i himmelen. Men også dette var forutsagt i loven. Det står her for hele Det gamle testamente, som i Joh 10,34. I Davids gamle salme, Sal 35,19, tales det jo om dem som hatet ham uten årsak. Dette ble nå oppfylt på Davids sønn.

Herrens ord i v. 23, «Den som hater meg, han hater også min Far», blottlegger for alvor vantroens uhyre skyld. Den har ingen unnskyldning der Ordet har lydt og Herrens gjerninger er blitt åpenbare. Det skorter på viljen: En vil ikke ha med Jesus å gjøre. Men han kom som den himmelske Fars utsending. Slik en stiller seg til ham, stiller en seg da til ham som sendte ham (se Joh 5,23; uttrykket der, «ikke ærer Sønnen», er her avløst av «hater», for synden var nå moden).

Merkverdig er Herrens ord, som han gjentar to ganger: «da hadde de ikke synd» – hvis han ikke var kommet og hadde talt til dem og gjort sine gjerninger blant dem. Det Herren mener, er selvsagt ikke at de da hadde vært syndfrie. Han mener at de da hadde handlet i uvitenhet og ikke hatt forherdelsens synd på

seg. Det er jo nettopp denne bestemte synden det er tale om her, slik tilføyelsen viser: «Men nå har de ingen unnskyldning for sin synd.»

I sitt ord skiller Herren alltid mellom skyld en ikke visste om, og skyld en visste om, slik vi hører det så tydelig i Luk 12,47–48. Han er en rettferdig dommer, og vektskålen hans veier nøyaktig. Også i våre dager er det jo forskjell på vantroen i de soknene der Herrens ord ennå ikke har lydt, og der det har lydt og Herrens gjerning til synderes frelse har gitt seg til kjenne.

Kapitlet slutter (v. 26–27) med et nytt nådeløfte om Talsmannen. Gjennom ham skulle vitnesbyrdet føres videre, så hvert eneste vantro menneske etter hvert skal bli fratatt enhver unnskyldning. Guds sannhets Ånd, Den Hellige Ånd, er det store vitnet om Jesus. Han vitner ikke bare inne i menneskehjertene, men også gjennom de menneskene der han har fått lov til å vitne om omvendelse til frelse. Guds Ånd taler ikke ut i løse luften, men gjennom de levende vitnene.

Så føyer Herren til: «Men også dere skal vitne.» Ved å bli redskaper for Ånden, det store vitnet, blir Herrens sanne troende de små vitnene på jorden. I Guds rike gjelder en alminnelig vitneplikt. Den er samtidig de helliges alminnelige verneplikt.

Tilføyelsen «for dere har vært med meg fra begynnelsen» sier oss at Ånden ville ta av det Herren allerede hadde sagt apostlene, og gjøre det klart. Ånden virker altså stadig i inderlig tilknytning til Jesu ord (se Joh 14,26).

Ånden bruker ikke de menneskelige vitnene som en skriver bruker pennen sin, ikke som døde redskaper. Han bruker dem som levende redskaper, så hvert vitnes særpreg blir helliget og brukt i tjenesten for det store vitnearbeidet. Det ser vi så tydelig i de forskjellige evangelieberetningene. Det er det samme lyset fra Ånden, men det blir fullkomment nettopp gjennom de forskjellige vitnenes personligheter. Slik kommer både den guddommelige og den menneskelige siden fram på én gang i troens vitnesbyrd: det underfulle samarbeidet mellom det store vitnet og de små vitnene.

Men dette ordet, «for dere har vært med meg fra begynnelsen», minner også om at det ikke er de nyvakte som skal gå i spissen i vitnesbyrdet. Det skal de som har gjort erfaringer gjennom et lengre samliv med Herren, og som er blitt grunnfestet i livet med ham.

Ved dette vitnesbyrdet som føres videre, blir verden, som sagt, uten unnskyldning. Men for Herrens venner er dette løftet til alle tider en salig trøst: løftet om den store forbundsfellen, den mektige allierte, sannhetens Ånd. Så kan vi frimodig bære vitnesbyrdet fram. For gjennom vitnesbyrdet fra våre fattige lepper vitner Guds mektige Ånd og overbeviser hjerter.

Men derfor har de gamle fedrene rett når de satte opp tre punkter for en rett forberedelse til en preken. Det første er bønn, bønn om lys og kraft fra Guds Ånd. Det andre er ettertanken, det åndelige arbeidet, som ikke kan hoppes over. For som et kraftig vitne fra gamle dager sa: «Den Hellige Ånd vil ikke hjelpe de late predikantene.» Det tredje er prøvelsen: fristelsen og kampen som alltid følger den som vil stå fram som Herrens vitne. Det er jo et slag mot mørkets makter hver gang vitnesbyrdet blir båret fram.

I v. 26 blir «sannhetens Ånd» omtalt som den som «utgår fra Faderen». Presensformen «utgår» viser at det er tale om Åndens evige forhold til Gud i sitt vesen. Men at han blir sendt for å være Guds talsmann for sannheten i Kristus, skjer i tiden. Derfor brukes framtidsformen like før: «som jeg skal sende dere fra Faderen». Ja, for en nåde at denne evighetens Ånd i Kristus vil legge guddomsfylden inn i fattige menneskehjerter og gjøre sine storverk ikke bare i oss, men også ved oss fattige syndere! Så skal dette være Guds barns stadige bønn:

Kom, sannhets Ånd, og vitne gi
at Jesus Kristus er vårt liv,
og at vi intet annet vet
enn ham, vår sjel til salighet.

225. Herren skildrer videre de trengslene som skulle komme over læresveinene hans (16,1–4)

I v. 1–4 taler Herren videre til læresveinene sine om den forfølgelsen som skulle ramme dem fra den forblindede verdens side (v. 2–3). Men samtidig viser han hvorfor han har sagt dem det så nøye på forhånd (v. 1 og 4). Det skulle ikke komme uventet på dem. De skulle forstå at dette ikke kunne unngås. Slik kunne Herrens forutsigelse bli en hjelp for dem mot anstøtet, en hjelp til ikke å bli rokket i troen på Frelseren som sannheten og som den hvis sak til slutt skulle seire.

Herren nevner noen enkelte trekk ved den forfølgelsen som skulle komme. Han nevner utstøting fra synagogene (se Joh 9,22), ja, til og med martyrdøden, som stundom ble ført over Herrens venner under en kappe av falsk gudsfrykt. Ja, så forblindet kan verden være overfor Jesus (v. 3), så forblindet i from selvrettferdighet og fariseersinn, at den ofte har myrdet Jesu venner under skinn av å «gjøre Gud en dyrkelse». Det ble de forblindede jødene et bevis på.

Men vi ser det jo også innenfor selve den ytre kristenheten. Tenk på alle de mange tusener av evangeliets venner som paven i Roma har latt bøddlene sine pine og brenne under skinn av nidkjærhet for kirken. De såkalte «autodafeene», den skjendige brenningen av Herrens venner, ble innledet med en «gudstjeneste». Og etter den blodige «Bartolomeusnatten» i Frankrike, da protestantene ble myrdet i tusentall, holdt de lovprisningsgudstjenester i kirkene.

Luther sier om dette: «Det verste av alt, sier Herren, skal være at det vil se ut som om dere hadde Gud mot dere, og at de andre vil synge Te Deum laudamus (O store Gud, vi lover deg), som om de hadde gjort Guds vilje og velbehag.»

Det fortelles at da Jan Hus ble ført til bålet for evangeliets skyld, hørte han en bonde si til sønnen sin: «La oss nå til Guds ære hjelpe til med å bære ved til kjetterens bål!» Da gikk et vemodig smil over ansiktet til Hus. Herrens ord her i v. 2 kom ham sikkert i hu.

Til alle tider, og ikke minst i vår tid, har sannhetens vitner ofte sine farligste fiender i dem som sier at de kjemper for den «milde», etter menneskers syn avdempede «gudsfrykten». For talsmennene for denne falske fromheten står Jesu hellige som fanatikere, dømmesyke mennesker som må bekjempes. Hvor

tydelig merker vi ikke dette nettopp i våre dager! Stadig flere røster arbeider for å gjøre kristendommen moderne, tilpasset «tidsånden». Og de gjør det under from maske, så de bedrar andre mens de selv er bedratt.

Men Guds barn skal legge merke til at det står: «De skal utstøte dere av synagogene.» Der har Herrens troende fått et viktig fingerpek for forfallstider i kirken, en advarsel mot å tre ut på egen hånd og i utide. Først når det finnes tvingende grunner, gir Herrens ord medhold i det.

Når Herren i v. 4 sier: «Men dette sa jeg dere ikke fra begynnelsen av, fordi jeg da var hos dere», kunne en innvende at Herren jo alt i Bergprekenen priste dem salige som kom til å lide forfølgelse for rettferdighets skyld. Det samme hadde han gjentatt ved flere anledninger (se Matt 10 og mange andre steder). Men mellom alle disse forutsigelsene og denne her var det likevel en stor forskjell. Hittil hadde læresveinene selv gått fri, for all forfølgelse hadde kommet over Jesus. De hadde sittet som kyllingene under hønens vinger. Men nå, da han selv gikk bort fra dem, skulle de få erfare trengselen som aldri før.

Slik hadde Herren aldri stilt dem det like for øynene som nå. Tidligere hadde det, som sangeren sier, heller vært som da «korset stod skjult mellom løv i det fjerne». Men så skulle de også få kraften fra det høye som aldri før, når Herren kom til dem i Talsmannen, Den Hellige Ånd. Om det taler Herren videre til dem i det som følger.

226. Den Hellige Ånds gjerning overfor verden og overfor Guds folk (16,5–15)

Herren begynner (v. 5–7) med å minne dem om noe de glemte i sorgen over at han gikk bort: Det at han gikk bort til Faderen, skulle også bli til så stort gagn for dem. For så lenge han vandret i tjenerskikkelsen, kunne han ikke komme til dem i Ånden slik han siden skulle gjøre, når han sendte dem Talsmannen, Den Hellige Ånd, fra Faderen.

Ordet i v. 5, «Og ingen av dere spør meg: Hvor går du hen?», må helst forstås som en stille bebreidelse fra Herren. I bare sorg glemte de å se opp til herligheten hos Faderen. Riktignok hadde Peter spurt slik i Joh 13,36 og Tomas i 14,5. Men ingen av dem hadde spurt på den rette måten, med tanken vendt oppover. Tanken var vendt nedover i sorg.

Herren vil liksom ha spørsmålet fram på en ny måte, så de skulle se at han ikke bare gikk bort for sin egen herliggjørelses skyld, men også for deres, ja, for alle sjelers gagn. Og nå taler han til dem om Åndens gjerning, først overfor verden (v. 8–11), deretter overfor læresveinflokken (v. 12–15).

Herren taler hele tiden om Den Hellige Ånd som en person («Og når han kommer, skal han …»), ikke bare som en kraft, og som Gud sammen med Faderen og Sønnen.

Åndens gjerning overfor verden er tredelt. «Han skal overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom» (v. 8). Det er ikke Åndens gjerning å bevise noe for verden, men å overbevise.

«Bevis» hører hjemme på forstandens ytre område. Slike krever verden ofte, men dem gir ikke Ånden, for troen er en hjertesak. Der nytter bevis slett ikke. Nei, der trengs en makt som overbeviser, som treffer midt i menneskets personlighet, så mennesket i dypet ser hva sannheten er, selv om det ikke vil bøye seg for den. Herrens venner skal vitne for verden, men så skal vi også tro at Herrens Ånd overbeviser verden. I dette at verden blir overbevist, ligger Guds Ånds seiersgang i Ordet.

Det første verden må bli overbevist om hvis den skal bli frelst fra å fortsette å være verden, er synden. Bare syndere ber om nåde. En må begynne med å erkjenne sannheten om seg selv. Men her skal vi legge merke til at Guds Ånd

fører all synd tilbake til den store grunnsynden: vantroen overfor Jesus («fordi de ikke tror på meg»). Av seg selv kan verden nok se synd i mange andre overtredelser. Men at vantro overfor Jesus er den verste forbrytelsen, den som fordømmer et menneske, den skjulte roten til all annen synd – det kan ikke verden se ved egen fornuft eller kraft.

Det er jo nettopp det vekkelsen består i: at en synder får øynene opp for sin vantro, for det grufulle i hjertets hardhet og kulde overfor Jesu kjærlighet. Men det er også dette som vekker anstøt hos så mange av verdens barn. De mener nemlig at en kan være like god uansett hvordan en stiller seg til spørsmålet om Jesus. Åndens røst kjennes på at den taler om vantroen som det forferdeligste av alt. Har du da latt deg overbevise om dette av Ånden, og er det klangen i ditt vitnesbyrd?

Det neste Ånden overbeviser verden om, er rettferdighet – men om Jesu rettferdighet. Han var ikke en synder, slik de sa (se Joh 9,24: «Vi vet at denne mannen er en synder»). Han var den rene og rettferdige, som gav seg selv for de urettferdige og dermed er blitt alle synderes eneste rettferdighet for Gud. Om dette overbeviser Ånden ved å peke på at Jesus gikk bort til Faderen gjennom døden til herlighet, og ved å peke på at han virker seirende også som den usynlige Herre («fordi jeg går til Faderen, og dere ser meg ikke lenger»).

Har Ånden da fått overbevise deg, kjære leser, om Jesus Kristus, den rettferdige, som den soning Gud har godkjent for dine synder og for hele verdens? Og er det klangen i ditt vitnesbyrd at du «intet annet vet enn Jesus deg til salighet»?

Men for det tredje overbeviser Ånden verden om dom, «fordi denne verdens fyrste er dømt». Det er den stadige klangen i det Guds Ånd taler: Slangens hode er knust. Denne verdens fyrste har falt inn under dommen og har mistet sin rett over oss mennesker i kraft av Jesu død og oppstandelse for oss. Derfor er det nå mulig for hver den som tror, å forsake og stå imot den gamle løgneren ved kraften i Jesu navn.

Men det er ikke bare mulig, det er også nødvendig for hver den som i troen vil nyte godt av Frelserens rettferdighet. Det må skje et brudd med denne verdens fyrste og hele hans vesen, for det er dømt av Gud. En kan ikke tjene to herrer. En kan ikke elske verden og dens lyst om en vil være Jesu læresvein. Det må kamp til både mot verdens vesen inne i oss og omkring oss, «så sant en hisset vil finne sin fred i Jesu skjød». Slik overbeviser Guds Ånd.

I gamle dager ble alt godset i det vanhellige Jeriko lyst i bann av Gud og kunne ikke beholdes uten at en ble rammet av Guds dom. Slik må djevelen og alt hans vesen og alle hans gjerninger forsakes. Har Ånden også fått overbevise deg om dette? Og er det da blitt klangen også i ditt vitnesbyrd?

Når en synder har bøyd seg for denne overbevisningen fra Ånden på alle disse tre punktene, så den er blitt hjertets overbevisning og vilje, da er en kommet til sannhets erkjennelse. Da er en ikke lenger av verden, men hører til Jesu læresveiner, og Guds Ånd vitner med deres ånd at de er Guds barn.

Og så kommer en inn under en ny gjerning av Ånden, den Herren peker på i v. 12–15: Åndens arbeid i Jesu læresveiner med å veilede dem «til hele sannheten», som grunnteksten egentlig sier, til full klarhet.

Herren hadde sagt læresveinene sine det de hittil hadde kunnet bære. Et lite barn kan ikke på én gang romme alt vi eldre har å si det. Det må ledes fram litt etter litt om det ikke skal bli overveldet. Slik bærer også Herren seg at i sin dype visdom. Også apostlene taler om «melken» til de små, til barna i Kristus, og skiller mellom den og den harde, faste føden (1 Kor 3,1–2 og Hebr 5,12–14).

Men det ligger slett ikke i dette, slik pavekirken har villet legge inn i det, at en skulle ha noe mer enn evangeliet og Skriften. Tvert imot står det jo uttrykkelig i v. 13 at Ånden «skal ikke tale av seg selv», men «det han hører, skal han tale».

Alt han meddeler, er fra Gud i Kristus. Det er bare de falne åndene som taler og handler av seg selv, til sin egen undergang. Derfor sier Herren også: «Han skal ta av mitt og forkynne det for dere», og han forklarer dette «mitt» slik at det betyr det samme som «alt det som Faderen har» (v. 14–15).

Uttrykket «hele sannheten» (v. 13) sier oss at det under Guds nåværende husholdning ikke vil bli åpenbart noen ny sannhet som ikke står i apostlenes ord.

Men i uttrykket «hele sannheten» ligger det også at Ånden ikke bare veileder Herrens læresveiner til en stadig dypere erkjennelse av den frelsen som er fullbrakt. Han veileder dem også til den frelsen som skal nås, til Guds folks håp. «De kommende ting skal han forkynne dere», sier Herren. Altså også profetiene om Guds rikes framtid og herlige fullendelse (se Johannes' åpenbaring).

Men summen og kjernen i hele Åndens forkynnelse er Jesu herliggjørelse. «Han skal herliggjøre meg», sier Herren. Han skal gjøre Jesu navn stort og herlig i menigheten, for den og ved den. All Åndens gjerning er knyttet til Jesu navn, og på det kjennes sannhetens Ånd. Det er Jesu kongelige herredømme i menneskehjertene Ånden virker for. Alt som vil gå ut over evangeliet om Jesus, den korsfestede og oppstandne Herre, er ikke av Den Hellige Ånd.

Med rette er det blitt sagt at «her har vi liksom en hemmelighetsfull kappestrid i guddommelig ydmykhet. Sønnen søker ikke annet enn å herliggjøre Faderen, og Ånden bare å herliggjøre Sønnen».

For en salig trøst det var for Herrens lille læresveinflokk i alle disse ordene om sannhetens Ånd! Ennå lå så mye i tåke for dem, som vi hører i v. 17–18. De forstod heller ikke ennå ordet hans riktig. Men da Ånden kom, gikk det som når solen kaster glansen av strålene sine ut over et landskap som før lå innhyllet i tåke. Så vil også vi be:

«Gud Hellig Ånd, å kom
med klarhet fra det høye;
driv sorgen fra vår sjel
og tåken fra vårt øye!»

227. «Om en liten stund» (16,16–33)

Det er gjensynet etter «en liten stund» Herren taler om. Hvilket gjensyn? Den første «lille stunden», da de ikke skulle se ham, peker på at han gikk bort gjennom døden for oss. Men den neste «lille stunden», da de skulle se ham igjen – peker den på gjensynet etter oppstandelsen, eller på at Herren kommer ved Den Hellige Ånd?

Blant læresveinene var det spørsmål om hvordan dette skulle forstås (v. 17–19). Men bildet med kvinnen (v. 20–22), som får smerten vendt til så stor glede at hun ikke lenger minnes trengselen, ser ut til nærmest og først å peke på den usigelige gleden læresveinene fikk da de møtte den oppstandne Frelseren. Men riktignok ble denne gleden snart avløst av gjensynsgleden i Ånden på pinsedagen.

Verden gledet seg da det het at Jesus fra Nasaret var død på korset. Da hadde Herrens lille læresveinflokk en uhyre tung stund. Da satt de bak lukkede dører med gråt og klage. Men slik det gikk den gangen, skal det alltid gå: Verdens glede blir til slutt til sorg, men Guds barns sorg til salig glede. Dette gjentar seg ofte, både i det enkelte menneskets historie og i hele kirkens.

Når et menneske blir vakt til erkjennelse av sin synd, gjelder det visselig at

klynke og klage
netter og dager
må den som våkner på avgrunnens rand.

Og da gleder verden seg ofte og sier: Ja, der kan vi se hva det fører til! Men når sorgen blir avløst av troens fryd, så dette går i oppfyllelse:

synge og kvede,
gråte av glede
må den som hviler i Frelserens favn,

da undrer verden seg. Men Guds barn angrer ikke den sorgen etter Guds sinn som virket omvendelse til salighet. Da er i sannhet alle de åndelige fødselsveene glemt i glede over at troens menneske er brutt fram.

Også i kirkens historie kan det komme tider da Guds menighet liksom ser ut til å være så ensom og forlatt, mens vantro og ugudelighet tumler seg. Men når nye vekkelsestider bryter fram, og en forstår at nettopp den trange tiden var veien til gleden, da er det jubel i Guds folk. Hvor ofte har ikke store, nye livsbevegelser gått gjennom martyrblod som såkorn (se Kina i våre dager)!

Aller størst skal dette oppleves når den fryktelige tiden under Antikrists redselsregime bryter inn i de siste dager. Når Herren så til slutt kommer igjen med den evige sommertiden, går ordet igjen i oppfyllelse om at trengselen skal være glemt i gleden: «Da skal jeg glemme den sorgfulle jord, hvor mye jeg klaget og stred.» Og da går ordet i oppfyllelse i sin fulleste herlighet: «Ingen tar deres glede fra dere.»

I v. 23–28 taler Herren uten bilde, med klare ord, om hva framtiden skulle bringe. «På den dagen» peker på det tidspunktet da den oppstandne Frelseren skulle stå midt blant dem i sin forklarede skikkelse, og snart etter sende dem sin Hellige Ånd. Da skulle de ikke lenger spørre ham, slik de så ofte hadde gjort mens han vandret med dem. Da var det nye avsnittet begynt i læresveinenes liv, da lyset fra det høye strålte fram inne i dem og spredte tåkene.

At dette nye avsnittet begynte alt ved gjensynet etter oppstandelsen, går også fram av Joh 20,22. Der åndet Herren på dem den første påsken og sa: «Ta imot Den Hellige Ånd!» – selv om denne gaven først ble åpenbart i sin fulle herlighet på den første pinsedagen. Da skulle også bønnen deres bli en bønn til Faderen i Jesu navn, i en dybde som aldri før, og føre til en fullkommen glede.

Først da Ånden ble utøst, ble læresveinene i sitt innerste vesen smeltet sammen med Herren, som grenene med stammen. Slik kunne de i sannhet be i hans navn, på hans vegne og med hans fullmakt. Med disse ordene gir Herren læresveinene sine fullmakt til å be i hans navn, og en slik bønn kan ikke annet enn bli bønnhørt. For Faderen hører alltid sin Sønn (Joh 11,42).

Med rette er det blitt sagt: En jordisk far ville gjøre mye for den som kunne vise ham seglet og håndskriften til hans eneste, kjære sønn, og som kunne komme med brev fra denne sønnen om at dette mennesket var blitt ham kjært som en bror. Men den himmelske Far gjør alt for den som kommer i den Enbårnes navn, med hans segl og brev. Det borger Herrens «Sannelig, sannelig» oss for.

Målet for en læresvein av Jesus må da være at all bønnen hans blir bønn i Jesu navn, for da er den bønnhørt. Og slik vil Ånden lære oss å be.

Men vi er tungnemme og kommer nok ofte fortsatt med bønner i vårt eget navn. Slik var det da Johannes og Jakob ville be om ild fra himmelen til å fortære de gjenstridige samaritanerne (Luk 9,52–54), eller da de med moren som talsmann ba om å få de to plassene nærmest tronen hans i Jesu rike (Matt 20,20).

Men også i dette vil sannhetens Ånd veilede oss til hele sannheten og gi oss vekst i vår Frelsers nåde og kunnskap, så bønnen vår mer og mer kan bli en bønn som blir bønnhørt.

Herren viser (v. 25) til at timen var nær da den åndelige erkjennelsen hos dem skulle bli full og fri. Da trengte han ikke lenger å tale til dem i lignelser, og det skulle nettopp falle sammen med bønnen i hans navn. Det er Den Hellige Ånds tider Herren peker fram mot, den Ånd som Herren fortsatt taler til oss gjennom i sine venner.

Merkverdig er dette ordet fra Herren: «Og jeg sier dere ikke at jeg skal be Faderen for dere. For Faderen selv elsker dere» (v. 26–27). Med dette sier Herren at der han lever i et hjerte, og der hjertet tilegner seg hans liv, trengs det ikke

lenger noen særlig forbønn fra hans side. Der skal ikke forholdet til Faderen stadig grunnlegges på ny ved Sønnens forbønn. Det troende mennesket er gjennom Sønnen kommet helt inn til selve farshjertet.

Likevel har vi jo også ord som viser at Kristi forbønn fortsatt er virksom, særlig disse tre: Rom 8,34, Hebr 7,25 og 1 Joh 2,1. Men nettopp det siste ordet gir oss nøkkelen til den rette forståelsen, for der står det jo: «Og hvis noen synder, har vi en talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige.»

Kristenlivet leves jo ennå ikke på evighetens høyder. Vårt eget gir seg fortsatt sørgelige utslag, selv om det er korsfestet (Gal 5,24). Nettopp fordi Guds barn her i kampens dager ofte går nedtrykt og får en knekk her og der, trengs også forbønn fra Frelseren på ny.

Vi er ennå ikke vokst fra det ordet Herren sa til Peter: «Men jeg ba for deg at din tro ikke måtte svikte» (Luk 22,32). Det står jo heller ikke: Jeg sier dere at jeg ikke skal be Faderen for dere, men: «Jeg sier dere ikke at jeg skal be Faderen for dere.» Dermed står det åpent for at han kan gå i forbønn.

I v. 28 skildrer Herren hele sitt livsløp i fire små setninger: at han gikk ut fra Faderen, kom til verden, gikk bort fra verden igjen og vendte hjem til Faderen. Det er som en lysning som bryter gjennom tåkeskyen som lå over hjertene til læresveinene. De skuer inn i nådens hemmelighet og sier det ut, umiddelbart grepet i hjertet (v. 29–30).

Herren svarer (v. 31–33): «Nå tror dere?» Nå var de ført dit Herren ville ha dem. De skuet sannheten. Og likevel var troen deres ennå bare som en liten, svak spire, som snart skulle bli trykket til jorden når dødsstormen nå brøt løs over Frelseren. Da skulle de bli spredt, hver til sitt. Selv fellesskapet dem imellom skulle sprenges. Og ham som de nå bekjente troen på som utgått fra Gud, ville de la være alene. Alt dette var tegn på hvor liten og ugrunnfestet denne troen deres ennå var.

Herren sier at timen ikke bare var i ferd med å bryte fram, men alt var begynt. Skyggene fra den falt alt over Herren. Men Herren selv står som den faste klippen, i sterkeste motsetning til læresveinenes svakhet, båret av den himmelske Fars nærvær («Men jeg er ikke alene, for Faderen er med meg» – se Joh 8,29). Det er guddommelig fred over Frelserens hjerte.

Og han bryter ikke staven over læresveinenes vaklende tro. Han lyser liksom freden sin over dem enda en gang med det vakre ordet i v. 33. Det er et ord med seiersklang, som med få strøk maler bildet av Guds barns kår her i denne verden: Jesu fred i hjertet, men trengsel fra verden – og likevel seier i trengselen, for han har «overvunnet verden» for oss.

Frimodighet er Guds folks arv, som vår Frelser testamenterte oss i sine siste ord. Den er Åndens frukt, for vårt naturlige hjerte svinger stadig mellom motløshet og overmot. Men frimodigheten består i tillit og ydmykhet, og denne vakre planten fra himmelen henter livet sitt fra Kristi seier. Et vakkert segl på dette ordet fra Frelseren, liksom et amen til det fra livets erfaring, møter oss i apostelen Paulus' frimodige og takknemlige bekjennelse, der han skildrer trengselen i verden: «Men i alt dette vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Rom 8,37).

Opp kun å ta
Guds fulle harnisk på!
Kom kun, du svake,
Guds Sønn vil med oss gå!

228. Frelserens yppersteprestlige bønn for seg selv (17,1–8)

Ordet og bønnen hører sammen. Herrens gjerning med den lille apostelflokken hadde begynt med bønn (se Luk 6,12), og slik ender den. Helt fra gammel tid har denne bønnen som Herren bad, vært kalt «den yppersteprestlige». Det var en elev av Melanchthon, Chytræus, som gav den dette treffende navnet. Slik ypperstepresten trådte fram for Guds åsyn både for seg selv og for folket, slik bærer Herren her fram seg selv og hele sitt folk, både det som var der da, og det som skulle komme, for sin himmelske Far.

Denne bønnen er på den ene siden så dyp og på den andre siden så enkel. Slik er jo Guds rike: et dyp av rikdom, og likevel tilgjengelig for hvert enfoldig troende hjerte. Det er bare sjelden vi i Den hellige skrift får se slik inn i Herrens bønn. Her blir vi liksom ført inn i Det aller helligste når vi hører Sønnen tale slik med sin himmelske Far. Det fortelles om den gamle gudsmannen Spener at han i mer enn førti år med velsignet virksomhet aldri våget å preke over denne bønnen. Likevel lot han den bli lest for seg tre ganger på dødsleiet.

V. 1–5 er den enbårne Sønnens bønn til sin himmelske Far for seg selv. Her får vi et vink om at en i det rette bønnelivet må begynne med seg selv. Men av det som følger, lærer vi også at mye forbønn hører med til den hellige oppgaven Herrens disipler har.

Det er sagt, og med rette: «Si meg hvordan du ber, så skal jeg si deg hvordan det står til med troen din.» Et menneskes bønn gir oss innblikk i hans indre liv. Slik gir også denne bønnen oss et hellig innblikk i Jesu hjerte.

Han så opp, for himmelen er der oppe, ikke bare i rommet, men også åndelig sett. Guds rike løfter oss opp fra det lave. I denne alvorsfulle «timen» (v. 1), da han stod ved slutten av sitt liv på jorden, ber Frelseren om det samme som alltid hadde fylt hele hans liv og gjerning: at han måtte herliggjøre sin himmelske Far. Nettopp derfor ber han om at Faderen nå vil herliggjøre ham og løfte ham opp til den plassen i herlighet som han hadde hos Faderen før verden ble til (v. 5).

Her taler Herren med klare ord om at han har vært til fra evighet i guddommelig herlighet. Men det er også som Menneskesønnen han ber om å bli herliggjort. I ham sitter nå menneskenaturen herliggjort ved Faderens høyre hånd.

Men den herliggjørelsen han ber sin Far om, ber han om for at han fortsatt kan tjene til Faderens herliggjørelse – ved å gi mennesker evig liv fra Faderens høyre hånd. Det er Guds Sønns gjerning i Den Hellige Ånd det tenkes på i dette ordet: «for at din Sønn kan herliggjøre deg» (v. 1).

Derfor hadde Faderen gitt Sønnen «makt over alt kjød». Han hadde gitt ham fullmakt som menneskeslektens eneste gjenløser og Frelser, så han kunne dra alle dem Faderen gav ham, opp av dødens svelg til evig liv (v. 2). Men gjennom denne gaven, det evige liv til mennesker, ble Faderen herliggjort. For dette evige livet består nettopp i å kjenne Faderen som den eneste sanne Gud, og ham han utsendte, Jesus Kristus (v. 3). Det står ikke at denne kjennskapen er en betingelse for det evige liv, men at den er selve det evige liv.

«Å kjenne» betyr jo her ikke bare å forstå noe med fornuften, men å kjenne i levende kjærlighet. Vi har et bilde på det i måten barnet kjenner sin mor, vennen sin venn og bruden sin brudgom. Å kjenne Gud og Frelseren på denne måten er den levende troens fellesskap med Herren. Den døde troen kjenner Herren bare slik en kjenner et menneske en har lest og hørt noe om, kanskje hilst på på avstand, men ellers ikke har noe fortrolig forhold til.

Når Sønnen kaller sin Far «den eneste sanne Gud», ligger det ingen motsetning til ham selv i det, slik de som vil nekte Kristi guddom, vil tolke det. Nei, tvert imot ligger det i dette at Jesus Kristus er lik ham i vesen – han som er utgått fra denne eneste sanne Gud, og som alene er veien til Gud (Joh 14,6). Det går jo også aller klarest fram av hele Frelserens bønn, der han hele tiden trer fram for Faderen som hans evige Sønn. Her finner vi de to navnene, Jesus Kristus, forent i Frelserens munn som det store sluttseglet på enheten mellom Menneskesønnen og Guds Sønn.

I v. 4 peker Frelseren på at den gjerningen han hadde fått å gjøre på jorden til Faderens herliggjørelse, nå var fullført. Det legger han til grunn for sin bønn om å bli herliggjort. Riktignok lå Getsemane og Golgata ennå foran ham, men for Herrens øye stod alt nå som fullbrakt. Han hadde jo truffet sitt valg og valgt korset. Av v. 5 ser vi at Frelseren ber om den samme herligheten som han hadde hos sin Far før verden ble til. Det ligger i dette at han var blitt menneske, ikke for å vinne mer for seg selv, men bare for at mennesker skulle bli frelst.

V. 6–8 utdyper v. 4: hvordan Frelseren hadde fullført den gjerningen Faderen hadde gitt ham. Men samtidig danner disse versene overgangen til forbønnen for disiplene. Først sier Herren (v. 6) at han har åpenbart Faderens navn, det vil si innholdet i hans vesen som den hellige farskjærligheten, for de menneskene Faderen hadde gitt ham av verden.

Frelseren omtaler alltid de troende som mennesker som Faderen hadde gitt ham. «De var dine», sier Herren. Det vil si: Ut fra hjertets retning og den utvelgelsen fra Guds side som svarte til den, var de Herrens, ja, lenge før Frelseren fikk dem i sin hånd og fikk løst dem ut og satt dem fri fra verden.

På samme måte tales det i Joh 11,52 om å «samle til ett de Guds barn som er spredt omkring». Det var jo mennesker som ennå ikke kjente sin Frelser da de ordene ble sagt.

Slike sjeler kan lenge gå bundet av verden – vi trenger bare tenke på en Paulus. Men tegnet på at de likevel var blant dem Gud kaller sine, kom fram da de møtte ordet, møtte Jesus. Da kjente de at alt han kom med, var fra Gud (v. 7). De tok imot ordet og bevarte det («de har holdt fast på ditt ord»).

I v. 8 peker Herren på ordet fra Gud som det han har gitt disse sjelene, og som han har åpenbart Guds navn for dem gjennom. Og gjennom dette samme ordet, som disse sjelene tok imot, lærte de i troen å kjenne at Jesus var utgått og utsendt fra Faderen.

Det var og er Sønnens gjerning å bringe frelse til de hjertene i menneskeheten som vil la seg frelse. I sin dype grunn var den gjerningen fullført da han gav seg selv for oss. Fra korset på Golgata springer livet fram. Å, for en alvorlig sak å prøve seg selv: Hører jeg til den flokken som har tatt imot Jesu ord som ordet fra Gud, i troen kjent ham som synderes eneste Frelser, og så holder fast på ordet til enden? Og for en nåde at «det stod plass beredt for hver og en som kom»!

Den gode hyrde står rede til å ta imot hver den som vil bli frelst, rede til å åpenbare Guds navn for slike sjeler gjennom ordet. I denne Sønnens gjerning blir Faderen herliggjort. Og det er denne flokken Jesus nå ber for i det som følger. Salig den som kommer, den som lar seg dra av Faderen til Sønnen, slik David synger i Sal 65,5: «Salig er den du utvelger og lar komme nær, så han bor i dine forgårder. Vi skal bli mettet med de gode ting i ditt hus, ditt hellige tempel.»

«Jeg for alle syndere har rom,
dem tilhører evangelium,
de fortaptes Frelser nettopp jeg er,
og jeg tar imot syndere her.»

229. Herren ber for sin lille disippelflokk (17,9–19)

Herren begynner (v. 9) med å understreke at det nå ikke var for verden han bad, men for de sjelene Faderen hadde gitt ham. Hvordan skal Herrens ord «Jeg ber ikke for verden» forstås? Meningen kan ikke være å utelukke forbønn for vantro mennesker. Han har jo selv lært oss å be til og med for fiendene (Matt 5,44).

Videre hører vi Herren i v. 20 i dette kapitlet be for dem som senere skulle komme til tro, og blant dem er jo også de sjelene som den gang ennå gikk med verden. Og Herren bad selv på korset for sine fiender, slik også Stefanus bad for dem som steinet ham. I liknelsen om det ufruktbare fikentreet lærer Herren oss også å be for de vantro.

Meningen må være at det Jesus her (v. 11) ber om for disiplene sine («bevar dem i ditt navn»), kunne han ikke be om for verden. Det kan også være tenkt på den delen av verden som vil fortsette å være verden, og som for hans øye, han som kjenner alle ting, viser seg ikke å ville omvende seg. For den delen av verden ber ikke Herren (se v. 12, der det er tale om Judas, som kalles «fortapelsens sønn»).

Ordet i v. 10 er et underfullt dypt ord. På den ene siden viser Sønnen tilbake til Faderen når han sier: «Alt mitt er ditt.» Han tar imot den lille flokken som en gave fra Faderen. På den andre siden tilegner han seg som sin del alt det Faderen ser som sitt; det er også Sønnens («ditt er mitt»). Dette siste er et ord fylt av håp. Det peker fram mot den høsten av sjeler som den lille hjorden var et pant på. I denne lille troende flokken var Frelseren blitt herliggjort («jeg er herliggjort i dem»). I den lyste hans bilde allerede fram.

Også v. 10 viser at Faderen og Sønnen er ett i guddommelig vesen; de har alt felles. Herren ser i Ånden denne lille flokken stå igjen i den fiendtlige verden. Han skulle nå forlate den, og etter sitt liv på jorden så han allerede på seg selv som ferdig med den («jeg er ikke lenger i verden … jeg kommer til deg»).

Så lyder nå bønnen for dem som ble igjen: «Hellige Far! Bevar dem i ditt navn, som du har gitt meg, for at de kan være ett, likesom vi er ett» (v. 11). Tiltalen «Hellige Far!» er liksom en klang fra himmelen, der serafene stadig roper til hverandre: «Hellig, hellig, hellig er Herren, hærskarenes Gud!» (Jes 6,3). Tiltalen peker også på motsetningen til den vanhellige verden, som hater Herrens

troende for hellighetens skyld. Hos den himmelske Far møter Jesu disipler den samme evige helligheten, det lyset uten mørke som møtte dem i Kristus.

Innholdet i Herrens bønn er altså at hans lille hjord må bli bevart i Faderens navn, altså som Guds barn i «den rettferdighet og hellighet som er av sannheten» (Ef 4,24). Allerede i denne første bønnen for disiplene møter vi likevel også den tonen som klinger så sterkt gjennom v. 21 og 22: at de måtte bli bevart i Guds navn for å «være ett», som en liten avglans av enheten mellom den guddommelige Faderen og hans enbårne Sønn. Ved synden er menneskeheten blitt revet i stykker og splittet. Egoismen virker alltid spredende. Bare livet i Gud og kjærligheten til Gud kan smelte hjertene sammen til ett igjen.

Til nå hadde Frelseren hatt den lille flokken under sine vinger, og ingen av dem var gått tapt uten fortapelsens sønn, som selv hadde kastet seg ut i fordervelsen. Men også dette grufulle var (v. 12) allerede forutsagt i den gamle pakt (Sal 41,10).

Nå skulle «Menneskesønnens dager» snart være forbi for den lille flokken. Når han gikk til Faderen, skulle de ikke kunne se ham med disse øynene eller høre ham med disse ørene. Derfor sa han dette mens han ennå var hos dem i verden.

Den forbønnen som stadig lyder ved Faderens trone, men uhørlig for oss, skulle de denne kvelden også høre med det ytre øret, «for at de skal ha min glede fullkommen i seg» (v. 13). Slik sier Herren, og dermed legger han en ny rikdom til forbønnen i v. 11.

Ja, disse ordene fra Herren, hans forbønn for dem, har vært en kilde til glede for apostelflokken hans. Og nettopp dette at de hadde fått høre med sine egne ører hvordan han bad for dem, har styrket dem, slik det styrker alle Herrens disipler.

De stod nå i verden med den usigelig store gaven de hadde fått fra Frelseren, Guds ord. Men samtidig hadde de verdens hat over seg, fordi de ikke var av verden, likesom deres Herre og Mester ikke var av verden (v. 14 og 16).

Så ber Frelseren for dem for andre gang, denne gangen om at Faderen ville «bevare dem fra det onde», eller som det kanskje heller skal gjengis: fra den onde. Ja, det er den bevaringen Guds barn trenger: på den ene siden å bli bevart i Guds navn, på den andre siden å bli bevart mot den ondes listige angrep.

Derimot sier Herren uttrykkelig (v. 15) at han ikke ber Faderen om å ta dem ut av verden. Nei, i verden skulle troens strid kjempes til ende, striden for aldri å være av verden.

I kirkens historie ser vi flere forsøk på å komme ut av verden allerede her på jorden, også i ytre forstand. Eneboerne og klostervesenet – alt dette var forsøk på å unndra seg verdens fristelser. Men en glemte at verden fulgte med i skikkelse av syndig kjød og blod. Herrens venner må gi akt ikke bare på hva Herren ber om for oss, men også på hva han ikke ber om for oss.

Visselig er det sant det Paulus vitner i 2 Kor 6,14, at vi ikke skal dra i fremmed åk med vantro. Visselig har han rett når han spør: «Hva samfunn har lys med mørke? … Hva samfunn har en troende med en vantro?» Men det er det åndelige skillet han peker på der. Den samme apostelen sier jo selv i 1 Kor 5,10 at en ikke

kan unngå ytre samkvem med verdens ugudelige flokk på jorden: «da måtte dere jo gå ut av verden», sier han.

Guds barn skal nettopp være salt og lys i den døde og mørke verden. Slik skal de være en hjelpende hånd fra Herren til sjelene som verden holder fanget, og som i hjertets dyp sukker etter det verden ikke kan gi dem.

Den tredje forbønnen (v. 17) fører liksom et skritt videre. Den peker på midlet som Guds folk skal bli bevart i Guds navn og mot den onde ved, nemlig ved å bli helliget i Guds sannhet. «Hellige dem i sannheten! Ditt ord er sannhet.» Slik bad vår Frelser. Guds sannhet, det er Guds ord. Jo mer det blir det elementet Jesu venner lever sitt liv i, desto mer vil dette ordet gjennomtrenge dem med sin helligende kraft. Slik blir det det hellige, levende vernet som holder hjerter og tanker inne hos Gud og borte fra mørket.

Herrens venner er sendt for å være vitner om sannheten midt i en besmittet og uren verden (v. 18). Bare ordet fra Gud kan bevare en sjel «uplettet av verden» (Jak 1,27). Bare ordet fra Gud har i seg kraften til å overvinne verden. Men å bli helliget i sannhet, gjennomrenset av den guddommelige sannheten, kan bare skje gjennom et offer, gjennom at vi gir alt vårt eget hen til Gud. Vi må legge oss selv ned for Herrens føtter som «et levende og hellig offer til Guds behag» (Rom 12,1).

Men dette krever et annet offer. Den hellige Gud kunne ikke ta oss besmittede syndere inn i sin helligdom uten på grunnlag av Sønnens offer for oss. Derfor sier Herren (v. 19): «Og jeg helliger meg for dem, for at også de skal være helliget i sannhet.»

Det ordet som brukes for «helliger» i grunnteksten, er det vanlige ordet for å «bære fram offer for Herren». Kristus er både yppersteprest og syndoffer på én gang. Men ved kraften i hans offer kan syndere komme nær til Gud og bli helliget til å leve i sannhet, leve for Gud.

Forsoningen ved Kristi død er grunnlaget for hele troens forhold til Gud, og dermed for all sann helliggjørelse også i livet. Innvielse til Gud og atskillelse fra mørkets vesen – det er kjernen i helliggjørelsen.

Dette er altså bønnen fra Frelserens hjerte: at hans lille flokk skulle være «helliget til Herren» (Sak 14,20) og stå som de helliges samfunn midt i en syndig verden.

Hellig hjem til helgenskare,
å min Gud, la meg så fare
fri og frelst en gang herfra;
frelst fra all min synd og våde,
takkende for all din nåde
med et dypt halleluja.

230. Herrens forbønn for alle troende (17,20–26)

Fra den lille flokken som stod foran ham, ser Frelseren fram mot hele den skaren som gjennom tidene skulle komme til tro på ham ved det ordet apostlene bar ut over jorden. Måtte du, kjære leser, og jeg være med i den skaren Frelseren da så for sitt øye!

Og legg merke til Herrens ord: «… som ved deres ord kommer til tro på meg.» All tro i kirken har altså Herren gjort avhengig av apostlenes ord; det er grunnlaget. Derfor sies det også at Guds hus er «bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, og hjørnesteinen er Kristus Jesus selv» (Ef 2,20). Vi har apostlenes lære i Den hellige skrift. Det er kilden troen skal hente sin styrke fra.

Nå lyder det igjen, for fjerde gang, en forbønn fra Herren, og den løfter seg liksom enda et skritt videre. Han hadde bedt om at disiplenes sjeler måtte bli bevart i Faderens navn, bevart mot den onde og helliget i Guds sannhet som et levende offer på Guds alter ved kraften i hans offer. Nå ber han videre om at alle hans troende, de som i sannhet er helliget, må være ett, ha «ett hjerte og én sjel» (Apg 4,32). Og han legger til: «likesom du, Far, i meg, og jeg i deg». Det er Frelserhjertets dype bønn for Faderens troende, slik den allerede møtte oss i v. 11.

Det er som om alt samler seg for Frelseren i dette: at den guddommelige kjærlighetens enhet i Ånden, som er mellom Faderen og Sønnen, må speiles i at de hellige smelter sammen i kjærligheten til hverandre. For et uendelig høyt mål Herren her har satt for de helliges enhet i Ånden! «Likesom du, Far, i meg, og jeg i deg» – det er målet, og mot dette store målet skal vi sikte. Det er det Herren sikter mot med sitt folk.

«At også de må være ett i oss», sier Herren. Bare det som er i Herren, kan smelte sammen til ett hjerte. Tro og vantro kan aldri smelte sammen, og må aldri gjøre det. Men heller ikke de som står i grenselandet, kan smelte sammen med Herrens sanne troende. Bare det som i sannhet vil bli helliget og virkelig vil ha sitt liv i Gud, kan bli ett.

Men det skulle også være ett. Ikke likt – det ber ikke Herren om. De personlige forskjellene tjener nettopp til rikdom og velsignelse i de helliges fellesskap, bare alle de personlige gavene og særdragene er underlagt Herren. Nei, ikke likt, men ett. Denne enheten har den aller største betydning, først og fremst for de

hellige selv. Den har en bevarende makt for den enkelte, en vernende makt mot fiendenes angrep og en rensende makt ved den tukten som ligger i kjærligheten til hverandre. Den styrker helt igjennom.

Det treet som står alene, blir lett forblåst av stormene, om ikke verre. Men de trærne som står i skogen, kan vokse seg vakre i det lyet og leet de finner der hos de andre trærne. «Rygg mot rygg og skulder mot skulder», slik fotfolket stiller seg mot angrep fra fiendens rytterskarer, slik skal Herrens hellige stå sammen i Ånden. Enighet gjør sterk.

Men også utad har det avgjørende betydning. Det uttrykker Herren i ordet i v. 21: «for at verden skal tro at du har utsendt meg». Det er det som slår verden aller mest: denne underfulle enheten som Guds Ånd kan virke mellom Herrens venner tross ulik stand og stilling, ulik utdannelse og så videre. «Se hvor de elsker hverandre!» sa hedningene i gamle dager når de så rik og fattig, fornemme og slaver holde sammen som brødre og søstre i Herren.

Og det er også dette som blir den store hjelpen for dem som ennå bare er kommet til grenselandet. Jo løsere båndet er mellom de hellige, desto lettere kan mennesker gå med uten å bli klar over at de ikke er kommet over grensen. Men jo inderligere Guds sanne barn står smeltet sammen i Faderen og Sønnen ved den samme Ånd, desto lettere blir det for de sjelene som ikke i sannhet er troende, å kjenne seg selv som noen som ennå står utenfor.

En mann hadde hørt mange åndsfylte prekener uten å la seg hjelpe over grensen. Han ble hjulpet til å erkjenne sannheten da han på et større misjonsmøte for alvor fikk merke hvordan Herrens hellige elsket hverandre og stod sammen som ett. Da gikk det opp for ham at han selv ennå stod utenfor, og det hjalp ham til å trenge igjennom til sann omvendelse.

Jo mer Guds barn blir ett i Åndens kjærlighet, desto mer av den hellige, dragende makten vil det også bli overfor alle de hjertene som kastes om i verdens uro og merker dens kulde, dens selvkjære, kalde sinn. Lengselen etter en hellig, uegennyttig kjærlighet blant mennesker kan bare stilles i de helliges samfunn. «Og vårt samfunn er med Faderen og med hans Sønn, Jesus Kristus», vitner apostelen Johannes (1 Joh 1,3).

Når vi ser ut over Herrens troende på jorden, skjønner vi i sannhet hvor mye vi trenger vår Frelsers forbønn om at de «fullkomment skal være gjort til ett» (v. 23). Slik ber også apostelen Paulus i Frelserens ånd for de hellige: «Må så tålmodets og trøstens Gud gi dere å ha ett sinn innbyrdes, etter Jesu Kristi forbilde, for at dere samstemmig og med én munn kan prise Gud, vår Herre Jesu Kristi Far» (Rom 15,5–6).

Denne enheten mellom de hellige i Herren er det beste vitnesbyrdet for verden om sannheten i Jesus, om at Gud har utsendt ham. Den vitner også om at det er sant når de troende bekjenner at de eier Guds kjærlighet i Kristus Jesus («for at verden kan kjenne at du har utsendt meg og elsket dem, likesom du har elsket meg»).

Men hva det er Herren knytter sine troende sammen med, de som i sannhet er helliget, sier han i v. 22. Det er den felles herligheten som Frelseren har brakt sine venner fra Faderen. I verden ser en at felles jag etter materielle skatter,

ja, til og med felles hat, i hvert fall for en tid, kan knytte mennesker sammen, om enn bare i en overfladisk enhet (se for eksempel sosialdemokratiet). Men se, Herrens folk har fått herlighet som det båndet som knytter dem sammen.

Og hva består denne herligheten i? Jo, det er uttrykt i Herrens ord (v. 23): «jeg i dem og du i meg». Det er den evige livsstrømmen som går ut fra Faderen gjennom Sønnen ved Ånden til Herrens hellige. Det er denne strømmen av herlighet som flyter til Guds folk gjennom ordet og sakramentene, disse underfulle kanalene som Guds Ånd har laget, og som den hellige elven baner seg vei gjennom. Herligheten i dåpen, herligheten i nattverden, i ordet og likeså i bønnen og fellesskapet mellom de troende.

Om den menigheten av troende og døpte som det står om at den hadde «ett hjerte og én sjel», sies det også at de «holdt urokkelig fast ved apostlenes lære og ved samfunnet, ved brødsbrytelsen og ved bønnene» (Apg 2,42).

Og Paulus maler for de hellige i Efesos denne herligheten som skulle bevare Åndens enhet i fredens sambånd mellom dem. Han viser dem hvordan de var formet til å være «ett legeme og én Ånd», med «ett håp», «én Herre, én tro, én dåp, én Gud og alles Far, han som er over alle og gjennom alle og i dere alle».[1] Slik lyder ordet for å vise at det er de hellige det tales om.

Så blir veien til å bli fullkomment gjort til ett denne: stadig mer å ta imot den herlige nåden Jesus har brakt oss fra Faderen. «Dere skal øse vann med glede av frelsens kilder» (Jes 12,3) – av dem alle, så står huset støtt. Herrens nådemidler kan også liknes med søylene som bærer huset oppe fra grunnvollen. Og det går ikke an å forkaste noen av disse søylene, for eksempel dåpens herlighet eller nattverdens herlighet. Nei, vi trenger dem alle sammen hvis vi virkelig skal kunne bli fullkomment gjort til ett.

Der hjemme skal målet være nådd. Da skal alt det som djevelen her prøvde å spre glørne og skille de hellige fra hverandre med, være borte for evig. Da har Herrens herlighet fylt alle hans hellige slik at de er ett, likesom Faderen og Sønnen er ett.

Det er denne himmelske herligheten Frelseren retter sin siste forbønn mot i v. 24. Der har bønnen hans fått en så bestemt form som vi ikke finner noe annet sted i Den hellige skrift, når han sier: «Far, jeg vil.» Dette ordet er sagt i guddommelig, sønnlig fortrolighet med den himmelske Far. Men samtidig er det en klang av Frelserens hellige majestet, som toner så mektig gjennom disse siste versene i hans yppersteprestlige bønn.

Det er som om han oppretter et testamente over den herligheten han eier, til fordel for den flokken Faderen gav ham. Å være hos Jesus der han er, å se hans herlighet – den herligheten som her i v. 24 beskrives som Faderens evige kjærlighet («du elsket meg før verdens grunnvoll ble lagt») – dette skriftordet skal vi i sannhet, som Luther sier, «la være vår hodepute og så fare glad herfra når timen er der».

Åpenbaringen av denne herligheten begynner allerede her i Ånden. Den skal fullendes i all sin underfulle rikdom når Herren kommer igjen og hans folk skal

[1] NB: «i alle».

gå inn og nyte den fulle arven, det riket som var beredt for dem fra verdens grunnvoll ble lagt (Matt 25,34).

Så slutter Herren sin forbønn (v. 25–26) med en klang av lovprisning. Det er Faderens rettferdighet han legger sin forbønn inn under («Rettferdige Far!»). På liknende måte finner vi Guds rettferdighet påkalt i 1 Joh 1,9: «Dersom vi bekjenner våre synder, er han trofast og rettferdig, så han forlater oss syndene og renser oss fra all urettferdighet.»

Det finnes en rettferdighet som står på selve nådens grunn. Den består i at de troende hjertene som har tatt imot den Frelseren Gud sendte («disse har erkjent at du har utsendt meg»), også frimodig kan vente at Gud vil stå ved sitt ord. Og likeså har den verden som ikke ville kjenne sin eneste Frelser («verden har ikke kjent deg»), dermed mistet sin rett til nåde.

«Jeg har kjent deg», sier Herren (v. 25). Sønnen kjenner denne sin Fars trofaste rettferdighet når det gjelder nådeløftene, og han holder liksom dette fram for Gud når han trer fram for ham i spissen for den flokken som han fikk åpenbare det guddommelige lyset for, det lyset som kom til jorden i ham.

Her minnes vi Frelserens ord i Matt 11,27: «… heller ikke kjenner noen Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil åpenbare det for.» Denne åpenbaringen hadde skjedd for den lille flokken («jeg har kunngjort ditt navn for dem»). Og den skulle fortsette når Frelseren nå sendte Den Hellige Ånd over dem («og skal fortsatt kunngjøre det»), så hjertene deres virkelig kunne være et hjemsted og et verksted for Guds kjærlighet i Kristus Jesus.

Med denne siste bønnen (v. 25–26) vender Herren liksom blikket tilbake til jorden igjen, til den tiden med vekst og kamp som ennå lå mellom den lille flokken og den evige herligheten han hadde bedt om for den (v. 24). I ham ville Guds kjærlighet bære dem gjennom alle de kommende dagene til målet var nådd: den ene hjorden under den ene hyrden, hjemme ved livets vannkilder i Guds paradis (Åp 7,17). Så la oss slutte med å gjøre vår Frelsers forbønn for oss til vår egen bønn og be med sangeren:

La det kjennes, Herre god,
huset her står fast og godt
på den ekte klippe!
Dufte la dets blomsterkrans,
stråle la det i din glans!
Aldri la det glippe!

231. Jesu lidelseshistorie fra Getsemane til forhøret hos Pilatus (18,1–40)

Når det gjelder beretningen om Herrens siste lidelsesvei, hans død og oppstandelse, viser vi til bibelforklaringen til Matt 26–28 og Luk 22–24. Her skal vi bare kort gjengi innholdet i kapitlet og understreke det som bare Johannes forteller om.

V. 1–9 forteller om Herrens vandring over bekken Kedron til hagen, som etter Matt 26,36 het Getsemane, «oljepressen». Kedron renner mellom Oljeberget og Jerusalem. Den var, som en også kan se av grunnteksten, en vinterbekk, altså en bekk som var tørr en tid av året.

Johannes forteller ingenting om Jesu sjelekamp. Den kjente leserne jo så godt fra de andre evangeliene. Heller ikke forteller han om Judas' forræderkyss, selv om han tydelig nok framstiller Judas som anfører for flokken (v. 2–5). Det Johannes særlig framhever, er de trekkene som viser at Jesus gav sitt liv frivillig.

«Vaktstyrken» som Judas kom med, betegner en avdeling av den romerske soldatstyrken som lå i borgen Antonia, ved siden av templet. Den skulle holde orden på den uhyre folkemengden som var samlet til høytiden. Selv om det var fullmåne, hadde soldatene likevel fakler og lamper med for sikkerhets skyld.

V. 4–9 forteller hvordan Jesus selv gikk fram til soldatene og stadfestet at det var ham de lette etter. I v. 6 hører vi hvordan fiendene ble grepet av en plutselig redsel for Jesu skikkelse, så de vek tilbake og falt til jorden i angst. Av v. 5 ser det ut til at også Judas et øyeblikk ble grepet av redsel, slik som Herrens andre fiender.

I v. 8 finner vi de store ordene som jo sikter mye dypere enn bare til hendelsene den natten: «Er det da meg dere leter etter, så la disse gå!» Ta meg, men la dem gå! I vårt sted – det er løsningen på korsets gåte. Johannes mintes da hva Frelseren hadde sagt i sin yppersteprestlige bønn (17,12): at han hadde voktet dem som Faderen hadde gitt ham til eie som lønn for hans smerte. Dem voktet han den natten, og dem vokter han alle dager inntil verdens ende, så ingen skal rive dem ut av hans hånd.

Etter v. 9 må vi tenke oss at Judas trer fram og gir det avtalte tegnet med det skammelige forræderkysset. I v. 10–11 hører vi kort om Peters misforståtte

nidkjærhet, og til slutt i v. 12 om hvordan flokken førte Jesus bort i lenker. Av v. 12 ser vi at «høvedsmannen» (egentlig «befalingsmann over tusen») selv var til stede den natten. Ypperstepresten må ha framstilt saken for Pilatus som svært alvorlig. En var vel redd for et oppløp i folkemengden til fordel for Jesus.

Her hos Johannes hører vi at Jesus først ble ført til Annas (v. 13). Han hadde vært yppersteprest, men var det ikke lenger. Likevel har han vært en mann med stor innflytelse i de ledende kretsene, særlig også gjennom svigersønnen, ypperstepresten Kaifas. Det er det foreløpige forhøret hos denne Annas Johannes forteller om. De to offisielle forhørene for Rådet, som Matteus og Lukas forteller om, går han forbi.

Dette forhøret hos Annas blir særlig omtalt i v. 19–24. Ypperstepresten som nevnes i v. 19, må være Kaifas, som også må ha vært til stede ved dette foreløpige forhøret. Det ser ut til at Annas og Kaifas bodde i samme gård. Det går blant annet fram av beretningen om Peters fornektelse (v. 15–18 og v. 25–27).

Peter fulgte etter Jesus sammen med Johannes, som vi hører i v. 15, og Johannes hjalp Peter inn i gården til palasset. Johannes var kjent med ypperstepresten, står det; på hvilken måte vet vi ikke. Men Peter ble stående på samme sted, ved den samme kullilden, både mens Jesus var hos Annas og hos Kaifas. Det vitner om at de har bodd i hver sin fløy av samme gård.

Herrens svar (v. 20–21) tyder også på at han ennå var hos Annas, der forhøret ennå ikke var offisielt. Herren visste at de bare spurte for å få noe å dømme ham for. Men han hadde alltid talt fritt ut, så de kunne få vitner nok til det han hadde sagt. Det var ingen hemmelig lære; han hadde stått i lyset med sitt ord.

Herrens saktmodige svar på den grove mishandlingen fra en av vaktene (v. 22–23) viser oss hvordan Herrens ord i Matt 5,39 skal forstås i sin rette åndelige betydning: «Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til.» Herren truet sannelig ikke «når han led» (1 Pet 2,23).

Beretningen om Peters fornektelse er noe sammentrengt her hos Johannes. Derimot finner vi en god del i forhøret for Pilatus (v. 28–40) som vi ikke hører om hos de andre evangelistene.

Når det står at jødene ikke gikk inn i borgen for ikke å bli urene og dermed hindret i å «ete påske», kan dette å «ete påske» slett ikke gjelde påskelammet. Det må sikte til et av de hellige offermåltidene som hørte med til høytiden. For enhver slik ytre urenhet, som det å komme i berøring med hedningene, varte bare til solnedgang, mens påskelammet ble spist etter solnedgang. Jødenes angst for å bli urene må altså ha gjeldt et måltid som skulle holdes i løpet av den dagen (se merknaden til 13,1 om påskespørsmålet).

Av v. 29–31 ser vi at jødene synes å ha krevd at Pilatus uten videre skulle stadfeste den dødsdommen de alt hadde felt. Pilatus krevde derimot en ny undersøkelse. Oppfordringen hans til jødene (v. 31) om å dømme ham etter sin egen lov var det samme som å gjøre dødsdommen til intet, for retten til å idømme dødsstraff var tatt fra jødene.

I v. 32 peker evangelisten på betydningen av at Herren ble overgitt til romernes dom. Herren hadde ofte talt om at han skulle bli opphøyd, slik Moses opphøyde slangen i ørkenen, og med det hadde han forutsagt sin død på korset.

Hadde jødene fullbyrdet dødsdommen over Herren, ville det ha skjedd ved steining, for det var dommen over en falsk profet (5 Mos 13,10). Men romerne brukte korsfestelse.

I v. 33–38 har vi samtalen mellom Jesus og Pilatus. Av spørsmålet til Pilatus ser vi at jødene må ha anklaget Jesus for å ha villet ta seg kongeverdigheten. Herrens motspørsmål (v. 34): «Sier du dette av deg selv, eller har andre sagt deg dette om meg?» tar åpenbart sikte på å vekke Pilatus' samvittighet og få ham til å gå dypere inn i spørsmålet. At jødene ventet en Messias, kunne ikke være ukjent for Pilatus. Men han avviser den dypere siden av saken som noe som ikke angår ham, den stolte romeren. Han viser til den ytre siden: at jødene hadde overgitt Jesus til hans dom.

Men i svaret sitt (v. 36–37) går Herren igjen inn i dybden. Han nekter ikke for at han var konge, men peker på at hans rike var av en annen art enn denne verdens riker. Hans våpen var ikke de ytre, men sannhetens vitnesbyrd. For å være sannhetens konge var han født og «kommet til verden» (trådt fram blant mennesker), og hans undersåtter er alle de som «er av sannheten».

Det kan ikke være annerledes enn at dette åndsordet, som Frelseren selv gav ham personlig, har rørt ved Pilatus' hjerte. Men han forskanset seg bak det overflatiske spørsmålet: «Hva er sannhet?» Det er et betegnende uttrykk for den håpløse vantroen hos de dannede hedningene, og ellers hos alle verdens barn.

Likevel virket det hele så sterkt på ham at han bestemt erklærte for jødene: «Jeg finner ingen skyld hos ham» (v. 38). Som vi har hørt hos Matteus og Lukas, gjorde han en rekke forsøk på å gi Jesus fri. Blant disse forsøkene nevner Johannes først valget mellom Jesus og Barabbas (v. 39–40), men det mislyktes. I neste kapittel hører vi om to forsøk til fra Pilatus' side. Men det var alt sammen bare forsøk. Å våge noe virkelig for sannhetens skyld ville dette vaklende, delte hjertet likevel ikke.

232. Jesu domfellelse, død og begravelse (19,1–42)

Kapitlet begynner med nye forsøk fra Pilatus' side på å gjøre folket til lags uten likevel å handle mot sin overbevisning. Først lot han Jesus hudflette og mishandle av soldatene. Deretter førte han ham ut for folket og sa de merkelige ordene: «Se det mennesket!» – for å vekke folkets medfølelse. Men forgjeves (v. 1–6). Vi viser her til Matt 27,11–31 (s. 338).

Så kom jødene endelig fram med sin egentlige anklage: «Han har gjort seg selv til Guds Sønn.» Det gav anledning til en ny samtale mellom Pilatus og Jesus (v. 7–11), og den gjorde Pilatus enda mer engstelig. Igjen prøver han å la ham gå fri. Da truet jødene ham med keiseren, og da gav Pilatus etter (v. 12–16).

Så kom korsfestelsen (v. 17–30), og her viser vi til Matt 27,32–50. Evangelisten Johannes viser stadig hvordan alt som skjedde ved Jesu død på korset, var en oppfyllelse av profetier i Det gamle testamente. Av Jesu ord på korset nevner han tre: ordet til Johannes og Maria (v. 26–27), ordet «Jeg tørster!» og «Det er fullbrakt!»

Om kappen som soldatene kastet lodd om (v. 23–24), bemerker apostelen at den var «uten søm, vevd i ett stykke ovenfra og helt ned», på samme måte som prestekjortelen.

V. 25 forstås best slik at det er tale om fire kvinner: Jesu mor, hans mors søster (Salome, mor til apostlene Johannes og Jakob), Maria, Klopas' hustru, trolig mor til apostelen Jakob, Alfeus' sønn (Klopas er trolig det samme navnet som Alfeus), og Maria Magdalena.

Når det står i v. 28 at «Jesus visste at nå var alt fullbrakt, og for at Skriften skulle bli oppfylt», betyr det jo at de lidelsene som Skriften hadde forutsagt at Messias skulle bære (Jes 53), nå var oppfylt på ham. Og ordet hans: «Jeg tørster!» er da et vitnesbyrd om at han var ved full bevissthet. Han døde ikke bevisstløs, men «oppgav sin ånd» selv og satte livet til av seg selv, slik han hadde sagt (10,18).

I v. 31–42 hører vi så om Jesu begravelse. Etter 5 Mos 21,22–23 var det påbudt i loven at den som var hengt på et tre, ikke måtte bli hengende natten over på treet, men skulle begraves samme dag. Dette var jødene så mye mer ivrige etter i dette tilfellet fordi det var «forberedelsesdagen» (v. 31), det vil si fredag, og den kommende sabbaten «var stor» som påskeukens sabbat. Kanskje ville de også

gjerne ha den vissheten om Jesu død som lå i at soldatene fullbyrdet døden hos de korsfestede der den ikke var inntrådt.

Sjelden døde de korsfestede så fort som Frelseren. Den jødiske historieskriveren Josefus forteller at han etter Jerusalems ødeleggelse så tre av vennene sine henge på korset, og at han fikk lov av den romerske hærføreren Titus til å ta dem ned. To av dem døde likevel, men den tredje ble holdt i live.

For å forvisse seg om at Jesus var død, gav en av soldatene ham et dypt støt i siden med et spyd. Støtet er selvfølgelig ført med høyre hånd og har derfor sannsynligvis truffet Frelserens venstre side. At det rant ut blod og vann, kan ikke forklares medisinsk. Men Johannes må også se et profetisk tegn i dette (se Matt 27,54–56).

Salvingen av Herrens legeme (v. 39–40) har skjedd i stor hast. Det har sikkert vært grunnen til at kvinnene fikk tanken om å fortsette og fullføre balsameringen tidlig søndag morgen, når sabbaten var over.

233. Kristi oppstandelse. Maria Magdalena ved graven og hennes møte med Jesus (20,1–18)

Vi viser til bibelforklaringen til Matt 28,1–15. Her skal vi bare bemerke at Johannes igjen i hovedsak nøyer seg med å fylle ut beretningen hos de andre evangelistene. Han forteller dels om hvordan han selv sammen med Peter gikk ut til graven den påskemorgenen etter at Maria Magdalena hadde fortalt at graven var tom (v. 1–10), dels om hvordan Jesus åpenbarte seg særlig for Maria Magdalena (v. 11–18).

Hos de tre første evangelistene hører vi at det var flere kvinner med i den tidlige morgenstunden («mens det ennå var mørkt», altså før soloppgang). Det antydes også her i 20,2, der Maria Magdalena sier til Peter og Johannes: «De har tatt Herren ut av graven, og vi vet ikke hvor de har lagt ham.» Slik det er fortalt hos Matteus, har det tydelig nok gått slik til at Maria Magdalena, straks hun så at steinen var veltet bort og at Jesu legeme ikke lenger var i graven, gikk tilbake for å melde det til apostlene.

Peter og Johannes fulgte også straks med henne ut til graven. De løp, fylt av underlig forventning. Johannes, som var den yngste, kom først fram (v. 4), men kikket bare inn i graven. Peter derimot, rask til handling som alltid, gikk rett inn i graven da han nådde den (v. 5–6).

De så straks at det ikke var tale om et vanlig likrøveri, for linklærne lå i god orden. Svetteduken lå sammenlagt på et sted for seg selv, enten det nå var vår Frelser selv eller englene som tjente ham, som hadde lagt den slik. Det er et vitnesbyrd om at det her slett ikke var tale om menneskelig hastverk, som setter spor av uorden, men om den guddommelige, himmelske ro og harmoni som preger alt som kommer ovenfra.

For Johannes ble dette øyeblikket, da han så inn i den tomme graven, til et gjennombrudd for troen, slik han selv vitner om i v. 8. Bemerkningen som er føyd til i v. 9: «For de hadde ennå ikke forstått Skriften, at han måtte stå opp fra de døde», er som en ydmyk selvbekjennelse fra Johannes om hvor sene hjertene var til å tro.

Så gikk disiplene hjem. Maria Magdalena kunne ikke gå fra graven som hadde gjemt hennes sjels Frelser. Men den som gråter for Jesus, har over sin

sorg det herlige løftet som Herren har gitt i Matt 5,4: «Salige er de som sørger, for de skal trøstes.» Bare tårene våre kan bli som Marias tårer, da er det ingen nød.

Det gråes mange trøstesløse tårer på jorden av verdslig bedrøvelse. Mariasorgen kommer først når hjertet oppdager: «De har tatt min Herre bort» (v. 13), og samtidig erkjenner: uten ham er det ute med meg. Djevelen, verden og kjødet har tatt Jesus bort fra mengder av døpte. Noen vet at de ikke har Jesus, men de gråter ikke som Maria, for de bryr seg ikke om å ha ham. Andre slår seg til ro med at de nok har ham, selv om livet deres er utenfor ham. Men salig den som kommer til å gråte som Maria!

Den første trøsten fikk hun gjennom et syn av engler (v. 12–13) som kjærlig spurte: «Kvinne, hvorfor gråter du?» Englene visste det vel, men i spørsmålet deres lå det at det ikke lenger var noen grunn til sorg. Trøsten stod jo like ved siden av Maria. I v. 14 hører vi at hun i det samme snudde seg. Englesynet med alt det underfulle ved det ser ikke ut til å ha skremt henne, for hele hjertet hennes var fylt av usigelig smerte og lengsel etter Jesus. Men det må ha vært noe ved dette englesynet som fikk henne til å se seg om.

Mange fortolkere har ikke kunnet undre seg nok over at hun svarte englene så rett fram. Men vi må huske at hun i dette øyeblikket stod som under en åpen himmel. Det guddommelige var henne så nær at synet av engler ble som noe mindre for henne. Da hun snur seg, ser hun en skikkelse stå der. Hun «så Jesus stå der», men uten egentlig å se på ham. Hun tenkte seg ikke muligheten av at det kunne være ham.

Av samme grunn kjenner hun ham heller ikke igjen da han (v. 15) retter spørsmålet sitt til henne: «Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem leter du etter?» Slik spør Herren så ofte vennene sine, selv om han kjenner all vår sorg til bunns, for å få hjertet til å åpne seg. Det er underlig hvordan det indre øyet til tider kan være tilslørt også hos troende mennesker.

Først da Herren nevner henne ved navn, når hans røst inn til hennes sjel. Hun hadde igjen vendt seg mot graven (v. 16), men dette ene ordet: «Maria!» tar sløret bort og lokker fram fra henne ordet «Mester!», på hebraisk (som de fleste håndskriftene føyer til) «Rabbuni». Dette føyer evangelisten til for virkelig å få fram det høytidelige i det gripende øyeblikket.

Hvor minner ikke dette ene ordet fra Herren, som satte Maria fri, om Jes 43,1: «Jeg har … kalt deg ved navn.» Og ofte opplever vi at et eneste lite ord kan løse et bundet hjerte, nettopp fordi det var det samme ordet som en gang tidligere, under andre forhold, hadde lydt til ham. En troende mann har fortalt hvordan han en gang kom til å si et ord til et uomvendt menneske, og det smeltet ham helt. Det var nettopp fordi det var akkurat det samme ordet som hans avdøde mor hadde sagt til ham før hun gikk bort.

Av v. 17 forstår vi at Maria har gjort en bevegelse for å falle ned for føttene hans, kanskje for å kysse dem. Men Herren avverger det og gir dermed til kjenne at det tidligere, jordiske samlivet med ham ikke kunne tas opp igjen, fordi han nå skulle fare opp til sin Far. Samtidig pålegger han henne å gå til de andre disiplene og bringe dem det herlige ordet: «Jeg farer opp til min Far og deres Far, min Gud og deres Gud.»

At Herren i det øyeblikket avviste den jordiske berøringen og viste henne til å bære budskapet om seieren hans ut, taler til oss om at vi ikke skal spekulere over Kristi forklarte person i uvirksom betraktning, men lyde ham og arbeide for å opphøye ham blant mennesker. Det taler også om at hjertet vårt må være gjennomtrengt av hans hellige guddomshøyhet når vi står overfor vår oppstandne og oppfarne Frelser.

Riktignok har han kalt disiplene sine venner (Joh 15,15), og her på dette stedet kaller han dem til og med sine «brødre». Men det kan av og til også bli en fare for en falsk fortrolighet når vi nærmer oss ham, en altfor ugenert opptreden og tiltale overfor Herren, for eksempel i måten vi ber på. Aldri må vi glemme at han er Guds hellige, opphøyde enbårne Sønn.

Overfor Maria Magdalena ligger det likevel ingen bebreidelse i Frelserens ord om ikke å røre ved ham. I det ordet han føyer til til henne, hører vi jo en klang av den dype frelserkjærligheten som ved det fullbrakte forløsningsverket har kjøpt barnerett hos den himmelske Far for alle troende. Derfor møter vi her for første gang betegnelsen «brødrene mine». Likevel sier han ikke «vår Far», men «min Far og deres Far». For han er den enbårne Sønn, og vi er bare Guds barn i ham og ved ham.

Også ordet «min Gud og deres Gud» fører inn i det nye rikdomsdypet: Ved offeret på Golgata var det slått bro mellom synderen og den levende Gud.

Når Herren sier: «Ennå er jeg ikke fart opp til Faderen! … Jeg farer opp til min Far», ligger det i disse ordene en nøkkel til å forstå de underfulle åpenbaringene av Herren som de førti dagene mellom oppstandelsen og himmelfarten viser oss. Han hører allerede den himmelske tilværelsen til, men det er som en overgangstid inntil han ble helt usynlig for vennenes øyne.

V. 18 er gjennomstrålt av påskeglede. For en lykkelig evangelist Maria Magdalena må ha vært da hun kom til disiplene og meldte at hun hadde sett Herren, og hva han hadde sagt til henne! Ja, bare vår sorg ligner Marias sorg, da skal den visselig alltid ende i salig glede. Måtte alle våre sorger mer og mer bli forvandlet til en Mariasorg! Så kunne vi også i våre timelige sorger ha som den viktigste sorgen å finne Jesus i det tunge som møter oss, og å stå rett for ham der veiene er tunge. Da skal klageropet nok bli til frydesang.

Så finnes det jo også tider i Guds barns liv da sorgen helt ut ligner Marias sorg, nemlig de tidene da det for et Guds barn er som om Jesus er blitt borte, som om han var tatt fra oss. En gammel troende kvinne, som hadde gjennomlevd mye tungt og i mange år hadde hatt en dranker til mann, sa med tårer: «Ingenting er så tungt som når Jesus liksom blir borte for en.»

I anfektelsens tider kan det være for det hjertet som har funnet sitt liv i Jesus, som om hjertet skulle briste. Vi kan jo ikke være foruten ham, og likevel – hvor er han nå, han som er vårt livs sol?

I slike tider, når hjertet skriker etter Herren som hjorten etter rennende bekker, kan det gå en slik som det gikk Maria Magdalena: Herrens og hans sendebuds kjærlige ord når liksom ikke fram for en tid, inntil Jesu røst endelig – kanskje bare gjennom et eneste lite ord – får spredt det mørket og den tåken som ville skjule Jesus for oss. Da så vi ham igjen med troens øye. Jo, han var jo

der like ved oss! Og da ble Mariasorgen på ny forvandlet til Mariagleden, og vi måtte på ny forkynne det glade budskapet: «Han lever!» – juble det ut:

Påskelammet Jesus er min salighet,
ham være pris og ære i all evighet!

234. Herren åpenbarer seg for disiplene påskedags kveld og åtte dager etter (20,19–31)

Denne åpenbaringen av Herren er den samme som den som fortelles i Luk 24,36. Den fant sted like etter at de to fra Emmaus var kommet med sitt glade budskap. Disiplene hadde lukket dørene av frykt for jødene, for Guds fiender var ennå i bevegelse. Det var som en liten sammenkrøpet flokk kyllinger. Likevel hadde håpets lys begynt å reise det sunkne motet, og så stod Jesus med ett midt iblant dem.

Bemerkningen om at «dørene var lukket», som gjentas i v. 26, skal tydelig nok samtidig gjøre oss oppmerksom på at Frelserens legeme ikke lenger var bundet til vilkårene for livet på jorden, slik som før.

At Herren (v. 20) viste dem sine hender og sin side, vitner om at han visste hvor vanskelig det var for dem å gripe at oppstandelsen var en virkelighet. Han bøyer seg kjærlig ned til den lille gnisten av tro og får den til å flamme opp i salig trosglede. Det to ganger gjentatte «Fred være med dere!» viser at det ikke var den vanlige hilsenen, men en virkelig gave til disiplene. Denne freden hadde han nå kjøpt dem med sitt blod, og med denne freden, grunnlagt på forsoningen, skulle de nå gå ut som hans sendebud (v. 21).

Til denne høye og hellige oppgaven, å være hans sendebud, knytter Herren nå sin gave (v. 22): Han «åndet på dem og sa til dem: Ta imot Den Hellige Ånd!»

Noen har spurt hvordan denne meddelelsen av Ånden forholder seg til pinsedagens gave. Enten må denne gaven forstås profetisk, som et løfte om pinseånden, eller også – og det er det rimeligste – som en begynnelse på det som ble fullendt på pinsedagen.

Meddelelsen av Ånden her må da særlig ses i forhold til det apostoliske embetet, som både sendelsesordet (v. 21) og den apostoliske fullmakten (v. 23) peker mot. Det er som en ordinasjon til det store embetet som Herren siden betegnet nærmere som å «gå ut og gjøre alle folkeslag til disipler» (Matt 28,19).

Når det gjelder v. 23, kan vi vise til Matt 16,19 (nøkkelmakten – kirketukt – avløsning ved skriftemål) og videre til Matt 18,18. Det er en myndighet som Herren legger i sine apostlers hånd, og gjennom dem i hele sin menighets hånd: en myndighet til i hans navn å være husholder over nåden, selvfølgelig på de

vilkårene Herren selv har satt. Ellers viser vi til de nevnte stedene, der denne fullmakten er forklart nærmere.

Det er Gud alene som kan forlate syndene, men også fastholde dem i sin dom over menneskene. Men ved Jesus Kristus har han lagt denne myndigheten i sitt folks hånd, som vi ser av v. 22: i hånden til det folket som er båret av Den Hellige Ånd (se også Matt 18,18–20, der menighetens nøkkelmakt er knyttet til bønnen og forbønnen).

Denne fullmakten er altså ikke gitt til det ytre embetet som sådant, men til embetet slik det er båret av Ånden og troens bønn.[1] Med andre ord: Det er Herrens sanne menighet som har fått denne myndigheten. Her er det derimot neppe tale om forvaltningen av sakramentene, for deres kraft er ikke på den måten avhengig av forholdet til den som forvalter dem.

Herrens andre åpenbaring (v. 24–29) har særlig Tomas for øye. Denne disippelen hadde i de dagene gått sine egne veier, borte fra de andre, og det var ikke noe godt tegn. Vi hørte i 11,16 hvordan han nokså mørkt talte om å gå og dø med Jesus. Videre uttalte han seg i 14,5 igjen slik at en kunne merke at det lå en tåke over sjelen hans, noe tungt og mørkt.

Djevelen har fristet ham med tunge, tvilende tanker. Og da Herren døde på korset, fikk den onde tvilen slik makt over ham at han, visselig med et sønderrevet hjerte, heller ville gå alene med sine mørke tanker. Ja, han møter til og med de andres glade vitnesbyrd om Herrens oppstandelse med et nokså stygt, avvisende ord (v. 25).

Likevel var han igjen sammen med de andre disiplene åtte dager etter (også en søndag; Herren helliger oppstandelsesdagen ved å åpenbare seg særlig på den). Da kommer Jesus igjen gjennom de lukkede dørene, og åpenbart særlig for Tomas' skyld, som et nytt vitnesbyrd om at Jesus har omsorg for hver eneste sjel. Etter å ha lyst sin fred over den lille flokken vender han seg straks til Tomas med et ord som på én gang åpenbarte Jesu allvitenhet og hans kjærlige lengsel etter å reise opp igjen den falne disippelen.

Mens Herren avviste Maria Magdalena da hun ville nærme seg ham (v. 17: «Rør ikke ved meg!»), oppfordrer han her Tomas til å kjenne på sårene i hendene og siden hans. Der stod Herren overfor en sjel som kunne være foruten det ytre tegnet, her overfor en tviler som trengte det.

Tomas' svar vitner om at han ble rystet og ydmyket i sitt innerste. Svaret hans viser oss et hjerte som folder seg ut for sannhetens lys. Alt det som hadde vært trengt tilbake i ham av den onde tvilen, ble satt fri og brøt fram i denne dype bekjennelsen: «Min Herre og min Gud!» Dette siste ordet viser oss at tvilen var knust. Tomas ble den første som høyt bekjente Jesus ikke bare som Guds Sønn, men som Gud selv.

Ordet «Vær ikke vantro, men troende!» burde etter grunnteksten heller gjengis: «Bli ikke vantro, men troende!» Det viser oss at Tomas hadde vært inne på det fryktelige skråplanet, på veien mot fornektelse (se ordet hans i v. 25: «… vil jeg ikke tro!»).

[1] Etter luthersk lære hviler kraften i avløsningen på Kristi ord og befaling, ikke på troen hos den som forkynner den (Den augsburgske bekjennelse art. 8 og 25).

Herrens ord (v. 29) inneholder en dyp, men stille tukt. Men Herren føyer til enda et underfullt, kjærlig løftesord som er etterlatt som en særlig hjelp for alle som plages av tvil: «Salige er de som ikke ser, og likevel tror.» I det ligger en dom over tvilen som usalig, en dom over all slik tro som vil støtte seg til syn. Men denne dommen er underfullt dypt forent med et lokkende kall til å komme ut av tvilen og nå fram til troen på Ordet alene.

For en hjelp dette ordet har vært for mange sjeler i tider da alt det synlige svant bort og bare Ordet var tilbake! Da ble det vi hadde av virkelig tro, liksom lagt på vektskålen og veid. Til vanlig har troen vår ofte – mye mer enn vi aner – en støttestav i det vi ser. Det virker ikke så vanskelig å tro for eksempel på Guds hjelp i det timelige når de ytre utsiktene likevel er noenlunde gode. Derfor lutrer Herren ofte troen vår ved å ta alle krykkene bort, så Ordets klippe blir det eneste å hvile på.

Det er tider da troen kan vokse mektig og gjøre salige erfaringer, bare den da klynger seg fast til Ordet og ikke åpner seg for den onde tvilen. Men av Tomas' fall lærer vi også hvor viktig det er i slike tider å holde seg nær til de helliges samfunn og ikke fjerne seg fra det.

Når det gjelder Tomas' bekjennelse (v. 28), viser den rasjonalistiske skriftfortolkningen for alvor sin ynkelige dårskap. For å komme forbi Tomas' bekjennelse av Jesus som Gud vil den forklare ordene hans som det tankeløse, syndige utropet av forundring som en ofte kan høre navnkristne gjøre seg skyldige i: «Herre Gud!» – «Gud bedre!» Men et slikt misbruk av Guds navn var helt uhørt i munnen på en jøde. Og det er jo helt utelukket av det som står i v. 28, at Tomas «svarte og sa (dette) til ham (nemlig Jesus)».

Til slutt (v. 30–31) peker evangelisten Johannes først på at evangelieberetningen hans bare hadde gjort et utvalg av alt det Herren hadde gjort for disiplenes øyne. Deretter peker han på at målet med det han hadde skrevet, var å lede sjeler til troen på Jesus som Messias, som Guds Sønn, og dermed til å finne «liv i hans navn».

O du kjære Jesu navn!
Min forløsnings morgenrøde,
paradisets førstegrøde,
bange sjelers hvilestavn,
troens sterke seiersfane,
håpets rette ankergrunn,
lyset på min trange bane,
ja, udi min siste stund!

235. Den oppstandne Frelserens tredje åpenbaring for apostlene. Det tredobbelte spørsmålet til Peter. Herrens ord om Johannes (21,1–25)

Med det foregående kapitlet er Johannesevangeliet egentlig avsluttet. Dette 21. kapitlet kommer som et tillegg, trolig fra en atskillig senere tid. Hovedhensikten med tillegget finner vi først og fremst i v. 23. Det ryktet var nemlig kommet ut i menigheten at Jesus skulle ha sagt om Johannes at han ikke skulle dø før Herrens gjenkomst. Men det hadde Herren ikke sagt. Derfor har Johannes villet avverge en mistolkning av Jesu ord ved å fortelle nærmere hvordan det hele hadde gått til.

Ellers handler kapitlet jo mest om Herrens forhold til Simon Peter: hvordan Herren igjen stadfestet ham i apostelkallet hans og forutsa martyrdøden hans. Denne hendelsen, som helt igjennom angikk Peter mer personlig, var ikke tidligere blitt tatt med i den kretsen av evangeliske beretninger som pleide å bli lest opp i de kristne menighetene. Men Herren være takket for at vi har fått lov til å få den med! Det ligger en rikdom av nåde i denne beretningen, både til kjærlig tukt og til salig trøst. Den forteller om eksamenen ved Gennesaretsjøen, der Peter bestod til Herrens ære.

Kapitlet faller i tre deler. Først v. 1–14: det underfulle møtet mellom Herren og den lille disippelflokken ved Tiberiassjøen. Deretter v. 15–23: Herrens samtale med Peter, med den merknaden som Johannes har føyd til i v. 23. Til slutt v. 24–25: en etterskrift av en av apostelen Johannes' venner.

Den oppstandne Frelseren hadde stevnet disiplene sine til Galilea. Dit hadde de dratt, og vi ser at de foreløpig hadde tatt fatt på sitt gamle håndverk som fiskere igjen, med Simon Peter i spissen (v. 2–3). Det er merkelig at Simon Peter og Tomas her er nevnt sammen, nesten som om Peter særlig har tatt seg av Tomas. De hadde jo på en måte opplevd noe lignende. Begge hadde hatt et fall, og begge var blitt reist opp av nådens sterke hånd.

Med fiskefangsten gikk det dem som den natten for noen år siden, før den dagen da Peter ble kalt til apostel av Herren (se Luk 5,5): De fikk ingenting. Så

stod Jesus på stranden om morgenen. Men som vi så ofte hører i de førti dagene, kjente ikke disiplene ham igjen med en gang med det ytre blikket. Det var tegnet, det samme tegnet som en gang da Peter ble kalt, som åpnet øynene deres for hvem det var (v. 4–7).

Det var Johannes med det dype blikket som først forstod at det var Herren. Men igjen ser vi Simon Peter som mannen som er rask til handling (se 20,6). Lengselen hans lot ham ikke vente til båten hadde tilbakelagt de 200 alen de var fra land. Han bandt fiskerkjortelen om seg – han hadde vært naken før. (Med dette ordet menes ikke at han var helt uten klær, bare at han hadde hatt på seg undertøy, det lille skjørtet fiskerne pleide å bruke når de arbeidet.) Av ærbødighet for Herren tok han på seg kjortelen, og så sprang han i sjøen og svømte i land.

Da de nå kom i land, så de et kullbål med fisk som ble stekt, og brød til. Det var hos Herren disiplene skulle holde måltid enda en gang. Han hadde gjort det i stand for dem. Men de skulle også hente noen av fiskene de nå hadde fanget.

Og se, i garnet var det 153 store fisker. At tallet blir oppgitt, viser tydelig nok at det er et øyenvitne som forteller. Ja, det er som om vi i dette øyenvitnet kan merke fiskeren som har gledet seg over å telle den store fangsten. Noen har på forskjellige måter villet finne en symbolsk betydning i tallet. Men det ligger neppe noe mer i det enn rikdommen og den historiske nøyaktigheten.

Så holdt de måltid sammen av disse gavene fra Herren. Men det var en høytidsfull stillhet over måltidet. Ingen av disiplene våget å tale til Herren, enda de visste at det var ham. Det var himmelske forklarelseskrefter som allerede hvilte over Frelserens skikkelse. De dannet nå et ytre skille mellom Herren og disse disiplene hans, som ennå levde i forgjengelighetens tilstand.

Det er etter måltidet at Herren retter det tredobbelte spørsmålet til Simon (v. 15–17). Legg merke til hvordan spørsmålet lyder første gang: «Elsker du meg mer enn disse?» Tillegget «mer enn disse» viser tilbake til at Peter hadde ment seg sterkere enn alle de andre (se Matt 26,33). Svaret til Peter er gjennomtrengt av ydmykhet. Det var ikke bare en ydmyket, men en ydmyk Peter som svarte: «Ja, Herre, du vet at jeg har deg kjær.»

Her er det ikke lenger tale om å heve seg over de andre disiplene. Han viser heller ikke til sin egen vilje – han hadde fått erfare nok av hvor upålitelig hans eget hjerte var. Nei, han viser til Herren som den som kjenner hjertene. Verden er redd for at Herren vet alt. Men for et troende menneske er det en hvile at Herren kan se inn i hjertedypet og gjennom alt det dårlige og usle finne hjertets innerste lengsel.

Som vi kan se av grunnteksten, bruker Peter heller ikke det samme ordet for «elske» som Herren bruker i spørsmålet sitt. Han sier: «Du vet at jeg har deg kjær.» Han våger ikke lenger å tale i høye toner om kjærligheten sin, men bruker det mer beskjedne ordet. Han visste nå hvor liten denne kjærligheten var, slik den gamle sangeren synger:

Hva sprang ut av disse fjell,
verdt å nevnes, som gjengjeld,
Frelser, for din kjærlighet?

Så sier Herren til ham: «Fø mine lam!» Dette siste ordet er en inderlig kjærlig betegnelse for den lille flokken. Samtidig viser det at Herren kjenner godt hvor hjelpeløse vennene hans er. Men desto mer ligger de ham på hjertet, som de små lammene i flokken. Her tenkes det neppe på barna i menigheten, selv om uttrykket passer særlig godt på dem.

Med dette ordet setter Herren Peter inn igjen i den ledende stillingen som var blitt lovt ham i Matt 16,18. Når spørsmålet blir gjentatt annen gang (v. 16), er den eneste forskjellen at Herren slutter med å si: «Vokt mine får!» Det er et uttrykk som kanskje mer bestemt peker på den ledende gjerningen i menigheten. Også det greske ordet for «får» peker på dem som de små; egentlig betyr det «småfår».

Tredje gang Herren spør, bruker han det samme ordet for å elske som Peter brukte. Egentlig lyder det altså: «Har du meg kjær?» Det kunne se ut som om Herren til og med ville sette denne mer beskjedne formen for kjærlighet på prøve hos Peter. Det står at Peter ble bedrøvet, særlig fordi spørsmålet kom for tredje gang. Det måtte minne ham om den natten da han fornektet Herren tre ganger.

Men vi ser at Herrens tredobbelte spørsmål nettopp gjør sin rette virkning: Det kaller fram en desto inderligere bekjennelse fra Peter, når han nå svarer: «Herre, du vet alt, du vet at jeg har deg kjær.» Her ser vi den store forskjellen på når Herren prøver vennene sine, og når djevelen sikter de troende. Med sitt prøvende spørsmål vil Herren bare hjelpe sine små opp. Djevelen vil derimot trykke dem ned i fortvilelse og skille dem fra troen.

At Herren knytter kjærligheten til ham sammen med å vokte og fø flokken hans, viser videre det samme som vi møter gang på gang i Herrens ord: Kjærligheten til Jesus skal vise seg i kjærligheten til flokken hans, til de hellige.

Forutsigelsen av Peters martyrdød (v. 18) kommer her som et tillitsord fra Herren. Det er en ære å få følge Jesus nettopp gjennom lidelsen til herligheten (v. 19). Ikke minst gjennom lidelsen kan et Guds barn «ære Gud».

Uttrykket i slutten av v. 18, «føre deg dit du ikke vil», betegner ikke Peter som en som skulle bli en motvillig martyr. Det sikter bare til at han skulle bli revet voldsomt med til retterstedet, i motsetning til hvor fritt han ferdedes i de yngre dagene («da du var yngre … gikk du dit du ville»). Etter den kirkehistoriske beretningen ble Peter korsfestet i Roma, og det hadde skjedd lenge før Johannesevangeliet ble skrevet. Slik skulle det altså også oppfylles i ytre forstand, det Herren hadde sagt til Peter skjærtorsdagsnatten: «Dit jeg går, kan du ikke følge meg nå, men du skal følge meg senere» (Joh 13,36).

Likevel betyr nok Herrens ord i v. 19, «Følg meg!», først og fremst at Herren i det øyeblikket ved Tiberiassjøen kalte Peter med seg til side. Og hva Herren ellers talte med ham om, blir ikke fortalt oss. Fordi ordet henger sammen med Herrens forutsigelse (v. 18), kan det likevel godt også ligge en profetisk betydning i dette «Følg meg» som har framtiden for øye.

Men av v. 20 ser vi at Peter også i det øyeblikket fulgte med Jesus. Da han ser at Johannes også slutter seg til dem, bryter spørsmålet fram hos ham: «Herre, hva da med ham?» Peter har nok tenkt på hva som skulle bli Johannes' lodd i framtiden. Det ligger vel neppe noe egentlig ondt i spørsmålet. Men Herrens

noe avvisende svar tyder likevel på at Peter igjen har fulgt sin litt for raske natur og trengt seg inn i det som Herren alene har rett til å råde over.

I Herrens svar ligger det en kjærlig påminnelse til alle Guds barn: Vi skal ikke se så mye på den banen Herren fører andre på – det kan gi anledning til noe dårlig. Først og fremst skal vi sette hjertet inn på å løpe den banen vi selv har fått anvist, og slik følge Jesus.

I Herrens svar, «Om jeg vil at han skal leve til jeg kommer», ligger det en antydning av at Johannes ikke skulle lide martyrdøden. Men det ligger ikke i det at Johannes slett ikke skulle dø, slik Johannes selv påpeker i v. 23. «Brødrene», det vil si Herrens venner, hadde misforstått dette ordet fra Herren, som om han hadde lovt Johannes at han skulle leve til hans gjenkomst. Derfor gjør Johannes oppmerksom på at Herrens ord står på et vilkår («om jeg vil»). Med det overlater Herren saken til sin egen avgjørelse.

Om han skulle leve til Herrens gjenkomst, lar Johannes stå åpent – Herren har jo befalt alle vennene sine å vente ham hele tiden. Men han gjør oppmerksom på at Jesu ord ikke bestemt sier det.

Så vidt vi vet, ble Johannes jo den av Herrens apostler som levde lengst. I hvert fall fikk han se Guds rike komme i større utstrekning enn de andre apostlene fikk se det her på jorden.

V. 24–25 er et avsluttende vitnesbyrd om at evangeliet er ekte, kanskje fra en av de eldste i Efesos, noe uttrykket «vi vet» (v. 24) kunne tyde på. Tillegget i v. 25 kunne se ut som en overdrivelse. Der sier den som har skrevet dette vitnesbyrdet, at han mener at dersom alt det Jesus hadde gjort, skulle skrives ned hver ting for seg, «ville ikke hele verden romme de bøkene som da måtte skrives».

Men den skjønne tanken som ligger i det, er åpenbart at frelsesverket rommer en slik fylde, et slikt dyp av rikdom, at det aldri fullt ut kan uttrykkes med menneskelige ord. Tanken minner om det som står i Siraks bok 43,31: «Vi kan nok si mye, men likevel ikke nå ham, og ordene samler seg i dette: Han er alt.»

En kveld for mange år siden stod forfatteren av denne bibelforklaringen sammen med noen venner på en altan i en svensk by. Da vi skiltes og gikk hver til sitt den stjerneklare kvelden, bøyde verten vår seg ut over altanen og gav oss dette ordet med på veien: «La Jesus være vårt alt!» Og med dette ordet vil vi nå også avslutte betraktningen av Johannesevangeliet, ja, av alle de fire evangeliene, som gir oss det vidunderlige bildet av vår store, herlige Frelser.

Ja, la ham være vårt alt! Hver av oss skal en gang opp til den eksamenen som Peter bestod ved Gennesaretsjøen. Måtte da livet vårt gi dette svaret på Herrens spørsmål: «Herre, du vet alt, du vet at jeg har deg kjær.»

Om Carl Asschenfeldt-Hansen

1856–1934

Carl Asschenfeldt-Hansen (1856–1934) ble født 28. juni 1856 i Bov ved Flensborg i Sønderjylland. Han var sønn av en prest og vokste opp i Højslev ved Skive. Han tok teologisk embetseksamen i København i 1879. Som ung huslærer på Refsnæs fikk han et åndelig gjennombrudd gjennom vennene i Indre Mission.

Han var prest på Lolland og i Sæby, og fra 1892 til 1896 reiste han som predikant for Indre Mission i Danmark. Senere var han sogneprest i Slemminge-Fjelde, i Nørre Nissum, der han også ledet seminaret, og til slutt i Gjern-Skannerup. Han hørte til kretsen rundt Vilhelm Beck og var en utpreget vekkelsespredikant, luthersk og bibeltro. Han satt i styret for Det Danske Missionsselskab, ledet Sømandsmissionen og redigerte flere misjonsblader.

Hovedverket hans er «Fra Guldgruben. En Bibelforklaring», en gjennomgang av hele Bibelen for vanlige bibellesere, skrevet alene i årene 1894–1905. Han ville, som han sa, «veksle de større sedlene i mindre mynt», det vil si gi menigheten det beste av bibelforklaringen i en enkel og varm form. Hver betraktning har et lesestykke og en utlegning som ofte ender i et salmevers. Verket ble trykt i mange opplag og var mye brukt også i Norge. Han døde i Langå 27. mars 1934.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.